

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
FOUNDATION FOR ECONOMIC & INDUSTRIAL RESEARCH

Η Ελληνική Οικονομία

1/17

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 87, Απρίλιος 2017

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το IOBE

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθή την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2017 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός τεύχους

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)

Τσάμη Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)

Email: info@iobe.gr

<http://www.iobe.gr>,

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ.....	7
1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	11
<i>Σταθεροποίηση της παγκόσμιας ανάπτυξης το 2016, πλέον πιθανή η επιτάχυνσή της το 2017.....</i>	<i>11</i>
<i>Επιστροφή σε ύφεση στο δ' τρίμηνο του 2016, στασιμότητα στο σύνολο του προηγούμενου έτους.....</i>	<i>12</i>
<i>Ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας το 2017, ηπιότερη της αναμενόμενης.....</i>	<i>14</i>
<i>Σημαντική υπέρβαση στόχων του Προϋπολογισμού το 2016.....</i>	<i>19</i>
<i>Υλοποίηση Κρατικού Προϋπολογισμού 2017: Επιδείνωση σε σχέση με πέρυσι, ωστόσο επίτευξη των στόχων.....</i>	<i>20</i>
<i>Νέα πτώση της ανεργίας το τρέχον έτος, μικρότερης έκτασης από την περυσινή.....</i>	<i>20</i>
<i>Αύξηση τιμών κυρίως από άνοδο τιμής πετρελαίου και έμμεσους φόρους το 2017.....</i>	<i>21</i>
<i>Ειδικό θέμα: Ληξιπρόθεσμες οφειλές του Δημόσιου τομέα: Εξέλιξη, διάρθρωση και επίδραση στο δημοσιονομικό αποτέλεσμα.....</i>	<i>21</i>
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	23
<i>2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας.....</i>	<i>23</i>
<i>2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα.....</i>	<i>34</i>
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ.....	59
<i>3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις.....</i>	<i>59</i>
<i>3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας.....</i>	<i>85</i>
<i>3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας.....</i>	<i>96</i>
<i>3.4 Απασχόληση – Ανεργία.....</i>	<i>102</i>
<i>3.5 Τιμές Καταναλωτή.....</i>	<i>111</i>
<i>3.6 Ισοζύγιο Πληρωμών.....</i>	<i>116</i>
4. ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ: ΛΗΞΙΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΟΦΕΙΛΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ: ΕΞΕΛΙΞΗ, ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ.....	123
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ.....	133

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το IOBE εκδίδει την πρώτη έκθεσή του για το 2017, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Πραγματοποιείται σε μια περίοδο στην οποία οι παρατεταμένες διαπραγματεύσεις για τη δεύτερη αξιολόγηση του τρίτου Μνημονίου έχουν εκ νέου κλιμακώσει την αβεβαιότητα για τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας. Άλλωστε, από την έκβασή τους συναρτώνται κρίσιμα ζητήματα, όπως η οριστικοποίηση των μεσοπρόθεσμων μέτρων για το χρέος και η είσοδος της Ελλάδας στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης (Q-E) της ΕΚΤ. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE, και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες**, ενώ συνοδεύεται από το **Παράρτημα** διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Προηγείται κείμενο με την ανάλυση των κινδύνων και των ευκαιριών της ελληνικής οικονομίας, στην τρέχουσα συγκυρία. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η **πρώτη ενότητα** αποτελεί τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος** στο τέταρτο τρίμηνο του 2016, καθώς και τις προοπτικές για το 2017, με βάση τις πλέον πρόσφατες εκθέσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα στο πρώτο τρίμηνο φέτος, σύμφωνα με τα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, και γ) την αποτίμηση υλοποίησης του **Κρατικού Προϋπολογισμού** το 2016, καθώς και στο πρώτο δίμηνο του 2017.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας το 2016 και στην αρχή του 2017. Καταρχάς χαρτογραφείται το **μακροοικονομικό περιβάλλον** στο δεύτερο εξάμηνο του περασμένου έτους και παρουσιάζονται οι τάσεις του στο ξεκίνημα του 2017. Καταγράφονται οι **εξελίξεις σε βασικούς παραγωγικούς τομείς** στο αρχικό δίμηνο φέτος, ενώ παρουσιάζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας στο σύνολο της προηγούμενης χρονιάς. Κατόπιν, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις στην **αγορά εργασίας** το 2016. Επίσης, αναλύεται η τάση του **πληθωρισμού** στο πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους. Η ενότητα ολοκληρώνεται με την αποτίμηση του **ισοζυγίου πληρωμών** στο σύνολο του 2016.

Η τέταρτη ενότητα της έκθεσης περιλαμβάνει ένα ειδικό θέμα, σχετικά με τις επιδράσεις, την τάση και τη διάρθρωση των ληξιπρόθεσμων οφειλών του δημόσιου τομέα.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο, η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 21/04/2017. Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στο τέλος Ιουλίου του 2017.

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Η δημοσίευση αυτής της τριμηνιαίας έκθεσης γίνεται ενώ η ελληνική οικονομία εισέρχεται σε ένα ακόμη κρίσιμο στάδιο του προγράμματος προσαρμογής. Η καταγραφή σημαντικού πρωτογενούς (αλλά και συνολικού, έστω μικρού, μετά από πολλά χρόνια) πλεονάσματος για το προηγούμενο έτος σηματοδοτεί μια εξισορρόπηση στα δημόσια οικονομικά της χώρας, άσχετα με τα επιμέρους χαρακτηριστικά της εξέλιξης των δαπανών και των εσόδων. Ταυτόχρονα, το περασμένο ήταν ένα ακόμη έτος στασιμότητας στην οικονομία, με το ΑΕΠ να παραμένει ουσιαστικά αμετάβλητο για τρίτη χρονιά στη σειρά. Επίσης, η μεγάλη καθυστέρηση στην ολοκλήρωση της τρέχουσας αξιολόγησης έχει οδηγήσει σε μείωση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας, που αρχικά αναμενόταν για τους πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους, καθώς παρατείνει την αβεβαιότητα, απομακρύνει επενδύσεις και καθυστερεί την εφαρμογή μέτρων βελτίωσης της ρευστότητας. Ένα πρώτο ζήτημα που προκύπτει, λοιπόν, είναι πώς αναμένεται ότι θα εξελιχθεί το τρέχον έτος τόσο από πλευράς δημοσιονομικής όσο και συνολικής οικονομικής δραστηριότητας. Το πιο κρίσιμο ζήτημα είναι, όμως, αν σταδιακά δρομολογείται μια πορεία της οικονομίας που θα έχει αναπτυξιακά χαρακτηριστικά, ενώ ταυτόχρονα θα μπορεί να διατηρεί σημαντικά δημοσιονομικά πλεονάσματα.

Συνολικά, η συγκυρία προσφέρεται για μια αξιολόγηση των δυνατοτήτων και προκλήσεων για την οικονομία. Υπάρχει αντικειμενικά η ευκαιρία για θετικά βήματα αλλά ταυτόχρονα, υπάρχουν σημαντικότεροι κίνδυνοι, πολλοί από τους οποίους σχετίζονται με ενδεχόμενες παρερμηνείες των εξελίξεων. Ένα πρώτο ενδεχόμενο λάθος θα ήταν να θεωρηθεί πως το μέτρο της θετικής εξέλιξης της οικονομίας θα πρέπει να είναι η επίτευξη υψηλών δημοσιονομικών πλεονασμάτων, ιδίως όταν επιτυγχάνονται με μεγάλη αύξηση των φορολογικών εσόδων. Ένα δεύτερο ενδεχόμενο λάθος θα ήταν να θεωρηθεί πως μια πρόσκαιρη ανάκαμψη της οικονομίας εξασφαλίζει μια πορεία βιώσιμης ανάπτυξης μεσοπρόθεσμα. Ένα τρίτο λάθος που θα μπορούσε να γίνει, κατά την αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης στην οικονομία, είναι να αγνοηθούν οι προκλήσεις και ευκαιρίες από το ευρωπαϊκό και διεθνές περιβάλλον.

Η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε ύφεση ήδη από το 2008, σχεδόν εννέα χρόνια, και σε πρόγραμμα προσαρμογής από το 2010, σχεδόν επτά χρόνια. Αυτό το χρονικό διάστημα είναι ιδιαίτερα μακρύ, και όμως η αβεβαιότητα παραμένει τόσο για τις άμεσες όσο και για τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές. Η οικονομία φαίνεται πως βρίσκεται συνολικά ένα νέο επίπεδο ισορροπίας, με χαμηλά εισοδήματα και εημερία. Επιμέρους σημεία και χαρακτηριστικά που θα στήριζαν σημαντικούς ρυθμούς ανάπτυξης υπάρχουν. Σε αυτά θα έπρεπε να συμπεριλάβει κανείς τόσο επιδόσεις ορισμένων επιχειρήσεων και κλάδων, που δείχνουν πως η οικονομία έχει σφυγμό, έχει δυνατότητες, όσο και την ίδια την επίτευξη του δημοσιονομικού πλεονάσματος που επιβεβαιώνει ότι η χώρα, αν και κινείται εκατέρωθεν των ορίων της πτώχευσης τα τελευταία χρόνια, και αποκομμένη από τις αγορές, δεν είναι συνολικά φτωχή

αλλά, υπό προϋποθέσεις, μπορεί να τεθεί σε τροχιά ευημερίας. Όμως, γενικά η οικονομία κινείται χωρίς πυξίδα και έτσι τα όποια θετικά χαρακτηριστικά και προσπάθειες δεν επιτρέπουν την αναστροφή του κλίματος αβεβαιότητας, αποεπένδυσης, και στασιμότητας. Είναι χαρακτηριστικό πως στη μέτρηση του οικονομικού κλίματος από το IOBE, στην καταναλωτική εμπιστοσύνη υπάρχει χαμηλό 3,5 ετών, ενώ στις επιχειρήσεις υπάρχει γενικά στασιμότητα σε χαμηλό επίπεδο. Οι αποφάσεις που θα ληφθούν, λοιπόν, εντός της χώρας, τους επόμενους μήνες είναι ιδιαίτερα κρίσιμες καθώς δυνητικά μπορούν να σηματοδοτήσουν την απαρχή ενός αναπτυξιακού κύκλου ή, εναλλακτικά, της παράτασης της στασιμότητας και, συνακόλουθα, την ένταση των κινδύνων ιδίως καθώς θα πλησιάζει η λήξη του τρέχοντος προγράμματος.

Από την άποψη των δημοσιονομικών εξελίξεων, μπορεί κανείς να παρατηρήσει ότι η επίτευξη πλεονάσματος είναι θετική εξέλιξη, καθώς αυξάνει την αξιοπιστία του κράτους ενόψει και μιας μελλοντικής εξόδου στις αγορές για δανεισμό. Τα κύρια ερωτήματα είναι δύο. Πώς σχετίζεται το δημοσιονομικό πλεόνασμα με το ρυθμό ανάπτυξης της οικονομίας και αν είναι μεσοπρόθεσμα διατηρήσιμο. Το πλεόνασμα προέρχεται σε ένα μεγάλο μέρος από τις παρεμβάσεις στο ασφαλιστικό σύστημα (τόσο τη μείωση του επιπέδου των συντάξεων, όσο και την αύξηση των εισφορών) και κατά ένα άλλο από την αύξηση των φορολογικών εσόδων. Προκύπτει πως αν έχει εφαρμοστεί ηπιότερη φορολογία ιδίως όσον αφορά τη δημιουργία νέου εισοδήματος, ο ρυθμός ανάπτυξης για το περασμένο έτος θα ήταν θετικός. Επιπλέον σημαντική φαίνεται πως είναι η επίδραση της χρήσης ηλεκτρονικών μεσών πληρωμών ώστε να καταγραφεί ένα πρόσθετο μέρος της οικονομικής δραστηριότητας. Σε ειδική έρευνα, το IOBE είχε πολύ έγκαιρα επισημάνει την ευεργετική επίδραση που θα είχε στα φορολογικά έσοδα η ενθάρρυνση των πληρωμών με ηλεκτρονικά μέσα. Ένα σημαντικό μέρος της καταγραφόμενης αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης, λοιπόν, πρέπει να αποδοθεί εκεί. Αυτή η επισήμανση έχει διπλή σημασία. Πρώτον, στο βαθμό που ένα μέρος της οικονομικής δραστηριότητας μεταφέρεται από το μη επίσημο στο επίσημο τμήμα της οικονομίας, οι επίσημα καταγραφόμενοι ρυθμοί ανάπτυξης υπερεκτιμούν την εξέλιξη της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας. Άρα, η ύφεση που επήλθε στην οικονομία ως απόρροια των ελέγχων κεφαλαίου δεν καταγράφεται στο σύνολο της, ακριβώς και λόγω της επίδρασης αυτών των ελέγχων στους τρόπους πληρωμών. Δεύτερον, αν είχε δρομολογηθεί περισσότερο έγκαιρα και αποτελεσματικά η ενθάρρυνση αυτών των ηλεκτρονικών πληρωμών, θα μπορούσε να είχε επιτευχθεί το ίδιο ή και καλύτερο αποτέλεσμα συλλογής εσόδων (φορολογικών αλλά και ασφαλιστικών) αλλά με μειωμένους φορολογικούς συντελεστές. Ειδικότερα, η υπερβολική φορολογική και ασφαλιστική επιβάρυνση της εργασίας και της επιχειρηματικότητας, όπως και στρεβλωτικοί φόροι στην αγορά ακινήτων, προκαλούν σωρευτικά σημαντική επιβάρυνση της οικονομικής δραστηριότητας και οδηγούν σε συρρίκνωση της παραγωγικής βάσης. Άρα ο εξορθολογισμός τους πρέπει να είναι προτεραιότητα.

Όπως καταγράφεται στην ανά χειράς έκθεση, η εικόνα που προκύπτει από τους επιμέρους δείκτες για τους πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους είναι μικτή και υποδηλώνει μάλλον

στασιμότητα. Συνολικά, πάντως, για το έτος μπορεί να αναμένεται ανάπτυξη στην περιοχή του 1,5%, σε πραγματικούς όρους. Η ιδιωτική κατανάλωση αναμένεται να αυξηθεί υπό την υπόθεση πως η ολοκλήρωση της αξιολόγησης δεν θα καθυστερήσει και άλλο, καθώς η αποκλιμάκωση (έστω και με χαμηλό και μειούμενο ρυθμό) της ανεργίας έχει θετική επίδραση όπως και η περαιτέρω στροφή στις ηλεκτρονικές πληρωμές. Οι ιδιωτικές επενδύσεις αναμένεται επίσης να αυξηθούν, έστω και πολύ κάτω από τον επιθυμητό ρυθμό, καθώς ξεκινούν από χαμηλή βάση, ενώ οι δημόσιες μπορούν επίσης σχετικά να ανακάμψουν στο σύνολο του έτους. Η συνολική επίδραση του εξωτερικού ισοζυγίου αναμένεται να είναι αρνητική, παρά την αύξηση εισοδημάτων στις χώρες στις οποίες εξάγουμε, καθώς σημαντικό μέρος της αύξησης της κατανάλωσης θα διαρρεύσει στο εξωτερικό ως εισαγωγές.

Αν και ο στόχος που έχει τεθεί από τον προϋπολογισμό για μεγέθυνση 2,7% είναι ιδιαίτερα φιλόδοξος, ρυθμοί περί το 1,5% (ή ελαφρά χαμηλότερα, ανάλογα με το πότε θα ολοκληρωθεί η τρέχουσα αξιολόγηση) θα είναι εφικτοί. Σε αυτήν την τάση θα πρέπει να προστεθεί και η άνοδος τιμών, που αναμένεται περί το 1,5% κυρίως λόγω της αύξησης φόρων και της αύξησης της τιμής των καυσίμων. Αναφορικά με τις δημοσιονομικές εξελίξεις, η βασική ανησυχία προκύπτει λόγω της σταδιακής εξάντλησης του αποθέματος φοροδοτικής ικανότητας των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων. Συνεπώς, η επίτευξη των στόχων στην πλευρά των εσόδων για την τρέχουσα και τις αμέσως επόμενες χρονιές, θα εξαρτηθεί άμεσα από την επίτευξη ρυθμών ανάπτυξης.

Πλέον, η οικονομία εξισορροπεί εκ νέου σε χαμηλό επίπεδο μετά την ολοκλήρωση των εξελίξεων που την τραυμάτισαν, εκατέρωθεν του καλοκαιριού του 2015. Αναμένεται ανάκαμψη για το τρέχον έτος, όμως το ζητούμενο είναι εάν εξελίσσεται και μετασχηματίζεται με τέτοιο τρόπο ώστε να υπάρξει εκκίνηση μιας βιώσιμης αναπτυξιακής πορείας. Καταρχάς, υπάρχουν ανησυχητικά σημεία που σχετίζονται με το χαμηλό ρυθμό επενδύσεων συνολικά (συνυπολογίζοντας και την αργή πορεία αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας, όπως και την αντιμετώπιση των κόκκινων δανείων), την ιδιαίτερα αργή πρόοδο, ή και οπισθοδρόμηση, στη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης, στο δημόσιο σύστημα εκπαίδευσης, υγείας και στην απονομή δικαιοσύνης, και την αναιμική παρουσία των εξαγωγών.

Συνολικά, πρέπει να γίνουν δύο σχετικές επισημάνσεις. Πρώτον, η ελληνική κρίση εκφράστηκε στα περίφημα δίδυμα ελλείματα, δημοσιονομικού και εξωτερικού ισοζυγίου, γιατί η οικονομία ήταν αφενός υπερβολικά εσωστρεφής και αφετέρου υπερβολικά εξαρτημένη από το κράτος. Όσο, λοιπόν, δεν τονώνεται αποφασιστικά η εξωστρεφής και στηριζόμενη στην καινοτομία επιχειρηματικότητα, απλώς υπάρχει ανακύκλωση εισοδημάτων (και, μάλιστα, με σχετική ενίσχυση του δημόσιου τομέα), σε χαμηλό επίπεδο δραστηριότητας, και με σταδιακή εξάντληση των αποταμιεύσεων. Τα βασικά μεγέθη που θα σηματοδοτήσουν την έξοδο από την κρίση και τη δημιουργία προϋποθέσεων για βιώσιμη ανάπτυξη είναι η προσέλκυση επενδύσεων και η αύξηση των εξαγωγών. Η δημοσιονομική εξισορρόπηση είναι ασφαλώς

προϋπόθεση ανάπτυξης, αλλά η συγκέντρωση πόρων στο δημόσιο έλεγχο δεν μπορεί να αποτελεί αυτοσκοπό της οικονομικής πολιτικής.

Δεύτερον, οι προσδοκίες για τη μελλοντική εξέλιξη της οικονομίας, ίσως και σε βάθος δεκαετίας, είναι ακριβώς αυτές που θα προσδιορίσουν και το ρυθμό προσέλκυσης επενδύσεων, και τελικά και τους σημερινούς ρυθμούς ανάπτυξης. Σχετικά, δύο ζητήματα είναι κρίσιμα, η εξασφάλιση ότι η εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους δεν θα επιβαρύνει υπέρμετρα την οικονομία στο ορατό μέλλον (ακόμη και αν δεν χρειαστεί προσαρμογή στα ονομαστικά μεγέθη) και ότι θα υπάρξει πρόοδος (πόσο μάλλον ότι δεν θα υπάρξει οπισθοδρόμηση) στις δομικές μεταρρυθμίσεις.

Στην εξέλιξη των ελληνικών προγραμμάτων έως τώρα, η βασική κινητήρια δύναμη ήταν ουσιαστικά ο φόβος μιας ανεξέλεγκτης αρνητικής εξέλιξης, ενίοτε για τους πιστωτές και ασφαλώς και συστηματικά για τη χώρα. Δεν υπήρξε όμως ουσιαστική υποστήριξη ενός αναπτυξιακού σχεδίου που θα ενέπνεε και θα έθετε την οικονομία σε τροχιά επίτευξης υψηλότερων εισοδήματων με βιώσιμο τρόπο. Αυτό ενδεχομένως συνέβη λόγω έλλειψης πίστης στις δυνατότητες της οικονομίας αλλά κυρίως λόγω της εσφαλμένης εντύπωσης πως ήταν δύσκολο να διατηρηθούν επιμέρους προνόμια του παρελθόντος και πως η μεταρρύθμιση της παραγωγικής βάσης αποτελούσε πολυτέλεια ή μη εφικτό στόχο. Ο κίνδυνος που υπάρχει σήμερα είναι πως, χωρίς πραγματική ισχυρή στήριξη για την οικοδόμηση μιας ανταγωνιστικής οικονομίας, μια πρόσκαιρη ανάκαμψη στο τρέχον έτος και επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων μπορεί να οδηγήσει όχι μόνο σε εφησυχασμό αλλά και σε οπισθοδρόμηση. Σε απόλυτη συνάφεια, από το εξωτερικό της χώρας υπάρχει ο κίνδυνος το πλεόνασμα να παρερμηνευθεί ως τελική απόδειξη επιτυχίας του προγράμματος και ότι άρα δεν χρειάζεται υποστήριξη των δομικών μεταρρυθμίσεων ή περαιτέρω διασφάλιση της εξυπηρέτησης του χρέους.

Συνοπλογίζοντας, τις επιμέρους εξελίξεις, η δημοσιονομική εξισορρόπηση που εκ νέου επιτυγχάνεται αποτελεί δίκωπο σπαθί. Αν συνδυαστεί με μια πολιτική προσέλκυσης επενδύσεων, μείωση του βάρους του κράτους και συστηματικού ανοίγματός της, η οικονομία θα γυρίσει σελίδα και θα βγει από την κρίση, με βελτιωμένα δομικά χαρακτηριστικά. Αν όμως θεωρηθεί πως η αύξηση της φορολογίας αποτελεί υποκατάστατο για τη βελτίωση των δομικών χαρακτηριστικών και των απαραίτητων τομών, τότε θα πρέπει να αναμένεται μεσοπρόθεσμα περαιτέρω συρρίκνωση της παραγωγικής βάσης, απομάκρυνση της προοπτικής εξόδου στις αγορές και βαθύτερη ύφεση. Άλλωστε, έχει επισημανθεί ότι συστηματικά, από την αρχή του προγράμματος, έχει δοθεί πολύ μεγαλύτερη έμφαση στα δημοσιονομικά μέτρα παρά στα δομικά, με κοινή ευθύνη αυτών που τα σχεδίαζαν και εφάρμοζαν. Οι σχετικές επιλογές θα εξελιχθούν στους επόμενους μήνες, με το αποτέλεσμα να διαφαίνεται προς το τέλος του έτους. Σε κάθε περίπτωση, κλειδί για την κρίσιμη αυτή επιλογή και για τη δρομολόγηση ενδεχόμενων θετικών εξελίξεων αποτελεί η αύξηση της αξιοπιστίας του προγράμματος που ακόμη κινείται σε χαμηλά επίπεδα.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σταθεροποίηση της παγκόσμιας ανάπτυξης το 2016, πλέον πιθανή η επιτάχυνσή της το 2017

Η μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας επιταχύνθηκε στο τελευταίο τρίμηνο του 2016. Ενδεικτικά, το ΑΕΠ των χωρών - μελών του ΟΟΣΑ αυξήθηκε κατά 2,0% στο τέταρτο τρίμηνο του 2016, όταν στα τρία πρώτα τρίμηνα ο ρυθμός επέκτασής του ήταν 1,7%. Από την άλλη πλευρά, η ανάπτυξη στο τέλος της προηγούμενης χρονιάς δεν ήταν μεγαλύτερη από ότι στην αντίστοιχη περίοδο πρόπερσι (2,1%).

Οριακή επιτάχυνση παρουσίασαν τόσο οι αναπτυσσόμενες, όσο και οι αναπτυγμένες οικονομίες. Στις πλέον αναπτυγμένες οικονομίες (G7) η άνοδος του ΑΕΠ στο καταληκτικό τρίμηνο πέρυσι έφτασε το 1,8%, έναντι 1,5% στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, όπως επίσης στο τελευταίο τρίμηνο του 2015. Μεταξύ αυτών, η μεγαλύτερη επιτάχυνση της ανάπτυξης σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο σημειώθηκε στην Ιαπωνία, από 1,1% σε 1,6% και στον Καναδά, από 1,4% σε 1,9%. Σε καμία εξ' αυτών η ανάπτυξη δεν επιβραδύνθηκε. Σε ότι αφορά τις μεγάλες ασιατικές αναπτυσσόμενες οικονομίες, ο ρυθμός μεγέθυνσης στην Κίνα διατηρήθηκε για έκτο τρίμηνο στο τέλος του 2016 στην περιοχή του 6,8%, ενώ ήταν αμετάβλητος και στην Ινδία (7,2%). Στη Λατινική Αμερική, η επιβράδυνση της ύφεσης συνεχίστηκε για τέταρτο τρίμηνο στη Βραζιλία, με αποτέλεσμα να διαμορφωθεί

στο 2,5%. Σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για το σύνολο του περασμένου έτους, ο ρυθμός μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας δεν μεταβλήθηκε σε σύγκριση με το 2016, παραμένοντας στο 3,1%.

Η επιτάχυνση της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας στο τελευταίο τρίμηνο του 2016 οφείλεται κυρίως στην επεκτατική πολιτική, δημοσιονομική και νομισματική σε μεγάλες οικονομίες (π.χ. ΗΠΑ, Κίνα), στην υψηλότερη παραγωγή σε μεταποιητικούς κλάδους και στην άνοδο των τιμών πολλών εμπορευμάτων, κυρίως του πετρελαίου, μετά τον περιορισμό της ημερήσιας παραγωγής στο τέλος του τρίτου τριμήνου, που ενίσχυσαν τα εισοδήματα των αναπτυσσόμενων οικονομιών. Επιπλέον, οι επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία των αναταραχών στα χρηματιστήρια της Ασίας στις αρχές του 2016, καθώς και του αποτελέσματος για Brexit στο δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο, φαίνεται ότι υπερεκτιμήθηκαν, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα στη δεύτερη περίπτωση.

Οι καταρχάς θετικές επενέργειες των παραπάνω παραγόντων συνεχίζονται το 2017, τουλάχιστον στην αρχή του. Οι επενέργειες των αυξημένων τιμών εμπορευμάτων θα τονώσουν εκτός των αναδυόμενων οικονομιών της Ασίας και της Νοτίου Αμερικής και τη ρωσική οικονομία, δίνοντάς της ώθηση να βγει από την ύφεση. Τα υψηλότερα βραχυπρόθεσμα επιτόκια και η δημοσιονομική πολιτική της

νέας διοίκησης στις ΗΠΑ συντηρούν τη μεταφορά κεφαλαίων, βελτιώνοντας τις προσδοκίες. Η ποσοτική χαλάρωση της ΕΚΤ ενισχύει τη ρευστότητα στην Ευρωζώνη, με θετικό αντίκτυπο στις επενδύσεις. Όμως, εφόσον αυτές οι εξελίξεις παραταθούν επί μακρόν ή κλιμακωθούν, ενδεχομένως να έχουν τα αντίθετα των αρχικών αποτελεσμάτων. Για παράδειγμα, μια συνεχής άνοδος της τιμής του πετρελαίου θα επενεργήσει ανασχετικά στην επέκταση της οικονομικής δραστηριότητας και του διεθνούς εμπορίου. Την ίδια επίδραση θα έχει και μια εξάπλωση της αύξησης των επιτοκίων. Επίσης, εάν οι επεκτατικές δημοσιονομικές πολιτικές διατηρηθούν, θα έχουν επιπτώσεις στη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών. Η νομισματική πολιτική στην Ευρωζώνη έχει μεταβάλει τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της ανάπτυξής της, η οποία πλέον στηρίζεται στην εσωτερική ζήτηση, όχι στις καθαρές εξαγωγές.

Ειδικά σε ότι αφορά την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι εξελίξεις προσεχώς θα επηρεαστούν από τα αποτελέσματα των βουλευτικών εκλογών σε μεγάλες οικονομίες της, από τα οποία θα εξαρτηθεί η δυναμική του ρεύματος προστατευτισμού των εθνικών οικονομιών που έχει προκύψει μετά το δημοψήφισμα στο Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς και από τη διαδικασία που θα ακολουθηθεί για το Brexit.

Σε ότι αφορά τις εξελίξεις στις κυριότερες αναπτυσσόμενες οικονομίες, στην Κίνα, η εφαρμογή υποστηρικτικής δημοσιονομικής πολιτικής συνεχίζει να τονώνει την οικονομία της. Ωστόσο δεν πραγμα-

τοποιούνται ενέργειες για τη διευθέτηση των διαρθρωτικών προβλημάτων της, όπως το αυξημένο εταιρικό χρέος, ειδικά των κρατικών επιχειρήσεων. Πρόσκομμα στη μεγέθυνση της οικονομίας της Ινδίας αποτελεί η μετάβαση σε νέα χαρτονομίσματα.

Υπό αυτές τις συνθήκες και τις προοπτικές στην παγκόσμια οικονομία, **προβλέπεται από το IOBE μικρή επιτάχυνση του ρυθμού αύξησης του παγκόσμιου ΑΕΠ το 2017, η οποία μάλλον θα είναι ελαφρώς χαμηλότερη από 3,5%.**

Επιστροφή σε ύφεση στο δ' τρίμηνο του 2016, στασιμότητα στο σύνολο του προηγούμενου έτους

Επανήλθε σε ύφεση η ελληνική οικονομία στο τελευταίο τρίμηνο πέρυσι, κατά το οποίο το ΑΕΠ υποχώρησε κατά 1,1%, κατόπιν ανόδου κατά 2,0% στο τρίτο τρίμηνο και έναντι αύξησης κατά 0,7% στο ίδιο τρίμηνο του 2015. Η απότομη μεταβολή της τάσης μεταξύ των τριμήνων του δεύτερου περυσινού εξαμήνου επιβεβαιώνει την ερμηνεία στην προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την άνοδο του ΑΕΠ στο τρίτο τρίμηνο, δηλαδή ότι αυτή οφείλεται σε αποτέλεσμα βάσης, εξαιτίας του χαμηλού ΑΕΠ στο ίδιο τρίμηνο πρόπερσι. **Κατόπιν της πτώσης του ΑΕΠ στο καταληκτικό τρίμηνο του 2016, αυτό δεν μεταβλήθηκε στο σύνολο του περασμένου έτους (-0,05%), ενώ το 2015 είχε μειωθεί οριακά (-0,3%).** Το 2016 είναι το τρίτο συνεχόμενο έτος στο οποίο η μεταβολή του εγχώριου προϊόντος είναι μικρή έναντι

του προηγούμενου, με αποτέλεσμα το ΑΕΠ να κυμαίνεται στα €184 δισεκ. για τέταρτη χρονιά και η ελληνική οικονομία να είναι στάσιμη σε αυτή την περίοδο.

Προχωρώντας στις τάσεις στις επιμέρους συνιστώσες του ΑΕΠ στο περασμένο έτος, η **εγχώρια κατανάλωση διευρύνθηκε κατά 0,6% σε σύγκριση με πρόπερσι, όταν είχε περιοριστεί ελαφρώς, κατά 0,3%**. Παρότι μικρή, η αύξηση της κατανάλωσης πέρυσι ήταν η μεγαλύτερη από το 2009 και οφείλεται αποκλειστικά στη διεύρυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης καθ' όλο δεύτερο εξάμηνο, κατά μέσο όρο κατά 3,5%, που είναι η υψηλότερη από το πρώτο εξάμηνο του 2008. Γενικότερα, η αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών συνέβαλε στη διεύρυνση της κατανάλωσης των νοικοκυριών καθ' όλη την περασμένη χρονιά. Σε ότι αφορά τις καταναλωτικές δαπάνες του δημόσιου τομέα, περιορίζονταν σε όλα τα τρίμηνα του 2016, με αποτέλεσμα η περιστολή τους στο σύνολο του έτους να είναι της τάξης του 2,1%, ενώ πρόπερσι δεν είχαν μεταβληθεί έναντι του 2014.

Κατόπιν της ισχυρής ανόδου των **επενδύσεων** στο πρώτο εξάμηνο πέρυσι, η τάση τους αντιστράφηκε καθ' όλη τη διάρκεια του επόμενου εξαμήνου, στο οποίο παρουσίασαν εκτεταμένη υποχώρηση. **Η εκτεταμένη κάμψη των επενδύσεων στο δεύτερο εξάμηνο του 2016 υπερέβη τη σημαντική διεύρυνσή τους στο προηγούμενο και καθόρισε τη φθίνουσα τάση τους στο σύνολό του. Πάρα ταύτα, η κάμψη των επενδύσεων πέρυσι ήταν οριακή, 0,9%, έναντι υποχώρησης κατά 8,7%**

το 2015. Επιπλέον, η μικρή μείωσή τους προήλθε αποκλειστικά από το μεγαλύτερο περιορισμό των αποθεμάτων, κατά €175 εκατ., αφού ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου δεν μεταβλήθηκε. Καθώς και πρόπερσι η συρρίκνωση των επενδύσεων οφειλόταν σχεδόν εξ' ολοκλήρου στα αποθέματα, οι επενδύσεις σε πάγιο κεφάλαιο διαμορφώθηκαν στα €21,1 δισεκ. για τρίτο έτος.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η διεύρυνση των εξαγωγών συνεχίστηκε στο τελευταίο περυσινό τρίμηνο, σε μικρότερο βαθμό από ότι στο προηγούμενο (5,7% έναντι 11,0%). **Η άνοδος των εξαγωγών στο δεύτερο εξάμηνο, κατά 8,3%, δεν αρκούσε για να αντισταθμίσει την κάμψη τους κατά 10,4% στο προηγούμενο εξάμηνο. Κατά συνέπεια, το 2016 οι εξαγωγές υποχώρησαν για πρώτη φορά από το 2009, κατά 1,5%**, κατόπιν αύξησής τους πρόπερσι κατά 3,1%. Η μικρή πτώση των εξαγωγών προήλθε κυρίως από την εκτεταμένη κάμψη των εξαγωγών υπηρεσιών στο πρώτο εξάμηνο, κατά 23,5%, η οποία διαμόρφωσε και την τάση τους στο σύνολο της περασμένης χρονιάς (-7,3%). Οι εξαγωγές αγαθών ανήλθαν το 2016 κατά 3,0%, παρά τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων. **Κατόπιν της νέας διεύρυνσής τους, οι εξαγωγές αγαθών διαμορφώθηκαν σε νέο διαχρονικά μέγιστο επίπεδο, τουλάχιστον από το 1960 (€31,1 δισεκ.), όπως και η αναλογία τους στο ΑΕΠ (16,9%).**

Επιβράδυνση στο τέταρτο τρίμηνο του 2016 σε σύγκριση με το προηγούμενο παρουσίασε και η αύξηση των εισαγωγών, από το 13,8% στο 3,0%. **Η διεύρυνση των εισαγωγών**

στο εξάμηνο Ιουλίου - Δεκεμβρίου, υπερέβη την υποχώρησή τους στο προηγούμενο εξάμηνο (8,0% έναντι 6,1%), με αποτέλεσμα την οριακή άνοδό τους στο σύνολο του περασμένου έτους (0,3%), όπως και το 2015 (0,5%). Κατόπιν της νέας, μικρής ενίσχυσής τους, οι εισαγωγές διατηρήθηκαν σε ανοδική τροχιά για τρίτο έτος. Η διεύρυνσή τους προήλθε από την ισχυρότερη εγχώρια ζήτηση για εισαγόμενα αγαθά, κατά μέσο όρο της τάξης του 3,3%. Αισθητά χαμηλότερη από ότι το 2015 ήταν η εγχώρια ζήτηση για υπηρεσίες από το εξωτερικό (-16,9%). **Η μικρή ενίσχυση των εισαγωγών, σε συνδυασμό με την οριακή κάμψη των εξαγωγών, οδήγησαν σε διεύρυνση του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα σε εθνολογιστικούς όρους για πρώτη φορά την τελευταία τριετία, κατά €1,2 δισεκ. (+39,1%), στα €4,2 δισεκ. (2,3% του ΑΕΠ).**

Ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας το 2017, ηπιότερη της αναμενόμενης

Η πρόοδος στις διαπραγματεύσεις για τη δεύτερη αξιολόγηση υλοποίησης του τρίτου Μνημονίου παραμένει στο επίκεντρο των πολιτικοοικονομικών εξελίξεων εγχωρίως και στο αρχικό τετράμηνο του 2017. Η διαδικασία της αξιολόγησης είναι για ακόμα μια φορά παρατεταμένη, γεγονός που έχει τις συνέπειες που είχε και στο παρελθόν, όπως η όξυνση της αβεβαιότητας εγχωρίως και διεθνώς για το αποτέλεσμά της, η αναβολή αποφάσεων από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις έως ότου οριστικοποιηθούν τα νέα δημοσιονομικά μέτρα και οι μεταρρυθμίσεις,

καταστάσεις με αρνητικές επενέργειες στην οικονομική δραστηριότητα. Ωστόσο, καθώς τα νέα δημοσιονομικά μέτρα θα αφορούν στη διετία 2019 - 2020, όπως αποφασίστηκε στο Eurogroup της 7^{ης} Απριλίου, δεν θα προκύψουν πρόσθετες επιβαρύνσεις για το 2017.

Οι επιδράσεις στο προσεχές χρονικό διάστημα από τις πολιτικές οι οποίες θα αποφασιστούν στο πλαίσιο της δεύτερης αξιολόγησης, αναμένεται να προέλθουν από τις διαρθρωτικές αλλαγές. Οι πλέον σημαντικές θα αφορούν στην αγορά εργασίας (συλλογικές διαπραγματεύσεις, ομαδικές απολύσεις), οι οποίες προς το παρόν δεν έχουν οριστικοποιηθεί. Σημαντικές θεωρούνται και οι μεταρρυθμίσεις στο ρυθμιστικό πλαίσιο για την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας σε τρεις τομείς (τρόφιμα - ποτά, τουριστικά καταλύματα, καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος - θέατρα - κινηματογράφοι), στον πτωχευτικό κώδικα, ο νέος χωρικός σχεδιασμός, οι οποίες ήδη έχουν νομοθετηθεί. Οι ευνοϊκές επιδράσεις τους θα γίνουν αισθητές εφόσον ομαλοποιηθεί το πολιτικοοικονομικό περιβάλλον, εξέλιξη η οποία συσχετίζεται κυρίως με την εφαρμογή του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής και των μεσοπρόθεσμων μέτρων ελάφρυνσης του δημόσιου χρέους.

Μάλλον η πλέον σημαντική αρνητική επένεργεια των παρατεταμένων διαπραγματεύσεων είναι η αναβολή της απόφασης σχετικά με την ένταξη ή όχι της Ελλάδας στο μηχανισμό ποσοτικής χαλάρωσης (Q-E) της Ευρωπαϊκής Τράπεζας (ΕΚΤ), το οποίο έχει παραταθεί έως το τέλος του 2017. Όπως έχει

επισημανθεί σε προηγούμενες τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE, μια ένταξη της Ελλάδας στο μηχανισμό ποσοτικής χαλάρωσης θα ενισχύσει τη ρευστότητα των τραπεζών και θα τονώσει την εμπιστοσύνη στην ευρωστία τους. Προς το παρόν, κυρίως λόγω της αβεβαιότητας που προξενεί η πολύμηνη διαπραγματευτική διαδικασία, σημειώνεται νέα εκροή καταθέσεων, παρά τους συνεχιζόμενους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων. Στο τέλος του περασμένου Φεβρουαρίου, οι καταθέσεις επιχειρήσεων και νοικοκυριών έφθαναν τα €119,1 δισεκ., επίπεδο που είναι το χαμηλότερο από τον Οκτώβριο του 2001. Την επιφυλακτικότητα των καταθετών συντηρεί και η αναμονή των δυνατοτήτων διευθέτησης των "κόκκινων" δανείων, συμπεριλαμβανομένου του εξωδικαστικού συμβιβασμού.

Οι πιέσεις στη διαθεσιμότητα κεφαλαίων του τραπεζικού συστήματος έχουν οδηγήσει σε κλιμάκωση της πιστωτικής συρρίκνωσης στο πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους. Εφόσον ολοκληρωθεί επιτυχώς η αξιολόγηση και λάβουν χώρα θετικές εξελίξεις για τον τραπεζικό τομέα (Q-E, καινούργιες διοικήσεις), προβλέπεται ότι η επιστροφή των καταθέσεων θα είναι σταδιακή, με αργό ρυθμό. Καθώς δεν αναμένεται σημαντική αύξηση των καταθέσεων, σε περίπτωση ένταξης στην ποσοτική χαλάρωση τα οποία οφέλη μάλλον θα αξιοποιηθούν κυρίως για την ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, ενόψει και του επόμενου τακτικού πανευρωπαϊκού stress test από την ΕΚΤ τον Ιανουάριο του 2018. Ακολούθως, δεν θα σημειωθούν σημα-

ντικές αλλαγές στην παροχή τραπεζικών πιστώσεων. Η πιστωτική συρρίκνωση θα συνεχιστεί, σε μικρότερο βαθμό, περιορίζοντας περισσότερο τις πηγές κεφαλαίων για τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά και περαιτέρω, την επενδυτική δραστηριότητα.

Η δυσκολία άντλησης κεφαλαίων από το τραπεζικό σύστημα έχει ελαφρώς μετριαστεί από τη σημαντική επιτάχυνση των πληρωμών ληξιπρόθεσμων οφειλών του δημοσίου προς τους προμηθευτές του. Αυτό κατέστη εφικτό με τα €3,5 δισεκ. από τις δύο δανειακές υποδόσεις οι οποίες συνδέονταν με την πρώτη αξιολόγηση του τρέχοντος Προγράμματος, τα οποία προορίζονταν αποκλειστικά για αυτόν το σκοπό. Από τον Ιούλιο του 2016 μέχρι το τέλος του φετινού Φεβρουαρίου πραγματοποιήθηκαν πληρωμές ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων ύψους €3,3 δισεκ.

Ανεξαρτήτως των επιδράσεων από τα μέτρα και τις πολιτικές που θα αποφασιστούν στο πλαίσιο της τρέχουσας αξιολόγησης, καθώς και τις εξελίξεις οι οποίες ενδέχεται να προκληθούν από την ολοκλήρωσή της, τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις, κυρίως οι μικρομεσαίες και οι ελεύθεροι επαγγελματίες, υφίστανται τις επιδράσεις των δημοσιονομικών μέτρων τα οποία αποφασίστηκαν κατά την πρώτη αξιολόγηση. Σε ότι αφορά τα φυσικά πρόσωπα, αυτά περιλαμβάνουν τη μείωση του αφορολόγητου εισοδήματος, την αύξηση των εργοδοτικών εισφορών, τις νέες περικοπές στις συντάξεις, την αύξηση του ΦΠΑ και ορισμένων έμμεσων φόρων, καθώς και την επιβολή νέων. Η αύξηση του ΦΠΑ πλήττει και τους ελεύθερους

επαγγελματίες, οι οποίοι επηρεάζονται και από τη μεγαλύτερη προοδευτικότητα του συντελεστή φόρου κερδών, όπως και από τις αλλαγές στον υπολογισμό των ασφαλιστικών εισφορών. Οι νέοι συντελεστές κερδών αφορούν σε όλα τα νομικά πρόσωπα και τις νομικές οντότητες που τηρούν απλογραφικά βιβλία.

Ως προς τις εξελίξεις σε άλλα πεδία οι οποίες θα επηρεάσουν τη δυναμική της ελληνικής οικονομίας το 2017, οι καθυστερήσεις στην εκκίνηση λειτουργίας της Ελληνικής Εταιρείας Συμμετοχών και Περιουσίας ΑΕ, του νέου φορέα αποκρατικοποιήσεων, επενεργούν ανασχετικά στην αναθέρμανση της επενδυτικής δραστηριότητας. Επιπλέον, μόλις το 21% των προβλεπόμενων για φέτος εσόδων από αποκρατικοποιήσεις, αποκλειστικά από ενέργειες του ΤΑΙΠΕΔ, αφορά σε έσοδα από διαγωνισμούς οι οποίοι θα υλοποιηθούν το 2017. Από την άλλη πλευρά, ο αυξημένος σε σχέση με προηγούμενα έτη αριθμός αποκρατικοποιήσεων το 2016, θα αποτυπωθεί στις επενδύσεις από φέτος, αλλά προς το τέλος του έτους, όταν θα αδειοδοτηθούν τα πρώτα από τα σχετιζόμενα επενδυτικά σχέδια. Η έως τώρα υποεκτέλεση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, τόσο σε σχέση με το στόχο, όσο και σε σύγκριση με την προηγούμενη χρονιά, κυρίως εξαιτίας της ιδιαίτερα χαμηλής απορροφητικότητας πόρων από την ΕΕ, συνεπάγεται μικρότερη ώθηση στην επενδυτική δραστηριότητα.

Στον εξωτερικό τομέα της ελληνικής οικονομίας, τα έως τώρα διαθέσιμα στοιχεία για την εξέλιξη των εξαγωγών και

των εισαγωγών το 2017, δεν θεωρούνται επαρκή για την πρόβλεψη της τάσης τους, καθώς αφορούν στον Ιανουάριο. Από τις αρχικές για φέτος τάσεις σε εξαγωγές και εισαγωγές, διαφαίνεται μια αύξηση των εξαγωγών, πρωτίστως λόγω της ενίσχυσης της διεθνούς ζήτησης για υπηρεσίες. Η μεγαλύτερη αύξηση των εισαγωγών, που επιδεινώνει το ισοζύγιο του εξωτερικού τομέα, αναδεικνύει τις συσσωρευμένες ανάγκες επιχειρήσεων και νοικοκυριών σε εισαγωγές εξαιτίας των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, τις οποίες σπεύδουν να καλύψουν σε κάθε χαλάρωσή τους. Υπενθυμίζεται ότι οι πλέον πρόσφατες αλλαγές σε αυτούς σχετικά με τις διεθνείς συναλλαγές, του περυσινού Ιουλίου, ευνοούσαν τις εισαγωγές.

Περνώντας σε εξωγενείς στην ελληνική οικονομία παράγοντες οι οποίοι ενδεχομένως να την επηρεάσουν κατά το τρέχον έτος, οι εξελίξεις και τα γεγονότα στην Τουρκία και την Αίγυπτο ενισχύουν την αμφιβολία για την ασφάλεια σε αυτές τις χώρες, ευνοώντας τους εγχώριους τουριστικούς προορισμούς. Αυτή η επίδραση αποτυπώνεται στις πληροφορίες για τις διεθνείς τουριστικές κρατήσεις στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις οποίες αυτές είναι αυξημένες σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Μετά την άνοδο που παρουσίασε το περασμένο φθινόπωρο, η διεθνής τιμή του πετρελαίου Brent διακυμαίνεται από το τέλος Δεκεμβρίου μεταξύ \$52-56, χωρίς να διαφαίνεται μια νέα, σταθερή ανοδική τάση της. Συνεπώς, το ενεργειακό κόστος των επιχειρήσεων δεν φαίνεται να πλήττεται ιδιαίτερα από τον περιορισμό της παραγωγής πετρε-

λαιού, η οποία αποφασίστηκε τον περασμένο Σεπτέμβριο στο Διεθνές Ενεργειακό Φόρουμ. Η παραμένουσα οξυμένη πολιτικοοικονομική αβεβαιότητα στην Ευρωζώνη, κυρίως λόγω των αμφίρροπων εκλογικών αναμετρήσεων σε ορισμένες από τις χώρες της και των ακόμα αδύνατων να προσεγγιστούν επιδράσεων του Brexit, οδηγεί σε μεταφορά κεφαλαίων εκτός αυτής. Η αναμενόμενη συσταλτική δημοσιονομική πολιτική από τη νέα διακυβέρνηση στις ΗΠΑ και η ακολουθούμενη νομισματική πολιτική αποτελούν πόλο έλξης των κεφαλαίων, διατηρώντας την ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου σε χαμηλό επίπεδο και ευνοώντας την ανταγωνιστικότητα τιμών των προϊόντων και των υπηρεσιών της Ευρωζώνης.

Λαμβάνοντας υπόψη τις τάσεις σε οικονομικά μεγέθη και δείκτες δραστηριότητας, τα πρόσφατα πολιτικοοικονομικά γεγονότα, κυρίως όσα σχετίζονται με τη δεύτερη αξιολόγηση του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής, καθώς και τις αναμενόμενες εξελίξεις στην πραγματοποίηση προβλέψεων για τις συνιστώσες του ΑΕΠ, η διεύρυνση της **κατανάλωσης των νοικοκυριών** κατά την περασμένη χρονιά αναμένεται να συνεχιστεί φέτος, αλλά με μικρότερο ρυθμό. Η ώθηση στην ιδιωτική κατανάλωση θα προέλθει κυρίως από τη νέα, ωστόσο μικρότερη από ότι το 2016 κάμψη της ανεργίας, λόγω της διεύρυνσης της απασχόλησης κυρίως στους εξωστρεφείς μεταποιητικούς κλάδους, στον Τουρισμό και στις Μεταφορές. Η επέκταση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, λόγω των συνθηκών που δημιούργησαν τα

capital controls, αλλά και προκειμένου τα φυσικά πρόσωπα να είναι δικαιούχοι της έκπτωσης φόρου εισοδήματος, θα διευρύνει την επίσημη οικονομική δραστηριότητα, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της κατανάλωσης του ιδιωτικού τομέα.

Ανασχετικά στην αύξηση της κατανάλωσης των νοικοκυριών επενεργούν, ήδη από το τελευταίο περυσινό τρίμηνο, τα δημοσιονομικά μέτρα που λήφθηκαν στο πλαίσιο της πρώτης αξιολόγησης, ιδίως όσα προκαλούν περιορισμό του διαθέσιμου εισοδήματος. Ειδικά για τους ελεύθερους επαγγελματίες, οι πιέσεις στο εισόδημά τους από τα περυσινά μέτρα θα γίνουν αισθητές εντός του 2017, καθώς τέθηκαν σε εφαρμογή από την αρχή του. **Συνισταμένη των πολλών, αντίρροπων μεταξύ τους παραγόντων οι οποίοι θα επιδράσουν στην ιδιωτική κατανάλωση κατά το τρέχον έτος αναμένεται να είναι η ήπια αύξηση της, κατά 1,2%.**

Στην πλευρά της **δημόσιας κατανάλωσης**, η παρατεταμένη δεύτερη αξιολόγηση του τρέχοντος Προγράμματος έχει οδηγήσει σε συγκράτησή της. Ωστόσο, όταν εκταμιευτεί η συνδεδεμένη με αυτή δόση, το μεγαλύτερο μέρος της υστέρησης δαπανών θα καλυφθεί, εάν όχι το σύνολό της. Λαμβάνοντας υπόψη το ότι το τρέχον έτος η έμφαση για τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής δίνεται στην ενίσχυση των φορολογικών εσόδων, **προβλέπεται διαμόρφωση των καταναλωτικών δαπανών φέτος κοντά στο περυσινό τους επίπεδο ή μικρή περιστολή τους.**

Στο πεδίο των **επενδύσεων**, μεγαλύτερο πρόσκομμα στην υλοποίησή τους θα αποτελέσει για ακόμα ένα έτος η στενότητα πηγών χρηματοδότησης, τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από το δημόσιο τομέα. Η διεύρυνση των σχετικών επιλογών συνδέεται κυρίως με την ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης, η οποία θα επιτρέψει την εξέταση της ένταξης στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ. Όταν αυτή επιτευχθεί, θα ενισχυθεί άμεσα η κεφαλαιακή επάρκειά τους, θα βελτιωθεί η εμπιστοσύνη των καταθετών στο τραπεζικό σύστημα, αλλά και των επενδυτών, εγχώριων και ξένων, που θα αυξήσουν σταδιακά την εισροή κεφαλαίων από την πλευρά τους και τη δυνατότητα των τραπεζών να παράσχουν πιστώσεις. Καθώς αυτές οι εξελίξεις προβλέπεται να λάβουν χώρα κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2017, δεν αναμένεται ουσιαστική μεταβολή της πιστοδοτικής πολιτικής των τραπεζικών ιδρυμάτων και επομένως της στήριξής τους στην επενδυτική δραστηριότητα. Ένας πρόσθετος παράγοντας ο οποίος μάλλον θα επενεργήσει συστατικά στην παροχή πιστώσεων από τις τράπεζες είναι το επερχόμενο stress test της ΕΚΤ στην αρχή του 2018.

Για την ενίσχυση της διαθεσιμότητας επενδυτικών κεφαλαίων από την πλευρά του δημόσιου τομέα, είναι αναγκαία η επιτάχυνση της χαμηλής απορροφητικότητας πόρων από την ΕΕ για το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Εφόσον δεν σημειωθεί πρόοδος σε αυτό το θέμα, η από την αρχή του έτους

υποεκτέλεση του ΠΔΕ θα συνεχιστεί, περιορίζοντας τη συμβολή του στις επενδύσεις. Τόνωση της επενδυτικής δραστηριότητας από την πλευρά του κράτους θα επέλθει και από τις ιδιωτικοποιήσεις και τις παραχωρήσεις οι οποίες ολοκληρώθηκαν το 2016. Όμως θα είναι μικρή, καθώς σε πολλές περιπτώσεις καθυστερεί η τυπική ολοκλήρωσή τους και η αδειοδότηση των επενδυτικών σχεδίων.

Οι εξελίξεις στα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά του επενδυτικού περιβάλλοντος συνδέονται με τις προαπαιτούμενες μεταρρυθμίσεις για τη δεύτερη αξιολόγηση. Οι πλέον σημαντικές και αναμενόμενες είναι αυτές στην αγορά εργασίας. Ήδη έχουν νομοθετηθεί αλλαγές στο ρυθμιστικό πλαίσιο τριών κλάδων και στον πτωχευτικό κώδικα. Όμως οι διαδοχικές μεταβολές στην φορολογία επιχειρήσεων και ελεύθερων επαγγελματιών την τελευταία διετία και η γενικότερη αίσθηση μεταβλητότητας του κανονιστικού πλαισίου στην Ελλάδα που προξενούν, αποτελούν έναν από τους πλέον αποτρεπτικούς παράγοντες στην ανάληψη επενδυτικού ρίσκου.

Σε κλαδικό επίπεδο, η συνέχιση της ανόδου της εξαγωγικής ζήτησης, ευνοεί την πραγματοποίηση επενδύσεων σε κάποιους σε κλάδους της Μεταποίησης, στον Τουρισμό και τις Μεταφορές. Καθώς δεν αναμένονται αλλαγές στη φορολόγηση της ακίνητης περιουσίας νοικοκυριών και επιχειρήσεων, θεωρείται πλέον πιθανή η ανακοπή της πολύχρονης συρρίκνωσης της οικοδομικής δραστηριότητας.

Ένας τεχνικός παράγοντας ο οποίος εκτιμάται να ασκήσει θετική επίδραση στην επενδυτική δραστηριότητα το 2017, ενδεχομένως σημαντική, είναι η εξέλιξη των αποθεμάτων. **Υπό τις ποικίλες επιδράσεις των παραγόντων οι οποίοι επηρεάζουν τις επενδύσεις, κυρίως από επενδύσεις σε μεταποιητικούς κλάδους και στον Τουρισμό και από το θετικό τεχνικό αποτέλεσμα της μεταβολής των αποθεμάτων, αυτές αναμένεται να διευρυνθούν φέτος, κατά 10 με 12%.**

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η διεθνής ζήτηση για τις περισσότερες κατηγορίες εξαγωγών υπηρεσιών παρουσιάζει ισχυρή άνοδο καθ' όλο το δεύτερο εξάμηνο του 2016 και στην αρχή του 2017, τάση η οποία αναμένεται να συνεχιστεί στο υπόλοιπο του έτους. Στον τουρισμό, εφόσον οι πληροφορίες για σημαντική αύξηση των διεθνών κρατήσεων επαληθευτούν, θεωρείται πλέον πιθανή η ενίσχυση των σχετικών εσόδων. Οι προς το παρόν αντίρροπες μεταξύ τους τάσεις στις εξαγωγές κατηγοριών προϊόντων δεν παρέχουν αξιόπιστες ενδείξεις για την εξέλιξη του συνόλου τους το τρέχον έτος. **Ωστόσο, η ισχυρή ανοδική δυναμική των εξαγωγών υπηρεσιών αναμένεται να οδηγήσει σε αύξηση το σύνολο των εξαγωγών, κατά 5,0-5,5%.**

Στο σκέλος των εισαγωγών, η ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης, η υψηλή συσχέτιση της με τη ζήτηση για προϊόντα και υπηρεσίες από το εξωτερικό και η επίδραση της χαλάρωσης των capital controls πέρυσι τον Ιούλιο, θα διαμορφώσουν τις εισαγωγές αισθητά

υψηλότερα από ότι το 2016. **Συνεκτιμώντας τις παραπάνω τάσεις σε παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τις συνιστώσες του ΑΕΠ, ο ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας το 2017 θα διαμορφωθεί περίπου στο 1,5%, ίσως και λίγο χαμηλότερα.**

Σημαντική υπέρβαση στόχων του Προϋπολογισμού το 2016

Σύμφωνα με την **πρώτη κοινοποίηση δημοσιονομικών στοιχείων για το 2016** από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. στη Eurostat, στο πλαίσιο της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος, το **πρωτογενές ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης** ήταν ιδιαίτερα **θετικό**, της τάξης των **€6,94 δισεκ. (ή 3,9% του ΑΕΠ)**, έναντι **στόχου €2,25 δισεκ. ή (1,3% του ΑΕΠ)** στον Προϋπολογισμό του 2017. Το **γενικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης** επίσης ήταν **πλεονασματικό**, κατά **1,3 δισεκ. (ή 0,7% του ΑΕΠ)**, για **πρώτη φορά τουλάχιστον από το 1995**, έτος από το οποίο υπάρχουν στοιχεία βάσει της μεθοδολογίας της Eurostat. Η **αντίστοιχη εκτίμηση στον Προϋπολογισμό** του τρέχοντος έτους ήταν για **έλλειμμα, ύψους €3,8 δισεκ. (2,2% του ΑΕΠ)**.

Μεταξύ των **βασικών τομέων της Γενικής Κυβέρνησης**, το **ισοζύγιο ήταν καλύτερο των εκτιμήσεων στο φετινό Προϋπολογισμό** για το προηγούμενο έτος **κυρίως στην Κεντρική Κυβέρνηση, όπου αντί αναμενόμενου ελλείμματος €3,9 δισεκ., αυτό δεν ξεπέρασε τα €1,3 δισεκ. Σαφώς καλύτερο του αναμενόμενου ήταν το αποτέλεσμα στους Οργανισμούς**

Κοινωνικής Ασφάλισης, όπου επιτεύχθηκε πλεόνασμα €2,05 δισεκ., αντί εκτίμησης για έλλειμμα €206 εκατ. Στους **Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης το πλεόνασμα υπερέβη το στόχο κατά €280 εκατ.**, φθάνοντας τα €572 εκατ. Οι **δαπάνες για τόκους** της Γενικής Κυβέρνησης ήταν **λιγότερες των προβλεπόμενων κατά €370 εκατ.**, στα €5,65 δισεκ.

Υλοποίηση Κρατικού Προϋπολογισμού 2017: Επιδείνωση σε σχέση με πέρυσι, ωστόσο επίτευξη των στόχων

Από τα διαθέσιμα, προσωρινά στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού στο πρώτο τρίμηνο φέτος, προκύπτει **σημαντική επιδείνωση σε σχέση με το 2016**. Το **έλλειμμα** του διαμορφώθηκε σε **€1.367 εκατ.**, έναντι **€595 εκατ. το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι**, ενώ **το πρωτογενές πλεόνασμα περιορίστηκε σχεδόν κατά €800 εκατ.**, σε € 1,07 δισεκ.. Από την άλλη πλευρά, τα αποτελέσματα του τριμήνου είναι **ελαφρώς καλύτερα σε σχέση με τους τριμηνιαίους στόχους**, για έλλειμμα €1.408 εκατ. και πρωτογενές πλεόνασμα €992 εκατ. Η **επιδείνωση έναντι της προηγούμενης χρονιάς** οφείλεται **αποκλειστικά στην πλευρά των εσόδων**: Η **μεγαλύτερη υστέρηση** παρατηρείται στα **έσοδα του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων**, της τάξης των €900 εκατ., λόγω μειωμένων απολήψεων από την ΕΕ. Τα καθαρά έσοδα του Τακτικού Προϋπολογισμού ήταν €180 εκατ. λιγότερα από πέρυσι, **εξαιτίας της μη είσπραξης €1,2**

δισεκ. από την εκχώρηση των περιφερειακών αεροδρομίων. Καθώς στις αρχές Απριλίου αυτό το ποσό εισπράχθηκε, θα αποτυπωθεί στα αποτελέσματα αυτού του μήνα.

Νέα πτώση της ανεργίας το τρέχον έτος, μικρότερης έκτασης από την περυσινή

Η κάμψη της ανεργίας έναντι της αντίστοιχης περιόδου του προηγούμενου έτους συνεχίστηκε στο καταληκτικό τρίμηνο του 2016. Το ποσοστό ανεργίας στο τέταρτο τρίμηνο ήταν 0,8 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερο από ότι ένα χρόνο νωρίτερα, στο 23,6%. Από την άλλη πλευρά, η μείωσή του ήταν σαφώς μικρότερη από ότι στα προηγούμενα τρίμηνα του 2016, στα οποία κατά μέσο όρο διαμορφώθηκε στη μιάμιση ποσοστιαία μονάδα. **Κατόπιν της νέας υποχώρησης της ανεργίας στο τελευταίο τρίμηνο του 2016, αυτή διαμορφώθηκε στο σύνολό του στο 23,5% του εργατικού δυναμικού, 1,4 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι στο προηγούμενο έτος. Το μέσο ποσοστό ανεργίας πέρυσι ήταν το μικρότερο της τελευταίας πενταετίας.** Κατά μέσο όρο το 2016, η μεγαλύτερη ενίσχυση της απασχόλησης σημειώθηκε στη Δημόσια διοίκηση – άμυνα - υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση (+18,6 χιλ. ή +6,0%), στη Μεταφορά – Αποθήκευση (+16,6 χιλ. ή + 9,8%), στον Τουρισμό (+15,6 χιλ. ή +4,8%) και στην Μεταποίηση (+13,2 χιλ. ή +3,9%).

Η αναμενόμενη ενίσχυση της δραστηριότητας σε εξωστρεφείς κλάδους οι οποίοι συνέβαλαν και πέρυσι στην υποχώρηση

της ανεργίας, στον Τουρισμό, στις Μεταφορές και σε ορισμένους μεταποιητικούς, θα έχει θετικό αντίκτυπο και στην απασχόλησή τους. Τη δημιουργία θέσεων εργασίας, κυρίως σε επενδύσεις, εκτιμάται ότι θα ευνοήσουν οι επερχόμενες αλλαγές στο ρυθμιστικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας. Στον αντίποδα, οι αλλαγές στην άμεση φορολογία και τις ασφαλιστικές εισφορές των ελεύθερων επαγγελματιών από την αρχή του 2017, τουλάχιστον σε πρώτη φάση θα οδηγήσουν σε κάμψη της απασχόλησης στους κλάδους τους. Η σημαντική δημιουργία θέσεων απασχόλησης από προγράμματα του ΟΑΕΔ στο δημόσιο τομέα μάλλον θα συνεχιστεί. Πρόσφατα ξεκίνησε η απασχόληση 23 χιλιάδων δικαιούχων στο πλαίσιο προγράμματος κοινωφελούς χαρακτήρα σε δήμους. Μέσω άλλου προγράμματος του ΟΑΕΔ, 3.150 μακροχρόνια άνεργοι θα απασχοληθούν στον τομέα της Υγείας. **Υπό την ταυτόχρονη επίδραση των παραπάνω παραγόντων η ανεργία θα περιοριστεί εκ νέου το 2017, για τέταρτο συνεχόμενο έτος. Όμως η κάμψη της θα είναι λίγο μικρότερη από πέρυσι, λίγο μεγαλύτερη από μια ποσοστιαία μονάδα (22,2%).**

Αύξηση τιμών κυρίως από άνοδο τιμής πετρελαίου και έμμεσους φόρους το 2017

Στο πρώτο τρίμηνο του 2017 ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή αυξήθηκε για πρώτη φορά έπειτα από σχεδόν τέσσερα έτη, κατά 1,4%, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα υποχωρούσε, κατά 0,9%. Η βασική αιτία της επανάκαμψης του πληθωρισμού είναι η αύξηση της διεθ-

νούς τιμής του πετρελαίου, καθώς και των έμμεσων φόρων στα πετρελαιοειδή, σταδιακά από το τέταρτο περυσινό τρίμηνο έως την αρχή του τρέχοντος έτους. Η επίδρασή τους αποτυπώνεται στην άνοδο των τιμών τους πρώτους τρεις μήνες φέτος στις κατηγορίες αγαθών – υπηρεσιών «Στέγαση» και «Μεταφορές», που ήταν οι μεγαλύτερες μεταξύ των κατηγοριών που συναποτελούν το ΓΔΤΚ (+6,8%, και 3,8% αντίστοιχα). Αυξητική επίδραση στις τιμές από τον Ιανουάριο ασκούν και οι υψηλότεροι φόροι κατανάλωσης στον καπνό και τα τσιγάρα, η επιβολή τέλους στους συνδρομητές σταθερής τηλεφωνίας και φόρου στην εισαγωγή καφέ, όπως προκύπτει από τις τάσεις στις αντίστοιχες κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών. **Η επίδραση των παραγόντων που οδήγησαν σε αύξηση τιμών στο αρχικό τρίμηνο του 2017 θα συνεχιστεί στην υπόλοιπη διάρκειά του, οδηγώντας σε αύξηση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή το 2017 μετά από τέσσερα χρόνια, η οποία εκτιμάται ότι θα είναι της τάξης του 1,5%.**

Ειδικό θέμα: Ληξιπρόθεσμες οφειλές του Δημόσιου τομέα: Εξέλιξη, διάρθρωση και επίδραση στο δημοσιονομικό αποτέλεσμα

Μέρος του δημόσιου διαλόγου μετά την εκδήλωση της δημοσιονομικής κρίσης στην Ελλάδα, έχει επικεντρωθεί στην εξέλιξη του ύψους των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του δημόσιου τομέα. Το ύψος τους επηρεάζει κυρίως τη συναλλακτική αξιοπιστία του δημόσιου τομέα, καθώς και τη ρευστότητα των επιχειρήσεων προς τις οποίες υφίστανται αυτές οι υποχρεώσεις.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται καταρχάς ο ορισμός των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του δημόσιου τομέα. Εν συνέχεια εξετάζεται η επίδρασή τους στο δημοσιονομικό αποτέλεσμα, δηλαδή στο πλεόνασμα/έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης, καθώς και στο χρέος αυτής.

Επίσης, παρουσιάζεται το νομικό πλαίσιο που διέπει την παρακολούθηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου. Τέλος, αναλύεται η τάση και η διάρθρωση τους, ανά κατηγορία δημόσιου φορέα.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Η μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας παρέμεινε σε χαμηλά επίπεδα το 2016, ωστόσο οι συνθήκες βελτιώθηκαν στο δεύτερο εξάμηνο. Ενδεικτικά, το ΑΕΠ των χωρών - μελών του ΟΟΣΑ αυξήθηκε κατά 2,0% στο τέταρτο τρίμηνο του 2016, έναντι 2,1% στο αντίστοιχο τρίμηνο πρόπερι, ενώ στα τρία πρώτα τρίμηνα ο ρυθμός επέκτασής του ήταν 1,7%. Στις ισχυρές οικονομίες (G7), ο ρυθμός μεγέθυνσης στο τελευταίο τρίμηνο του 2016 ανήλθε στο 1,8%, υψηλότερα από τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2016 αλλά και το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015.¹ Οι σημαντικοί κλυδωνισμοί που σημειώθηκαν στο πρώτο μισό του προηγούμενου έτους, όπως οι αναταραχές στα χρηματιστήρια της Ασίας και η έντονη μεταβλητότητα και αβεβαιότητα λόγω του βρετανικού δημοψηφίσματος, εκτιμάται ότι αναχαιτίστηκαν εν μέρει στο δεύτερο μισό του έτους, εξαιτίας άλλων παραγόντων, όπως η δημοσιονομική επέκταση σε μεγάλες οικονομίες, η άνοδος των τιμών πολλών εμπορευμάτων που ενίσχυσαν τα εισοδήματα αναπτυσσόμενων οικονομιών, με αποτέλεσμα να βελτιωθούν οι αρχικές εκτιμήσεις.

Μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών, συνεχή βελτίωση του ρυθμού μεγέθυνσης μετά το

πρώτο τρίμηνο καταγράφηκε στις ΗΠΑ το 2016, ενώ στο τελευταίο τρίμηνό του ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο 2,0%, έναντι 1,9% στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2015. Στην Ευρωζώνη, ο ρυθμός ανάπτυξης στο τέλος του 2016 διατηρήθηκε στο 1,8%, όπως και στο τρίτο τρίμηνο του, χαμηλότερα όμως σε σύγκριση με το 2015 (2,0%). Στο Ηνωμένο Βασίλειο, οι δυνητικές επιπτώσεις του Brexit δεν φαίνεται να επηρεάζουν αρνητικά το ρυθμό μεγέθυνσης, καθώς αυτός διαμορφώθηκε στο 1,9% στο τελευταίο τρίμηνο της περασμένης χρονιάς, έναντι 2,0% στο τρίτο τρίμηνο και 1,7% στο τέταρτο τρίμηνο του 2015. Στην πλευρά των αναπτυσσόμενων οικονομιών, ο ρυθμός ανάπτυξης στην Κίνα διατηρήθηκε κοντά στο 6,8% στο τέλος του 2016, για έκτο συνεχόμενο τρίμηνο, ενώ στην Ινδία την ίδια περίοδο η ανάπτυξη παρέμεινε για δεύτερο τρίμηνο στο 7,2%, ωστόσο χαμηλότερα έναντι του 2015 (7,7%). Στην Βραζιλία η ύφεση διατηρήθηκε στο τέλος του 2016, αλλά με χαμηλότερη ένταση από ότι ένα χρόνο νωρίτερα, στο 2,5%, έναντι 5,8%. Τέλος, στην Τουρκία, η αρχικά εκτιμώμενη ύφεση στο τρίτο τρίμηνο πέρυσι, μεταστράφηκε σε οριακή ανάπτυξη (+0,7%), η οποία συνεχίστηκε και επιταχύνθηκε στο επόμενο τρίμηνο, στο 3,4%.

¹ Πηγή: Quarterly National Accounts - Quarterly Growth Rates of real GDP, change over previous quarter: <http://stats.oecd.org/index.aspx?quervid=350>

Σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες προβλέψεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου για το σύνολο του προηγούμενου έτους, ο ρυθμός μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας δεν μεταβλήθηκε, παραμένοντας στο 3,1%. Η προηγούμενη εκτίμηση για το 2017, του περασμένου Ιανουαρίου, αναθεωρήθηκε οριακά επί τα βελτίω, στο 3,5% από 3,4%, ενώ αναμένεται περαιτέρω μικρή επιτάχυνση το 2018, στο 3,6%. Οι αρχικές προβλέψεις για το 2017 αναθεωρήθηκαν ελαφρώς θετικά για τις ανεπτυγμένες οικονομίες, καθώς οι αρκετά επιφυλακτικές εκτιμήσεις λόγω των πολλαπλών εστιών αβεβαιότητας στις αρχές του 2016 επαληθεύτηκαν εν μέρει, με αποτέλεσμα ήδη από το δεύτερο μισό του 2016 να καταγράφονται ελαφρώς καλύτερες των αναμενόμενων επιδόσεις, μεταφέροντας δυναμική ανόδου στο τρέχον έτος. Στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, ο ρυθμός αναθεωρήθηκε ελαφρώς επί τα βελτίω για το 2018.

Συγκεκριμένα, στις ανεπτυγμένες οικονομίες το ΑΕΠ προβλέπεται να αυξηθεί κατά 2,0% το 2017 και 2018, ταχύτερα σε σύγκριση με τις προηγούμενες προβλέψεις για το 2017. Οι χώρες με τη μεγαλύτερη επί τα βελτίω αναθεώρηση στο ρυθμό μεγέθυνσης είναι το Η. Βασίλειο, η Ιαπωνία και η Ισπανία, ενώ ευνοϊκότερες προβλέψεις για τα 2017 σημειώθηκαν και στις τρεις μεγαλύτερες οικονομίες της Ευρωζώνης, δηλαδή σε Γερμανία, Γαλλία και Ιταλία.

Η ανάπτυξη στις αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας αναμένεται να παραμείνει στο επίπεδο του 6,4% το 2017 και 2018, με μικρή βελτίωση των εκτιμήσεων για το

δεύτερο έτος, κυρίως λόγω των θετικότερων προβλέψεων για την κινεζική οικονομία. Η Ινδία αναμένεται να εμφανίσει υψηλότερο ρυθμό μεγέθυνσης έναντι της Κίνας, όπως αρχικά είχε εκτιμηθεί. Στις χώρες που ανήκουν στη ζώνη της αναδυόμενης και αναπτυσσόμενης Ευρώπης, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ εκτιμάται για το 2017 στο 3,0%, οριακά μικρότερος από τις προγενέστερες εκτιμήσεις του Ιανουαρίου, ενώ αναμένεται μικρή επιτάχυνση το 2018, στο 3,3%. Στην Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών προβλέπεται ταχύτερη ανάπτυξη σε σύγκριση με τις προβλέψεις του Ιανουαρίου αλλά και του Οκτωβρίου, εξαιτίας της ρωσικής οικονομίας. Η ενίσχυση των τιμών του πετρελαίου στο τέταρτο τρίμηνο του 2016 εκτιμάται ότι ευνοεί τη ρωσική οικονομία, με αποτέλεσμα την ανάπτυξή της κατά 1,4% για την επόμενη διετία, έναντι καταγραφόμενης ύφεσης 0,2% το 2016. Σημαντική επιδείνωση των προβλέψεων για το περασμένο έτος καταγράφεται στις χώρες της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής, κατά 0,5 μονάδες έναντι της αρχικής πρόβλεψης, δηλαδή στο 2,6%. Επί τα χείρω αναθεώρηση των προβλέψεων παρατηρείται και στις χώρες της υποσαχάριας Αφρικής, με αποτέλεσμα ο ρυθμός μεγέθυνσης για το 2017 να είναι επίσης 2,6%.

Ο όγκος του παγκόσμιου εμπορίου επεκτάθηκε το 2016 κατά 2,2%, έναντι προηγούμενης εκτίμησης 1,9% παραμένοντας σε κάθε περίπτωση όμως κάτω από το επίπεδο του 2015 (2,7%). Η βελτίωση προήλθε κυρίως από τις ανεπτυγμένες

χώρες, με επέκταση κατά 2,4%, έναντι 2,0% που αναμενόταν νωρίτερα φέτος. Για τη διετία 2017-2018 αναμένεται ισχυρή επιτάχυνση του ρυθμού επέκτασης του διεθνούς εμπορίου, στο 3,8% και 3,9%.

Όπως προαναφέρθηκε, το 2016 χαρακτηρίστηκε από δύο αντίθετες τάσεις στις προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας, καθώς ενώ στις αρχές του έτους οι αβεβαιότητες που εμφανίστηκαν, λόγω αναταραχών στις κεφαλαιαγορές της Ασίας και του επικείμενου δημοψηφίσματος στο Η. Βασίλειο, οδήγησαν σε πολύ αρνητικές εκτιμήσεις, στο δεύτερο ήμισυ του έτους οι αρνητικές εκτιμήσεις αμβλύθηκαν, από ενίσχυση της ζήτησης, κυρίως για επενδύσεις. Βελτίωση καταγράφηκε επίσης στο εμπόριο και τη μεταποίηση. Οι άμεσες χρηματοοικονομικές και οικονομικές επιπτώσεις του δημοψηφίσματος μάλλον ήταν παροδικές. Επιπλέον, επήλθε σταθερότητα στις χρηματαγορές στην Ασία. Ταυτόχρονα, η μείωση των επενδύσεων των επιχειρήσεων εξόρυξης πετρελαίου σε συνδυασμό με την απόφαση των μελών του ΟΠΕΚ για περιορισμό της παραγωγής πετρελαίου ώθησαν ανοδικά τις τιμές του πετρελαίου, με αποτέλεσμα την ενίσχυση των εσόδων στις πετρελαιοπαραγωγές χώρες. Προς την ίδια κατεύθυνση κινήθηκαν και οι τιμές των βασικών εμπορευμάτων, με αποτέλεσμα την ισχυροποίηση των αναδυόμενων και αναπτυσσόμενων κυρίως χωρών.

Ο συνδυασμός των παραπάνω παραγόντων οδήγησε τελικά, προς το τέλος του 2016, σε βελτίωση των εκτιμήσεων για την παγκόσμια οικονομία, των οποίων η θετική συνεισφορά εν μέρει

μεταφέρεται και στο τρέχον έτος. Αναφορικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η παγκόσμια οικονομία, το αναξιοποίητο παραγωγικό δυναμικό, η χαμηλή παραγωγικότητα και ο υψηλός βαθμός ανισοτήτων εξακολουθούν να αποτελούν σημαντικούς παράγοντες αστάθειας. Ταυτόχρονα, οι παράγοντες που λειτουργούσαν ευνοϊκά για το παγκόσμιο εμπόριο, όπως οι χαμηλές τιμές καυσίμων, τα χαμηλά επιτόκια, η απελευθέρωση του εμπορίου, η επέκταση των παγκόσμιων αλυσίδων αξίας και η χρηματοπιστωτική εμβάθυνση, αναμένεται να σταματήσουν να επενεργούν προς αυτή την κατεύθυνση, ακόμα και να εμφανίσουν και αντίθετες τάσεις. Συγκεκριμένα, η τάση προστατευτισμού από μεγάλες οικονομίες, όπως οι ΗΠΑ και το Η. Βασίλειο, η πιθανότητα η αύξηση στα αμερικανικά επιτόκια να είναι μεγαλύτερη του αναμενόμενου επιπέδου, αλλά και η αυξητική τάση στις τιμές των καυσίμων, ενδεχομένως να λειτουργήσουν ανασχετικά στην επέκταση του διεθνούς εμπορίου το επόμενο χρονικό διάστημα.

Αναλυτικότερα σε ότι αφορά τις προοπτικές στις σημαντικότερες οικονομίες παγκοσμίως:

Στις **ΗΠΑ**, ο ρυθμός μεγέθυνσης εκτιμάται ότι διαμορφώθηκε τελικά το 2016 στο 1,6%, ενώ αναμένεται επιτάχυνση της ανάπτυξης το 2017 και 2018, στο 2,3% και 2,5% αντίστοιχα. Μεσομακροπρόθεσμα η ανάπτυξη θα ευνοηθεί από το θετικό κλίμα που δημιουργήθηκε από τα μέσα του 2016, εξαιτίας της βελτίωσης των αποθεμάτων, της ισχυρής καταναλωτικής επέκτασης αλλά των προσδοκιών για επεκτατική δημοσιονομική πολιτική. Την προσεχή

περίοδο ενδεχομένως τα υψηλότερα επιτόκια να αναχαιτίσουν εν μέρει την αναπτυξιακή δυναμική, ενώ μακροπρόθεσμα η μεγέθυνση της αμερικανικής οικονομίας αναμένεται να εξασθενήσει λόγω της γήρανσης του πληθυσμού, αλλά και της κάμψης της παραγωγικότητας.

Στην **Ιαπωνία**, η αναθεώρηση των στοιχείων διαμόρφωσε την ανάπτυξη σε υψηλότερα επίπεδα από τις προηγούμενες καταγραφές, συγκεκριμένα το 1,0% για το 2016. Η άνοδος των καθαρών εξαγωγών, σε μεγαλύτερο από τον αναμενόμενο βαθμό, επίσης ενίσχυσε το ρυθμό ανάπτυξης πέρυσι, ενώ αναμένεται η θετική συνεισφορά τους να μεταφερθεί και στο 2017, με εκτιμώμενο ρυθμό μεγέθυνσης στο 1,2%. Ωστόσο, μετά το 2017 αναμένεται επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης, καθώς σύμφωνα με τα έως τώρα δεδομένα η δημοσιονομική επέκταση θα τερματιστεί, ενώ και οι εισαγωγές θα ανακάμψουν, αντισταθμίζοντας τις επενδύσεις της προολυμπιακής περιόδου.

Στην **Kiva** ο ρυθμός μεγέθυνσης το 2016 διαμορφώθηκε στο 6,7%, με θετική συνεισφορά από το θετικό κλίμα κατά το δεύτερο εξάμηνό του, κατά το οποίο αμβλύθηκαν οι αβεβαιότητες που είχαν προκληθεί από τις χρηματαγορές στις αρχές του έτους. Η δυναμική αυτή αναμένεται να συνεχιστεί και το 2017, σε συνδυασμό με την επεκτατική οικονομική πολιτική, στο σκέλος της πιστωτικής επέκτασης και της αύξησης των

επενδύσεων. Ωστόσο, μεσομακροπρόθεσμα, η κινεζική οικονομία θα παραμείνει σε μερική ανισορροπία, εξαιτίας της μετάβασής της σε ένα νέο παραγωγικό μοντέλο, λιγότερο εξαρτώμενο από τις εξαγωγές και εστιασμένο στις υπηρεσίες, δηλαδή στην εγχώρια ζήτηση.

Στην **Ρωσία**, η ύφεση θεωρείται ότι τερματίστηκε το 2016 και θα ακολουθήσει ανάπτυξη της οικονομίας της κατά 1,4% το 2017 και 2018. Οδηγός στην αλλαγή αυτή είναι, ήδη από το τέταρτο τρίμηνο του 2016 η άνοδος των τιμών του πετρελαίου, αλλά και η ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης, εξαιτίας της βελτίωσης του οικονομικού κλίματος που σημειώνεται.

Στις εκτιμήσεις² για την παγκόσμια οικονομία του IFO αποτυπώνεται άνοδος στο τέλος του 2016 και στις αρχές του 2017, έπειτα από την επιδείνωση στα μέσα του 2016. Αναλυτικά, το ισοζύγιο εκτιμήσεων για το παγκόσμιο οικονομικό κλίμα επανήλθε σε θετικό πρόσημο στο πρώτο τρίμηνο του 2017, έπειτα από πέντε τρίμηνα αρνητικών τιμών, αντανακλώντας τη θετική συγκυρία που ξεκίνησε από τα μέσα του 2016. Αναφορικά με την παρούσα κατάσταση, το ισοζύγιο παραμένει σε αρνητικό πεδίο τιμών (-9,1 μονάδες), με συνεχή όμως βελτίωση από το δεύτερο τρίμηνο του 2016, ενώ στις προσδοκίες, οι θετικές εκτιμήσεις υπερτερούν στο αρχικό τρίμηνο του 2017 (+15 μονάδες), δημιουργώντας θετικές εκτιμήσεις για το επόμενο διάστημα.

² Από τις αρχές του 2017 το IFO δεν εκτιμά προσδοκίες για την παγκόσμια οικονομία με τη μορφή δεικτών αλλά από ισοζύγια απαντήσεων, θετικών και αρνητικών. Ταυτόχρονα,

ακόμα δεν είναι ακόμα διαθέσιμα τα στοιχεία για τις ζώνες χωρών ανά τον κόσμο εκτός της Ευρωζώνης.

Συγκεκριμένα, στην Ευρωζώνη καταγράφηκε στο πρώτο τρίμηνο του 2017 θεαματική άνοδος του θετικού ισοζυγίου, στις 17,2 μονάδες, αντανakλώντας τις θετικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας αλλά και στην εξέλιξη του πληθωρισμού, ο οποίος πλησιάζει τον στόχο της ΕΚΤ (~2%). Για την παρούσα κατάσταση, το ισοζύγιο διαμορφώθηκε στις 8,0 μονάδες, έναντι 2,3 στο τελευταίο τρίμηνο του 2016, ενώ απομακρύνθηκε ακόμα περισ-

σότερο από την αρνητική τιμή του δεύτερου τριμήνου πέρυσι, λόγω της τότε αβεβαιότητας που προκλήθηκε από το δημοψήφισμα στο Η. Βασίλειο. Τέλος, το ισοζύγιο στις προσδοκίες εκτιμάται ότι συμπαρασύρει το γενικότερο οικονομικό κλίμα, καθώς σημειώθηκε σημαντική άνοδος, στις 26,9 μονάδες, έναντι 14,3 μονάδων στο τέλος του 2016 και μόλις 3,0 μονάδων στο τρίτο τρίμηνο.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον – IMF, World Economic Outlook-
(ετήσια % μεταβολή ΑΕΠ, σε πραγματικές τιμές)

	2016	2017	2018
ΑΕΠ			
ΗΠΑ	1,6	2,3	2,5
Ιαπωνία	1,0	1,2	0,6
Αναπτυσσόμενη Ασία	6,4	6,4	6,4
<i>εκ των οποίων Κίνα</i>	6,7	6,6	6,2
<i>εκ των οποίων Ινδία</i>	6,8	7,2	7,7
ΑΕΣΕΑΝ-5	4,9	5,0	5,2
Ευρωζώνη	1,7	1,7	1,6
Αναδυόμενη και αναπτυσσόμενη Ευρώπη	3,0	3,0	3,3
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	0,3	1,7	2,1
<i>εκ των οποίων Ρωσία</i>	-0,2	1,4	1,4
Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική (MENA)	3,9	2,6	3,4
Λατινική Αμερική	-1,0	1,1	2,0
<i>εκ των οποίων Βραζιλία</i>	-3,6	0,2	1,7
Υποσαχάρια Αφρική	1,4	2,6	3,5
Παγκόσμια οικονομία	3,1	3,5	3,6
Παγκόσμιο Εμπόριο			
Όγκος Παγκόσμιου Εμπορίου (αγαθά και υπηρεσίες)	2,2	3,8	3,9
Εξαγωγές - Προηγμένες Οικονομίες	2,4	4,0	4,0
Εξαγωγές - Αναδυόμενες & Αναπτυσσόμενες Οικονομίες	1,9	4,5	4,3
Εισαγωγές - Προηγμένες Οικονομίες	2,1	3,5	3,2
Εισαγωγές - Αναδυόμενες & Αναπτυσσόμενες Οικονομίες	2,5	3,6	4,3

Αναπτυσσόμενη Ασία (εξαιρουμένης της Ιαπωνίας): Ανατολικό Τιμόρ, Βανουάτου, Βιετνάμ, Ινδία, Ινδονησία, Καμπότζη, Κίνα, Κιριμπάτι, Λάος, Μαλαισία, Μαλδίβες, Μίανμαρ, Μογγολία, Μπαγκλαντές, Μπουτάν, Μπρουνέι, Νεπάλ, Νησιά Μάρσαλ, Νησιά Σολομώντα, Ομόσπονδες Πολιτείες της Μικρονησίας, Παλάου, Παπούα Νέα Γουινέα, Σαμόα, Σρι Λάνκα, Ταϊλάνδη, Τόνγκα, Τουβαλού, Φιλιππίνες, Φίτζι

ΑΕΣΕΑΝ-5: Βιετνάμ, Ινδονησία, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες

Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική: Αφγανιστάν, Αίγυπτος, Αλγερία, Μαρόκο, Ην. Αρ. Εμιράτα, Ιορδανία, Ιράκ, Ιράν, Κατάρ, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μαυριτανία, Μπαχρέιν, Ομάν, Πακιστάν, Σαουδική Αραβία, Σουδάν, Συρία, Υεμένη, Τζιμπουτί, Τυνησία.

Υποσαχάρια Αφρική: Αγκόλα, Αιθιοπία, Ακτή Ελεφαντοστού, Γκαμπόν, Ισημερινή Γουινέα, Καμερούν, Κένυα, Κονγκό, Μαυρίκιος, Μπوتσουάνα, Ναμίμπια, Νιγηρία, Νότια Αφρική, Ουγκάντα, Πράσινο Ακρωτήριο, Σεϋχέλλες, Σουαζιλάνδη, Τανζανία, Τσαντ, κ.α.

Πηγή: World Economic Outlook, IMF, April 2017

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Ισοζύγια)

Τρίμηνο/Έτος	I/15	II/15	III/15	IV/15	I/16	II/16	III/16	IV/16	I/17
Οικονομικό Κλίμα	5,6	8,8	2,4	-5,7	-7,5	-4,0	-7,1	-1,2	2,6
Παρούσα Κατάσταση	-5,5	-3,9	-15,5	-18,1	-14,7	-17,9	-17,2	-15,4	-9,1
Προσδοκίες	17,3	22,3	22,0	7,6	-0,1	11,0	3,7	14,1	15,0

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES, No. 01/ February 2017

Πίνακας 2.3

IFO - Εκτιμήσεις για την Ευρωζώνη (Ισοζύγια)

Τρίμηνο/Έτος	I/15	II/15	III/15	IV/15	I/16	II/16	III/16	IV/16	I/17
Οικονομικό Κλίμα	4,4	24,3	18,9	16,9	13,2	6,5	4,5	8,2	17,2
Παρούσα Κατάσταση	-29,2	-4,4	-1,0	3,9	1,6	-2,6	6,0	2,3	8,0
Προσδοκίες	44,5	57,3	40,8	30,8	25,5	16,1	3,0	14,3	26,9

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES, No. 01/ February 2017

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Οι οικονομίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κυρίως της Ευρωζώνης εμφάνισαν καλύτερες των αναμενόμενων αναπτυξιακές επιδόσεις κατά το προηγούμενο έτος. Το ΑΕΠ αυξήθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά 1,9% πέρυσι, έναντι προηγούμενης εκτίμησης 1,8%, ενώ στην Ευρωζώνη η ανάπτυξη ανήλθε στο 1,7%. Η ενίσχυση της απασχόλησης, η διατήρηση των τιμών του πετρελαίου σε χαμηλό επίπεδο παρά την αύξηση στο τέλος του 2016, η χαμηλή συναλλαγματική ισοτιμία, αλλά και η μέτρια επεκτατική δημοσιονομική πολιτική από ορισμένες χώρες, επέτρεψαν την αναθεώρηση των στοιχείων επί τα βελτίω, ήδη από τα μέσα του 2016, ενώ η ανοδική τάση εκτιμάται ότι θα μεταφερθεί και στο τρέχον έτος. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και ειδικότερα η Ευρωζώνη παραμένουν σε κλοιό αβεβαιότητας, καθώς πέρα από τις επιπτώσεις του Brexit κατά την υλοποίησή του, υπάρχουν στο προσεχές διάστημα σημαντικές εκλογικές αναμετρήσεις (κυρίως στην

Γαλλία) που επηρεάζουν την οικονομική δραστηριότητα. Μεταξύ των συνιστωσών του ΑΕΠ, σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη και στις δύο ζώνες χωρών έδωσαν το 2016 η δημόσια και η ιδιωτική κατανάλωση, ενώ οι επιδράσεις των υπόλοιπων συνιστωσών, δηλαδή των επενδύσεων και των καθαρών εξαγωγών υποχώρησαν. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το 2016 ήταν η πρώτη χρονιά μετά το 2009 στο οποίο δεν σημειώθηκε αρνητικός ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ σε καμία χώρα της ΕΕ. Οι υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης σημειώθηκαν σε Ιρλανδία (5,2%), Μάλτα (5,0%) και Ρουμανία (4,8%), ενώ υποτονικοί ρυθμοί καταγράφηκαν σε Ιταλία (0,9%) και Γαλλία (1,2%). Η ελληνική οικονομία ουσιαστικά σταθεροποιήθηκε στο προπέρσινο επίπεδο δραστηριότητας.

Οι βασικοί πρόδρομοι δείκτες οικονομικής δραστηριότητας σε Ευρωζώνη και Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως ο δείκτης €-

COIN₃, παρουσιάζουν άνοδο στο δεύτερο εξάμηνο του 2016, επιβεβαιώνοντας το θετικό κλίμα που δημιουργήθηκε και αποτυπώθηκε στα στοιχεία μεγέθυνσης. Η άνοδος του συγκεκριμένου δείκτη συνεχίστηκε και στο πρώτο τρίμηνο του 2017, με τον δείκτη να διαμορφώνεται στις 0,72 μονάδες κατά μέσο όρο, έναντι 0,47 στο τελευταίο τρίμηνο του 2016 και 0,43 το αντίστοιχο πρώτο τρίμηνο.

Ο δείκτης οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής επίσης εμφανίζει βελτίωση από τα τέλη του 2016, καθώς διαμορφώθηκε κοντά τις 108 μονάδες σε ΕΕ και ΕΖ στο πρώτο τρίμηνο του 2017, ενώ βρίσκεται σαφώς υψηλότερα από τα αντίστοιχα περυσινά επίπεδα. Μεταξύ των τριών πρώτων μηνών του 2017 οι δείκτες εμφανίζονται σχεδόν αμετάβλητοι, παραμένοντας όμως υψηλότερα σε σύγκριση με τους αντίστοιχους περυσινούς μήνες. Συγκεκριμένα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση ο δείκτης οικονομικού κλίματος διαμορφώθηκε στις 109,1 μονάδες τον Μάρτιο, στο ίδιο σχεδόν επίπεδο με τον Φεβρουάριο, αλλά σαφώς υψηλότερα έναντι του αντίστοιχου περσινού μήνα (104,5 μονάδες), ενώ στην Ευρωζώνη ο δείκτης βρέθηκε στις 107,9 μονάδες, οριακά

χαμηλότερα από τον Φεβρουάριο, αλλά υψηλότερα από τον Μάρτιο του 2016 (102,9). Η οριακή πτώση στην Ευρωζώνη μεταξύ Μαρτίου και Φεβρουαρίου προήλθε από την μικρή κάμψη σε Βιομηχανία και Κατασκευές, καθώς και τη μεγαλύτερη σχετικά πτώση στις Υπηρεσίες, που εν μέρει αντισταθμίστηκαν από τη σημαντική άνοδο της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Σε επίπεδο χωρών, το κλίμα βελτιώθηκε περισσότερο μεταξύ Φεβρουαρίου και Μαρτίου σε Κροατία (+3,7), Λουξεμβούργο (+3,2%) και Κύπρο (+2,2%), ενώ επιδείνωση σημειώθηκε σε Σλοβακία, Ισπανία και Βουλγαρία.

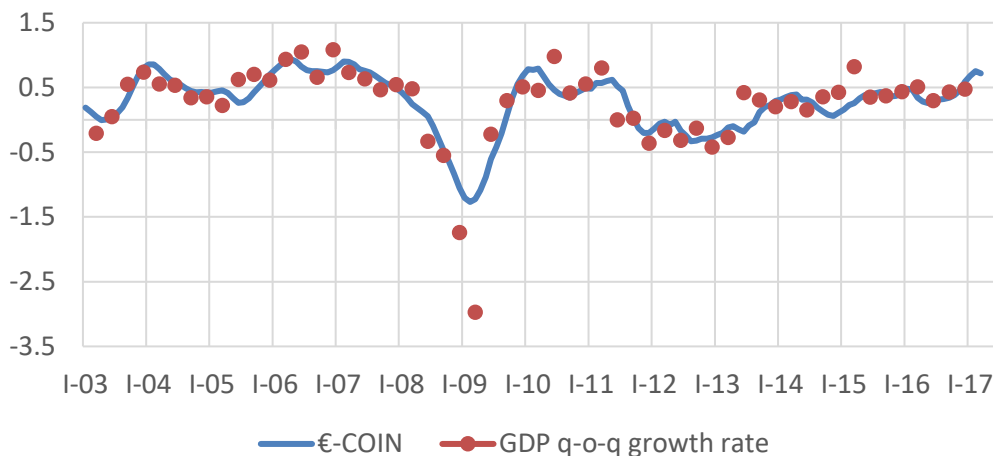
Πληρέστερη πληροφόρηση για τα βασικά οικονομικά μεγέθη που συνθέτουν το ΑΕΠ της Ευρωζώνης και της ΕΕ, καθώς και για τις δυνητικές τάσεις τους κατά το προσεχές χρονικό διάστημα παρέχεται στη συνέχεια της παρούσας ενότητας. Παρουσιάζονται τα ετήσια στοιχεία του 2016, αλλά και οι προβλέψεις για την περίοδο 2017-2018, όπως αυτές προκύπτουν από την πλέον πρόσφατη έκθεση προβλέψεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

³ Το ερευνητικό κέντρο Centre of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της τριμηνιαίας ανάπτυξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη

σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR για το ΑΕΠ της Ευρωζώνης

Πηγή: CEPR (www.cepr.org) και Bank of Italy

Πίνακας 2.4

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-28 & Ευρωζώνης (1990=2015=100)

Μήνας	Ιαν-16	Φεβ-16	Μαρ-16	Απρ-16	Μάι-16	Ιουν-16	Ιουλ-16	Αυγ-16	Σεπτ-16	Οκτ-16	Νοε-16	Δεκ-16
ΕΕ-28	106,6	105,2	104,5	105,0	105,5	105,5	104,6	103,7	105,4	106,8	107,2	109,0
Ευρωζώνη	105,0	103,9	102,9	103,9	104,5	104,3	104,4	103,4	104,8	106,3	106,5	107,8

Μήνας	Ιαν-17	Φεβ-17	Μαρ-17	Απρ-17	Μάι-17	Ιουν-17	Ιουλ-17	Αυγ-17	Σεπτ-17	Οκτ-17	Νοε-17	Δεκ-17
ΕΕ-28	108,6	108,9	109,1									
Ευρωζώνη	107,9	108,0	107,9									

Πηγή: European Commission (DG ECFIN)

Αναλυτικά, σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για το σύνολο του 2016, η **ιδιωτική κατανάλωση** στην Ευρωπαϊκή Ένωση ενισχύθηκε κατά 2,3%, έναντι αρχικής εκτίμησης 2,1%, ενώ αναμένεται αύξηση κατά 1,8% και 1,6% την περίοδο 2017-2018. Και στην Ευρωζώνη ενισχύθηκε η ιδιωτική κατανάλωση το 2016, κατά 1,9%, έναντι αρχικής εκτίμησης 1,7%, και αναμένεται αύξηση την περίοδο 2017-2018 περίπου κατά 1,5% σε αμφότερα τα έτη. Η ενίσχυση της απασχόλησης

συνέβαλε στην βελτίωση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση της ΕΚΤ, η ενίσχυση προήλθε από τη διεύρυνση των θέσεων εργασίας και όχι από την αύξηση των μισθών. Ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ, ισχυρή άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης εμφάνισαν η Ρουμανία (7,4%), η Λιθουανία (5,6%) και η Ουγγαρία (5,0%), ενώ στον αντίποδα βρέθηκαν και πάλι το Βέλγιο και το Λουξεμβούργο, με μικρές αυξήσεις, 0,7% και 1,0% αντίστοιχα.

Πίνακας 2.5

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ-28, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-28			Ευρωζώνη		
	2016	2017	2018	2016	2017	2018
ΑΕΠ	1,9	1,8	1,8	1,7	1,6	1,8
Ιδιωτική Κατανάλωση	2,3	1,8	1,6	1,9	1,5	1,6
Δημόσια Κατανάλωση	1,9	1,4	1,3	2,0	1,4	1,4
Επενδύσεις	2,3	2,9	3,1	2,8	2,9	3,4
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	2,8	3,5	3,8	2,7	3,3	3,7
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	3,5	3,9	4,1	3,3	3,8	4,3
Απασχόληση	1,3	0,8	0,8	1,3	1,0	1,0
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	8,8	8,1	7,8	10,0	9,6	9,1
Πληθωρισμός	0,3	1,8	1,7	0,2	1,7	1,4
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-1,9	-1,7	-1,6	-1,7	-1,4	-1,4
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	85,1	84,8	83,6	91,5	90,4	89,2
Ισοζύγιο Τρεχ. Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	2,1	1,9	1,9	3,6	3,2	3,1

Πηγή: European Economic Forecast, Winter 2017, European Commission

Η **δημόσια κατανάλωση** ενισχύθηκε το 2016 σε Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωζώνη. Έτσι, στην ΕΕ η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε κατά 1,9%, ενώ αναμένεται ο ρυθμός επέκτασης να μειωθεί στο 1,4%-1,3% την επόμενη διετία. Στην ΕΖ η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε κατά 2,0%, ρυθμός που είναι ο υψηλότερος τα τελευταία 7 έτη, ενώ για την περίοδο 2017-2018 εκτιμάται επέκταση κατά 1,4% ετησίως. Ανάμεσα στις χώρες τη μεγαλύτερη αύξηση συγκαταλέγονται η Ιρλανδία και η Ρουμανία με 5,0% και 4,5% αντίστοιχα, ενώ σημαντική αύξηση κατέγραψε η Γερμανία με 4,5%. Μείωση των δημόσιων καταναλωτικών δαπανών σημείωσαν η Μάλτα με (-3,1%), η Ελλάδα (-2,1%) και η Κύπρος με (-1,4%). Στην Ελλάδα οι καταναλωτικές δαπάνες μειώνονται συνεχώς τα τελευταία επτά έτη.

Οι **επενδύσεις** αυξήθηκαν στην ΕΕ και ΕΖ με χαμηλότερο ρυθμό σε σύγκριση με τις προηγούμενες, φθινοπωρινές εκτιμήσεις της Επιτροπής, δηλαδή με 2,3% και 2,8%

στις δύο ζώνες αντίστοιχα. Για την επόμενη διετία, αναμένεται ισχυροποίηση στο σκέλος των επενδύσεων με αύξηση κοντά ή άνω του 3%. Το 2016, σημαντική άνοδος επενδύσεων καταγράφηκε στην Ιρλανδία κατά 46,2%, στην Κύπρο, της τάξης του 14,3% αλλά και στη Σουηδία (+6,1%). Μείωση επενδύσεων παρουσίασαν 11 χώρες, ενώ με τη μεγαλύτερη ένταση μειώθηκαν οι επενδύσεις στην Λιθουανία (-8,5%) και στην Ουγγαρία (-5,0%).

Οι **εξαγωγές** αγαθών και υπηρεσιών επεκτάθηκαν το 2016 κατά 2,8%, έναντι πρόβλεψης 3,0% το περασμένο φθινόπωρο, ενώ στην ΕΖ ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών ήταν 2,7%, όσος και η προηγούμενη εκτίμηση. Η πρόβλεψη για το 2017 δεν μεταβλήθηκε στις δύο ζώνες, με 3,5% και 3,3% αντίστοιχα στην ΕΕ και ΕΖ, ενώ σημαντικά ηπιότερες εμφανίζονται οι προβλέψεις για το 2018, αντανακλώντας την εκτίμηση της συρρίκνωσης του παγκόσμιου εμπορίου λόγω προστατευτισμού. Η ισχυρότερη άνοδος εξαγωγών σημειώθηκε σε Πολωνία

(8,4%) και Ρουμανία (8,3%), ενώ συρρίκνωση εμφανίστηκε στην Ελλάδα (-2,0%) και αναιμικές επιδόσεις σημείωσαν Φινλανδία (0,5%) και Γαλλία (1,2%).

Λίγο μεγαλύτερη άνοδο από τις εξαγωγές παρουσίασαν το 2016 οι **εισαγωγές**, η οποία έφτασε το 3,5% και 3,3% σε Ευρωπαϊκή Ένωση και Ευρωζώνη αντίστοιχα. Αναμένεται επιτάχυνση της αύξησής τους μέχρι και το 2018 στο 4,1% και 4,3% αντίστοιχα, χαμηλότερα έναντι των αρχικών εκτιμήσεων. Υψηλός ρυθμός αύξησης των εισαγωγών σημειώθηκε σε Ιρλανδία (10,3%) και Ρουμανία (9,8%), ενώ μικρή κάμψη καταγράφηκε στην Ελλάδα, κατά 0,4%.

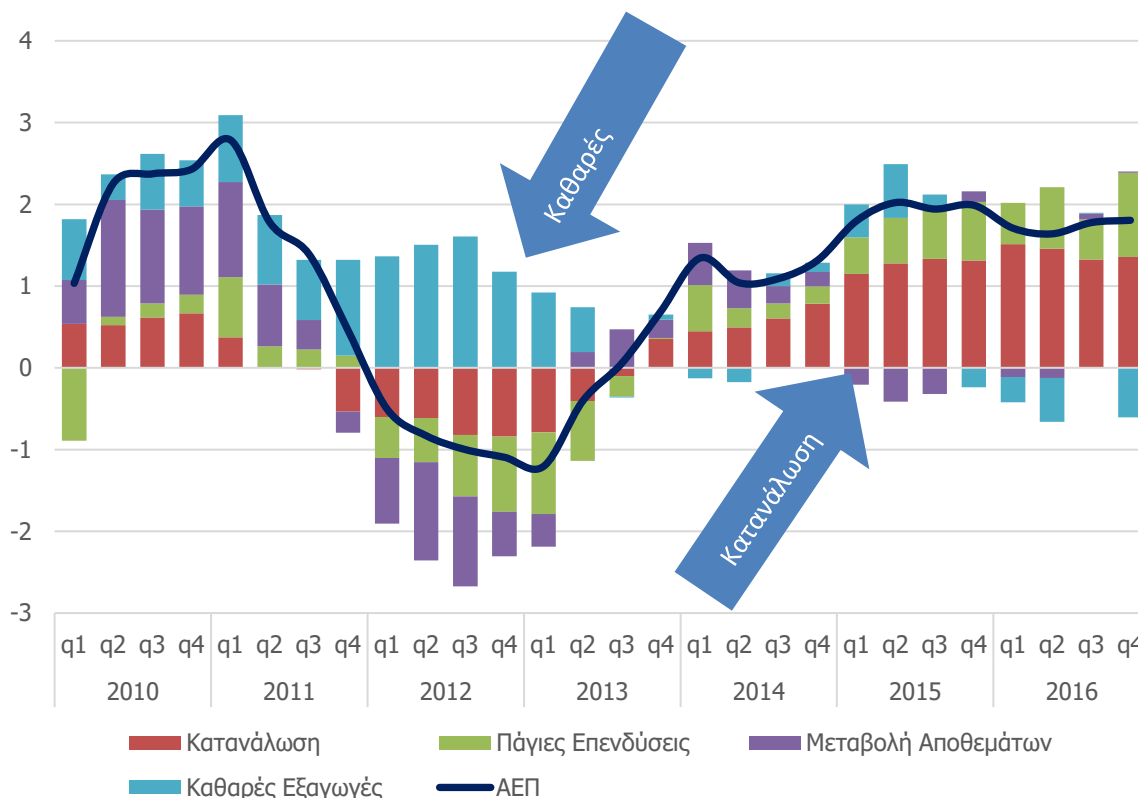
Με βάση τις εξελίξεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη την περίοδο 2010-2016, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η ΕΖ ανέκαμψε από την παγκόσμια κρίση του 2008 από ενίσχυση όλων των συνιστωσών μέχρι το 2011, ενώ το 2012 κινητήρια δύναμη για την αύξηση του ΑΕΠ ήταν οι καθαρές εξαγωγές. Ωστόσο, σταδιακά από το 2014 και με ιδιαίτερη ένταση το 2015, η κατανάλωση (ιδιωτική και δημόσια) αποκτά πλέον πρωταρχικό ρόλο στην αναπτυξιακή δυναμική της ΕΖ, ενώ οι καθαρές εξαγωγές εμφανίζουν ακόμα και αρνητική συμβολή την ίδια περίοδο. Σε αυτά τα δύο έτη, οι πάγιες επενδύσεις επιτυγχάνουν αυξητική συμβολή, ενισχύοντας το αναπτυξιακό μοντέλο

εστιασμένο στην εσωτερική ζήτηση. Η μεταβολή των παραγόντων οι οποίοι στηρίζουν την ανάπτυξη, από τον εξωτερικό τομέα στην εσωτερική ζήτηση, εκτιμάται ότι προκλήθηκε τόσο από εσωτερικές εξελίξεις, όπως η αύξηση των εισοδημάτων λόγω επέκτασης της απασχόλησης, η ενίσχυση των δημοσίων δαπανών σε μεγάλες οικονομίες όπως η Γερμανία, ενώ ταυτόχρονα, συρρικνώθηκε ο όγκος του διεθνούς εμπορίου.

Ο **εναρμονισμένος πληθωρισμός** αυξήθηκε κατά 0,3% και 0,2% στην ΕΕ και ΕΖ αντίστοιχα το 2016, ενώ αναμένεται σημαντική αύξηση το 2017, στο 1,8% και 1,7%. Ο πληθωρισμός δηλαδή τείνει να προσεγγίσει το σχετικό στόχο της ΕΚΤ (1,8%-2,0%). Σε αυτή την εξέλιξη φαίνεται ότι συνέβαλαν τόσο το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης, όσο και η αύξηση των τιμών του πετρελαίου από τα τέλη του 2016. Το 2016, τον υψηλότερο πληθωρισμό είχαν το Βέλγιο, με 1,8%, και η Σουηδία, με 1,1%, ενώ 10 χώρες κατέγραψαν αποπληθωρισμό, με εντονότερο αυτόν στην Βουλγαρία (-1,3%) και την Κύπρο (-1,2%). Στο πρώτο τρίμηνο του 2017 ο πληθωρισμός και στις δύο ζώνες διαμορφώθηκε στο 1,8%, ενώ πληθωρισμός κοντά στο 3,0% καταγράφηκε σε Λετονία, Εσθονία, Βέλγιο και Λιθουανία. Χαμηλό πληθωρισμό είχαν η Ιρλανδία και η Ρουμανία με 0,4%.

Διάγραμμα 2.2

Ανάλυση συνιστωσών ΑΕΠ (Ευρωζώνης)

Πηγή: Eurostat

Η **απασχόληση** ενισχύθηκε με χαμηλότερο ρυθμό το 2016 έναντι των αρχικών εκτιμήσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, κατά 1,3% στην ΕΕ και στην ΕΖ. Ο ρυθμός επέκτασης της απασχόλησης αναμένεται να υποχωρήσει περαιτέρω, στο 0,8% για την ΕΕ και στο 1,0% για την ΕΖ την περίοδο 2017-2018. Ισχυρή βελτίωση σημειώθηκε πέρυσι σε Μάλτα (3,7%), Λουξεμβούργο (3,0%), Ιρλανδία, Ισπανία και Κύπρο (2,7% σε όλες), ενώ συρρίκνωση της απασχόλησης σημειώθηκε σε Ρουμανία (-0,9%) και Λετονία (-0,1%). Με βάση τα στοιχεία της έρευνας εργατικού δυναμικού της Eurostat, η ανεργία στην ΕΕ και στην ΕΖ υποχώρησε το 2016, στο 8,8% και 10,0% αντίστοιχα, ενώ αναμένεται περαιτέρω κάμψη την

προσεχή διετία, στο 7,8% και 9,1% για τις δυο ζώνες.

Αναφορικά με τις **δημοσιονομικές επιδόσεις**, βελτίωση καταγράφεται και στις δύο ζώνες, καθώς το έλλειμμα του ισοζυγίου γενικής κυβέρνησης περιορίστηκε το 2016 στο 1,9% και 1,7% στην ΕΕ και ΕΖ αντίστοιχα, έναντι αρχικών εκτιμήσεων 2,0% και 1,8%. Τα ελλείμματα αναμένεται να υποχωρήσουν στο 1,6% στην ΕΕ και στο 1,4% στην ΕΖ μέχρι το 2018. Βελτίωση καταγράφεται και στο δημόσιο χρέος σε ΕΕ και ΕΖ το 2016, στο 85,1% και 91,5% αντίστοιχα, ενώ αναμένεται επιπρόσθετη αποκλιμάκωση μέχρι το 2018.

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

A) Οικονομικό κλίμα

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά της τελικής ζήτησης, δηλαδή των καταναλωτών. Εξάλλου, βασικοί δείκτες που περιλαμβάνονται σε αυτές αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και στην πορεία του ΑΕΠ. Αναλυτικότερα:

Ο δείκτης οικονομικού κλίματος το πρώτο τρίμηνο του 2017 παραμένει στο επίπεδο του τέταρτου τριμήνου του 2016. Ουσιαστικά και ανεξάρτητα από επιμέρους μικρές κλαδικές διαφοροποιήσεις, οι επιχειρήσεις φαίνεται να τηρούν στάση αναμονής έναντι της έκβασης της δεύτερης αξιολόγησης του τρέχοντος Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής. Ακόμη και αν τμήματα της πραγματικής οικονομίας έχουν σε ένα βαθμό τη δική τους δυναμική, οι αβεβαιότητες στο πολιτικοοικονομικό περιβάλλον εγχωρίως και κυρίως η παραμένουσα πιστωτική στενότητα, καθώς εκκρεμεί η εξέταση της εισόδου της της Ελλάδας στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης, επηρεάζουν τις προσδοκίες. Στην πλευρά των καταναλωτών, οι πρόσθετες πιέσεις από την αρχή του 2017 στα εισοδήματα ελεύθερων επαγγελματιών και αγροτών από την αλλαγή στον τρόπο υπολογισμού των ασφαλιστικών εισφορών, που

επηρεάζουν κοστολογικά και τους εργοδότες τους, αποτελούν πρόσθετο επιβαρυντικό παράγοντα της οικονομικής τους κατάστασης. Συνολικά, η αβεβαιότητα που δημιουργεί η εκκρεμότητα της αξιολόγησης του προγράμματος και η αναβολή πιθανών θετικών επιδράσεων που μπορούν να επέλθουν όταν ολοκληρωθεί η αξιολόγηση, κυρίως στις συνθήκες ρευστότητας, επηρεάζουν το οικονομικό περιβάλλον. Αναλυτικά:

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου 2017 σε σχέση με το τρίμηνο Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου 2016 κατάγράφει σταθερότητα, κινούμενος κατά μέσο όρο στις 93,8 (από 94,1) μονάδες, επίπεδο υψηλότερο σε σχέση με το μέσο αντίστοιχο περυσινό (90,6 μον. κατά μέσο όρο).

Στην Ευρώπη, ο αντίστοιχος δείκτης διαμορφώθηκε οριακά υψηλότερα κατά την εξεταζόμενη περίοδο σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, τόσο στην ΕΕ, όσο και στην Ευρωζώνη. Συγκεκριμένα, ο δείκτης κλίματος διαμορφώθηκε το πρώτο τρίμηνο του νέου έτους κατά μέσο όρο στις 107,9 (από 106,9) μονάδες στην Ευρωζώνη και στις 108,9 (από 107,8) μονάδες στην ΕΕ.

Σε επίπεδο τομέων, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα βελτιώνονται το πρώτο τρίμηνο του νέου έτους σε σχέση με το προηγούμενο στις Κατασκευές και οριακά στη Βιομηχανία, ενώ επιδεινώνονται στις

Υπηρεσίες και το Λιανικό εμπόριο. Από την πλευρά της ζήτησης σημειώνεται πτώση στο μέσο δείκτη τριμήνου στην καταναλωτική εμπιστοσύνη. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο, οι μέσοι δείκτες έχουν αυξηθεί στη Βιομηχανία και τις Υπηρεσίες, ενώ στις Κατασκευές και την καταναλωτική εμπιστοσύνη καταγράφεται πτώση. Στο Λιανικό εμπόριο επικρατεί σχετική σταθερότητα. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στην Ελλάδα το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου σε σχέση με το τρίμηνο Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -71,8 (από -65) μονάδες, επίδοση χαμηλότερη επίδοση έναντι της αντίστοιχης περυσινής (-67,5 μονάδες). Σε επίπεδο χωρών, οι Έλληνες κατατάσσονται μακράν πρώτοι στην ευρωπαϊκή κλίμακα απαισιοδοξίας. Ο αντίστοιχος μέσος ευρωπαϊκός δείκτης βελτιώνεται ήπια το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο στην Ευρωζώνη (στις -5,3 από -6,4 μον.), αλλά και στην ΕΕ (-4,6 από -5,6 μον.). Η επίδοση αυτή είναι υψηλότερη και στις δύο ζώνες σε σχέση με τα αντίστοιχα περυσινά επίπεδα (-8,3 και -6 μον. σε Ευρωζώνη και ΕΕ αντίστοιχα).

Οι τάσεις στα επιμέρους βασικά στοιχεία που απαρτίζουν το συνολικό δείκτη είναι καθολικά πτωτικές το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο. Οι προβλέψεις των Ελλήνων καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους το επόμενο 12μηνο και οι αντίστοιχες για την οικονομική κατάσταση της χώρας επιδεινώνονται, όπως συμβαίνει και με τις

προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας, αλλά και με την πρόθεση για αποταμίευση.

Συγκεκριμένα, κατά το α' τρίμηνο του νέου έτους, το ποσοστό εκείνων οι οποίοι είναι απαισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους το επόμενο 12μηνο αυξάνεται κατά μέσο όρο στο 75% (από 72%), με το 23% (από 27%) να κρίνει ότι αυτή θα παραμείνει αμετάβλητη. Επίσης, αυξάνεται στο 83% (από 78%) το ποσοστό των Ελλήνων καταναλωτών που διατυπώνουν δυσσιώνες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας, με το 10% (από 13%) να θεωρεί ότι δεν θα μεταβληθεί. Ως προς την πρόθεση για αποταμίευση, το ποσοστό των νοικοκυριών που δεν αξιολογούν ως πιθανή την αποταμίευσή τους το επόμενο 12μηνο αυξάνεται στο 93% (από 90%), ενώ στις προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας διαμορφώνεται εκ νέου στο 77% το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι η κατάσταση θα επιδεινωθεί, με το 5% (από 7%) κατά μέσο όρο να διατυπώνει αντίθετη άποψη. Το ποσοστό των καταναλωτών που αναφέρει ότι είναι «χρεωμένο» αυξάνεται οριακά στο α' τρίμηνο του 2017, στο 16%, επίπεδο υψηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο (13%), ενώ περιορίζεται στο 6% (από 9%) το ποσοστό των ερωτηθέντων καταναλωτών που δήλωσαν ότι αποταμιεύουν λίγο ή πολύ. Τέλος, το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα» παραμένει στο 62-63% και το ποσοστό των νοικοκυριών που αναφέρουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους» αυξάνεται στο 15% (από 12% το τέταρτο τρίμηνο του 2016).

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη **Βιομηχανία** κατά το πρώτο τρίμηνο του έτους σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο διαμορφώθηκε στις 92 (από 91,1) μονάδες, ελαφρώς υψηλότερα έναντι της αντίστοιχης περυσινής του επίδοσης (90,6 μονάδες). Στα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, ο δείκτης προβλέψεων για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής διπλασιάζεται κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο (+18 μον. κατά μέσο όρο), ενώ αντίθετως πτώση καταγράφουν οι εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (στις -24 από -19 μον. ο σχετικός δείκτης). Οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα ετοιμών προϊόντων υποδηλώνουν οριακή άνοδό τους (στις +13 από +12 μον. ο σχετικός δείκτης). Σε ότι αφορά τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, οι τάσεις στις εξαγωγικές μεταβλητές παραμένουν μικτές. Οι προβλέψεις για την εξαγωγική δυναμική του επόμενου τριμήνου βελτιώνονται, με τις τρέχουσες εκτιμήσεις για τις εξαγωγές του τομέα και τις εκτιμήσεις για τις παραγγελίες και ζήτηση εξωτερικού να επιδεινώνονται ήπια. Στις προβλέψεις για την απασχόληση, το σχετικό μέσο τριμηνιαίο ισοζύγιο διαμορφώθηκε σε καλύτερο επίπεδο (στις +2 από -6 μον.), επίδοση ανώτερη σε σχέση με το μέσο όρο του α' τριμήνου του 2016 (-5 μον.). Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού μειώνεται οριακά στο 68,2% (από 69,6%), το οποίο είναι υψηλότερο από το αντίστοιχο περυσινό (65,9%). Τέλος, οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής των επιχειρήσεων διαμορφώνονται εκ νέου

κατά μέσο όρο στους 4,2, οριακά υψηλότερα σε σχέση με πέρυσι (3,9 μήνες).

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** το υπό εξέταση τρίμηνο υποχωρεί σημαντικά σε σχέση με το προηγούμενο, στις 94 (από 99,5) μονάδες, επίδοση παραπλήσια συγκριτικά με το αντίστοιχο τρίμηνο πέρυσι (93,6 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, το μέσο ισοζύγιο για τις εκτιμήσεις των τρεχουσών πωλήσεων μειώνεται στις +9 (από +14) μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, κινείται εκ νέου στο 45% το ποσοστό όσων κρίνουν ότι οι πωλήσεις τους αυξήθηκαν, με το 36% (από 30%) να εκτιμά το αντίθετο, ενώ ως προς τις προβλεπόμενες πωλήσεις, ο σχετικός δείκτης περιορίζεται στις +10 (από +19) μονάδες, με τα αποθέματα να εκτιμώνται σε υψηλότερα επίπεδα (στις +8 από +4 μον. ο δείκτης). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, αρνητική είναι η μεταβολή στο ισοζύγιο των προβλέψεων για τις παραγγελίες προς προμηθευτές (-4 από +7 μονάδες η μέση τιμή τριμήνου). Αντιθέτως, στην απασχόληση του τομέα, το μέσο ισοζύγιο βραχυπρόθεσμων προβλέψεων διευρύνθηκε στις +22 (από +11) μονάδες. Τέλος, σε όρους τιμών, το ισοζύγιο των +8 μονάδων υποχώρησε ήπια το τρέχον τρίμηνο, στις +6 μονάδες, με το 7% (από 5%) των επιχειρήσεων να εκφράζει προσδοκίες αποκλιμάκωσης των τιμών και το 80% (από 82%) να προβλέπει σταθερότητα.

Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, καταγράφεται το πρώτο τρίμηνο του νέου έτους καταγράφεται επιδείνωση των επιχειρηματικών προσδοκιών σε όλους,

εκτός από τα Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση και τα Οχήματα & Ανταλλακτικά.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις **Κατασκευές** βελτιώθηκαν κατά το α' τρίμηνο του 2017, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις 52 (από 48,1) μονάδες κατά μέσο όρο. Πάντως, αυτή η επίδοση είναι χαμηλότερη σε σύγκριση με πέρυσι (68 μον.). Μεταξύ των βασικών μεταβλητών, οι προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα κερδίζουν κατά μέσο όρο 2 μονάδες, με το σχετικό ισοζύγιο να φθάνει στις -50 μονάδες και το 57% (από 60%) των επιχειρήσεων να αναμένουν λιγότερες θέσεις εργασίας. Αντιθέτως, οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος των εργασιών τους βαίνουν λιγότερο απαισιόδοξες (στις -51 από -56 μον. ο δείκτης), ενώ σχετικά με τις εκτιμήσεις τους για το τρέχον επίπεδο του προγράμματος εργασιών τους, αυτές κινούνται υψηλότερα το τρέχον τρίμηνο (στις -21 από -32 μον. το σχετικό ισοζύγιο). Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα διαμορφώνονται στους 8,1 (από 8,4). Το αρνητικό ισοζύγιο στις προβλέψεις των τιμών αμβλύνεται κατά 3 μονάδες, στις -28, με το 34% (από 39%) των επιχειρήσεων να αναμένει μείωσή τους βραχυπρόθεσμα και το 6% (από 8%) αύξηση. Τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του κινείται εκ νέου στο 6-7%, ενώ από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 29% κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο τη χαμηλή ζήτηση, το 42% την ανεπαρκή χρηματο-

δότηση και ένα 17% παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας, οι κεφαλαιακοί έλεγχοι, η υψηλή φορολογία, η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το κράτος, κ.ά. ως βασικότερα προσκόμματα στη λειτουργία του.

Σε κλαδικό επίπεδο, η βελτίωση των συνολικών επιχειρηματικών προσδοκιών του τομέα το εξεταζόμενο τρίμηνο προέρχεται τόσο από τις Ιδιωτικές Κατασκευές (76,2 από 78,5 μον. το μέσο σχετικό ισοζύγιο), όσο και από τις Κατασκευές Δημοσίων Έργων (στις 37,6 από 33 μον. το μέσο ισοζύγιο).

Στις **Υπηρεσίες**, ο μέσος Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών κινήθηκε πτωτικά το α' τρίμηνο του 2017 σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο, στις 77,9 (από 82) μονάδες, υψηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο (79 μον.). Από τις βασικές μεταβλητές, οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση χάνουν έδαφος, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -4 (από +4) μονάδες κατά μέσο όρο. Πτώση όμως καταγράφουν και οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα κατάσταση της επιχείρησης (-7 από +5 μον. το μέσο ισοζύγιο), ενώ αντίθετα, οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη ζήτηση των επιχειρήσεων του τομέα ανακάμπτουν ελαφρώς (+2 από -3 μον. το ισοζύγιο). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, οριακή βελτίωση καταγράφει το ισοζύγιο στις προβλέψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση (στις -6 από -8 μον. κατά μέσο όρο), ενώ ως προς τις τιμές, οι προβλέψεις αποκλιμάκωσης εξομαλύνονται, με το σχετικό δείκτη να

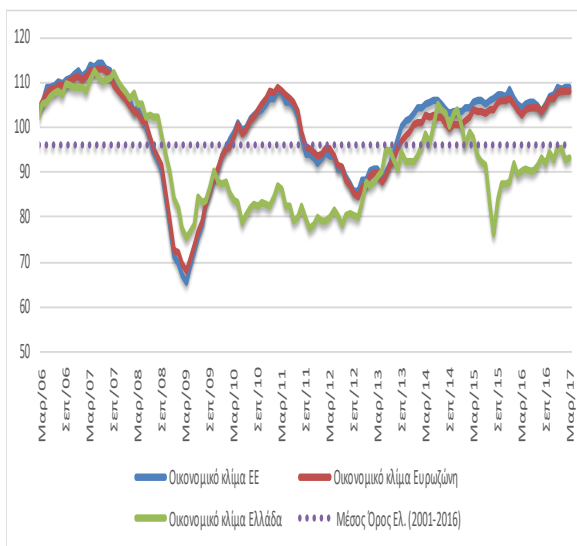
διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -3 (από -10) μονάδες. Τέλος, κινείται εκ νέου στο 21-22% το ποσοστό των ερωτηθέντων που αναφέρουν απρόσκοπτη επιχειρηματική λειτουργία, με το 33% να δηλώνει την ανεπάρκεια ζήτησης ως βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία του, το 19% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 21% τους λοιπούς παράγοντες που συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση και την κρίση, τον κεφαλαιακό έλεγχο, το κλείσιμο

των τραπεζών, την αδυναμία δανεισμού, την υψηλή φορολογία, την καθυστέρηση πληρωμών κ.ά.

Από τους εξεταζόμενους κλάδους των Υπηρεσιών, οι επιμέρους δείκτες επιδεινώνονται το α' τρίμηνο του νέου έτους σε όλους εξ αυτών, με εξαίρεση τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, όπου και καταγράφεται άνοδος στο σχετικό δείκτη.

Διάγραμμα 2.3

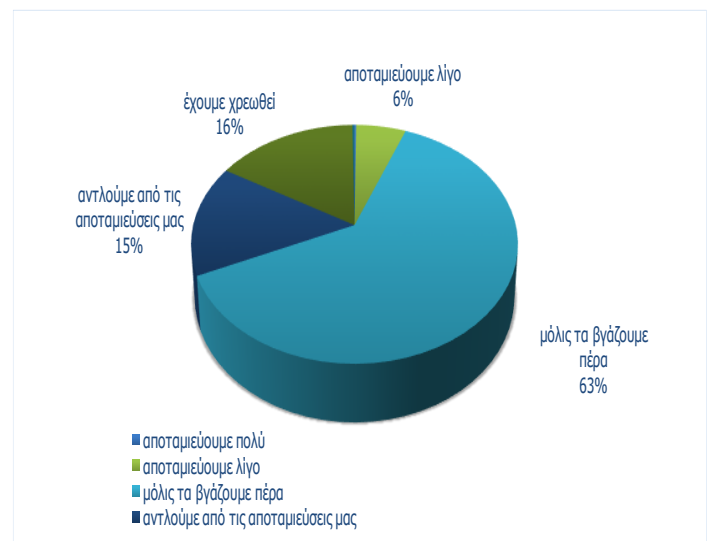
Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: Ε.Ε.-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα, (1990-2015=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Διάγραμμα 2.4

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους, (μέσος όρος Ιανουαρίου – Μαρτίου 2017)

Πηγή: IOBE

Πίνακας 2.6
Δείκτες Οικονομικού Κλίματος

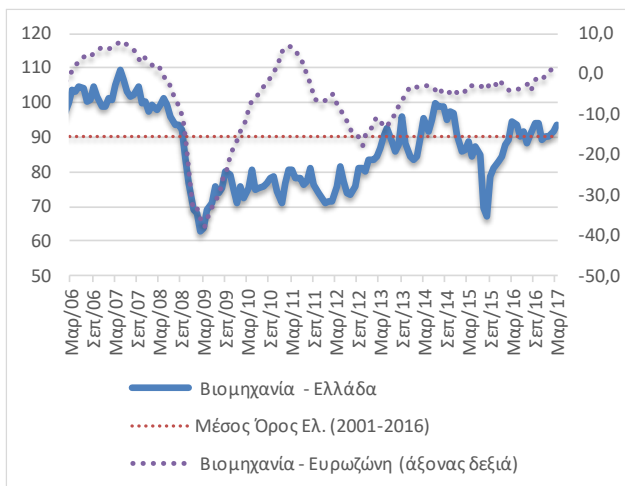
Χρονική περίοδος	Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ¹			Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ευρωζώνη	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιανικό Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2002	97,3	96,8	102,0	101,2	114,0	93,3	82,8	-27,5
2003	95,4	95,4	100,1	97,9	115,0	102,0	85,5	-39,4
2004	103,3	101,6	104,8	99,1	81,5	104,8	94,6	-25,8
2005	100,8	100,5	98,1	92,6	63,0	96,8	93,6	-33,8
2006	108,3	108,3	104,9	101,5	91,1	110,8	103,7	-33,3
2007	111,0	110,6	108,4	102,8	92,5	120,8	106,6	-28,5
2008	93,3	94,3	97,4	91,9	95,2	102,5	97,8	-46,0
2009	79,3	80,2	79,7	72,1	65,5	80,4	70,1	-45,7
2010	101,2	101,6	79,3	76,2	45,2	59,5	62,9	-63,4
2011	100,3	102,4	77,6	76,9	34,2	58,9	61,7	-74,1
2012	90,9	90,6	80,0	77,2	43,2	57,1	54,8	-74,8
2013	95,7	93,8	90,4	87,8	65,0	70,2	70,4	-69,3
2014	105,1	101,6	99,3	94,6	81,5	89,1	87,2	-55,0
2015	106,2	104,2	89,4	81,9	56,4	81,0	70,6	-50,7
2016	105,9	104,9	91,3	91,3	55,7	98,0	76,1	-68,0
α' τρίμηνο 2016	105,5	104,0	90,2	90,7	68,0	93,6	69,0	-67,5
β' τρίμηνο 2016	105,5	104,3	89,9	91,9	62,9	100,2	74,3	-71,2
γ' τρίμηνο 2016	104,7	104,3	91,6	91,1	43,9	98,6	79,3	-68,4
δ' τρίμηνο 2016	107,8	106,9	93,6	91,2	48,1	99,5	82,0	-65,0
α' τρίμηνο 2017	108,9	107,9	93,8	92,0	52,0	94,1	77,9	-71,8

Πηγές: ¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ²IOBE

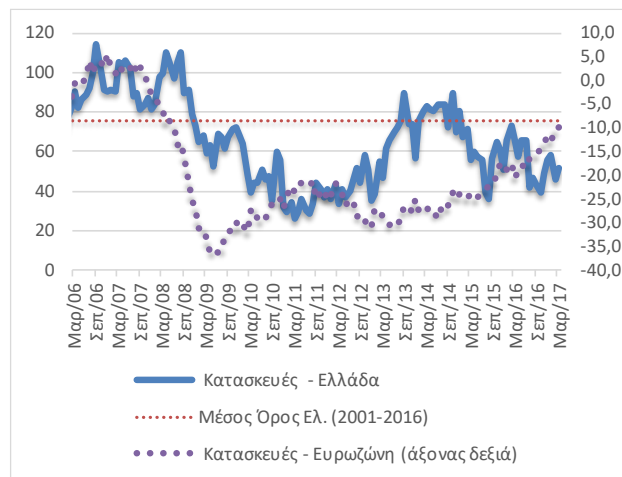
Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών

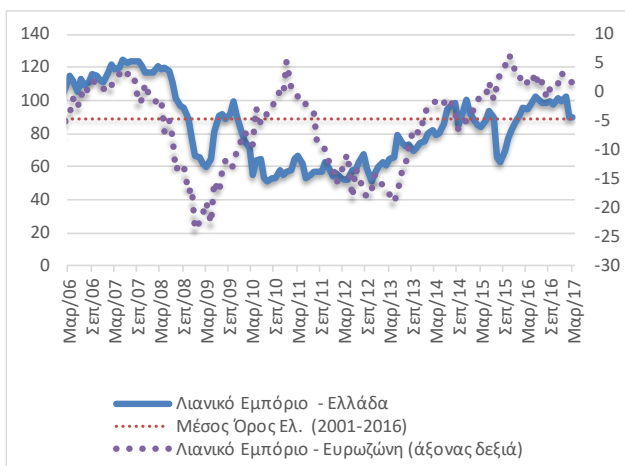
Βιομηχανία

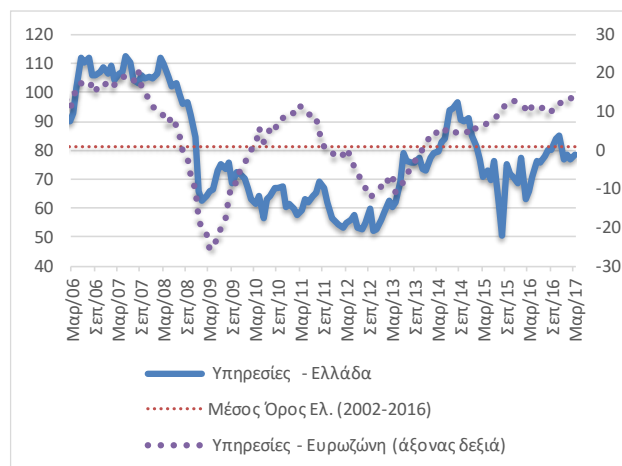
Κατασκευές

Λιανικό Εμπόριο

Υπηρεσίες

Πηγή: ΙΟΒΕ

Β) Δημοσιονομικές εξελίξεις και προοπτικές

Τελική διαμόρφωση των μεγεθών του Κρατικού Προϋπολογισμού το 2016

Το κύριο χαρακτηριστικό της εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού (ΚΠ) το 2016 ήταν η καλή εξέλιξη των εσόδων,

κυρίως των φορολογικών, τόσο έναντι του 2015 όσο και σε σχέση με τους αρχικούς στόχους του Προϋπολογισμού του 2016. Ήδη από το πρώτο εξάμηνο τα έσοδα προ επιστροφών φόρων του Τακτικού Προϋπολογισμού (ΤΠ) είχαν υπερβεί τον στόχο κατά €957 εκατ. Ωστόσο σε ετήσια βάση η

υπέρβαση περιορίστηκε σε €748 εκατ., για λόγους που αναλύονται στη συνέχεια.⁴

Η υπέρβαση των εσόδων, σε συνδυασμό με την είσπραξη της δεύτερης δόσης του τρέχοντος προγράμματος,⁵ ύψους €10,3 δισεκ., βελτίωσε σημαντικά την ταμειακή ρευστότητα του Δημοσίου στο δεύτερο εξάμηνο του έτους. Παρά αυτή τη βελτίωση αυτή, στο σύνολο του προηγούμενου έτους καταγράφηκε σημαντική συγκράτηση των δαπανών τόσο του ΤΠ, όσο και των δημοσίων επενδύσεων (ΠΔΕ). Ενδεικτικά, έως το τέλος Νοεμβρίου οι δαπάνες του ΤΠ υπολείπονταν του στόχου για το ενδεκάμηνο κατά €2,3 δισεκ. Στην ίδια περίοδο, είχε εκταμιευθεί μόνο το 51,0% των ενισχύσεων για επενδύσεις, ενώ το 2015, παρά τις μεγάλες ταμειακές δυσχέρειες του Δημοσίου, είχε πραγματοποιηθεί το 58,0% αυτών των πληρωμών. Τελικά, οι δημόσιες επενδύσεις του 2016 περικόπηκαν κατά €250 εκατ., χωρίς προφανή λόγο, και διαμορφώθηκαν χαμηλότερα από αυτές του 2015 (Πίνακας 2.6).

Η συγκράτηση των δαπανών σε συνδυασμό με την υπεραπόδοση των εσόδων, διαμόρφωσαν ένα πολύ θετικό αποτέλεσμα από την εκτέλεση του Προϋπολογισμού το 2016. Το έλλειμμα του ΚΠ περιορίστηκε στο μισό του προϋπολογισμένου ελλείμματος, ενώ το πρωτογενές πλεόνασμα διαμορφώθηκε σε €4,4 δισεκ., υπερβαίνοντας τον αντίστοιχο στόχο κατά €0,7 δισεκ. (Πίνακας 2.6).

Η καλή επίδοση σε επίπεδο Κρατικού Προϋπολογισμού επιτεύχθηκε αφενός με τη νέα αύξηση στη φορολόγηση της οικονομίας, αφετέρου με την περικοπή των δημόσιων επενδύσεων. Ταυτόχρονα καθυστέρησαν για ακόμα ένα έτος οι αποκρατικοποιήσεις, η διευθέτηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η είσοδος της Ελλάδας στο μηχανισμό ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ, γεγονός τα οποία εμποδίζουν την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης προς το χρηματοπιστωτικό σύστημα και την ομαλοποίηση της λειτουργίας του. Όλα αυτά όμως έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις αναπτυξιακές προοπτικές της οικονομίας, επομένως και στη δημοσιονομική εξυγίανσή της.

⁴ Οι μηνιαίοι στόχοι αναφέρονται στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2016, Πίνακας 3.20, σελ. 97.

⁵ Τον Ιούνιο του 2016 εισπράχθηκαν €7,5 δισεκ. και το φθινόπωρο €2,8 δισεκ. Εξ' αυτών, €3,5 δισεκ. προβλεπόταν

να διατεθούν για την εξόφληση ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του Δημοσίου.

Πίνακας 2.7

Έσοδα, Δαπάνες και Έλλειμμα Κρατικού Προϋπολογισμού - Σε εκατ. €)

	2014	2015	2016 Προϋπολογ.	2016 Εκτιμήσεις Νοεμβρίου	2016 Τελικά	2017 Προϋπολογ.	% μεταβολή		
							15/14	16/15	17Π/16
I. ΕΣΟΔΑ ΚΠ (1+2)	51.367	51.421	53.527	52.352	54.038	54.411	0,1	5,1	0,7
Καθαρά έσοδα ΤΠ	46.650	46.589	49.107	47.976	49.860	50.256	-0,1	7,0	0,8
Έσοδα προ επιστροφών φόρων ¹	50.020	49.510	52.375	51.263	53.124	53.545	-1,0	7,3	0,8
Μείον επιστροφές φόρων	3.370	2.922	3.268	3.287	3.263	3.289	-13,3	11,7	0,8
Έσοδα ΠΔΕ	4.717	4.832	4.420	4.376	4.178	4.155	2,4	-13,5	-0,6
Εξ ών: έσοδα από ΕΕ	4.649	3.900	4.170	4.196	3.861	3.975	-16,1	-1,0	3,0
II. ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΠ (3+4)	55.063	54.951	55.751	55.970	55.179	56.079	-0,2	0,4	1,6
Δαπάνες ΤΠ	48.472	48.545	49.001	49.220	48.891	49.329	0,2	0,7	0,9
Πρωτογενείς δαπάνες ^{2,3}	42.902	42.744	43.071	43.619	43.314	43.779	-0,4	1,3	1,1
Τόκοι	5.569	5.800	5.930	5.600	5.577	5.550	4,1	-3,8	-0,5
Δαπάνες ΠΔΕ	6.592	6.406	6.750	6.750	6.288	6.750	-2,8	-1,8	7,3
III. Έλλειμμα ΚΠ (I-II)	-3.696	-3.530	-2.224	-3.618	-1.140	-1.668			
% στο ΑΕΠ	-2,1	-2,0	-1,3	-2,1	-0,7	-0,9			
Έλλειμμα / πλεόνασμα ΤΠ	-1.822	-1.956	106	-1.244	970	927			
Έλλειμμα ΠΔΕ	-1.875	-1.574	-2.330	-2.374	-2.110	-2.595			
IV. Πρωτογενές Πλεόνασμα ΚΠ	1.873	2.270	3.706	1.983	4.437	3.882			
% στο ΑΕΠ	1,1	1,3	2,1	1,1	2,5	2,2			
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	177.941	175.697	174.438	174.908	175.888	180.817	-1,3	-0,1	2,8

1. Περιλαμβάνονται και τα έσοδα από την εκχώρηση αδειών και δικαιωμάτων (Βλ. Πίνακα 2.7).

2. Περιλαμβάνονται καταπτώσεις εγγυήσεων, εξοπλιστικά προγράμματα και προμήθειες EFSF. **Δεν περιλαμβάνονται** δαπάνες για την αποπληρωμή ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου ύψους €3,5 δισεκ. το 2016.

3. Για λόγους συγκρισιμότητας, οι καταπτώσεις εγγυήσεων σε όλα τα έτη καταχωρούνται σε "καθαρή βάση", ενώ από το 2017 το ΓΛΚ τις καταχωρεί σε "ακαθάριστη βάση". Για το λόγο αυτό οι δαπάνες για το 2017 είναι μειωμένες κατά € 207 εκατ. σε σχέση με τα στοιχεία του ΓΛΚ και τα έσοδα κατά € 118 εκατ.

Πηγές: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2017, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2016, και Δελτία Εκτέλεσης Προϋπολογισμού Δεκεμβρίου 2016 και Φεβρουαρίου 2017, ΓΛΚ

Η υπέρβαση των δημοσιονομικών στόχων σε επίπεδο ΚΠ διασφαλίζει και την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης⁶ σε εθνολογιστική βάση για το 2016. Αλλά με το υφιστάμενο μείγμα δημοσιονομικής πολιτικής (επιβολή φόρων αντί μόνιμης περικοπής και εξορθολογισμού δαπανών), την καθυστέρηση των αποκρατικοποιήσεων και μεταρρυθμίσεων και την κωλυσιεργία στην επίλυση του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, υπονομεύεται η επαναφορά της οικονομίας σε αναπτυξιακή τροχιά. Όμως, χωρίς ανάπτυξη, τίθεται σε κίνδυνο η ίδια η δημοσιονομική προσαρμογή.

Ισοζύγιο και πρωτογενές Ισοζύγιο ΚΠ

Σύμφωνα με τα τελικά στοιχεία του 2016, ο ΚΠ παρουσίασε έλλειμμα ύψους €1.140 εκατ., ή 0,7% του ΑΕΠ, έναντι ελλείμματος €3.530 εκατ. το 2015 και αρχικού στόχου για έλλειμμα €2.224 εκατ. Αντίστοιχα, το πρωτογενές πλεόνασμα του ΚΠ διαμορφώθηκε σε €4.437 εκατ. (ή 2,5% του ΑΕΠ), έναντι στόχου €3.706 εκατ. (ή 2,1% του ΑΕΠ). Το έλλειμμα προέρχεται αποκλειστικά από το ΠΔΕ, ενώ ο ΤΠ παρουσίασε πλεόνασμα (βλ. Πίνακα 2.6).

Η υπέρβαση των στόχων οφείλεται: (α) στην περικοπή των δαπανών για δημόσιες επενδύσεις κατά €462 εκατ., (β) στην υπέρβαση των εσόδων του ΤΠ κατά €749

εκατ., αποκλειστικά λόγω της υπεραπόδοσης των φορολογικών εσόδων κατά €2.753 εκατ., και (γ) στη μείωση των δαπανών για τόκους κατά €353 εκατ., εξαιτίας της πτώσης των ευρωπαϊκών επιτοκίων. Η τελευταία εξέλιξη δεν οφείλεται σε ενέργειες των ελληνικών αρχών και είναι δυνατόν να αναστραφεί ανά πάσα στιγμή. Αντιθέτως, οι πρωτογενείς δαπάνες του ΤΠ υπερέβησαν το στόχο κατά €243 εκατ. Από τα ανωτέρω είναι σαφές ότι το θετικό αποτέλεσμα προήλθε από την αύξηση της φορολόγησης της οικονομίας, την περικοπή των δημοσίων επενδύσεων και τη μείωση των δαπανών για τόκους. Ειδικά τα αποτελέσματα στο σκέλος των εσόδων είναι πολύ καλύτερα από τους στόχους που είχαν τεθεί. Όμως, επιτεύχθηκαν με μέτρα όπως η διεύρυνση της άμεσης και της έμμεσης φορολογίας, τα οποία είναι αρκετά πιθανό ότι αποτελούν προσκόμματα σε μια συνεχή, ταχύρυθμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, που είναι απαραίτητη και για τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών.⁷

Έσοδα ΤΠ

Η πλέον σαφής τάση που διαμορφώθηκε από την αρχή του έτους και ενισχύθηκε περαιτέρω το δεύτερο εξάμηνο, ήταν η καλή πορεία των εσόδων, τόσο έναντι των μηνιαίων στόχων, όσο και σε σχέση με το 2015. Η υπέρβαση των εσόδων σε σχέση με τα προϋπολογισθέντα ποσά εντοπίζεται κυρίως στις εισπράξεις από τη φορολογία

⁶ Σημειώνεται πάντως ότι υπάρχουν μεγάλες εκκρεμότητες με 150.000 περίπου συντάξεις που είτε δεν έχουν απονεμηθεί ακόμη (περίπου 55.000), είτε έχουν απονεμηθεί προσωρινές συντάξεις (περίπου 95.000), οι οποίες είναι χαμηλότερες των οριστικών. Άρα το αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης θα επιβαρυνθεί όταν θα κλείσουν αυτές οι εκκρεμότητες. Σύμφωνα με το τρίτο Πρόγραμμα, οι 95.000 προσωρινές συντάξεις θα πρέπει να οριστικοποιηθούν έως τον Οκτώβριο του 2017 με επιπλέον κόστος €0,8 δισεκ. περίπου, από τη

διαφορά οριστικών και προσωρινών συντάξεων, αναδρομικά. Για αυτό το λόγο, προβλέπεται σχετικό κονδύλι αυτό προβλέπεται στην Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2017 (σελ. 37).

⁷ Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του ΟΟΣΑ, η Ελλάδα ήταν η χώρα με την μεγαλύτερη αύξηση της φορολογίας (συμπεριλαμβανομένων και των ασφαλιστικών εισφορών) από όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ το 2016 (Πηγή: Taxing Wages 2017).

εισοδήματος, τους φόρους παρελθόντων ετών, το ΦΠΑ, καθώς και την πολύ αυξημένη συμμετοχή του Δημοσίου στα κέρδη της Τράπεζας της Ελλάδος.

Η διεύρυνση των εσόδων οφείλεται κυρίως: (α) στα φορολογικά μέτρα που λήφθηκαν από τον Ιούλιο του 2015⁸ έως και τον Ιούνιο

του 2016, (β) στην εισπραξη έκτακτων, μη προϋπολογισμένων εσόδων,⁹ (γ) στη διεύρυνση της χρήσης πιστωτικών καρτών, μετά την επιβολή των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων¹⁰ και (δ) στην εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων το καλοκαίρι του 2016.

Πίνακας 2.7

Ετήσια έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού - (εκατ. €)

Κατηγορίες εσόδων	2014	2015	2016	2017 Προϋπολ.	% Μεταβολή		
					15/14	16/15	17/16
1. Καθαρά Έσοδα ΚΠ	51.367	51.421	54.038	54.411	0,1	5,1	0,7
2. Καθαρά έσοδα ΤΠ	46.650	46.589	49.860	50.256	-0,1	7,0	0,8
Επιστροφές φόρων	3.370	2.922	3.263	3.289	-13,3	11,7	0,8
3. Έσοδα ΤΠ	50.020	49.510	53.124	53.545	-1,0	7,3	0,8
Άμεσοι φόροι	20.464	19.758	21.839	20.415	-3,5	10,5	-6,5
--Φόροι εισοδήματος	12.207	12.093	13.379	13.659	-0,9	10,6	2,1
--Φόροι περιουσίας	3.474	3.180	3.604	3.132	-8,5	13,3	-13,1
--Άμεσοι φόροι ΠΟΕ	1.928	1.700	1.765	1.291	-11,8	3,8	-26,9
--Λοιποί άμεσοι φόροι	2.855	2.785	3.091	2.393	-2,5	11,0	-24,5
Έμμεσοι φόροι	23.776	23.773	25.680	26.443	-0,0	8,0	3,0
--Φόροι συναλλαγών	14.224	14.254	15.540	15.985	0,2	9,0	2,9
(εξ ων: ΦΠΑ)	(13.618)	(13.629)	(15.010)	(15.476)	(0,1)	(10,1)	(3,1)
--Φόροι κατανάλωσης	8.702	8.760	9.033	9.547	0,7	3,1	5,7
--Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ	469	450	753	549	-4,1	67,3	-27,1
--Λοιποί έμμεσοι	381	310	354	362	-18,6	14,2	2,3
Μη φορολογικά έσοδα*	5.780	5.979	5.605	6.687	3,4	-6,3	19,3
--Απολήψεις από ΕΕ	196	428	415	523	118,4	-3,0	26,0
--Μη τακτικά έσοδα	1.817	1.825	804	618	0,4	-55,9	-23,1
(εξ ων: ANFA's, SMP')	(580)	(291)	(375)	(345)	(-49,8)	(28,9)	(-8,0)
--Άδειες & Δικαιώματα	384	254	106	2.044	-33,9	-58,3	1828,3
--Λοιπά	3.383	3.472	4.280	3.502	2,6	23,3	-18,2
4. Έσοδα ΠΔΕ	4.717	4.832	4.178	4.155	2,4	-13,5	-0,6

Πηγές: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2017, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2016, και Δελτία Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Δεκεμβρίου 2016 και Φεβρουαρίου 2017, ΓΛΚ

*Για λόγους συγκρισιμότητας τα έσοδα του 2017 είναι μειωμένα κατά €118 εκατ. και του 2016 κατά €126 εκατ., επειδή οι καταπτώσεις εγγυήσεων έχουν καταχωρηθεί σε καθαρή βάση.

⁸ Τα μέτρα του 2015 απέδωσαν για πρώτη φορά σε ετήσια βάση το 2016.

⁹ Όπως αναλύεται παρακάτω, πρόκειται ουσιαστικά για μη φορολογικά έσοδα.

¹⁰ Βλέπε Τράπεζα της Ελλάδος, Ενδιάμεση Έκθεση Νομισματικής Πολιτικής 2016, Δεκέμβριος 2016, σελ. 109-112.

Επισημαίνεται ότι η διάρθρωση των εσόδων του ΤΠ διαφέρει σημαντικά μεταξύ αυτών που είχαν προϋπολογισθεί και αυτών που τελικά εισπράχθηκαν. Συγκεκριμένα δύο κατηγορίες μη φορολογικών εσόδων, τα έσοδα από εκχώρηση αδειών και τα έσοδα από τη διακράτηση ελληνικών ομολόγων από κεντρικές τράπεζες της Ευρωζώνης κατέγραψαν υστέρηση €3.012 εκατ., η οποία αντισταθμίστηκε από την υπέρβαση στα φορολογικά έσοδα (βλ. Πίνακα 2.7).

Οι εισπράξεις από την άμεση φορολογία αυξήθηκαν το 2016 κατά 10,5% έναντι του 2015 και έφθασαν τα €21,8 δισεκ. Σε σχέση με τον αρχικό στόχο η υπέρβαση ανέρχεται σε € 1,8 δισεκ.¹¹ (βλ. Πίνακα 2.7).

Η θετική αυτή εξέλιξη οφείλεται κυρίως στα έσοδα από την φορολογία εισοδήματος νομικών προσώπων, τα οποία σημείωσαν άνοδο 37,1% έναντι του 2015 και έφθασαν τα €3.969 εκατ. (στόχος: €2.945 εκατ.), αφαιρώντας όμως ρευστότητα από τις επιχειρήσεις. Η διεύρυνσή τους οφείλεται αφενός στην άνοδο του φορολογικού συντελεστή, αφετέρου στην μεγάλη αύξηση της προκαταβολής φόρου. Επιπλέον, στα έσοδα από τα νομικά πρόσωπα περιλαμβάνονται και εισπράξεις από την εκκαθάριση της Ολυμπιακής Αεροπορίας.

Επίσης, τα έσοδα από το φόρο εισοδήματος φυσικών προσώπων κατέγραψαν άνοδο 4,5% σε σχέση με το 2015, υπερβαίνοντας και τον αντίστοιχο στόχο

κατά €337 εκατ. Το συγκεκριμένο αποτέλεσμα οφείλεται στην εισαγωγή της νέας φορολογικής κλίμακας για εισοδήματα που αποκτώνται από 1-1-2016, η οποία επηρέασε την παρακράτηση του φόρου, στη μείωση της έκπτωσης φόρου εισοδήματος και στην αύξηση της προκαταβολής για ορισμένες κατηγορίες φορολογουμένων (π.χ. αγρότες, ελεύθεροι επαγγελματίες). Αυτές οι αλλαγές πραγματοποιήθηκαν με το Ν. 4387/2016.

Τα έσοδα από τους φόρους επί της περιουσίας αυξήθηκαν κατά 13,3% σε σχέση με το προηγούμενο έτος και έφθασαν τα €3.604 εκατ. Η αύξηση αυτή συνδέεται με την είσπραξη μίας επιπλέον δόσης του ΕΝΦΙΑ το 2016 σε σχέση με πρόπερσι, με τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης του, με το γεγονός ότι η είσπραξη κατά την πρώτη δόση του ΕΝΦΙΑ πέρυσι ήταν πολύ μεγαλύτερη από ό,τι στο παρελθόν, επειδή περισσότεροι φορολογούμενοι πλήρωσαν με πιστωτικές κάρτες εφάπαξ το φόρο, και τέλος, με την επιβολή του πρόσθετου φόρου από ύψος περιουσίας € 200.000, αντί των € 300.000 που ίσχυε έως και το 2015 (βλ. Πίνακα 2.7).

Οι εισπράξεις από τους άμεσους φόρους παρελθόντων ετών (ΠΟΕ) κατέγραψαν άνοδο 3,8%, σημειώνοντας υπέρβαση €385 εκατ. έναντι του στόχου.

Τέλος, τα έσοδα από τους λοιπούς άμεσους φόρους αυξήθηκαν κατά 11,0% και διαμορφώθηκαν σε €3.091 εκατ. ενώ ταυτόχρονα ήταν μεγαλύτερα του στόχου

¹¹ Ακόμα και έναντι του αναθεωρημένου στόχου του Νοεμβρίου 2016, η υπέρβαση είναι €1,1 δισεκ.

του Προϋπολογισμού του 2016 κατά περίπου €250 εκατ. Η διεύρυνσή τους θεωρείται ότι προήλθε από τις αυξημένες εισπράξεις από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης, λόγω της αύξησης των αντίστοιχων συντελεστών. Επιπλέον, ενισχύθηκαν από τη διεύρυνση της βάσης του φόρου πολυτελούς διαβίωσης και από τις εισπράξεις του τέλους επιτηδεύματος.

Ανάλογες εξελίξεις σημειώθηκαν και στην έμμεση φορολογία, τα έσοδα από την οποία επίσης παρουσίασαν σημαντική άνοδο, της τάξης του 8,0%, φθάνοντας τα €25,7 δισεκ., υπερβαίνοντας και τον αντίστοιχο αρχικό στόχο¹² κατά €942 εκατ. Η άνοδος εντοπίζεται κυρίως στις εισπράξεις του ΦΠΑ, της φορολογίας καπνού και οινοπνευματωδών ποτών, καθώς και στους έμμεσους φόρους από παρελθόντα έτη (Πίνακας 2.7).

Συγκεκριμένα, οι εισπράξεις από τον ΦΠΑ αυξήθηκαν κατά 10,1% και έφθασαν τα €15,0 δισεκ. έναντι στόχου €14,4 δισεκ. Η αύξησή τους αποδίδεται: (α) στην μετάταξη πολλών αγαθών από το μειωμένο (13,0%) στον κανονικό συντελεστή ΦΠΑ (23,0%) τον Ιούλιο του 2015, (β) στην άνοδο του κανονικού συντελεστή από 23,0 σε 24,0% από την 1-6-2016, (γ) στην κατάργηση των μειωμένων συντελεστών του ΦΠΑ σε ορισμένα νησιά, και (δ) στην διεύρυνση της χρήσης ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών.

Τα έσοδα από τους ειδικούς φόρους κατανάλωσης (ΕΦΚ) παρουσίασαν άνοδο 3,1% σε σχέση με το 2015 και

διαμορφώθηκαν σε €9.033 εκατ., πάρα ταύτα υστέρησαν ελαφρά έναντι του στόχου, κατά €69 εκατ. Η απόκλιση από το στόχο οφείλεται στα μειωμένα έσοδα από τη φορολογία καυσίμων, τα οποία υστέρησαν τόσο έναντι του 2015 κατά 2,0%, όσο και σε σχέση με τον στόχο κατά €31 εκατ. Αντιθέτως, οι εισπράξεις από τη φορολογία καπνού αυξήθηκαν 5,5% σε σχέση με το 2015 αλλά και υπερέβησαν το σχετικό στόχο. Η διεύρυνσή τους μάλλον προήλθε από το γεγονός ότι το πρώτο εξάμηνο του έτους, οι καπνοβιομηχανίες δημιούργησαν αποθέματα ενόψει της αλλαγής της συσκευασίας των προϊόντων από 1-6-2016, αλλά και της αύξησης της φορολογίας από 1-1-2017. Σημαντική αύξηση σημείωσαν και οι εισπράξεις από τον ΕΦΚ οινοπνεύματος, κατά 21,5%.

Μεγάλη άνοδο έναντι του 2015, της τάξης του 67,3%, παρουσίασαν τα έσοδα από έμμεσους φόρους παρελθόντων ετών και έφθασαν τα €753 εκατ., ενώ η αρχική πρόβλεψη ήταν μόλις €385 εκατ. Η διεύρυνσή τους προήλθε από τον ΦΠΑ παρελθόντων ετών¹³ και ενδεχομένως οφείλεται στα μέτρα αναγκαστικής είσπραξης.

Τέλος, τα μη φορολογικά έσοδα ήταν λιγότερα τόσο σε σχέση με το προηγούμενο έτος, κατά 6,3%, ενώ υστέρησαν και έναντι του στόχου κατά €2,0 δισεκ. Η απόκλιση εντοπίζεται σε δύο κατηγορίες εσόδων. Πρώτον, στις εισπράξεις του προϋπολογισμού από τα κέρδη των κεντρικών τραπεζών της Ευρωζώνης που διακρατούν ομόλογα του

¹² Αλλά και έναντι του αναθεωρημένου στόχου του Νοεμβρίου 2016 υπήρξε υπέρβαση €572 εκατ.

¹³ Δηλαδή σε έσοδα από ΦΠΑ που είχε βεβαιωθεί προ του 2016.

ελληνικού Δημοσίου (ANFA's και SMP's), οι οποίες περιορίστηκαν σε €375 εκατ., προερχόμενα αποκλειστικά από την Τράπεζα της Ελλάδος, έναντι στόχου για έσοδα € 1.691 εκατ.¹⁴ Δεύτερον, στις εισπράξεις από την εκχώρηση αδειών και δικαιωμάτων οι οποίες περιορίστηκαν σε €106 εκατ., έναντι στόχου €1.802 εκατ. Στη δεύτερη περίπτωση, η εκτεταμένη υστέρηση προήλθε από την καθυστέρηση είσπραξης του τιμήματος από τα περιφερειακά αεροδρόμια (περίπου €1,2 δισεκ.), το οποίο τελικά εισπράχθηκε τον Απρίλιο του 2017. Η υστέρηση από τις δύο αυτές κατηγορίες μετριάσθηκε από την αυξημένη συμμετοχή του Δημοσίου στα κέρδη της Τράπεζας της Ελλάδος (€775 εκατ. έναντι στόχου €350 εκατ.), καθώς και από αυξημένες απολήψεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση. αλλά και από έκτακτα, μη προϋπολογισμένα, έσοδα από την αναδιάρθρωση της ΥΠΑ.

Δαπάνες ΤΠ

Το 2016 οι δαπάνες του ΤΠ αυξήθηκαν κατά 0,7%, σε σχέση με πρόπερσι, στα €48,9 δισεκ., αλλά είναι μικρότερες από τον στόχο του προϋπολογισμού (€49,0 δισεκ.), κατά €110 εκατ. (βλ. Πίνακα 2.8). Η συγκράτηση εντοπίζεται αποκλειστικά στις πληρωμές για τόκους, ενώ οι πρωτογενείς δαπάνες υπερέβησαν το στόχο. Σημειώνεται ότι στις πρωτογενείς δαπάνες περιλαμβάνεται και μη

προϋπολογισμένη δαπάνη ύψους €630 εκατ. για την καταβολή εφάπαξ ποσού στους συνταξιούχους με χαμηλή κύρια σύνταξη.

Αναλυτικά, οι πρωτογενείς δαπάνες αυξήθηκαν κατά 1,3% έναντι του 2015 και διαμορφώθηκαν σε €43,3 δισεκ., υπερβαίνοντας το στόχο κατά €243 εκατ. (Πίνακας 2.8). Η μεγαλύτερη κατηγορία πρωτογενών δαπανών, οι πληρωμές για αποδοχές και συντάξεις, εμφανίζει μείωση 3,6% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η εξέλιξη αυτή είναι σε μεγάλο βαθμό πλασματική και οφείλεται στη μεταφορά από 1-1-2016 των κονδυλίων για εφημερίες ιατρών ΕΣΥ και για λοιπές παροχές στο προσωπικό των νοσοκομείων, ύψους περίπου €321 εκατ.,¹⁵ από την κατηγορία "μισθοί" στην κατηγορία "λοιπές λειτουργικές δαπάνες" του Πίνακα 2.8. Επίσης, το κονδύλι για το προσωπικό του ΕΚΑΒ έχει μεταφερθεί από την κατηγορία "μισθοί" στην κατηγορία "επιχορηγήσεις φορέων". Εκτιμάται ότι εάν γίνουν οι απαραίτητες προσαρμογές, ώστε τα στοιχεία του 2016 να είναι συγκρίσιμα με τα προηγούμενα έτη, τότε η συγκράτηση περιορίζεται από 3,6% σε περίπου 1,0%. Μέρος της συγκράτησης προέρχεται από τις πληρωμές για συντάξεις, οι οποίες, λόγω των παρεμβάσεων στο ασφαλιστικό τον Μάιο του 2016 (Ν. 4387/2016), είναι μειωμένες κατά 0,5% σε σχέση με το 2015 (Πίνακας 2.8)

¹⁴ Το τρίτο Μνημόνιο προβλέπει ότι η Ελλάδα δεν θα λαμβάνει κάθε χρόνο τα ANFA's και SMP's, ούτε θα τα καταχωρεί ως έσοδα στον ετήσιο προϋπολογισμό, όπως προέβλεπε το δεύτερο Μνημόνιο, με εξαίρεση αυτά που προέρχονται από την Τράπεζα της Ελλάδος. Ενδεχομένως, εάν είναι αναγκαίο, τα έσοδα αυτά να συμψηφίσουν για τη μείωση του δημόσιου χρέους, όταν θα γίνει η σχετική ρύθμιση. Στο πλαίσιο αυτό,

η καταχώρηση αυτών των εσόδων στον Προϋπολογισμό του 2016 δημιουργεί εύλογα ερωτηματικά. Τονίζεται ότι στον Προϋπολογισμό του 2017 έχουν προϋπολογισθεί μόνο € 345 εκατ. που θα προέλθουν από την Τράπεζα της Ελλάδος, όπως προβλέπει το τρίτο Μνημόνιο.

¹⁵ Το ποσό αυτό προκύπτει από τον Πίνακα 3.9 (σελ. 67) της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού του 2017.

Πίνακας 2.8

Ετήσιες Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού - (εκατ. €)

Κατηγορία δαπάνης	2014	2015	2016	2017⁴	% μεταβολή		
					15/14	16/15	17/16
1. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού	55.063	54.951	55.179	56.079	-0,2	0,4	1,6
2. Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού	48.472	48.545	48.891	49.330⁴	0,2	0,7	0,9
Τόκοι	5.569	5.800	5.577	5.550	4,1	-3,8	-0,5
Πρωτογενείς δαπάνες	42.902	42.744	43.314	43.779	-0,4	1,3	1,1
--Αποδοχές & συντάξεις	18.478	18.740	18.066	12.337	1,4	-3,6	-31,7
Μισθοί ¹	12.105	12.104	11.454	11.901	0,0	-5,4	3,9
Λοιπές παροχές	280	288	297	273	2,9	3,1	-8,1
Συντάξεις	6.093	6.348	6.315	124	4,2	-0,5	-98,0
--Κοινωνικές δαπάνες	12.971	13.099	14.017	18.587	1,0	7,0	32,6
Επιχορηγήσεις ασφ. Ταμείων ²	10.669	11.058	11.784	15.809	3,6	6,7	34,2
Κοινωνική προστασία	1.813	1.486	1.670	2.216	-18,0	12,4	32,7
Επιχορηγήσεις ΟΑΕΔ	431	499	505	505	15,8	1,2	0,0
Λοιπές	58	56	58	57	-3,4	3,6	-1,7
--Λειτουργικές & λοιπές ¹⁶	8.157	8.118	7.984	8.736	-0,5	-1,7	9,4
Επιχορηγήσεις φορέων	1.666	1.508	1.442	1.311	-9,4	-4,4	-9,1
Καταναλωτικές	1.746	1.510	1.572	1.990	-13,5	4,1	26,6
Αντικριζόμενες	2.321	2.365	2.295	2.453	1,9	-3,0	6,9
Λοιπές ³	2.424	2.735	2.675	2.982	12,8	-2,2	11,5
--Αποδιδόμενοι πόροι	3.295	2.787	3.248	3.119	-15,4	16,5	-4,0
--Αποθεματικό	--	--	-	1.000	--	-	-
3. Δαπάνες ΠΔΕ	6.592	6.406	6.288	6.750	-2,8	-1,8	7,3

Πηγές: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2017, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2016 και Μηνιαία Δελτία Εκτέλεσης ΚΠ Δεκεμβρίου 2016 και Φεβρουαρίου 2017, ΓΛΚ

1. Από το 2016 οι δαπάνες για εφημερίες ιατρών ΕΣΥ και λοιπές παροχές στο προσωπικό των νοσοκομείων, έχουν μεταφερθεί από την κατηγορία «μισθοί» στις «λοιπές λειτουργικές δαπάνες». Επίσης, οι δαπάνες για το προσωπικό του ΕΚΑΒ έχουν μεταφερθεί στις επιχορηγήσεις φορέων. Το συνολικό ποσό αυτών των μεταφορών εκτιμάται σε €400-450 εκατ.
2. Το 2016 περιλαμβάνονται και €630 εκατ. για την παροχή εφάπαξ ποσού σε συνταξιούχους με χαμηλή κύρια σύνταξη.
3. Περιλαμβάνουν κάλυψη ελλειμμάτων και εξόφληση χρεών νοσοκομείων, εξοφλιστικές δαπάνες, προμήθειες ΕFSF και πληρωμές για καταπτώσεις εγγυήσεων.
4. Για λόγους συγκρισιμότητας, οι δαπάνες του ΤΠ του 2017 είναι μειωμένες κατά €207 εκατ. σε σχέση με τα στοιχεία του ΓΛΚ, επειδή οι "καταπτώσεις εγγυήσεων" στον πίνακα καταχωρήθηκαν σε "καθαρή βάση", ενώ το ΓΛΚ, από το 2017, τις καταχωρεί σε ακαθάριστη βάση.

Οι κοινωνικές δαπάνες εμφάνισαν άνοδο 7,0% και διαμορφώθηκαν σε €14,0 δισεκ., υπερβαίνοντας και το στόχο, κατά €1.402 εκατ. Η αύξηση εντοπίζεται κυρίως στις επιχορηγήσεις των ασφαλιστικών ταμείων, οι οποίες παρουσίασαν άνοδο 6,7% και υπέρβαση του στόχου κατά €1.213 εκατ. Αυτή εξέλιξη αυτή οφείλεται σε μη προϋπολογισμένη δαπάνη ύψους €630 εκατ. για την ενίσχυση συνταξιούχων με χαμηλές κύριες συντάξεις, καθώς και στην επιχορήγηση του ΕΦΚΑ με ποσό €580 εκατ. για την πληρωμή των συντάξεων του Δημοσίου τον Ιανουάριο 2017. Στην άνοδο των κοινωνικών δαπανών συνέβαλε και η αύξηση κατά 12,4% του κονδυλίου για κοινωνική προστασία, με αποτέλεσμα την υπέρβαση του στόχου κατά € 219 εκατ. (Πίνακας 2.8).

Οι λειτουργικές δαπάνες μειώθηκαν κατά 1,7% και συγκρατήθηκαν στα €7.984 εκατ., οριακά κάτω από το στόχο, κατά €15 εκατ.

Αντιθέτως, οι πληρωμές για αποδιδόμενους πόρους αυξήθηκαν κατά 16,5%, σύμφωνα και με το στόχο του προϋπολογισμού (16,8%). Ο πληρωμές αυτές, που αφορούν σχεδόν εξολοκλήρου μεταβιβάσεις προς την τοπική αυτοδιοίκηση, επανήλθαν στη μακροχρόνια τάση τους, μετά τη σημαντική μείωσή τους το 2015.

Τέλος, οι πληρωμές τόκων μειώθηκαν κατά 3,8% και περιορίστηκαν σε €5.577 εκατ., έναντι στόχου €5.930 εκατ. Ο περιορισμός τους προήλθε από τη μεγάλη μείωση των επιτοκίων στις ευρωπαϊκές αγορές σε όλη

τη διάρκεια του 2016, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος του δημόσιου χρέους είναι με κυμαινόμενα επιτόκια.

Σημειώνεται ότι λόγω συμβατικής υποχρέωσης, στη διάρκεια του έτους εξοφλήθηκαν ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις του Δημοσίου ύψους €3,5 δισεκ., αλλά αυτό το ποσό δεν συμπεριλαμβάνεται στις ταμειακές δαπάνες του ΤΠ.¹⁷ Το σχετικό κονδύλι προήλθε από την δεύτερη δόση, μετά την ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης του τρίτου Μνημονίου και επιβάρυνε απευθείας το δημόσιο χρέος. Οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις αυξάνονταν με ταχύ ρυθμό το πρώτο εξάμηνο του 2016 και στο τέλος Ιουνίου είχαν φθάσει τα €6,1 δισεκ., εκτός των επιστροφών φόρων. Στο τέλος Δεκεμβρίου το ποσό αυτό είχε περιοριστεί σε €3,3 δισεκ. Επισημαίνεται το ότι στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2017 αναφέρεται ότι¹⁸ *"Οι εκταμιεύσεις ξεκίνησαν τον Ιούλιο του 2016 και θα προσαρμόζονται ανάλογα με την πορεία της χρηματοδότησης από τον ΕΜΣ"*. Ακολουθώντας, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η εξόφληση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων θα συναρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από τη χρηματοδότηση από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Στήριξης, όχι κυρίως από τα τακτικά έσοδα. Πάντως, σε άλλο σημείο της Εισηγητικής Έκθεσης αναγνωρίζεται ότι με την εξόφληση των ληξιπρόθεσμων οφειλών παρέχεται πολύτιμη ρευστότητα προς την οικονομία¹⁹ και *"... προκύπτουν ιδιαίτερα θετικές συνέπειες*

¹⁷ Εισηγητική Έκθεση, σελ. 64.

¹⁸ Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2017, σελ. 36-37 και σελ. 69.

¹⁹ Εισηγητική Έκθεση, σελ. 20.

στην πραγματική οικονομία (τόνωση ρευστότητας, αύξηση της απασχόλησης, βελτίωση των μακροοικονομικών δεικτών)".²⁰ Καθώς υπάρχει παραδοχή των σημαντικών θετικών επιδράσεων της πληρωμής ληξιπρόθεσμων οφειλών, κρίνεται ότι αυτή θα έπρεπε να επιδιώκεται και με ίδια κεφάλαια του κράτους, στο βαθμό που κάτι τέτοιο είναι εφικτό.

Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων

Το ΠΔΕ παρουσίασε έλλειμμα €2,1 δισεκ. ή 1,2 % του ΑΕΠ, €220 εκατ. μικρότερο από την πρόβλεψη του Προϋπολογισμού. Η συγκράτηση του ελλείμματος οφείλεται αποκλειστικά στη μεγάλη περικοπή των δαπανών για επενδύσεις. Τόσο τα έσοδα όσο και οι πληρωμές για επενδύσεις είναι μειωμένες σε σχέση με το 2015, αλλά και έναντι των προβλέψεων του Προϋπολογισμού (βλ. Πίνακα 2.6).

Συγκεκριμένα, οι δαπάνες του ΠΔΕ μειώθηκαν κατά 1,8% σε σχέση με πρόπερσι, ενώ προς το τέλος του έτους περικόπηκαν και έναντι του στόχου, κατά €462 εκατ.²¹ Σε όλη τη διάρκεια του προηγούμενου έτους οι εκταμιεύσεις ήταν μικρότερες τόσο από αυτές του 2015, όσο και σε σχέση με τους μηνιαίους στόχους. Η παρατηρούμενη υστέρηση και τελικά η περικοπή των επενδύσεων, παρά το γεγονός ότι οι ταμειακές δυνατότητες του Δημοσίου ήταν σαφώς καλύτερες από ότι

το 2015, είναι δύσκολο να ερμηνευθεί με οικονομικούς όρους. Λόγω της παρατηρούμενης υπό-εκτέλεσης, το IOBE είχε επισημάνει²² ότι ήταν "...πολύ πιθανό οι δαπάνες του ΠΔΕ να σημειώσουν υστέρηση στο τέλος του έτους".

Εκτός από τις δαπάνες, και τα έσοδα του ΠΔΕ κατέγραψαν σημαντική μείωση, της τάξης του 13,5%, αλλά και υστέρηση €242 εκατ. σε σχέση με το στόχο²³ του Προϋπολογισμού του 2016. Η υστέρηση εντοπίζεται αποκλειστικά στις εισπράξεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι οποίες ήταν λιγότερες κατά €309 εκατ. έναντι του στόχου. Επισημαίνεται ότι οι εισπράξεις εμφανίζουν πτωτική τάση σε σχέση με το 2014, παραμένοντας σταθερά κάτω από τα €4,0 δισεκ. (βλ. Πίνακα 2.6). Η υστέρηση των εσόδων από την ΕΕ και η περικοπή δαπανών για επενδύσεις είναι δύσκολο να ερμηνευθούν τη στιγμή που πρωταρχικός στόχος είναι η επιστροφή της οικονομίας στην ανάπτυξη.

Κρατικός Προϋπολογισμός 2017 (Ιανουάριος – Μάρτιος)²⁴

Ο Προϋπολογισμός του 2017 προβλέπει μεγάλη περαιτέρω βελτίωση των δημοσιονομικών δεικτών σε σχέση με το προηγούμενο έτος.²⁵ Η βελτίωση αυτή βασίζεται αφενός στα φορολογικά μέτρα του Ιουνίου 2016 και Ιανουαρίου 2017, αφετέρου σε ένα αισιόδοξο μακρο-

²⁰ Εισηγητική Έκθεση, σελ. 56.

²¹ Η περικοπή έγινε τον Δεκέμβριο γιατί έως το τέλος Νοεμβρίου η ετήσια πρόβλεψη ήταν €6.750 εκατ. Βλέπε Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Νοεμβρίου 2016, ΓΛΚ, Δεκέμβριος 2016, Πίνακας 1Α.

²² IOBE, Τριμηνιαία Έκθεση 4/16, τεύχος 86, Ιανουάριος 2017, σελ. 55.

²³ Ακόμη και έναντι του αναθεωρημένου στόχου του Νοεμβρίου υπάρχει σημαντική υστέρηση €198 εκατ.

²⁴ Η ανάλυση στα συνολικά μεγέθη γίνεται με προσωρινά στοιχεία τριμήνου. Όμως, η ανάλυση των εσόδων και δαπανών γίνεται με βάση αναλυτικά στοιχεία διμήνου, γιατί προηγουμένως δεν υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία τριμήνου.

²⁵ Για μία λεπτομερή παρουσίαση και ανάλυση του Προϋπολογισμού 2017 βλέπε IOBE, Τριμηνιαία Έκθεση 4/16, τεύχος 86, Ιανουάριος 2017.

οικονομικό σενάριο το οποίο προβλέπει ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας με ρυθμό 2,7%, παρά τη συσταλτική δημοσιονομική πολιτική και τη de facto περιοριστική "νομισματική πολιτική".

Σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού του 2017,²⁶ απαραίτητες προϋποθέσεις προκειμένου να επιτευχθεί αυτό το φιλόδοξο μακροοικονομικό σενάριο είναι (α) «Η συνεπής εφαρμογή του νέου προγράμματος στήριξης της ελληνικής οικονομίας», (β) «η σταδιακή χαλάρωση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων», (γ) «η πρόοδος στη διευθέτηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων», και (δ) «η συνέχιση των διαβουλεύσεων και σταδιακή εφαρμογή συγκεκριμένων βραχυπρόθεσμων και μέσο-μακροπρόθεσμων μέτρων», για το δημόσιο χρέος.

Παρότι έχει παρέλθει το πρώτο τετράμηνο του τρέχοντος έτους, καμία από τις παραπάνω προϋποθέσεις δεν έχει επιτευχθεί. Για ακόμη μια φορά η ολοκλήρωση της αξιολόγησης καθυστερεί, καθώς και οι προαπαιτούμενες σχετικές ενέργειες, μεταξύ των οποίων η οριστικοποίηση του νομικού πλαισίου για την εξωδικαστική διευθέτηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Επίσης, δεν είναι εφικτή η είσοδος στο μηχανισμό ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ. Τα βραχυπρόθεσμα μέτρα για το δημόσιο χρέος οριστικοποιήθηκαν στο Eurogroup της 5^{ης} Δεκεμβρίου, ωστόσο ακόμα δεν έχει συμβεί το ίδιο με τα μεσοπρόθεσμα μέτρα. Ακολούθως, η αβεβαιότητα έχει εκ νέου

κλιμακωθεί. Μια από τις επιπτώσεις αυτού του γεγονότος είναι η διαρροή καταθέσεων από τις τράπεζες, η οποία αποτρέπει τη χαλάρωση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων. Ως αποτέλεσμα κυρίως των παραπάνω εξελίξεων, οι προβλέψεις των φορέων για το ρυθμό ανάπτυξης το 2017 αναθεωρούνται σταδιακά επί τα χείρω, θέτοντας σε κίνδυνο και την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων. Επίσης, υπάρχουν ζητήματα με τα έσοδα του ΕΦΚΑ (π.χ. οριστικοποίηση ασφαλιστικών εισφορών ελεύθερων επαγγελματιών) και τις 150.000 συντάξεις που βρίσκονται σε εκκρεμότητα.

Δυστυχώς, επειδή τα διαθέσιμα στοιχεία αφορούν ένα μικρό χρονικό διάστημα, δεν είναι επαρκή και δεν επιτρέπουν τη διατύπωση αξιόπιστων εκτιμήσεων για την πορεία των δημοσιονομικών μεγεθών στο υπόλοιπο του τρέχοντος έτους.

Ισοζύγιο και πρωτογενές πλεόνασμα ΚΠ

Από τα διαθέσιμα προσωρινά στοιχεία εκτέλεσης του ΚΠ στο πρώτο τρίμηνο του έτους, προκύπτει σημαντική επιδείνωση σε σχέση με το 2016. Συγκεκριμένα, το έλλειμμα του ΚΠ διαμορφώθηκε σε €1.367 εκατ., έναντι €595 εκατ. το αντίστοιχο τρίμηνο του 2016. Επίσης, το πρωτογενές πλεόνασμα περιορίστηκε σε €1.068 έναντι €1.863 εκατ. το 2016 (βλ. Πίνακα 2.9). Από την άλλη πλευρά, οι επιδόσεις του τριμήνου είναι κατά τι καλύτερες σε σχέση με τους τριμηνιαίους στόχους²⁷. Αυτές πιθανότατα θα βελτιωθούν περαιτέρω τον Απρίλιο, καθώς στις αρχές του μήνα

²⁶ Σελίδες 27 και 28 της Εισηγητικής Έκθεσης

²⁷ Οι στόχοι του τριμήνου είναι: Έλλειμμα € 1.408 εκατ. και πρωτογενές πλεόνασμα € 992 εκατ.

εισπράχθηκε ποσό ύψους €1,2 δισεκ. από την εκχώρηση των περιφερειακών αεροδρομίων .

Όμως, η διαμόρφωση των συνολικών μεγεθών ελαφρώς καλύτερα από τους στόχους του τριμήνου υποκρύπτει σημαντικές αποκλίσεις τόσο στα έσοδα, όσο και στις δαπάνες. Ειδικότερα, τα καθαρά έσοδα του ΚΠ υστέρησαν του στόχου κατά €1.000 εκατ. Η υστέρηση οφείλεται στα έσοδα του ΤΠ (κατά €613 εκατ.), στα έσοδα του ΠΔΕ (κατά €136 εκατ.), καθώς και στην υπέρβαση των επιστροφών φόρων κατά €252 εκατ. Η υστέρηση στα έσοδα του ΤΠ προήλθε

αποκλειστικά από την καθυστέρηση στην είσπραξη του τιμήματος από την εκχώρηση των αεροδρομίων, το οποίο εισπράχθηκε τον Απρίλιο. Στα υπόλοιπα έσοδα επιτεύχθηκε υπέρβαση της τάξης των €600 εκατ., αλλά προς το παρόν δεν είναι διαθέσιμα αναλυτικά στοιχεία τριμήνου για την ερμηνεία της. Επίσης οι δαπάνες του ΚΠ υπολείπονται του τριμηνιαίου στόχου κατά €1.042 εκατ., γεγονός το οποίο συμβάλλει καθοριστικά στην επίτευξη του στόχου του ισοζυγίου του ΚΠ. Οι δαπάνες του ΤΠ συγκρατήθηκαν κατά €756 εκατ. και οι πληρωμές για επενδύσεις κατά €285 εκατ.

Πίνακας 2.9

Η εκτέλεση του Κρατικού Προϋπολογισμού: Ιανουάριος- Μάρτιος 2017 (εκατ. €)

	Ιανουάριος- Μάρτιος			% μεταβολή	
	2015	2016	2017	16/15	17/16
Καθαρά έσοδα ΚΠ	12.020	12.498	11.415	4,0	-8,7
1. Καθαρά Έσοδα ΤΠ	10.571	10.944	10.764	3,5	-1,6
α. Έσοδα ΤΠ προ επιστροφών φόρων	11.367	11.706	11.778	3,0	0,6
β. Επιστροφές φόρων	796	762	1.014	-4,3	33,1
2. Έσοδα ΠΔΕ	1.449	1.554	650	7,2	-58,2
Δαπάνες ΚΠ	12.522	13.093	12.781	4,6	-2,4
3. Δαπάνες ΤΠ	11.980	12.513	12.416	4,4	-0,8
α. Πρωτογενείς δαπάνες *	9.746	10.056	9.981	3,2	-0,7
Εκ των οποίων:					
αναλήψεις χρέους	-	544	192	-	-64,7
β. Τόκοι	2.235	2.457	2.434	9,9	-0,9
4. Δαπάνες ΠΔΕ	542	580	366	7,0	-36,9
Αποτέλεσμα ΚΠ	-503	-595	-1.367		
% στο ΑΕΠ	-0,3	-0,3	-0,8		
Πρωτογενές αποτέλεσμα ΚΠ	1.732	1.863	1.068		
% στο ΑΕΠ	1,0	1,1	0,6		
ΑΕΠ (σε τρέχουσες τιμές)	175.697	175.888	180.817		

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Προϋπολογισμού Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2017, ΓΛΚ, Μάρτιος 2017.

*Περιλαμβάνονται και εξοπλιστικά προγράμματα, καταπτώσεις εγγυήσεων, προμήθειες EFSF και αναλήψεις χρέους.

Για να αξιολογηθεί η συγκράτηση των δαπανών του ΤΠ π.χ., θα πρέπει να είναι γνωστή η πορεία των ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου εντός του Μαρτίου.²⁸ Επισημαίνεται πάντως ότι συνεχίζεται η πτωτική πορεία των δαπανών για επενδύσεις, με τις πληρωμές του τριμήνου να περιορίζονται σε €366 εκατ., το χαμηλότερο ποσό της τελευταίας πενταετίας.²⁹

Επισημαίνεται ότι οι εξελίξεις στο πρώτο τρίμηνο είναι συγκυριακές, καθώς προς το παρόν δεν φαίνεται να έχουν διαμορφωθεί σαφείς τάσεις στα δημοσιονομικά μεγέθη. Για παράδειγμα, η έως τώρα συγκράτηση των δαπανών οφείλεται εν μέρει στο σημαντικό περιορισμό των δημόσιων επενδύσεων. Όμως, αυτή η εξέλιξη πιθανότατα θα αναστραφεί στους επόμενους μήνες. Στο πρώτο τρίμηνο τα έσοδα του ΠΔΕ είναι μεν πολύ μειωμένα σε σχέση με το 2016 (-58,2%), αλλά σε ετήσια βάση έχει προϋπολογισθεί άνοδος τους κατά 3,0%, η οποία θα ενισχύσει και τις σχετικές δαπάνες. Για αυτούς τους λόγους, αλλά και λόγω της μικρής χρονικής περιόδου που καλύπτουν τα στοιχεία, δεν είναι δυνατόν να εξαχθούν αξιόπιστα συμπεράσματα για την υλοποίηση του προϋπολογισμού στο σύνολο του τρέχοντος έτους.

Έσοδα ΤΠ

Το πρώτο δίμηνο του έτους τα έσοδα του ΤΠ (προ επιστροφών φόρων) μειώθηκαν οριακά κατά 0,2% έναντι του 2016 και διαμορφώθηκαν στα €8.630 εκατ., αλλά υπερέβησαν το σχετικό στόχο κατά €513 εκατ. (Πίνακας 2.10). Χρονικά, το 68% της υπέρβασης επιτεύχθηκε τον Ιανουάριο, ενώ το Φεβρουάριο οι εισπράξεις ενισχύθηκαν σημαντικά από εφάπαξ έσοδα €334 εκατ.,³⁰ διαφορετικά θα είχαν διαμορφωθεί χαμηλότερα του μηνιαίου στόχου. Τα έσοδα θα ενισχυθούν σημαντικά τον Απρίλιο από την εισπραξη του τιμήματος από την εκχώρηση των περιφερειακών αεροδρομίων.

Τα έσοδα από την άμεση φορολογία μειώθηκαν κατά 13,1% έναντι του 2016 και διαμορφώθηκαν σε €2.510 εκατ. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά τη μείωση των εισπράξεων κατά 45,6% από τους φόρους επί της περιουσίας και οφείλεται στο γεγονός ότι έως τώρα στη διάρκεια του 2017 εισπράχθηκε μία μόνο δόση του ΕΝΦΙΑ, ενώ το 2016 είχαν εισπραχθεί δύο δόσεις.

Τα έσοδα από τη φορολογία εισοδήματος είναι αυξημένα κατά 2,5% έναντι του 2016, εξέλιξη που προέρχεται κυρίως από τις εισπράξεις από την φορολογία των πλοίων. Άνοδο 11,7% σημείωσαν και τα έσοδα από άμεσους φόρους παρελθόντων ετών (ΠΟΕ - Πίνακας 2.10).

²⁸ Τα σχετικά στοιχεία θα είναι διαθέσιμα σε ένα μήνα περίπου.

²⁹ Οι δαπάνες του τριμήνου ήταν: 2013: €479 εκατ., 2014: €918 εκατ., 2015: €542 εκατ., 2016: €580 εκατ. και 2017: €366 εκατ.

³⁰ Πέραν των προϋπολογισθέντων €400 εκατ.

Πίνακας 2.10

Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού (εκατ. €)

Κατηγορίες εσόδων	Ιανουάριος- Φεβρουάριος			% μεταβολή	
	2015	2016	2017	2016/15	2017/16
1.Καθαρά έσοδα ΚΠ (2+4)	7.790	9.623	8.343	23,5	-13,3
2. Καθαρά Έσοδα ΤΠ	7.293	8.101	7.985	11,1	-1,4
Επιστροφές φόρων	608	544	645	-10,5	18,6
3. Έσοδα ΤΠ	7.901	8.646	8.630	9,4	-0,2
Άμεσοι Φόροι	2.751	2.888	2.510	5,0	-13,1
--Φόροι στο εισόδημα	1.354	1.290	1.322	-4,7	2,5
--Φόροι στην περιουσία	683	766	417	12,2	-45,6
--Άμεσοι φόροι ΠΟΕ	397	479	535	20,7	11,7
--Λοιποί άμεσοι φόροι	318	353	236	11,0	-33,1
Έμμεσοι Φόροι	3.784	3.988	4.237	5,4	6,2
--Φόροι συναλλαγών	2.411	2.557	2.631	6,1	2,9
(εξ ων ΦΠΑ)	(2.353)	(2.500)	(2.568)	(6,2)	(2,7)
--Φόροι κατανάλωσης	1.146	1.122	1.216	-2,1	8,4
--Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ	178	258	335	44,9	29,8
--Λοιποί έμμεσοι φόροι	49	51	56	4,1	9,8
Μη φορολογικά έσοδα	1.366	1.768	1.883	29,4	6,5
--Απολήψεις από ΕΕ	7	8	123	14,3	1437,5
--Μη τακτικά έσοδα	420	450	424	7,1	-5,8
(εξ ων: ANFA's και SMP's)	(291)	(375)	(345)	(28,9)	(-8,0)
--Άδειες και δικαιώματα	0	12	34	--	183,3
--Λοιπά	939	1.299	1.302	38,3	0,2
4. Έσοδα ΠΔΕ	496	1.522	358	206,9	-76,5

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Προϋπολογισμού Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2017, ΓΛΚ, Μάρτιος 2017.

Στην έμμεση φορολογία, οι εισπράξεις κατέγραψαν άνοδο 6,2% και έφθασαν τα €4.237 εκατ. Ενίσχυση παρουσίασαν οι εισπράξεις ειδικών φόρων κατανάλωσης (ΕΦΚ), οι συντελεστές ορισμένων εκ των οποίων αυξήθηκαν από την 1^η Ιανουαρίου 2017.³¹ Ειδικότερα, τα έσοδα από τον ΕΦΚ καυσίμων αυξήθηκαν στο δίμηνο κατά 19,2%, ενώ οι εισπράξεις από τον ΕΦΚ ονοπνευματωδών αυξήθηκαν κατά 26,0%. Αντιθέτως, παρά την αύξηση των συντελεστών, οι εισπράξεις από τη φορολογία καπνού σημείωσαν μείωση 22,7% λόγω της αποθεματοποίησης που έγινε τους πρώτους μήνες του 2016. Τα έσοδα από το ΦΠΑ αυξήθηκαν κατά 2,7% στα €2.568 εκατ. Ιδιαίτερα αυξημένος είναι

ο ΦΠΑ από τα καύσιμα (+59,3%), συμβάλλοντας καθοριστικά στη διαμόρφωση της συνολικής αύξησης. Στον αντίποδα, οι εισπράξεις του ΦΠΑ από όλες τις άλλες κατηγορίες προϊόντων³² είναι μειωμένες κατά 3,1%, παρά την αύξηση του κανονικού συντελεστή από 23 σε 24% τον Ιούνιο του 2016,³³ και την αυξημένη χρήση ηλεκτρονικών μέσων πληρωμών από 1-1-2017. Επίσης, άνοδο 29,8% παρουσίασαν και τα έσοδα από έμμεσους φόρους παρελθόντων ετών.

Τέλος, τα μη φορολογικά έσοδα αυξήθηκαν στο δίμηνο κατά 6,5% και έφθασαν τα €1.883 εκατ., κατόπιν αυξημένων απολήψεων από την ΕΕ καθώς

³¹ Ειδικά για το πετρέλαιο θέρμανσης, οι συντελεστές είχαν αυξηθεί από τον Οκτώβριο του 2016.

³² Πλην καυσίμων, καπνού και οικοδομών.

³³ Η ρύθμιση αυτή αποδίδει για πρώτη φορά σε ετήσια βάση το 2017.

και από έκτακτα, μη φορολογικά έσοδα. Επίσης, οι εισπράξεις από τη συμμετοχή του Δημοσίου στα κέρδη της Τράπεζας της Ελλάδος έφθασαν τα €734 εκατ., έναντι πρόβλεψης του φετινού Προϋπολογισμού για έσοδα ύψους €400 εκατ.³⁴ (Πίνακας 2.10).

Δαπάνες ΤΠ

Στην περίπτωση των δαπανών, σημειώνεται στο πρώτο δίμηνο μεγάλη συγκράτηση των πληρωμών, όπως στα δύο προηγούμενα έτη. Συγκεκριμένα, οι δαπάνες του ΤΠ εμφάνισαν μείωση 4,8% έναντι του 2016 και συγκρατήθηκαν στα €7.735 εκατ., ενώ σε ετήσια βάση προβλέπεται να αυξηθούν κατά 0,9%. Επίσης, οι δαπάνες υπολείπονται και από τον στόχο του διμήνου, κατά €835 εκατ. (βλ. Πίνακες 2.6 και 2.11).

Η συγκράτηση εντοπίζεται αποκλειστικά στις πρωτογενείς δαπάνες του ΤΠ, οι οποίες έναντι του 2016 περιορίστηκαν κατά 5,9%, ενώ σε ετήσια βάση προβλέπεται να αυξηθούν κατά 1,1%. Σε σχέση με τον στόχο οι πρωτογενείς δαπάνες έχουν συγκρατηθεί κατά €866 εκατ. Αντιθέτως, οι πληρωμές τόκων κατέγραψαν υπέρβαση έναντι του στόχου, αλλά οριακή μείωση σε σχέση με το 2016 (Πίνακας 2.11).

Η κατηγορία δαπανών «αποδοχές και συντάξεις» κατέγραψε μείωση 33,7% λόγω της μεταφοράς, από 1-1-2017, των

συντάξεων του Δημοσίου στον ΕΦΚΑ. Αντίθετα, οι πληρωμές για μισθούς αυξήθηκαν κατά 2,0% έναντι του 2016, αν και υπολείπονται του στόχου κατά €74 εκατ. Όμως, οι κοινωνικές δαπάνες σημείωσαν άνοδο 49,5%, αποκλειστικά επειδή αυξήθηκε η επιχορήγηση των ασφαλιστικών ταμείων κατά 55,3%, προκειμένου να πληρωθούν οι συντάξεις του Δημοσίου από τον ΕΦΚΑ. Πάντως, σε σχέση με το στόχο, το σύνολο των κοινωνικών δαπανών έχει -προς το παρόν- συγκρατηθεί, κατά €276 εκατ.

Μεγάλη μείωση, 24,2%, εμφανίζουν και οι λειτουργικές και λοιπές δαπάνες, παρά την ανάληψη χρεών φορέων Γενικής Κυβέρνησης ύψους € 192 εκατ. Σημειώνεται ότι η ανάληψη χρεών εμφανίστηκε ως δαπάνη του ΚΠ για πρώτη φορά στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2017³⁵ και αφορούσε στο 2016, ενώ για το 2017 δεν είχε προϋπολογισθεί τέτοια δαπάνη.

Μέρος της συγκράτησης οφείλεται στις επιχορηγήσεις των νοσοκομείων, οι οποίες από €156 εκατ. το 2016 σχεδόν μηδενίστηκαν στο πρώτο δίμηνο του 2017 (€4 εκατ.). Μείωση 15,1% έναντι του προηγούμενου έτους εμφανίζουν επίσης και οι αποδιδόμενοι πόροι (Πίνακας 2.11). Σε σχέση με το στόχο του διμήνου, το άθροισμα³⁶ των αποδιδόμενων πόρων και των λειτουργικών δαπανών υπολείπεται κατά €423 εκατ.

³⁴ Τα έσοδα αυτά καταχωρούνται στην υποκατηγορία "λοιπά" των μη φορολογικών εσόδων του Πίνακα 5.

³⁵ Πίνακας 3.2, σελ. 57. Το ποσό για το 2016 ανέρχονταν σε €554 εκατ.

³⁶ Οι μηνιαίοι στόχοι που περιλαμβάνονται στην Εισηγητική Έκθεση (Πίνακας 3.16 σελ. 95) εμφανίζουν μόνο το άθροισμα λειτουργικών δαπανών και αποδιδόμενων πόρων, το οποίο για το αρχικό δίμηνο προβλέπονταν σε €1.617 εκατ., ενώ οι πληρωμές διαμορφώθηκαν σε €1.194 εκατ.

Πίνακας 2.11

Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού (εκατ. €)

Κατηγορία δαπάνης	Ιανουάριος-Φεβρουάριος			% μεταβολή	
	2015	2016	2017	2016/15	2017/16
1. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού	7.984	8.488	7.909	6,3	-6,8
2. Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού	7.746	8.128	7.735	4,9	-4,8
Τόκοι	1.432	1.717	1.700	19,9	-1,0
Πρωτογενείς δαπάνες	6.313	6.411	6.034	1,6	-5,9
--Αποδοχές & συντάξεις	3.103	2.986	1.980	-3,8	-33,7
Μισθοί	1.984	1.902	1.940	-4,1	2,0
Λοιπές παροχές	34	33	20	-2,9	-39,4
Συντάξεις	1.085	1.051	21	-3,1	-98,0
--Κοινωνικές δαπάνες	1.946	1.913	2.859	-1,7	49,5
Επιχορηγήσεις ασφ. ταμείων	1.824	1.737	2.697	-4,7	55,3
Κοινωνική προστασία	46	99	86	115,2	-13,1
Επιχορηγήσεις ΟΑΕΔ	75	75	75	0,0	0,0
Λοιπές	1	2	1	100,0	-50,0
-Λειτουργικές & λοιπές	890	980	743	10,1	-24,2
Επιχορηγήσεις	127	113	90	-11,0	-20,4
Καταναλωτικές	79	51	27	-35,4	-47,1
Αντικριζόμενες	634	464	427	-26,8	-7,8
Λοιπές*	50	352	199	604,0	-43,5
Εκ των οποίων:					
Αναλήψεις χρεών	-	186	192	-	3,2
--Αποδιδόμενοι πόροι	374	531	451	42,0	-15,1
3. Δαπάνες ΠΔΕ	238	360	174	51,3	-51,7

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης ΚΠ Ιανουαρίου -Φεβρουαρίου 2017, ΓΛΚ, Μάρτιος 2017.

*Περιλαμβάνουν κάλυψη ελλειμμάτων και εξόφληση χρεών νοσοκομείων, εξοπλιστικές δαπάνες, προμήθειες ΕFSF, πληρωμές καταπτώσεων εγγυήσεων και ανάληψη χρεών φορέων Γενικής Κυβέρνησης.

Επισημαίνεται ότι, λόγω της συγκράτησης των δαπανών στο πρώτο δίμηνο φέτος οι ληξιπρόθεσμες οφειλές του Δημοσίου αυξήθηκαν κατά €474 εκατ. Αυτό το γεγονός βελτίωσε το αποτέλεσμα του ΚΠ, χωρίς να αποτελεί τη μοναδική αιτία της καλυτέρευσής του.

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων

Η εμφάνιση σημαντικού πλεονάσματος στον ΚΠ στο πρώτο δίμηνο οφείλεται και στη συγκράτηση των δαπανών για

επενδύσεις. Συγκεκριμένα, οι πληρωμές για επενδύσεις περιορίστηκαν στα €174 εκατ. και είναι μειωμένες κατά 51,7% έναντι του 2016 και κατά 53,0% έναντι του σχετικού στόχου, ύψους €370 εκατ. (Πίνακες 2.9 και 2.11). Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι πληρωμές για επενδύσεις το πρώτο δίμηνο αντιστοιχούν στο 28,7% μόνο των αντίστοιχων εκταμιεύσεων του 2014 (€606 εκατ.). Τα έσοδα του ΠΔΕ, το οποία προέρχονται κατά κύριο λόγο από τα Ταμεία της ΕΕ, διαμορφώθηκαν σε €358

εκατ., και υστέρησαν έναντι του στόχου κατά €205 εκατ. Η μεγάλη μείωση που καταγράφεται έναντι του 2016 οφείλεται κυρίως στις πολύ αυξημένες εισπράξεις του προηγούμενου έτους (βλ. Πίνακες 2.8 και 2.9).

Αποτέλεσμα των ανωτέρω εξελίξεων είναι το ΠΔΕ να παρουσιάσει στο δίμηνο πλεόνασμα €184 εκατ., ενώ σε ετήσια βάση έχει προϋπολογισθεί έλλειμμα €2.595 εκατ.

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Επανήλθε σε ύφεση η ελληνική οικονομία στο τελευταίο τρίμηνο του 2016, μετά από την άνοδο του ΑΕΠ στο προηγούμενο τρίμηνό του. Συγκεκριμένα, στο τέταρτο τρίμηνο πέρυσι, το ΑΕΠ υποχώρησε κατά 1,1%, κατόπιν άνοδου κατά 2,0% στο τρίτο τρίμηνο και έναντι αύξησης κατά 0,7% στο ίδιο τρίμηνο του 2015.³⁷ Η απότομη μεταβολή της τάσης μεταξύ των τριμήνων του δεύτερου περυσινού εξαμήνου, επιβεβαιώνει την ερμηνεία που είχε δοθεί στην προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την άνοδο του ΑΕΠ στο τρίτο τρίμηνο, δηλαδή ότι αυτή οφείλεται σε αποτέλεσμα βάσης, εξαιτίας του χαμηλού ΑΕΠ στο ίδιο τρίμηνο του 2015. **Ύστερα από την πτώση του ΑΕΠ στο καταληκτικό τρίμηνο του 2016, αυτό ουσιαστικά δεν μεταβλήθηκε στο σύνολο του περασμένου έτους (-0,05%), ενώ το 2015 είχε μειωθεί οριακά (-0,3%).** Το 2016 είναι το τρίτο συνεχόμενο έτος στο οποίο η μεταβολή του εγχώριου προϊόντος είναι μικρή έναντι του προηγούμενου, με αποτέλεσμα το ΑΕΠ να κυμαίνεται στα €184 δισεκ. για τέταρτη χρονιά και η ελληνική οικονομία να είναι στάσιμη σε αυτή την περίοδο.

Η κάμψη του ΑΕΠ στο περασμένο τρίμηνο Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου προήλθε από την κατακόρυφη πτώση των επενδύσεων, τόσο λόγω της συρρίκνωσης του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου, όσο και εξαιτίας του εκτεταμένου περιορισμού των αποθεμάτων. Αυτή δεν αντισταθμίστηκε από την πολύ μικρότερη σε σύγκριση με το τρίτο τρίμηνο άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης, κυρίως από τις επιδράσεις της εφαρμογής καθ' όλη τη διάρκεια του δ' τριμήνου των νέων δημοσιονομικών μέτρων τα οποία σταδιακά τέθηκαν σε εφαρμογή κατά το τρίτο τρίμηνο (αύξηση ασφαλιστικών εισφορών, υψηλότερη φορολογία εισοδήματος φυσικών προσώπων, περικοπές συντάξεων, αυξήσεις έμμεσων φόρων) και δευτερευόντως από τη σταδιακή κλιμάκωση της αβεβαιότητας για την εξέλιξη των διαπραγματεύσεων για τη δεύτερη αξιολόγηση του τρέχοντος Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής. Αντίθετα από ότι αναμενόταν, η περιστολή της δημόσιας κατανάλωσης ενισχύθηκε στο τελευταίο περυσινό τρίμηνο, συμβάλλοντας στην επιστροφή σε ύφεση. Ούτε η μικρή βελτίωση του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα, εξαιτίας της μεγαλύτερης διεύρυνσης των εξαγωγών σε σύγκριση με τις εισαγωγές, απέτρεψε την υποχώρηση του ΑΕΠ.

Αναλυτικά ως προς τις τάσεις στις επιμέρους συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το

³⁷ Όλες οι μεταβολές των στοιχείων στην τρέχουσα υπό-ενότητα είναι σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα έτος νωρίτερα. Τα στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών

αφορούν σε εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σε τιμές έτους 2010.

2016, η **εγχώρια κατανάλωση διευρύνθηκε κατά 0,6% σε σύγκριση με πρόπερσι, όταν είχε περιοριστεί ελαφρώς, κατά 0,3%**. Παρότι μικρή, η αύξηση της κατανάλωσης πέρυσι ήταν η μεγαλύτερη από το 2009 και οφείλεται αποκλειστικά στη διεύρυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης στο δεύτερο εξάμηνο, κατά 3,5%, που είναι η υψηλότερη από το πρώτο εξάμηνο του 2008. Η διεύρυνση των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών σε αυτό το χρονικό διάστημα υπεραντιστάθμισε την πτώση τους κατά 0,6% στο αρχικό εξάμηνο, οδηγώντας σε άνοδο τους το 2016 κατά 1,4%, που επίσης ήταν η μεγαλύτερη από το 2008, κατόπιν της μικρής μείωσής της ένα χρόνο νωρίτερα (-0,3%). Όπως επισημάνθηκε σε προηγούμενες τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE, η εκτίναξη της ιδιωτικής κατανάλωσης στο τρίτο τρίμηνο πέρυσι, που κατά κύριο λόγο συντέλεσε στην αύξησή της το περασμένο έτος, προήλθε από την έντονη συρρίκνωσή της στο αντίστοιχο πρόπερσινο τρίμηνο. Ευρύτερα, η αύξηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών συνέβαλε στη διεύρυνσή της καθ' όλη την περασμένη χρονιά. Σε ότι αφορά τις καταναλωτικές δαπάνες του δημόσιου τομέα, περιορίζονταν σε όλα τα τρίμηνα του 2016, με αποτέλεσμα η περιστολή τους στο σύνολο του έτους να είναι της τάξης του 2,1%, ενώ πρόπερσι δεν είχαν μεταβληθεί έναντι του 2014.

Οι **επενδύσεις** παρέμειναν σε πτωτική τροχιά καθ' όλο το δεύτερο περυσινό εξάμηνο, με τη συρρίκνωσή τους να κλιμακώνεται στη διάρκειά του, για να διαμορφωθεί κατά μέσο όρο στο 24,2%.

Όμως, το μεγαλύτερο μέρος αυτής της υποχώρησης, σχεδόν το 90%, προήλθε από τον εντονότερο περιορισμό των αποθεμάτων σε σύγκριση με πρόπερσι κατά €2,26 δισεκ. Η βασική συνιστώσα των επενδύσεων, ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου, μειώθηκε κατά 2,3%. **Η ισχυρή κάμψη των επενδύσεων στο δεύτερο εξάμηνο του 2016 υπερέβη τη σημαντική διεύρυνσή τους στο αρχικό εξάμηνό του και καθόρισε τη φθίνουσα τάση τους στο σύνολό του. Ωστόσο η κάμψη των επενδύσεων πέρυσι ήταν οριακή, 0,9%, έναντι υποχώρησης κατά 8,7% το 2015.** Η μικρή μείωσή τους προήλθε αποκλειστικά από την πτώση των αποθεμάτων, αφού ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου δεν μεταβλήθηκε. Καθώς και πρόπερσι η συρρίκνωση των επενδύσεων οφειλόταν σχεδόν εξ' ολοκλήρου στα αποθέματα, οι επενδύσεις σε πάγιο κεφάλαιο διαμορφώθηκαν στα €21,1 δισεκ. για τρίτο έτος.

Σε ότι αφορά τις τάσεις στις επιμέρους κατηγορίες πάγιου κεφαλαίου, **στις επενδύσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό σημειώθηκε η μεγαλύτερη άνοδος την περασμένη χρονιά, κατά 5,6%**, περίπου όσο πρόπερσι (5,0%). Ακολούθησαν σε αύξηση οι λοιπές κατασκευές, με 4,8%, οι οποίες επίσης είχαν διευρυνθεί κατά 5,0% ένα έτος νωρίτερα. Οριακή ήταν η άνοδος στα άλλα προϊόντα, μόλις 0,2%, ενώ το 2015 οι επενδύσεις σε αυτά είχαν ενισχυθεί κατά 2,0%. Στις υπόλοιπες κατηγορίες σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου σημειώθηκε μείωση των επενδυτικών δαπανών, η οποία ήταν εντονότερη για ακόμα ένα έτος στις κατοικίες, πάρα ταύτα αρκετά ηπιότερη από

ότι πρόπερσι (-12,6% έναντι -26%). Η σωρευτική υποχώρηση στη συγκεκριμένη κατηγορία πάγιου κεφαλαίου από το 2007 ξεπέρασε το 98,7%. Στον εξοπλισμό μεταφορών η πτώση έφτασε το 10,1%, ελαφρώς μικρότερη από ότι στο προηγούμενο έτος (-11,5%). Οι επενδύσεις σε εξοπλισμό τεχνολογίας πληροφορικής και επικοινωνίας, οι οποίες το 2015 είχαν παρουσιάσει τη μεγαλύτερη αύξηση (+6,8%), υποχώρησαν κατά 4,1%. Η μικρότερη πτώση σημειώθηκε για δεύτερο έτος στα αγροτικά μηχανήματα, -1,4%, από -1,9%.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, η διεύρυνση των εξαγωγών συνεχίστηκε για δεύτερο τρίμηνο, σε μικρότερο βαθμό από ότι στο προηγούμενο (5,7% έναντι 11,0%). Όπως έχει αναφερθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, η μεταβολή της τάσης των εξαγωγών από πτωτική σε αυξητική, προήλθε από τη συμπλήρωση στο τέλος του δεύτερου τριμήνου πέρυσι ενός έτους από την επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, οι οποίοι από το γ' τρίμηνο του 2015 επενεργούν ανασχετικά στην εξαγωγική δραστηριότητα. Αυτή η επίδρασή τους τεχνικά εξουδετερώθηκε κατόπιν της παρέλευσης ενός έτους από την εφαρμογή τους. **Η άνοδος των εξαγωγών στην περίοδο Ιουλίου – Δεκεμβρίου πέρυσι κατά 8,3% δεν αρκούσε για να αντισταθμίσει την κάμψη τους κατά 10,4% στο προηγούμενο εξάμηνο. Κατά συνέπεια, το 2016 οι εξαγωγές υποχώρησαν για πρώτη φορά από το 2009, κατά 1,5%, κατόπιν αύξησής τους πρόπερσι κατά 3,1%. Μια εναλλακτική**

αξιολόγηση της τάσης της εξαγωγικής δραστηριότητας το 2016 θα μπορούσε να γίνει μέσω της σύγκρισής της με εκείνη το 2014, κατά την οποία δεν υπήρχαν τα προσκόμματα στο διασυννοριακό εμπόριο που δημιουργούν τα capital controls. Ακολουθώντας αυτή την προσέγγιση, οι εξαγωγές στο σύνολο του περασμένου έτους ήταν 1,5% υψηλότερες από ότι το 2014.

Ως προς τις τάσεις στις δύο βασικές επιμέρους συνιστώσες των εξαγωγών πέρυσι, τις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών, και την επίδρασή τους στο σύνολό τους, η μικρή πτώση του προέρχεται κυρίως από την εκτεταμένη υποχώρηση των εξαγωγών υπηρεσιών στο πρώτο εξάμηνο, κατά 23,5%. Η αύξησή τους κατά 13,2% στο επόμενο εξάμηνο, μετρίασε την υποχώρησή τους συνολικά το 2016 στο 7,3%, μεταβολή η οποία συνέχισε και ενίσχυσε την πτωτική τάση πρόπερσι (-2,7%). Σύμφωνα με τα στοιχεία ισοζυγίου πληρωμών της ΤΤΕ, η κάμψη στις εξαγωγές υπηρεσιών στο αρχικό εξάμηνο του 2016 προκλήθηκε από την αναιμική ζήτηση διεθνών μεταφορικών υπηρεσιών και λοιπών υπηρεσιών, ενώ οι τουριστικές εισπράξεις υποχώρησαν σε αρκετά μικρότερο βαθμό. Σε ότι αφορά τις εξαγωγές αγαθών, ανήλθαν κατά 3,0%, παρά τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων. Από την άλλη πλευρά, η περυσινή άνοδος τους ήταν σαφώς μικρότερη εκείνης το 2015 (8,6%). **Ωστόσο κατόπιν της νέας διεύρυνσής τους, οι εξαγωγές αγαθών διαμορφώθηκαν σε νέο διαχρονικά μέγιστο επίπεδο (€31,1 δισεκ.), όπως και η αναλογία τους στο ΑΕΠ (16,9%). Αμφότερα τα μεγέθη**

είναι τα υψηλότερα τουλάχιστον από το 1960.³⁸

Η θετική επίδραση από το τρίτο τρίμηνο της τεχνικής ολοκλήρωσης της επίδρασης των capital controls μετριάστηκε στο επόμενο τρίμηνο και στην πλευρά των **εισαγωγών**. Η αύξησή τους στο χρονικό διάστημα Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου δεν ξεπέρασε το 3,0%, από 13,8% στο προηγούμενο τρίμηνο. **Η διεύρυνση των εισαγωγών κατά μέσο όρο κατά 8,0% στο δεύτερο εξάμηνο, υπερέβη την υποχώρησή τους κατά 6,1% στο εξάμηνο Ιανουαρίου - Ιουνίου, οδηγώντας σε οριακή άνοδό τους κατά 0,3% πέρυσι, όπως και το 2015 (0,5%).** Κατόπιν της νέας, μικρής ενίσχυσής τους, οι εισαγωγές διατηρήθηκαν σε ανοδική τροχιά για τρίτο έτος. Η διεύρυνσή τους προήλθε από την ισχυρότερη εγχώρια ζήτηση για εισαγόμενα αγαθά, κατά μέσο όρο της τάξης του 3,3%, ίδιας έκτασης με την αύξησή τους πρόπερσι (+3,4%). Παρά την έντονη αύξησή τους στο δεύτερο εξάμηνο (+19,9%), οι εισαγωγές υπηρεσιών ήταν πέρυσι 16,9% λιγότερες από ότι το 2015, λόγω της κατακόρυφης πτώσης τους στο πρώτο εξάμηνο του 2016, κατά 31,2%. **Η μικρή ενίσχυση των εισαγωγών, σε συνδυασμό με την οριακή κάμψη των εξαγωγών, οδήγησαν σε διεύρυνση του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα σε εθνικολογιστικούς όρους για πρώτη φορά την τελευταία τριετία, κατά €1,2 δισεκ. (+39,1%), στα €4,2 δισεκ. (2,3% του ΑΕΠ).**

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, η εγχώρια

ακαθάριστη προστιθέμενη αξία επίσης ήταν σχεδόν αμετάβλητη (-0,1%), σε συνέχεια της μικρής μείωσής της το 2015 (0,3%). Η οριακή αύξηση του β' περυσινού εξαμήνου (+0,22%) δεν αντιστάθμισε πλήρως τη μείωση στο προηγούμενο εξάμηνο (-0,4%). **Σε ότι αφορά τις κλαδικές τάσεις, σε πέντε κλάδους σημειώθηκε άνοδος της παραγωγής, οριακή σε κάποιες περιπτώσεις, σε τέσσερις αυτή μειώθηκε, ενώ σε έναν δεν μεταβλήθηκε.** Συγκεκριμένα, η μεγαλύτερη αύξηση παραγωγής το 2016 ήταν της τάξης του 1,6% και σημειώθηκε στη Βιομηχανία (+1,6%), υπερβαίνοντας την προπέρσινη μικρή άνοδό της (0,2%). Ελαφρώς μικρότερη ήταν η διεύρυνση του παραγόμενου προϊόντος στις Τέχνες – ψυχαγωγία - διασκέδαση (+1,4%) και τις Κατασκευές (1,3%), κατόπιν κάμψης του σε αμφότερους τους κλάδους το 2015, κατά 3,5% και 1,2% αντίστοιχα. Οριακή αύξηση σημειώθηκε στη Διαχείριση ακίνητης περιουσίας και τη Δημόσια διοίκηση - άμυνα - υποχρεωτική ασφάλιση – εκπαίδευση, 0,2% σε αμφότερους τους κλάδους, όταν ο πρώτος είχε παρουσιάσει πρόπερσι τη δεύτερη μεγαλύτερη άνοδο (+1,2%) και το προϊόν του δεύτερου είχε υποχωρήσει κατά 1,5%.

Στον αντίποδα, κάμψη της δραστηριότητας κατά 4,2% σημειώθηκε στις Επαγγελματικές - επιστημονικές - τεχνικές - διοικητικές δραστηριότητες, η οποία ήταν η ισχυρότερη μεταξύ των κλάδων, σε αντίθεση με την αύξησή της το 2015 κατά 1,9%, που ήταν η μεγαλύτερη σε κλάδο σε εκείνο το έτος.

³⁸ Βάσει στοιχείων από τη διαδικτυακή βάση AMECO της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Ηπιότερη ήταν η υποχώρηση στις Χρηματοπιστωτικές – ασφαλιστικές δραστηριότητες (-2,1%), υπερβαίνοντας όμως την προπέρσινη άνοδο (+0,9%). Μείωση παραγωγής της τάξης του 1,3% παρουσίασε ο κλάδος Γεωργίας – δασοκομίας – αλιείας, σε συνέχεια της κάμψης της κατά 2,2% ένα έτος νωρίτερα. Εκ νέου μικρή μείωση σημειώθηκε στο Χονδρικό – Λιανικό Εμπόριο (-0,7%, από -0,6%). Τέλος, σταθεροποιητικές τάσεις επικράτησαν στη δραστηριότητα του κλάδου Ενημέρωσης – Επικοινωνίας, κατόπιν της πτώσης της κατά 1,2% το 2015.

Στην πλευρά των εξελίξεων στην αγορά εργασίας το τελευταίο τρίμηνο της προηγούμενης χρονιάς, παρά την κάμψη της δραστηριότητας σε αυτό το χρονικό διάστημα, η μείωση της ανεργίας έναντι της αντίστοιχης περιόδου ένα χρόνο πριν συνεχίστηκε. Συγκεκριμένα, το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε 0,8 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι στην ίδια περίοδο του 2015, στο 23,6%. Από την άλλη πλευρά, η μείωσή του ήταν σαφώς μικρότερη από ότι στα προηγούμενα τρίμηνα του 2016, στα οποία κατά μέσο όρο διαμορφώθηκε στη μιάμιση ποσοστιαία μονάδα. **Κατόπιν της νέας υποχώρησης της ανεργίας στο τέταρτο τρίμηνο του 2016, αυτή διαμορφώθηκε στο σύνολό του στο 23,5% του εργατικού δυναμικού, 1,4 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα από ότι ένα χρόνο νωρίτερα. Το μέσο ποσοστό ανεργίας πέρυσι ήταν το μικρότερο της τελευταίας πενταετίας.**

Η νέα υποχώρηση της ανεργίας δεν προήλθε από εποχικούς παράγοντες, καθώς η

διεύρυνση της απασχόλησης στον Τουρισμό σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα ήταν μικρή, μόλις 0,6% ή 1,8 χιλ. θέσεις. Επίσης, η σημαντική συμβολή της Δημόσιας διοίκησης-άμυνας-υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης στον περιορισμό της στα προηγούμενα τρίμηνα μετριάστηκε αισθητά, καθώς δεν ξεπέρασε τις 4,9 χιλ. θέσεις (ή +1,5%). Η περαιτέρω πτώση της ανεργίας οφείλεται στη συνέχιση της διεύρυνσης της απασχόλησης στους κλάδους Μεταφοράς - Αποθήκευσης (+16,2 χιλ. ή +9,6%), Μεταποίησης (+12,6 χιλ. ή +3,8%), Ενημέρωσης – Επικοινωνίας (+8,3 χιλ. ή +11,1%) και Χρηματοπιστωτικών – ασφαλιστικών δραστηριοτήτων (+5,0 χιλ. ή +5,5%). Στον αντίποδα, εντονότερη ήταν η κάμψη της απασχόλησης στις Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (-12,9 χιλ. ή -6,1%), στις Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών (-10,1 χιλ. ή -3,6%), στη Γεωργία – Δασοκομία – Αλιεία (-7,8 χιλ. ή -11,6%) και στο κλάδο Χονδρικού – Λιανικού Εμπορίου (-7,2 χιλ. ή -1,1%), ο οποίος είχε πρωτοστατήσει στην ενίσχυση της απασχόλησης κατά τα έτη 2014 και 2015.

Κατά μέσο όρο στο περασμένο έτος, η μεγαλύτερη ενίσχυση της απασχόλησης σημειώθηκε στη Δημόσια διοίκηση-άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση (+18,6 χιλ. ή +6,0%), στη Μεταφορά – Αποθήκευση (+16,6 χιλ. ή + 9,8%), στον Τουρισμό (+15,6 χιλ. ή +4,8%) και στη Μεταποίηση (+13,2 χιλ. ή +3,9%). Ο περιορισμός των θέσεων εργασίας ήταν εντονότερος στη Γεωργία – Δασοκομία – Αλιεία (-11,2 χιλ. ή -2,4%), τις Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών (-7,0 χιλ. ή - 9,4%) και τις

Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες (-6,9 χιλ. ή -14,6%).

Οι επιδράσεις της επανάκαμψης της ύφεσης στο καταληκτικό τρίμηνο του 2016, αλλά κυρίως της έντονης πτώσης των διεθνών τιμών του πετρελαίου, αποτυπώθηκαν στην τάση των τιμών καταναλωτή. Ο αποπληθωρισμός εξασθένησε στο τελευταίο τρίμηνο στο 0,4%, από 1,0% στους πρώτους εννέα μήνες πέρυσι. Τον προηγούμενο Δεκέμβριο οι τιμές δεν μεταβλήθηκαν σε σύγκριση με ένα χρόνο νωρίτερα, για πρώτη φορά μετά από σχεδόν τέσσερα χρόνια (Φεβρουάριος 2013). Η βασική αιτία της γρήγορης επιβράδυνσης του αποπληθωρισμού που κατέληξε σε στασιμότητα τιμών είναι η αντίθετη της ισχυρής έντασής του τα τελευταία χρόνια: οι τιμές των καυσίμων εγχωρίως αυξήθηκαν στο τέταρτο περυσινό τρίμηνο, ως αποτέλεσμα της ανόδου της διεθνούς τιμής του πετρελαίου και της αύξησης του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης. Αυτή η επίδραση στο Γενικό Δείκτη Τιμών αντανακλάται στην απότομη μεταβολή της τάσης στις κατηγορίες αγαθών – υπηρεσιών «Στέγαση» (+0,6%, από -4,4% στο εννεάμηνο) και «Μεταφορές» (+0,5%, από -3,7%). Επισημαίνεται πως σε κατηγορίες αγαθών

και υπηρεσιών οι τιμές των οποίων επηρεάστηκαν από την αύξηση του ΦΠΑ τον Ιούνιο, η αύξηση των τιμών είτε εξασθένησε («Ξενοδοχεία – Καφέ – Εστιατόρια»), είτε εξελίχθηκε σε πτώση («Διατροφή – Μη αλκοολούχα Ποτά»). Αυτή η εξέλιξη θεωρείται ενδεικτική της σημαντικής εξασθένησης της καταναλωτικής ζήτησης των νοικοκυριών, η οποία αποτυπώθηκε και στα σχετικά στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών.

Ανακεφαλαιώνοντας, η επανάκαμψη της ύφεσης στην ελληνική οικονομία στο τέταρτο τρίμηνο του 2016 επιβεβαιώνει την ανάλυση που είχε γίνει στο ίδιο τμήμα της προηγούμενης τριμηνιαίας έκθεσης του IOBE για τη σημαντική αύξηση του ΑΕΠ στο τρίτο τρίμηνο. Σε αυτή επισημαινόταν ότι η αυτή οφείλεται κυρίως στο χαμηλό επίπεδο σύγκρισης στην ίδια περίοδο πρόπερσι, εξαιτίας των τότε πολιτικοοικονομικών κλυδωνισμών, της τραπεζικής αργίας και της επιβολής περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων. Ακολούθως, η πιθανότητα μιας σημαντικής επιβράδυνσης της ελληνικής οικονομίας στο τελευταίο περυσινό τρίμηνο ήταν μεγάλη.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών–Εθνικοί Λογαριασμοί (εποχικά διορθωμένα στοιχεία, σταθερές τιμές 2010)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2000	189.939	4,1%	165.194	2,8%	43.082	12,4%	43.475	23,2%	62.881	22,4%
2001	197.900	4,2%	171.610	3,9%	44.988	4,4%	42.934	-1,2%	62.128	-1,2%
2002	205.775	4,0%	179.618	4,7%	45.982	2,2%	39.834	-7,2%	59.990	-3,4%
2003	217.720	5,8%	187.088	4,2%	54.538	18,6%	39.530	-0,8%	64.442	7,4%
2004	228.136	4,8%	193.973	3,7%	54.182	-0,7%	46.681	18,1%	67.069	4,1%
2005	229.943	0,8%	200.678	3,5%	48.435	-10,6%	48.689	4,3%	68.668	2,4%
2006	242.775	5,6%	208.001	3,6%	59.922	23,7%	51.201	5,2%	77.729	13,2%
2007	250.471	3,2%	216.981	4,3%	64.995	8,5%	56.327	10,0%	88.891	14,4%
2008	249.878	-0,2%	221.550	2,1%	59.019	-9,2%	58.339	3,6%	89.842	1,1%
2009	239.119	-4,3%	219.961	-0,7%	43.182	-26,8%	47.711	-18,2%	71.697	-20,2%
2010	226.073	-5,5%	207.101	-5,8%	38.604	-10,6%	49.852	4,5%	69.230	-3,4%
2011	205.322	-9,2%	188.127	-9,2%	30.187	-21,8%	50.226	0,8%	63.464	-8,3%
α' 2012	48.515	-8,5%	45.249	-5,4%	5.555	-39,4%	12.725	2,1%	14.617	-9,3%
β' 2012	47.737	-8,4%	43.665	-8,2%	5.917	-27,8%	12.358	-1,6%	14.221	-12,6%
γ' 2012	47.065	-7,9%	42.795	-9,4%	5.242	-27,8%	12.604	0,2%	14.330	-11,8%
δ' 2012	46.968	-4,3%	42.254	-7,1%	6.225	11,9%	13.060	3,4%	14.347	-3,3%
2012	190.286	-7,3%	173.963	-7,5%	22.940	-24,0%	50.747	1,0%	57.515	-9,4%
α' 2013	46.007	-5,2%	41.652	-7,9%	5.984	7,7%	12.609	-0,9%	14.168	-3,1%
β' 2013	46.069	-3,5%	41.739	-4,4%	5.036	-14,9%	12.896	4,4%	13.748	-3,3%
γ' 2013	46.229	-1,8%	42.190	-1,4%	5.273	0,6%	13.123	4,1%	14.390	0,4%
δ' 2013	45.940	-2,2%	42.223	-0,1%	4.369	-29,8%	12.679	-2,9%	13.271	-7,5%
2013	184.245	-3,2%	167.804	-3,5%	20.661	-9,9%	51.307	1,1%	55.577	-3,4%
α' 2014	46.271	0,6%	42.032	0,9%	5.049	-15,6%	13.294	5,4%	14.171	0,0%
β' 2014	46.080	0,0%	41.979	0,6%	5.322	5,7%	13.476	4,5%	14.981	9,0%
γ' 2014	46.583	0,8%	42.067	-0,3%	5.626	6,7%	14.363	9,5%	15.168	5,4%
δ' 2014	46.032	0,2%	41.964	-0,6%	5.517	26,3%	14.119	11,4%	15.476	16,6%
2014	184.965	0,4%	168.041	0,1%	21.514	4,1%	55.252	7,7%	59.795	7,6%
α' 2015	46.323	0,1%	42.276	0,6%	5.054	0,1%	14.933	12,3%	16.311	15,1%
β' 2015	46.277	0,4%	42.285	0,7%	4.169	-21,7%	15.001	11,3%	15.584	4,0%
γ' 2015	45.475	-2,4%	41.065	-2,4%	4.669	-17,0%	13.274	-7,6%	13.031	-14,1%
δ' 2015	46.341	0,7%	41.989	0,1%	5.740	4,0%	13.752	-2,6%	15.053	-2,7%
2015*	184.416	-0,3%	167.615	-0,3%	19.632	-8,7%	56.959	3,1%	59.979	0,3%
α' 2016	45.994	-0,7%	41.722	-1,3%	5.882	16,4%	13.293	-11,0%	14.684	-10,0%
β' 2016	46.113	-0,4%	41.918	-0,9%	5.686	36,4%	13.516	-9,9%	15.256	-2,1%
γ' 2016	46.387	2,0%	42.715	4,0%	3.908	-16,3%	14.739	11,0%	14.834	13,8%
δ' 2016	45.823	-1,1%	42.255	0,6%	3.979	-30,7%	14.532	5,7%	15.507	3,0%
2016*	184.318	-0,1%	168.610	0,6%	19.454	-0,9%	56.080	-1,5%	60.281	0,5%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Μάρτιος 2017, ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Από την άλλη πλευρά, η σταθερή ανοδική δυναμική της δραστηριότητας την οποία παρουσίασαν πέρυσι ορισμένοι κλάδοι, ανεξαρτήτως των διακυμάνσεων στην τάση του ΑΕΠ, αποτελεί γεγονός το οποίο, υπό προϋποθέσεις οι οποίες σχετίζονται κυρίως με την υλοποίηση του τρέχοντος Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής, θα μπορούσε να συμβάλλει στην έξοδο της Ελλάδας από την οικονομική ύφεση. Συγκεκριμένα, οι τομείς της Βιομηχανίας και των Κατασκευών σημείωσαν διεύρυνση του προϊόντος τους σε όλα τα τρίμηνα του περασμένου έτους, με μοναδική εξαίρεση τις Κατασκευές στο τελευταίο τρίμηνο. Συνεχή βελτίωση στη διάρκεια του 2016 σημείωσε και η δραστηριότητα στον κλάδο του Τουρισμού, με αποτέλεσμα τη νέα, μικρή αύξηση του κύκλου εργασιών του, για τέταρτο συνεχόμενο έτος. Καθώς η δυναμική που έχει δημιουργηθεί στη Βιομηχανία και τον Τουρισμό οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στη ζήτηση από το εξωτερικό, είναι πιθανό να είναι σχετικά σταθερή μεσοπρόθεσμα. Επίσης, βάσει των στοιχείων για την απασχόληση τα οποία παρατέθηκαν παραπάνω, οι ανοδικές τάσεις στην παραγωγή των παραπάνω τομέων αποτυπώνονται θετικά στην απασχόλησή τους, συμβάλλοντας πέρα από την αύξηση του ΑΕΠ στην εξασθένιση της ανεργίας.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Η πρόοδος στις διαπραγματεύσεις για τη δεύτερη αξιολόγηση υλοποίησης του τρίτου Μνημονίου παρέμεινε στο επίκεντρο των πολιτικοοικονομικών εξελίξεων εγχωρίως και στο αρχικό τετράμηνο του 2017. Η διαδικασία της αξιολόγησης

είναι για ακόμα μια φορά παρατεταμένη, καθώς ξεκίνησε στις αρχές του περασμένου Νοεμβρίου. Αυτό το γεγονός έχει τις συνέπειες που είχε και στο παρελθόν, όπως η όξυνση της αβεβαιότητας εγχωρίως και διεθνώς για το αποτέλεσμα της, η αναβολή αποφάσεων από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις έως ότου οριστικοποιηθούν τα νέα δημοσιονομικά μέτρα και οι μεταρρυθμίσεις, καταστάσεις με αρνητικές επενέργειες στην οικονομική δραστηριότητα. Ωστόσο, καθώς τα νέα δημοσιονομικά μέτρα θα αφορούν στη διετία 2019 - 2020 και θα είναι ύψους 1% του ΑΕΠ σε κάθε έτος, όπως αποφασίστηκε στο Eurogroup της 7^{ης} Απριλίου, δεν θα προκύψουν πρόσθετες επιβαρύνσεις για το 2017. Επιπρόσθετα, επισημαίνεται ότι στα σχεδιαζόμενα μέτρα δεν περιλαμβάνονται κάποια τα οποία να αφορούν στις επιχειρήσεις. Συνεπώς, διαφαίνεται ένα σταθερό φορολογικό περιβάλλον για αυτές στην τετραετία 2017 - 2020, έστω με υψηλότερους φορολογικούς συντελεστές από ότι στο παρελθόν.

Οι επιδράσεις το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα από τις πολιτικές οι οποίες θα αποφασιστούν στο πλαίσιο της δεύτερης αξιολόγησης, αναμένεται να προέλθουν από τις διαρθρωτικές αλλαγές. Δεδομένων των προαπαιτούμενων ενεργειών για την αξιολόγηση, οι πλέον σημαντικές θα αφορούν στην αγορά εργασίας (συλλογικές διαπραγματεύσεις, ομαδικές απολύσεις, βέτο υπουργού Εργασίας σε αυτές), οι οποίες προς το παρόν δεν έχουν οριστικοποιηθεί. Εκτιμάται ότι θα επηρεάσουν κυρίως τη δημιουργία νέων θέσεων

εργασίας, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις θα συνδέονται με επενδύσεις, ενώ η επίδρασή τους στις υφιστάμενες θέσεις απασχόλησης πιθανότατα θα είναι μικρότερη, αφού η αγορά εργασίας έχει αναδιαρθρωθεί εκτεταμένα τα τελευταία χρόνια. Σημαντικές θεωρούνται και οι μεταρρυθμίσεις στο ρυθμιστικό πλαίσιο για την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας σε τρεις τομείς (τρόφιμα - ποτά, τουριστικά καταλύματα, καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος - θέατρα - κινηματογράφοι), στον πτωχευτικό κώδικα, ο νέος χωρικός σχεδιασμός, οι οποίες ήδη έχουν νομοθετηθεί. Άλλες ενέργειες οι οποίες αναμένεται να έχουν θετικό αντίκτυπο στο επιχειρηματικό περιβάλλον και τη διεθνή ελκυστικότητα της ελληνικής οικονομίας, είναι αυτές προκειμένου να είναι λειτουργικός ο νέος φορέας αποκρατικοποιήσεων (Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας ΑΕ), η αλλαγή των διοικητικών συμβουλίων των τραπεζών και του Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, η τροποποίηση του νομικού πλαισίου για την εξωδικαστική διευθέτηση μη εξυπηρετούμενων δανείων. Οι ευνοϊκές επιδράσεις τους θα γίνουν αισθητές εφόσον ομαλοποιηθεί το πολιτικοοικονομικό περιβάλλον, εξέλιξη η οποία συσχετίζεται κυρίως με την εφαρμογή του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής και των μεσοπρόθεσμων μέτρων ελάφρυνσης του δημόσιου χρέους.

Στην τρέχουσα και την προσεχή περίοδο, ενδεχομένως η πλέον σημαντική αρνητική επενέργεια των παρατεταμένων διαπραγματεύσεων, είναι η αναβολή της απόφασης σχετικά με την ένταξη ή όχι της Ελλάδας

στο μηχανισμό ποσοτικής χαλάρωσης (Q-E) της Ευρωπαϊκής Τράπεζας (ΕΚΤ). Σύμφωνα με την απόφαση της ΕΚΤ της 8^{ης} Δεκεμβρίου 2016, το πρόγραμμα της αγοράς ομολόγων παρατάθηκε για ένα έτος. Όπως έχει επισημανθεί επανειλημμένως σε προηγούμενες τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE, μια ένταξη της Ελλάδας στο μηχανισμό ποσοτικής χαλάρωσης θα ενισχύσει σημαντικά τη ρευστότητα των τραπεζών, θα τονώσει την εμπιστοσύνη στην ευρωστία τους και ακολούθως τη δυνατότητα χρηματοδότησης των επιχειρήσεων, βελτιώνοντας τις προοπτικές ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Έως ότου ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις, η ένταξη στο μηχανισμό ποσοτικής χαλάρωσης δεν είναι εφικτό να εξεταστεί, όπως επίσης να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες και οι ευκαιρίες που αυτός παρέχει. Επιπλέον, το χρονικό διάστημα για το οποίο θα είναι διαθέσιμες περιορίζεται, βάσει της έως τώρα παράτασης που έχει δοθεί στη λειτουργία του μηχανισμού. Πάντως, στην απόφαση της ΕΚΤ για τη χρονική επέκταση του Q-E αναφέρεται ότι αυτή "διατηρεί το ενδεχόμενο περαιτέρω επιμήκυνσης ή και ενίσχυσης της ποσοτικής χαλάρωσης μετά το τέλος του 2017, σε περίπτωση που κριθεί ότι αυτό απαιτείται για την υποστήριξη της οικονομίας της Ευρωζώνης". Συνεπώς, δεν αποκλείεται αυτό το μη συμβατικό μέσο ενίσχυσης της ρευστότητας να είναι διαθέσιμο και μετά το 2017.

Μια άλλη αρνητική επίπτωση της τρέχουσας πολύμηνης διαπραγματευτικής διαδικασίας και της αβεβαιότητας που αυτή προξενεί για την κατάσταση και τις

προοπτικές του τραπεζικού συστήματος, αφού καθυστερούν και οι μεταρρυθμίσεις που το αφορούν (π.χ. εξωδικαστική διευθέτηση μη εξυπηρετούμενων δανείων, αλλαγή διοικητικών συμβουλίων των τραπεζών), είναι η παρατηρούμενη νέα εκροή καταθέσεων επιχειρήσεων και νοικοκυριών, παρά τους συνεχιζόμενους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων. Κατόπιν της συνεχούς αύξησης των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα από τον Μάιο του 2016, όταν διαφάνηκε η ολοκλήρωση της πρώτης αξιολόγησης υλοποίησης του τρίτου Μνημονίου, έως τον περασμένο Νοέμβριο, κατά τον οποίο αυτές βρέθηκαν στο υψηλότερο επίπεδο από τον Μάιο του 2015 (€124,8 δισεκ.), έκτοτε υποχωρούν συνεχώς, μέχρι τουλάχιστον τον Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους. Βάσει των πλέον πρόσφατων στοιχείων, στο τέλος αυτού του μήνα οι καταθέσεις επιχειρήσεων και νοικοκυριών ήταν €5,7 δισεκ. λιγότερες από τον Νοέμβριο, στα €119,1 δισεκ., επίπεδο που είναι το χαμηλότερο από τον Οκτώβριο του 2001. Καθώς το μερίδιο των νοικοκυριών στο σύνολο των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα ξεπερνάει το 80%, η συρρίκνωση των καταθέσεων του προήλθε κυρίως από την πλευρά τους (-€3,5 δισεκ.) και λιγότερο από τις επιχειρήσεις (-€2,2 δισεκ.), όμως αναλογικά η δεύτερη πτώση ήταν μεγαλύτερη.

Συνεπώς, παρά τη δυνατότητα ανάληψης χωρίς ανώτατο όριο όσων καταθέσεων έχουν πραγματοποιηθεί από την 22^α Ιουλίου 2016, η οποία ουσιαστικά αίρει τους περιορισμούς στις κινήσεις εγχωρίως για αυτό το τμήμα των κεφαλαίων, αντί της

επιδιωκόμενης με αυτή τη ρύθμιση αύξησης των καταθέσεων, παρατηρείται μια μείωσή τους, για τους λόγους οι οποίοι παρατέθηκαν στην αρχή της προηγούμενης παραγράφου. Τούτων δεδομένων, θεωρείται πλέον πιθανή η συνέχιση του περιορισμού των τραπεζικών καταθέσεων μέχρι την ολοκλήρωση της τρέχουσας αξιολόγησης, όπως έγινε πέρυσι. Το εάν κατόπιν θα επιβραδυνθεί, ανακοπεί η αντιστροφή η μείωσή τους, ευνόητα σχετίζεται με το αποτέλεσμα της αξιολόγησης και το εάν οι ελληνικές τράπεζες θα ενταχθούν στο μηχανισμό ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ. Εφόσον ολοκληρωθεί επιτυχώς η αξιολόγηση και λάβουν χώρα και σημειωθούν θετικές εξελίξεις για τον τραπεζικό τομέα (Q-E, καινούργιες διοικήσεις), προβλέπεται ότι η επιστροφή των καταθέσεων θα είναι σταδιακή, με αργό ρυθμό. Την επιφυλακτικότητα των καταθετών συντηρεί και η αναμονή των δυνατοτήτων διευθέτησης των "κόκκινων" δανείων, συμπεριλαμβανομένου του εξωδικαστικού συμβιβασμού. Συνεπώς, δεν αναμένεται από τις καταθέσεις ουσιαστική ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών μεσοπρόθεσμα. Το ιδιαίτερα χαμηλό επίπεδο των καταθέσεων θα επενεργήσει ανασχετικά σε περαιτέρω άρση των capital controls.

Η νέα σημαντική μείωση των καταθέσεων έχει αυξήσει την ανάγκη των τραπεζών για άντληση ρευστότητας από την ΕΚΤ. Ενδεικτική της έντασης αυτής της ανάγκης είναι η αντιστροφή στις 22 Μαρτίου του τρέχοντος έτους του περιορισμού της έκθεσής τους στο μηχανισμό ELA, για πρώτη φορά από πέρυσι στις 22 Ιουνίου,

παρότι από τότε οι τράπεζες έχουν ανακτήσει πρόσβαση στο βασικό μηχανισμό χρηματοδότησης της ΕΚΤ. Τα αντλημένα κεφάλαια από τον ΕΛΑ περιορίστηκαν από τον περασμένο Ιούνιο έως τις αρχές του Μαρτίου φέτος κατά €22,9 δισεκ., στα €46,2 δισεκ. Την 22^α Μαρτίου αποφασίστηκε μικρή διεύρυνσή τους, στα €46,6 δισεκ.

Οι πιέσεις στη διαθεσιμότητα κεφαλαίων του τραπεζικού συστήματος δεν επιτρέπουν τη μεταβολή της πιστοδοτικής πολιτικής των τραπεζικών ιδρυμάτων, από πιστωτική συρρίκνωση σε επέκταση. Κατόπιν της επιβράδυνσης του μέσου ρυθμού μείωσης των πιστώσεων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις από 6,0% στο πρώτο εξάμηνο του 2016 σε 1,7% στο επόμενο εξάμηνο, αυτός αυξήθηκε στην περιοχή του 2,5% στο πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους. Εντονότερος ήταν ο περιορισμός των πιστώσεων προς τα νοικοκυριά: από 3,6% στο ενδεκάμηνο Ιανουαρίου - Νοεμβρίου της προηγούμενης χρονιάς, υπερβαίνει σταθερά το 7% στο πρόσφατο τρίμηνο Δεκεμβρίου - Φεβρουαρίου. Καθώς δεν αναμένεται στη συνέχεια του έτους σημαντική αύξηση των καταθέσεων, σε περίπτωση ένταξης στην ποσοτική χαλάρωση τα οποία οφέλη μάλλον θα αξιοποιηθούν κυρίως για την ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, ενόψει και του επόμενου τακτικού πανευρωπαϊκού stress test από την ΕΚΤ τον Ιανουάριο του 2018. Ακολούθως, δεν προβλέπονται σημαντικές αλλαγές στην παροχή πιστώσεων. Η πιστωτική συρρίκνωση θα συνεχιστεί, με μικρότερο

βαθμό, περιορίζοντας περισσότερο τις πηγές κεφαλαίων για τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά και περαιτέρω, την επενδυτική δραστηριότητα.

Ανασχετικά στην αναθέρμανση της επενδυτικής δραστηριότητας το τρέχον έτος επενεργούν και οι καθυστερήσεις στην υλοποίηση των ενεργειών προκειμένου να είναι έτοιμη προς λειτουργία η Ελληνική Εταιρεία Συμμετοχών και Περιουσίας ΑΕ, ο νέος φορέας αποκρατικοποιήσεων, οι οποίες αποτελούν προαπαιτούμενα της τρέχουσας αξιολόγησης. Όσο δεν σημειώνεται πρόοδος σε αυτό το θέμα, δεν είναι εφικτή η αξιοποίηση των περιουσιακών στοιχείων τα οποία έχουν εκχωρηθεί στο νέο φορέα αποκρατικοποιήσεων. Από την άλλη πλευρά, μάλλον αυτό το γεγονός είχε προεξοφληθεί κατά την κατάρτιση της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού για το 2017. Αυτή η εκτίμηση εδράζεται στο γεγονός ότι στο κεφάλαιο για τις αποκρατικοποιήσεις, τα προβλεπόμενα για φέτος έσοδα, ύψους €2,6 δισεκ., προέρχονται αποκλειστικά από ενέργειες του ΤΑΙΠΕΔ. Εξ' αυτών, τα €1,93 δισεκ. αφορούν σε έσοδα από διαγωνισμούς για τους οποίους έχουν υποβληθεί δεσμευτικές προσφορές και αναμένεται πρώτη εκταμίευση το 2017. Με την πρόσφατη παράδοση των 14 περιφερειακών αεροδρομίων στη Fraport, εισπράχθηκε περισσότερο από το ήμισυ αυτών των εσόδων (€1,23 δισεκ.). Περίπου €100 εκατ. αφορούν σε δόσεις ολοκληρωμένων συναλλαγών προηγούμενων ετών, άρα δεν πρόκειται για έσοδα από διαγωνισμούς του ΤΑΙΠΕΔ κατά το τρέχον έτος, τα οποία

προβλέπεται ότι θα διαμορφωθούν μόλις στα €560 εκατ. Προς το παρόν, οι διαγωνισμοί που βρίσκονται εν εξελίξει είναι αυτοί για τη διάθεση του 67% του μετοχικού κεφαλαίου του ΟΛΘ και την εξαγορά του 100% της ΕΕΣΣΤΥ. Επίσης, ανακοινώθηκε νέο χρονοδιάγραμμα για τη διαγωνιστική διαδικασία η οποία αφορά στη μαρίνα και τον λιμένα της Πύλου, σύμφωνα με το οποίο οι προσφορές θα υποβληθούν τον Ιούλιο. Ακόμα δεν έχει γίνει ανακοινωθεί η εκκίνηση μιας νέας διαδικασίας για τον ΔΕΣΦΑ. Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω δραστηριότητες του ΤΑΙΠΕΔ, κρίνεται ότι το πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων υποεκτελείται. Πάντως, ο αυξημένος σε σχέση με προηγούμενα έτη αριθμός αποκρατικοποιήσεων το 2016, θα αποτυπωθεί στις επενδύσεις από το τρέχον έτος, αλλά μάλλον από το τέταρτο τρίμηνο, όταν θα αδειοδοτηθούν τα πρώτα από τα σχετικά επενδυτικά σχέδια.

Ανεξαρτήτως των επιδράσεων από τα μετρά και τις πολιτικές που θα αποφασιστούν στο πλαίσιο της τρέχουσας αξιολόγησης, καθώς τις εξελίξεις οι οποίες ενδέχεται να προκληθούν από την ολοκλήρωσή της, τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις, κυρίως οι μικρομεσαίες και οι ελεύθεροι επαγγελματίες, υφίστανται τις επιδράσεις των δημοσιονομικών μέτρων τα οποία αποφασίστηκαν κατά την πρώτη αξιολόγηση και εφαρμόστηκαν σταδιακά από τον Ιούνιο του προηγούμενου έτους έως την αρχή του 2017. Σε ότι αφορά τα φυσικά πρόσωπα, αυτά περιλαμβάνουν τη μείωση του αφορολόγητου εισοδήματος, την αύξηση των εργοδοτικών εισφορών,

τις νέες περικοπές στις συντάξεις, την αύξηση του ΦΠΑ, του ΕΦΚ στο πετρέλαιο και το υγραέριο κίνησης, στο φόρο κατανάλωσης στον καπνό, αλλά και την επιβολή καινούργιων φόρων (τέλος συνδρομητών σταθερής τηλεφωνίας, φόρος στην εισαγωγή καφέ). Η αύξηση του ΦΠΑ πλήττει και τους ελεύθερους επαγγελματίες, οι οποίοι επηρεάζονται και από τη μεγαλύτερη προοδευτικότητα του συντελεστή φόρου κερδών, όπως και από τις αλλαγές στον υπολογισμό των ασφαλιστικών εισφορών. Οι νέοι συντελεστές κερδών αφορούν σε όλα τα νομικά πρόσωπα και τις νομικές οντότητες που τηρούν απλογραφικά βιβλία, ενώ το σύνολο της επιχειρηματικότητας θα υποστεί μεγαλύτερες επιβαρύνσεις από τους υψηλότερους έμμεσους φόρους. Οι επιπτώσεις των επερχόμενων στο δεύτερο εξάμηνο πέρυσι αλλαγών στους ελεύθερους επαγγελματίες, αλλά και η πολύμηνη ασάφεια για τον τρόπο υπολογισμού των εισφορών τους, αποτυπώνονται στην κάμψη του προϊόντος τους σε αυτή την περίοδο κατά 4,8%, που ήταν η ευρύτερη μεταξύ των βασικών τομέων της ελληνικής οικονομίας, όπως και στη μείωση των θέσεων απασχόλησής τους, η οποία επίσης ήταν η μεγαλύτερη (-10,6 χιλ.).

Οι πιέσεις στα προσωπικά εισοδήματα από τα δημοσιονομικά μέτρα, αλλά και η αβεβαιότητα λόγω των παρατεταμένων διαπραγματεύσεων, αποτυπώνονται στην εξέλιξη των προσδοκίων, όπως αυτές προσεγγίζονται από το σχετικό δείκτη που εκτιμά μηνιαίως το IOBE, το δείκτη Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης. Το πρώτο τρίμηνο φέτος, ο συγκεκριμένος δείκτης

διαμορφώθηκε στις -71,8 μονάδες, επίπεδο που είναι το χαμηλότερο από το τελευταίο τρίμηνο του 2013. Ιδιαίτερα υψηλά είναι τα ποσοστά όσων είναι απαισιόδοξοι για την για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους το επόμενο 12μηνο, καθώς και για την οικονομική κατάσταση της χώρας στην ίδια περίοδο (75% και 83% αντίστοιχα). Στην πλευρά των επιχειρήσεων, οι προσδοκίες έχουν ελαφρώς επιδεινωθεί στο αρχικό τρίμηνο σε όλους τους βασικούς τομείς εκτός των κατασκευών (βιομηχανία, λιανικό εμπόριο, υπηρεσίες) σε σύγκριση με το δεύτερο εξάμηνο της προηγούμενης χρονιάς, όταν είχε ολοκληρωθεί η πρώτη αξιολόγηση του τρίτου Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής. Σε σύγκριση με το ίδιο τρίμηνο του 2016, η απαισιοδοξία έχει ενταθεί μόνο στον κατασκευαστικό τομέα, έχει εξασθενήσει στις υπηρεσίες, ενώ δεν παρατηρούνται ουσιαστικές μεταβολές προσδοκιών στους τομείς της βιομηχανίας και του λιανικού εμπορίου. Συνεπώς, η τάση των τομεακών δεικτών σε σύγκριση με πριν ένα έτος δεν είναι παρόμοια, γεγονός το οποίο συνεπάγεται ότι τουλάχιστον σε ορισμένους εξ' αυτών, εάν όχι σε όλους, καθορίζεται και από γεγονότα σε κλαδικό επίπεδο, όχι μόνο από τις γενικότερες πολιτικοοικονομικές εξελίξεις. Πιθανότατα το γεγονός ότι δεν ανέκυψε κατά τη δεύτερη αξιολόγηση ζήτημα πραγματοποίησης νέων δημοσιονομικών παρεμβάσεων οι οποίες να αφορούν στις επιχειρήσεις και επιπρόσθετα, το ότι αρκετές από τις σχεδιαζόμενες μεταρρυθμίσεις επιτρέπουν την ευκολότερη προσαρμογή τους στις εκάστοτε επικρατούσες οικονομικές συνθήκες

(αγορά εργασίας, ρυθμιστικό πλαίσιο σε τρεις τομείς, νέος πτωχευτικός κώδικας), απέτρεψε μια επιδείνωση των προσδοκιών τους.

Περνώντας στις εξελίξεις σε άλλα πεδία οι οποίες μπορούν να επηρεάσουν τη δυναμική της ελληνικής οικονομίας το 2017, η δυσκολία άντλησης κεφαλαίων από το τραπεζικό σύστημα που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις, έχει ελαφρώς μετριαστεί από τη σημαντική επιτάχυνση των πληρωμών ληξιπρόθεσμων οφειλών του δημοσίου προς τους προμηθευτές του. Σε αυτή την εξέλιξη συνέβαλε καταλυτικά η διάθεση συνολικά €3,5 δισεκ. αποκλειστικά για αυτόν τον σκοπό μέσω των δύο δανειακών υποδόσεων οι οποίες συνδέονταν με την πρώτη αξιολόγηση του τρέχοντος Προγράμματος, οι ληξιπρόθεσμες πληρωμές του κράτους. Όλο αυτό το ποσό έχει ήδη διατεθεί σε φορείς της κεντρικής και της γενικής κυβέρνησης. Από τον Ιούλιο του 2016 μέχρι το τέλος του φετινού Φεβρουαρίου πραγματοποιήθηκαν πληρωμές ύψους €3,3 δισεκ. Ωστόσο, οι ληξιπρόθεσμες οφειλές περιορίστηκαν σε αυτό το χρονικό διάστημα κατά ακριβώς €2 δισεκ. και δεν έχουν υποχωρήσει χαμηλότερα από τα €5,05 δισεκ. Συνεπώς, ταυτόχρονα με την ταχύτερη πληρωμή των χρεών, δημιουργήθηκαν καινούργια, ύψους €1,2 δισεκ. Επισημαίνεται ότι από τον περασμένο Ιανουάριο οι συσσωρευμένες οφειλές αυξάνονται εκ νέου και στο δίμηνο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου διευρύνθηκαν κατά €530 εκατ. Αναλογικά ο σχηματισμός νέων οφειλών σημειώνεται κυρίως στις επιστροφές φόρων, καθώς παρότι

πραγματοποιήθηκαν πληρωμές ύψους €411 εκατ. από πέρυσι τον Ιούλιο, αυτές μειώθηκαν μόνο κατά περίπου €98 εκατ. Η εκ νέου διεύρυνση των ληξιπρόθεσμων χρεών του κράτους συνδέεται με την παρατεταμένη διαδικασία της δεύτερης αξιολόγησης και την επακόλουθη καθυστέρηση στην εκταμίευση της δόσης του δανείου που τη συνοδεύει, γεγονός το οποίο δυσχεραίνει την ομαλή διενέργεια των πληρωμών από τον δημόσιο τομέα. Επομένως, όταν ολοκληρωθεί η αξιολόγηση, θεωρείται πλέον πιθανή η επιτάχυνση της κάλυψης των υποχρεώσεων του. Από την άλλη πλευρά, καθώς δεν έχει προγραμματιστεί η διάθεσή συγκεκριμένου τμήματος της προσεχούς δόσης για αυτόν τον σκοπό, η περαιτέρω μείωση των ληξιπρόθεσμων οφειλών δεν θα είναι εκτεταμένη. Συγκεκριμένα, μάλλον θα διαμορφωθούν πλησίον του επιπέδου στο οποίο θα βρίσκονταν εάν δεν είχαν δημιουργηθεί νέα χρέη.³⁹

Η υλοποίηση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) στο αρχικό δίμηνο του τρέχοντος έτους φαίνεται να είναι επίσης επηρεασμένη από την προσπάθεια συγκράτησης των δαπανών του Κρατικού Προϋπολογισμού ενόσω συνεχίζεται η διαπραγμάτευση με τους επίσημους δανειστές. Στην περίοδο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου εκταμιεύτηκαν μόλις €174 εκατ. ενισχύσεων, ποσό το οποίο αντιστοιχεί στο 47% του στόχου για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (€370

εκατ.).⁴⁰ Παραπλήσια υστέρηση πληρωμών σημειώνεται σε σύγκριση και με την ίδια περίοδο του 2016, όταν είχαν εκταμιευτεί €360 εκατ. Ωστόσο, καθώς το ελληνικό κράτος επίσης βρισκόταν σε παρατεταμένες διαπραγματεύσεις πριν ένα χρόνο, οι οποίες καθυστερούσαν την καταβολή της δεύτερης δόσης του δανείου, μάλλον η υπό-εκτέλεση στο πρώτο δίμηνο φέτος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) οφείλεται και σε άλλους λόγους. Είναι αρκετά πιθανό αυτή η εξέλιξη να έχει προκληθεί από τις πολύ μικρότερες των αναμενόμενων εισροές από την αρχή του έτους την ΕΕ, οι οποίες δεν ξεπέρασαν τα €358 εκατ., επίπεδο περίπου €200 εκατ. χαμηλότερο του σχετικού στόχου, ενώ πριν ένα χρόνο είχαν ήδη φθάσει στα €1,5 δισεκ. Η υστέρηση εσόδων από την ΕΕ είναι ίδια με τη διαφορά ανάμεσα στο στόχο και την πραγματοποίηση δαπανών του ΠΔΕ, για αυτό το λόγο θεωρείται ότι σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με αυτή.

Επομένως, για την επιτάχυνση της υλοποίησης του ΠΔΕ φέτος, χρειάζεται πρωτίστως κλιμάκωση της απορρόφησης επενδυτικών πόρων από την ΕΕ. Αυτή η ανάγκη προκύπτει και από το προβλεπόμενο συνολικό μέγεθός τους για φέτος, το οποίο είναι πολλαπλάσιο των εισροών στο δίμηνο, ενώ ξεπερνάει ελαφρώς και το συνολικό τους ύψος πέρυσι (€3,98 δισεκ. έναντι €3,86 δισεκ.). Επιπλέον, όσο το ΠΔΕ υποεκτελείται, σε σχέση με το στόχο και την περυσινή υλοποίησή του, τόσο

³⁹ Στο 4ο κεφάλαιο της παρούσας έκθεσης του IOBE για την ελληνική οικονομία πραγματοποιείται εκτενής ανάλυση της διάρθρωσης ως προς τους κρατικούς φορείς, καθώς και της διαχρονικής τάσης των ληξιπρόθεσμων οφειλών του δημόσιου τομέα

⁴⁰ Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού - Φεβρουάριος 2017 (οριστικά στοιχεία), ΓΛΚ, Μάρτιος 2017

χαμηλότερη θα είναι η υποστήριξη που θα παράσχει στην επενδυτική δραστηριότητα.

Στην πλευρά του εξωτερικού τομέα της οικονομίας, ευνόητα οι διεθνείς συναλλαγές συνεχίζουν να επηρεάζονται από τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων. Οι πλέον πρόσφατες αλλαγές σε αυτούς οι οποίες επηρεάζουν τις συναλλαγές, αυτές του περυσινού Ιουλίου, ευνοούν τις εισαγωγές, καθώς αυξήθηκε το ημερήσιο μέγιστο όριο της συνολικής αξίας εισαγωγών επιχειρήσεων οι οποίες μπορούν να εγκριθούν από την αρμόδια υποεπιτροπή ανά τραπεζικό ίδρυμα, καθώς και η μέγιστη εβδομαδιαία αξία τους για όλες τις επιχειρήσεις η οποία μπορεί να εγκριθεί ανά τράπεζα. Τα έως τώρα διαθέσιμα στοιχεία από την Τράπεζα της Ελλάδος για την εξέλιξη του συνόλου (προϊόντων και υπηρεσιών) των εξαγωγών και των εισαγωγών το 2017, δεν θεωρούνται επαρκή για την πρόβλεψη της τάσης τους, καθώς αφορούν στον Ιανουάριο. Ωστόσο, από το συνδυασμό τους με τα στοιχεία για τις εξαγωγές - εισαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. προκύπτουν ορισμένες πρώτες ενδείξεις.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι εξαγωγές αγαθών - υπηρεσιών διευρύνθηκαν τον πρώτο μήνα φέτος κατά 27,6%. Η άνοδος τους προήλθε σχεδόν εξίσου από την αύξηση των εξαγωγών αγαθών (+25,1%) και την ενίσχυση των εξαγωγών υπηρεσιών (+32,3%). Την αύξηση των εξαγωγών προϊόντων τον Ιανουάριο και το μέγεθός της επαληθεύουν τα σχετικά στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ., από τα οποία

προκύπτει ηπιότερη συνέχισή της τον Φεβρουάριο, με αποτέλεσμα τη διεύρυνση των εξαγωγών αγαθών κατά 17,1% τους πρώτους δύο μήνες του τρέχοντος έτους. Ωστόσο αυτή οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στα πετρελαιοειδή, αφού εξαιρουμένων αυτών, οι εξαγωγές ήταν μόλις 2,4% περισσότερες. Μεταξύ των βασικών κατηγοριών προϊόντων και υπηρεσιών, η μεγαλύτερη άνοδος εξαγωγών σε απόλυτους όρους σημειώνεται στα πετρελαιοειδή (+80,9%), στις μεταφορές (+36,4%) και τις λοιπές υπηρεσίες (+48,1%). Οι τουριστικές εισπράξεις περιορίστηκαν οριακά (-2,4%). Όμως, μεγάλο μέρος της ενίσχυσης των εξαγωγών πετρελαιοειδών οφείλεται στην αύξηση της διεθνούς τιμής του πετρελαίου από τον περασμένο Οκτώβριο, κατά περίπου 30%, κατόπιν της απόφασης του Διεθνούς Ενεργειακού Φόρουμ στην Αλγερία για μείωση της διεθνούς πετρελαιϊκής παραγωγής. Συνεπώς, δεν προέρχεται μόνο από το μεγαλύτερο όγκο των εξαγωγών πετρελαιοειδών.

Τη θετική επίδραση στο εξωτερικό ισοζύγιο της αύξησης των εξαγωγών, υπεραντισταθμίζει η μεγαλύτερη διεύρυνση των εισαγωγών: Ευνοούμενες και από τη χαλάρωση των ελέγχων στην κίνηση κεφαλαίων, οι εισροές προϊόντων και υπηρεσιών στην Ελλάδα ήταν τον Ιανουάριο 27,0% υψηλότερες από ότι τον ίδιο μήνα πρόπερσι. Οι περισσότερες εισαγωγές αφορούσαν τόσο σε προϊόντα (+26,4%), όσο και σε υπηρεσίες (+29,5%). Άνοδος των εισαγωγών προϊόντων τον Ιανουάριο προκύπτει και από τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ., πολύ

ισχυρότερη από εκείνη σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία συνεχίστηκε τον Φεβρουάριο, αλλά ηπιότερα. Ακολούθως, διαμορφώθηκε στο +31,2% στο αρχικό δίμηνο. Όπως στην πλευρά των εξαγωγών, οι εισαγωγές σε απόλυτους όρους ενισχύθηκαν πρωτίστως από τα πετρελαιοειδή. Ακολούθησαν σε άνοδο τα προϊόντα εκτός καυσίμων και πλοίων και οι λοιπές υπηρεσίες. Συνισταμένη των αυξήσεων σε αμφότερες τις πλευρές του εξωτερικού ισοζυγίου αποτελεί η διεύρυνση του ελλείμματός του, κατά 25,2%. Ίδια εξέλιξη και μάλιστα εντονότερη προκύπτει από τα στοιχεία αποκλειστικά για τα προϊόντα (+48,9% στο δίμηνο).

Από τις παραπάνω, πρώτες για φέτος τάσεις σε εξαγωγές και εισαγωγές, διαφαίνεται μια αύξηση των εξαγωγών, πρωτίστως λόγω της ενίσχυσης της διεθνούς ζήτησης για υπηρεσίες. Η μεγαλύτερη αύξηση των εισαγωγών, που επιδεινώνει το ισοζύγιο του εξωτερικού τομέα, αναδεικνύει τις συσσωρευμένες ανάγκες επιχειρήσεων και νοικοκυριών σε εισαγωγές εξαιτίας των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, τις οποίες σπεύδουν να καλύψουν σε κάθε χαλάρωσή τους.

Περνώντας στις τάσεις σε βασικά μεγέθη της διεθνούς οικονομίας τα οποία επηρεάζουν τις προοπτικές όλων των εθνικών οικονομιών, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η τιμή του πετρελαίου Brent αυξήθηκε ύστερα από την απόφαση του Διεθνούς Ενεργειακού Φόρουμ τον προηγούμενο Σεπτέμβριο. Από την άλλη πλευρά, η άνοδος της δεν είναι συνεχής και έντονη. Με αυξομειώσεις διήρκεσε έως τον Δεκέμβριο, φθάνοντας μέχρι την περιοχή

των \$56, από \$42 πέρυσι τον Αύγουστο. Στη συνέχεια παρουσίασε μικρή διακύμανση γύρω από αυτό το επίπεδο επί δύο μήνες και τον Μάρτιο υποχώρησε μεταξύ \$51-52. Η πρόσφατη κλιμάκωση των εχθροπραξιών στη Συρία επέφερε νέα, μικρή ενίσχυσή της, στην περιοχή των \$56. Από την εξέλιξη της τιμής του πετρελαίου στο δεύτερο εξάμηνο του 2016 και στο αρχικό τρίμηνο φέτος συνάγεται το συμπέρασμα ότι αυτή μάλλον οφείλεται στον περιορισμό της παραγωγής παρά σε μια αύξηση της διεθνούς ζήτησης. Το μεταβατικό στάδιο στο οποίο βρέθηκε σε αυτή την περίοδο η παγκόσμια οικονομία και στο οποίο παραμένει, κυρίως λόγω της αλλαγής διακυβέρνησης στις ΗΠΑ, του Brexit, των εκλογικών διαδικασιών στην Ευρώπη, δεν ευνοεί μια σαφή επιτάχυνση της παγκόσμιας ανάπτυξης, επομένως και της ενεργειακής ζήτησης. Ακολούθως, δεν αναμένεται εξαιτίας αυτού του παράγοντα μια περαιτέρω άνοδος της τιμής του πετρελαίου. Θεωρείται πλέον πιθανό ότι η τάση της θα εξαρτηθεί από τις εξελίξεις στον πόλεμο στη Συρία. Συνεπώς, η ανταγωνιστικότητα κόστους διεθνώς των ελληνικών προϊόντων, η οποία κατά τα πρόσφατα έτη βελτιώθηκε και λόγω της πτώσης του κόστους του πετρελαίου, θα συναρτηθεί από αυτά τα γεγονότα.

Κατόπιν της νέας υποχώρησης της ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου μετά τις εκλογές στις ΗΠΑ, από την περιοχή του 1,13 στο 1,05, αυτή δεν έχει ανακάμψει. Όπως επισημάνθηκε στην προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, η αύξηση των βραχυπρόθεσμων επιτοκίων τον Δεκέμβριο

από την Κεντρική Τράπεζα των ΗΠΑ και οι προσδοκίες για μια επεκτατική δημοσιονομική πολιτική από τη νέα διοίκηση, η οποία θα συντηρήσει μια άνοδο του πληθωρισμού και την παρεμβατική νομισματική πολιτική της FED, έχουν οδηγήσει σε σημαντικές εισροές κεφαλαίων από αναδυόμενες αγορές. Η οξυμένη πολιτικοοικονομική αβεβαιότητα στην Ευρωζώνη λόγω των πρόσφατων αλλά και των επερχόμενων, αμφίροπων εκλογικών αναμετρήσεων σε ορισμένες από τις χώρες της, των ακόμα αδύνατων να προσεγγιστούν επιδράσεων του Brexit κ.ά., επίσης ευνοεί τη μεταφορά κεφαλαίων στις ΗΠΑ. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, συνεχίζονται οι πιέσεις στις ισοτιμίες των οικονομικών ζωνών και των χωρών από τις οποίες μεταφέρονται κεφάλαια στις ΗΠΑ. Από την άλλη πλευρά, η παραμονή της ισοτιμίας του ευρώ σε χαμηλό επίπεδο ευνοεί την ανταγωνιστικότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών από την Ευρωζώνη, μεταξύ των οποίων των ελληνικών. Αυτή η θετική επίδρασή της μετριάζεται από την αύξηση της τιμής του πετρελαίου την οποία επιφέρει. Καθώς οι εστίες ανησυχίας ή προβλημάτων στην ευρωπαϊκή πολιτική και οικονομία δεν αναμένεται να εξασθενήσουν ή να εξαλειφθούν στο μεγαλύτερο μέρος του υπόλοιπου του 2017, δεν προβλέπεται σημαντική ανάκαμψη της ισοτιμίας του ευρώ έναντι του δολαρίου.

Σε ότι αφορά άλλους εξωγενείς στην ελληνική οικονομία παράγοντες οι οποίοι ενδεχομένως να την επηρεάσουν κατά το τρέχον έτος, περιλαμβάνουν τις εξελίξεις στον πόλεμο στη Συρία και στις

προσφυγικές ροές που προξενεί, τα πολιτικά τεκταινόμενα στην Τουρκία μετά το πρόσφατο δημοψήφισμα και το δυνητικό αντίκτυπό τους στις σχέσεις της με την ΕΕ, την πορεία των διαπραγματεύσεων για το ζήτημα της Κύπρου. Στις πλέον πρόσφατες πληροφορίες για τις διεθνείς τουριστικές κρατήσεις στην Ελλάδα, διατηρείται και ενισχύεται η αύξησή τους που είχε διαφανεί από την αρχή του τρέχοντος έτους. Ευνόητα, οι εξελίξεις και τα γεγονότα στην Τουρκία και την Αίγυπτο ενισχύουν την αμφιβολία για την ασφάλεια σε αυτές τις χώρες, ευνοώντας τους εγχώριους τουριστικούς προορισμούς. Τέλος, τα παραμένοντα επί μήνες σε πολύ χαμηλό επίπεδο ναύλα για μεταφορές ξηρού φορτίου πλήττουν τη ναυτιλιακή δραστηριότητα, επίδραση η οποία αποτυπώνεται στην κατακόρυφη αύξηση των πωλήσεων πλοίων στην αρχή του 2017, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του ισοζυγίου πληρωμών.

Από τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία για τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας εγχωρίως, καθώς και για βραχυχρόνιους οικονομικούς δείκτες τους πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους, προκύπτει ως επί το πλείστον επιβράδυνση ή ανακοπή της ανοδικής δυναμικής στα προηγούμενα τρίμηνα. Εξαιρεση αποτελεί η τάση στο βιομηχανικό προϊόν, όπου η άνοδος φαίνεται να επιταχύνεται. Αναλυτικά, βάσει των πλέον πρόσφατων στοιχείων, η αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής επιταχύνθηκε περαιτέρω στο πρώτο δίμηνο του 2017. Συγκεκριμένα, ανήλθε κατά 9,0%, εξέλιξη η οποία

αποτελεί έντονη κλιμάκωση της ανόδου της στο τέταρτο τρίμηνο του 2016 (+3,8%), ενώ ένα χρόνο νωρίτερα είχε διευρυνθεί οριακά (+0,4%).⁴¹ Σε ανοδική τροχιά βρίσκονται όλοι οι επιμέρους βιομηχανικοί τομείς, με μεγάλες διαφορές ως προς την ταχύτητα. Την πρωτοφανή αύξηση τροφοδότησε κυρίως ο τομέας του Ηλεκτρισμού (+30,0%), κατόπιν κάμψης της τάξης του 4,4% στο ίδιο χρονικό διάστημα πρόπερσι και δευτερευόντως η Μεταποίηση (+3,7%), η οποία διατήρησε την ανοδική δυναμική του 2016 (+2,9%). Σαφώς ηπιότερη ήταν η αύξηση στα Ορυχεία - Λατομεία (+1,9%) και την Παροχή Νερού (+1,6%), έναντι υποχώρησης της παραγωγής σε αμφότερους τους τομείς πριν ένα έτος (-9,3% και -2,1% αντίστοιχα). Τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία για την οικοδομική δραστηριότητα αφορούν στον Ιανουάριο, συνεπώς δεν επαρκούν για μια προσέγγιση των τάσεων σε αυτή κατά το τρέχον έτος. Από αυτά προκύπτει μικρή ενίσχυσή της ως προς την επιφάνεια έναντι του ίδιου μήνα του 2016 (+1,1%), αλλά υποχώρηση του όγκου των νέων οικοδομών (-12,4%), παρά τις περισσότερες κατά 11,1% άδειες. Οι μεταβολές στον πρώτο μήνα του 2017 σε όρους επιφάνειας και όγκου είναι παραπλήσιες με τις τάσεις στο τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Στην πλευρά των μεγεθών τα οποία αντανακλούν το κλίμα και τις διαθέσεις στην πλευρά της ζήτησης της οικονομίας, ο εποχικά διορθωμένος δείκτης όγκου στο Λιανικό Εμπόριο δεν μεταβλήθηκε τον

Ιανουάριο έναντι του αντίστοιχου μήνα του 2016. Η σταθερότητά του εκδηλώθηκε κατόπιν της ανόδου του κατά 1,6% στο τέταρτο περυσινό τρίμηνο. Κατά μέσο όρο στο περασμένο έτος ο όγκος του Λιανικού Εμπορίου υποχώρησε κατά 0,6%. Ωστόσο και για αυτό το μέγεθος τα διαθέσιμα στοιχεία για το 2017 δεν θεωρούνται επαρκή για την εκτίμηση της τάσης του στο τρέχον έτος.

Προσεγγίζοντας τη δυναμική της καταναλωτικής ζήτησης μέσω της τάσης των τιμών στα καταναλωτικά προϊόντα και υπηρεσίες, στο αρχικό τρίμηνο φέτος σημειώθηκε μέση άνοδός τους κατά 1,4%, κατόπιν της ήπιας υποχώρησής τους κατά 0,4% στο προηγούμενο τρίμηνο. Στο ίδιο τρίμηνο πέρυσι ο αποπληθωρισμός ήταν της τάξης του 0,9%. Η συνεχής αύξηση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ) στη διάρκεια ενός τριμήνου σημειώθηκε για πρώτη φορά από το δεύτερο τρίμηνο του 2013, δηλαδή μετά από σχεδόν τέσσερα χρόνια. Όπως αναδείχθηκε ήδη από την προηγούμενη έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία, η βασική αιτία της γρήγορης επιβράδυνσης του αποπληθωρισμού στο τελευταίο τρίμηνο του 2016 και της εκδήλωσης ανοδικής τάσης στις τιμές προϊόντων και υπηρεσιών από την αρχή του 2017 είναι η αύξηση της διεθνούς τιμής του πετρελαίου, του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης, καθώς και του ΕΦΚ στο πετρέλαιο και το υγραέριο κίνησης. Η επίδρασή τους αποτυπώνεται στην άνοδο των τιμών τους πρώτους τρεις μήνες του

⁴¹ Όλα τα στοιχεία για τους βραχυχρόνιους δείκτες προέρχονται είτε από την ΕΛ.ΣΤΑΤ., είτε από την Τράπεζα της Ελλάδος. Οι αναφερόμενες μεταβολές

των μεγεθών είναι σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο ένα έτος νωρίτερα.

τρέχοντος έτους στις κατηγορίες αγαθών – υπηρεσιών «Στέγαση» και «Μεταφορές», που ήταν οι μεγαλύτερες μεταξύ των κατηγοριών που συναποτελούν το ΓΔΤΚ (+6,8%, και 3,8% αντίστοιχα). Αυξητική επίδραση στις τιμές από τον Ιανουάριο φαίνεται ότι ασκεί και η αύξηση του φόρου κατανάλωσης στον καπνό και τα τσιγάρα, η επιβολή τέλους στους συνδρομητές σταθερής τηλεφωνίας και φόρου στην εισαγωγή καφέ. Οι τιμές σε «Αλκοολούχα Ποτά – Καπνό», στις «Επικοινωνίες» και στα «Ξενοδοχεία – Καφέ – Εστιατόρια» ανήλθαν κατά 2,6%, 2,1% και 1,6%, αυξήσεις αμέσως μεγαλύτερες μετά από αυτές στο κόστος στέγασης και μεταφορών. Εκτός αυτών των ομάδων προϊόντων – υπηρεσιών, η μοναδική κατηγορία στην οποία οι τιμές ανήλθαν την ίδια περίοδο ήταν η «Διατροφή – Μη αλκοολούχα Ποτά», κατά 1,3%, μάλλον εξαιτίας της αύξησης του ΦΠΑ τον περυσινό Ιούνιο. Στις υπόλοιπες έξι ομάδες που υπεισέρχονται στο ΓΔΤΚ και οι οποίες δεν επηρεάστηκαν από τις αυξήσεις των έμμεσων φόρων, η υποχώρηση των τιμών συνεχίστηκε. Συμπερασματικά, η επανάκαμψη του πληθωρισμού σχετίζεται με την ταυτόχρονη επίδραση διεθνών τάσεων στις τιμές και υψηλότερους έμμεσους φόρους. Δεν υφίστανται και από την ανάλυση της τάσης των τιμών καταναλωτή ενδείξεις ουσιαστικής ενίσχυσης της κατανάλωσης των νοικοκυριών.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω τάσεις σε οικονομικά μεγέθη και δείκτες δραστηριότητας, τα πρόσφατα πολιτικοοικονομικά γεγονότα, κυρίως όσα σχετίζονται με τη δεύτερη αξιολόγηση του

Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής, καθώς και τις αναμενόμενες εξελίξεις στην πραγματοποίηση προβλέψεων για τις συνιστώσες του ΑΕΠ και λοιπά μακροοικονομικά μεγέθη, η διεύρυνση της **κατανάλωσης των νοικοκυριών** κατά την περασμένη χρονιά θα συνεχιστεί φέτος, αλλά με μικρότερο ρυθμό. Η ώθηση στην ιδιωτική κατανάλωση θα προέλθει κυρίως από την περαιτέρω, ήπια κάμψη της ανεργίας, εξαιτίας της αύξησης της απασχόλησης, κυρίως στους εξωστρεφείς μεταποιητικούς κλάδους, στον Τουρισμό και στις Μεταφορές. Όμως, η εξασθένιση της ανεργίας θα είναι ηπιότερη από ότι το 2016, λόγω των αυξημένων ασφαλιστικών εισφορών και της μεγαλύτερης φορολογίας εισοδήματος, ιδίως στους ελεύθερους επαγγελματίες. Η επέκταση των ηλεκτρονικών συναλλαγών προκειμένου τα φυσικά πρόσωπα να είναι δικαιούχοι της έκπτωσης φόρου εισοδήματος, θα διευρύνει την επίσημη οικονομική δραστηριότητα, συμβάλλοντας στην ενίσχυση της κατανάλωσης του ιδιωτικού τομέα.

Στον αντίποδα, ανασχετικά στην αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης επενεργούν, ήδη από το τελευταίο περυσινό τρίμηνο, τα δημοσιονομικά μέτρα που λήφθηκαν στο πλαίσιο της πρώτης αξιολόγησης, ιδίως όσα προκαλούν περιορισμό του διαθέσιμου εισοδήματος, όπως η μείωση αφορολόγητου ορίου εισοδήματος και οι περικοπές επικουρικών συντάξεων. Τα μέτρα βρίσκονται σε πλήρη ισχύ από την αρχή του 2017, επομένως και η αρνητική επίδρασή τους, με την εφαρμογή όσων είχε προγραμματιστεί να ξεκινήσουν από τότε (αλλαγές στην άμεση φορολογία και

τις ασφαλιστικές εισφορές των ελεύθερων επαγγελματιών). Ενδεχομένως πρόσθετες επιβαρύνσεις να προκύψουν από δημοσιονομικές παρεμβάσεις οι οποίες θα οριστικοποιηθούν κατά τη δεύτερη αξιολόγηση, π.χ. στα ειδικά μισθολόγια του δημόσιου τομέα (ένστολοι, ΕΣΥ, καθηγητές). **Συνισταμένη των πολλών, αντίρροπων μεταξύ τους παραγόντων οι οποίοι θα επιδράσουν στην ιδιωτική κατανάλωση κατά το τρέχον έτος αναμένεται να είναι η ήπια αύξησή της, κατά 1,2%.**

Σε ότι αφορά το έτερο σκέλος της εγχώριας καταναλωτικής δαπάνης, τη **δημόσια κατανάλωση**, από τα πρώτα στοιχεία για τις κρατικές δαπάνες κατά το τρέχον έτος προκύπτει μικρή υποχώρησή τους. Ενδεικτικά, οι δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης για αμοιβές προσωπικού, που αποτελούν τη βασική συνιστώσα των καταναλωτικών εξόδων του κράτους, ενισχύθηκαν σε τρέχουσες τιμές κατά 1,9% στο δίμηνο Ιανουαρίου - Φεβρουαρίου, από τα €2,5 στα €2,55 δισεκ. Την άνοδό τους αντιστάθμισαν οι περικοπές στις αγορές αγαθών και υπηρεσιών της τάξης του 10,7%, από τα €438 στα €390 εκατ. Η παρατεταμένη δεύτερη αξιολόγηση του τρίτου Προγράμματος, η οποία καθυστερεί την καταβολή της δόσης η οποία συνδέεται με την ολοκλήρωσή της, προβλέπεται να οδηγήσει σε συγκράτηση της δημόσιας κατανάλωσης στο πρώτο εξάμηνο του 2017. Με την εκταμίευση της δόσης οι πληρωμές για καταναλωτικές δαπάνες θα αυξηθούν, καλύπτοντας τουλάχιστον το μεγαλύτερο μέρος της υστέρησης και των

οφειλών οι οποίες θα έχουν δημιουργηθεί στο πρώτο εξάμηνο, εάν όχι το σύνολό τους. **Συνεπώς, θεωρείται πλέον πιθανή η διαμόρφωση της δημόσιας κατανάλωσης γύρω από το περυσινό της επίπεδο ή μια μικρή περιστολή της.** Επισημαίνεται ότι μια τέτοια πολιτική δημοσίων δαπανών δεν έρχεται σε αντίθεση με τον κεντρικό στόχο της δημοσιονομικής πολιτικής φέτος, για επίτευξη υψηλότερου πρωτογενούς αποτελέσματος, καθώς η επίτευξή του επιδιώκεται πρωτίστως μέσω της ενίσχυσης των φορολογικών εσόδων.

Η στενότητα πηγών χρηματοδότησης των **επιχειρηματικών επενδύσεων**, τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από το δημόσιο τομέα, αναδείχθηκε προηγουμένως σε αυτή την ενότητα. Αυτό το γεγονός οφείλεται πρωτίστως στην πολύμηνη διαδικασία της δεύτερης αξιολόγησης, αλλά και στη χαμηλή απορροφητικότητα κοινοτικών πόρων για το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Η επιτυχής ολοκλήρωση της αξιολόγησης θα δώσει τη δυνατότητα ένταξης των τραπεζών εγχωρίως στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ, μέσω του οποίου θα καταστεί δυνατή η ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας του τραπεζικού συστήματος και η χρηματοδοτική δυνατότητα του προς στις επιχειρήσεις.

Βεβαίως, το "κλείσιμο" της αξιολόγησης συνεπάγεται και μια σειρά άλλων εξελίξεων στο τραπεζικό σύστημα, οι οποίες θα βελτιώσουν τη λειτουργία του και θα ενισχύσουν την εμπιστοσύνη των επενδυτών, εγχωρίων και ξένων, στην

ευρωστία του, ενόψει και του επόμενου stress test από την ΕΚΤ, στην αρχή του 2018. Οι εξελίξεις θα προέλθουν από τις σχετικές με αυτό προαπαιτούμενες μεταρρυθμίσεις, δηλαδή τον ορισμό νέων διοικητικών συμβουλίων στις τράπεζες και το ΤΧΣ και την οριστικοποίηση του νομικού πλαισίου για την εξωδικαστική διευθέτηση μη εξυπηρετούμενων δανείων. Ευνόητα, σε περίπτωση που δεν θα διευθετηθούν αυτά τα θέματα και δεν θα εισέλθει η Ελλάδα στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης, οι πιστώσεις από την πλευρά των τραπεζών θα περιοριστούν περαιτέρω.

Όπως έχει επισημανθεί επανειλημμένως, οι αποφάσεις των επενδυτών θα εξαρτηθούν και από άλλους παράγοντες πέραν της ευρωστίας και των προοπτικών του τραπεζικού συστήματος. Συγκεκριμένα, οι επενδυτές ενδιαφέρονται για τις συνθήκες οι οποίες επικρατούν στο επιχειρηματικό περιβάλλον και για τις ενέργειες οι οποίες πραγματοποιούνται για την καλύτερη τους. Συνεπώς, και η πρόοδος η οποία θα σημειωθεί στην υλοποίηση των σχετικών μεταρρυθμίσεων οι οποίες αποτελούν προαπαιτούμενες ενέργειες για τη δεύτερη αξιολόγηση θα επηρεάσει το επενδυτικό κλίμα. Η πλέον σημαντική μεταξύ αυτών αφορά στα χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας, όπως οι συλλογικές διαπραγματεύσεις, οι ομαδικές απολύσεις. Επί αυτών των θεμάτων πραγματοποιήθηκαν συζητήσεις στην αρχή της δεύτερης αξιολόγησης, οι οποίες δεν κατέληξαν σε μέτρα πολιτικής. Εκτιμάται ότι ένα μέρος των επιχειρηματικών και των επιχειρήσεων θα αναμένει εάν και ποιες σχετικές αποφάσεις θα ληφθούν για αυτά τα θέματα

πριν προχωρήσει στην υλοποίηση επενδύσεων, ιδίως όσων αφορούν σε έναρξη ή επέκταση ή αλλαγή δραστηριότητας και επομένως δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Ακολούθως, αυτές οι επενδύσεις έχουν προς τα παρόν αναβληθεί.

Άλλες διαρθρωτικές αλλαγές οι οποίες είχαν προγραμματιστεί για την τρέχουσα αξιολόγηση και έχουν νομοθετηθεί είναι η εφαρμογή των συστάσεων του OECD Toolkit III, το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο για την άσκηση οικονομικής δραστηριότητας σε τρεις τομείς (τρόφιμα - ποτά, τουριστικά καταλύματα, καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος - θέατρα - κινηματογράφοι), ο νέος πτωχευτικός κώδικας και ο καινούργιος χωρικός σχεδιασμός. Η νομοθέτησή τους βελτιώνει τις δυνατότητες άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας και τις επενδυτικές προοπτικές, ενώ παράλληλα ενισχύει την εμπιστοσύνη στην ασκούμενη οικονομική πολιτική. Στον αντίποδα, οι διαδοχικές αλλαγές στην φορολογία επιχειρήσεων και ελεύθερων επαγγελματιών την τελευταία διετία, οι μεταβολές στις ασφαλιστικές εισφορές αμφότερων και η γενικότερη αίσθηση μεταβλητότητας του φορολογικού και του ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα που προξενούν, συνεχίζουν να αποτελούν έναν από τους πλέον αποτρεπτικούς παράγοντες στην ανάληψη επενδυτικού ρίσκου.

Εκτός από τις πιθανές εξελίξεις και τα γεγονότα τα οποία σχετίζονται με την τρέχουσα αξιολόγηση και επηρεάζουν τις επενδυτικές συνθήκες σε ορισμένους ή πολλούς κλάδους, υφίστανται συνθήκες σε

τμήματα της οικονομικής δραστηριότητας, οι οποίες αφορούν και στις επενδύσεις τους. Συγκεκριμένα, η αναμενόμενη συνέχιση της ανόδου της εξαγωγικής ζήτησης στο τρέχον έτος και το παραμένον παρά την πρόσφατη άνοδο της τιμής του πετρελαίου χαμηλό ενεργειακό κόστος, ευνοούν την πραγματοποίηση επενδύσεων σε κάποιους από τους κλάδους της Μεταποίησης και στον τομέα του Τουρισμού. Στις Κατασκευές, η διεύρυνση της δραστηριότητας στα δημόσια έργα πέρυσι μάλλον δεν θα συνεχιστεί φέτος. Όμως, καθώς δεν αναμένονται αλλαγές στη φορολόγηση της ακίνητης περιουσίας νοικοκυριών και επιχειρήσεων, θεωρείται πλέον πιθανή η ανακοπή της πολύχρονης συρρίκνωσης της οικοδομικής δραστηριότητας και είτε η παραμονή της κοντά στο περυσινό επίπεδο, είτε η αύξησή της.

Στο σκέλος της επενδύσεων οι οποίες χρηματοδοτούνται και από το δημόσιο τομέα ή οφείλονται σε ενέργειές του, π.χ. σε παραχωρήσεις ή ιδιωτικοποιήσεις περιουσιακών του στοιχείων, η διαφαινόμενη οπισθοβαρή σε σχέση με το περασμένο έτος υλοποίηση του ΠΔΕ και ο αναθεωρημένος, χαμηλότερος προϋπολογισμός του, θα δώσουν μικρότερη ώθηση στις επενδύσεις. Από την άλλη πλευρά, η προετοιμασία των επενδυτικών σχεδίων και η υλοποίησή τους σε ιδιωτικοποιήσεις και παραχωρήσεις, όπως το Ελληνικό, τα περιφερειακά αεροδρόμια, ο Αστέρας, θα ενισχύσουν την επενδυτική δραστηριότητα. Ωστόσο, οι καθυστερήσεις στην τυπική ολοκλήρωσή τους (π.χ. περιφερειακά αεροδρόμια) και την αδειοδότησή τους (π.χ. Ελληνικό) θα

μετριάσουν τη συμβολή τους στις επενδύσεις.

Ένας τεχνικός παράγοντας ο οποίος αναμένεται να ασκήσει θετική επίδραση στην επενδυτική δραστηριότητα το 2017, ενδεχομένως σημαντική, είναι η εξέλιξη των αποθεμάτων. Η εκτεταμένη μείωσή τους το 2016, που έφτασε τα €1,6 δισεκ. και ήταν η μεγαλύτερη από το 2010, αποτελώντας την αποκλειστική αιτία συρρίκνωσης των επενδύσεων, προβλέπεται ότι θα είναι αρκετά μικρότερη φέτος, ενώ δεν αποκλείεται μια ήπια διεύρυνσή τους. Ενδεικτικά, με αμετάβλητο το σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου, όπως συνέβη την προηγούμενη χρονιά, ένας νέος περιορισμός των αποθεμάτων, κατά €400 εκατ., θα διαμορφώσει τις επενδύσεις 6,2% υψηλότερα. **Υπό τις ποικίλες επιδράσεις των παραγόντων οι οποίοι επηρεάζουν τις επενδύσεις, αυτές αναμένεται να διευρυνθούν φέτος. Η αναμενόμενη άνοδός τους, της τάξης του 10 με 12%, θα προέλθει κυρίως από επενδύσεις σε μεταποιητικούς κλάδους και στον Τουρισμό, από τη μικρή ανάκαμψη της οικοδομικής δραστηριότητας, αλλά και από το θετικό τεχνικό αποτέλεσμα της μεταβολής των αποθεμάτων.**

Ως προς τις προοπτικές στον εξωτερικό τομέα της ελληνικής οικονομίας, την τάση στις **εξαγωγές** κατά το τρέχον έτος αναμένεται να διαμορφώσουν κατά κύριο λόγο, εάν όχι αποκλειστικά, οι εξαγωγές υπηρεσιών. Η διεθνής ζήτηση για μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες παρουσιάζει σταθερή, ισχυρή άνοδο καθ' όλο το δεύτερο εξάμηνο του 2016 και στην αρχή

του 2017. Από την άλλη πλευρά, υποχώρηση σε αυτό το χρονικό διάστημα σημειώνεται στις εισπράξεις από τον τουρισμό. Ωστόσο η πτώση τους παρουσίασε σημαντική επιβράδυνση στη διάρκεια αυτής της περιόδου, με αποτέλεσμα από 13% τον περασμένο Αύγουστο να βρίσκεται στην περιοχή του 2,5% τον πρώτο μήνα φέτος. Δεδομένων της κλιμάκωσης των συγκρούσεων στη Συρία και της ρευστότητας στην Τουρκία, που αποτρέπουν το τουριστικό ενδιαφέρον, εφόσον οι πληροφορίες για τις διεθνείς τουριστικές κρατήσεις επαληθευτούν, θεωρείται πλέον πιθανή η ενίσχυση των εσόδων από τον τουρισμό, έστω σε μικρό βαθμό.

Σε ότι αφορά τις εξαγωγές προϊόντων, εξαιρουμένων των καυσίμων και των πλοίων, η τάση τους παρουσιάζει εναλλαγές από ανοδική σε πτωτική στο τρίμηνο Νοέμβριος '16 – Φεβρουάριος '17, βάσει των στοιχείων της ΕΛ.ΣΤΑΤ. Η εκτεταμένη αύξηση της αξίας των εξαγωγών καυσίμων προέρχεται σε μεγάλο βαθμό από τις υψηλότερες διεθνείς τιμές του πετρελαίου και δεν αντανakλά μεταβολές στον όγκο. Επιπλέον, εφόσον η καθίζηση των ναύλων για μεταφορές ξηρού φορτίου που πλήττει τη ναυτιλιακή δραστηριότητα, μάλλον θα οδηγήσει σε σημαντική αύξηση των πωλήσεων πλοίων, τουλάχιστον μέχρι το μεταφορικό κόστος να αρχίσει να αυξάνεται. Αυτές οι αντίρροπες μεταξύ τους τάσεις στις εξαγωγές κατηγοριών προϊόντων δεν παρέχουν αξιόπιστες ενδείξεις για την εξέλιξη του συνόλου τους το τρέχον έτος. Συνεπώς, προς το παρόν θεωρείται πλέον

πιθανή η διαμόρφωσή τους γύρω από το περυσινό τους επίπεδο. Όμως, **η ισχυρή ανοδική δυναμική των εξαγωγών υπηρεσιών πιθανότατα θα καθορίσει την τάση του συνόλου των εξαγωγών, οδηγώντας τις 5,0-5,5% υψηλότερα από ότι πέρυσι.**

Στο σκέλος των **εισαγωγών**, η διεύρυνσή τους στο δεύτερο εξάμηνο της προηγούμενης χρονιάς φαίνεται ότι παγιώνεται και ενισχύεται τους πρώτους μήνες του τρέχοντος έτους, ιδίως η εγχώρια ζήτηση για παραγόμενα στο εξωτερικό προϊόντα. Η συγκριμένη εξέλιξη θεωρείται ότι οφείλεται πρωτίστως στη χαλάρωση των περιορισμών στις εισαγωγές τον Ιούλιο του 2016. Συνεπώς, θα συνεχιστεί τουλάχιστον στη διάρκεια του τρέχοντος εξαμήνου, έως ότου συμπληρωθεί ένα έτος από αυτή τη μεταβολή και τεχνικά εξαλειφθεί η επίδρασή της στις ετήσιες μεταβολές των εισαγωγών. Ευνόητα, τυχόν περαιτέρω χαλάρωση των capital controls θα διευκολύνει περισσότερο την εισροή εμπορευμάτων. Η διεύρυνση των εισαγωγών θα προέλθει και από την αναμενόμενη αύξηση της εγχώριας ζήτησης το 2017, τόσο από την υψηλότερη ιδιωτική κατανάλωση όσο και από τις επενδύσεις, η οποία θα διοχετευθεί σε μεγάλο βαθμό σε αγαθά και υπηρεσίες που δεν παράγονται εγχωρίως. Αντίρροπα στη διεύρυνση των εισαγωγών θα επενεργήσουν η άνοδος της τιμής του πετρελαίου, η αύξηση του ΕΦΚ σε παράγωγά του και η χαμηλή ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου. Όλες αυτές οι μεταβολές επενεργούν περιοριστικά στην

αγοραστική δύναμη. Λαμβάνοντας υπόψη κυρίως την υψηλή συσχέτιση εγχώριας ζήτησης – εισαγωγών και τη χαλάρωση των capital controls τον Ιούλιο του 2016, **οι εισαγωγές προβλέπεται να είναι περίπου 6,0% υψηλότερες το 2017.**

Συνοψίζοντας τις προβλέψεις για τις τάσεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ το 2017, η ιδιωτική κατανάλωση θα συνεχίσει να αυξάνεται για τρίτο έτος, λόγω της νέας, ηπιότερης από ότι τα δύο προηγούμενα χρόνια, κάμψης της ανεργίας, εξαιτίας της αύξησης της απασχόλησης σε εξωστρεφείς κλάδους (π.χ. σε μεταποιητικούς, Τουρισμό). Στη διεύρυνσή της θα συμβάλλει και η επέκταση των ηλεκτρονικών συναλλαγών, η επίδραση των οποίων θεωρείται ότι είναι αισθητή ήδη από πέρυσι. Στον αντίποδα, ανασχετικά στην αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης θα επενεργήσουν τα δημοσιονομικά μέτρα που λήφθηκαν στο πλαίσιο της πρώτης αξιολόγησης, τα οποία βρίσκονται σε πλήρη ισχύ από την αρχή του 2017. Καθώς τυχόν πρόσθετα μέτρα θα αφορούν στη διετία 2019 – 2020, δεν αναμένονται πιέσεις από αυτά φέτος στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών. Σε ότι αφορά τη δημόσια κατανάλωση, η παρατεταμένη δεύτερη αξιολόγηση του τρέχοντος Προγράμματος έχει οδηγήσει σε συγκράτησή της. Ωστόσο όταν εκταμιευτεί η συνδεδεμένη με αυτή δόση, το μεγαλύτερο μέρος της υστέρησης δαπανών θα καλυφθεί, εάν όχι το σύνολό τους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το τρέχον έτος η έμφαση για τη συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής δίνεται στην ενίσχυση των φορολογικών εσόδων,

προβλέπεται διαμόρφωση των καταναλωτικών δαπανών κοντά στο περυσινό τους επίπεδο ή μικρή περιστολή τους.

Στο πεδίο των επενδύσεων, μεγαλύτερο πρόσκομμα στην υλοποίησή τους θα αποτελέσει για ακόμα ένα έτος η στενότητα πηγών χρηματοδότησης, τόσο από τον ιδιωτικό όσο και από το δημόσιο τομέα. Η διεύρυνση των σχετικών επιλογών συνδέεται κυρίως με την ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης, η οποία θα επιτρέψει την εξέταση της ένταξης στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ, τη χαλάρωση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων, εξελίξεις που θα βελτιώσουν την εμπιστοσύνη των διεθνών επενδυτών στην ελληνική οικονομία. Η επιτάχυνση της χαμηλής απορροφητικότητας πόρων από την ΕΕ για το συγχρηματοδοτούμενο σκέλος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων επίσης είναι αναγκαία για την ενίσχυση της διαθεσιμότητας επενδυτικών κεφαλαίων. Στην πλευρά των συνθηκών στο επενδυτικό περιβάλλον, η ολοκλήρωση της αξιολόγησης θα συνεπάγεται ότι σε ορισμένα διαρθρωτικά ζητήματα που το επηρεάζουν θα έχουν σημειωθεί εξελίξεις. Οι πλέον σημαντικές είναι αυτές στην αγορά εργασίας, οι οποίες αναμένονται από μέρος των επιχειρήσεων για τον επενδυτικό σχεδιασμό τους. Πάντως, οι διαδοχικές αλλαγές στην φορολογία επιχειρήσεων και ελεύθερων επαγγελματιών και η γενικότερη αίσθηση μεταβλητότητας του κανονιστικού πλαισίου στην Ελλάδα που προξενούν, αποτελούν έναν από τους πλέον αποτρεπτικούς παράγοντες στην ανάληψη επενδυτικού

ρίσκου. Σε κλαδικό επίπεδο, η συνέχιση της ανόδου της εξαγωγικής ζήτησης ευνοεί την πραγματοποίηση επενδύσεων σε κάποιους σε κλάδους της Μεταποίησης, στον Τουρισμό και τις Μεταφορές. Τόνωση της επενδυτικής δραστηριότητας θα προέλθει και από τις ιδιωτικοποιήσεις και τις παραχωρήσεις οι οποίες ολοκληρώθηκαν το 2016, όμως θα είναι μικρή, καθώς σε πολλές περιπτώσεις καθυστερεί η τυπική ολοκλήρωσή τους και η αδειοδότηση των επενδυτικών σχεδίων. Ένας τεχνικός παράγοντας ο οποίος αναμένεται να ασκήσει θετική επίδραση στην επενδυτική δραστηριότητα το 2017, ενδεχομένως σημαντική, είναι η εξέλιξη των αποθεμάτων.

Στο σκέλος των εισαγωγών, η ενίσχυση της εγχώριας ζήτησης, η υψηλή συσχέτιση της με τη ζήτηση για προϊόντα και υπηρεσίες από το εξωτερικό και η επίδραση της χαλάρωσης των capital controls πέρυσι τον Ιούλιο, θα διαμορφώσουν τις εισαγωγές αισθητά υψηλότερα από ότι το 2016. **Συνεκτιμώντας τις παραπάνω τάσεις σε παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τις συνιστώσες του ΑΕΠ, η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας το 2017 θα διαμορφωθεί στην περιοχή του 1,5%, ίσως και λίγο χαμηλότερα.**

Ως προς τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας το τρέχον έτος, η αναμενόμενη ενίσχυση της δραστηριότητας σε εξωστρεφείς κλάδους στη Μεταποίηση, στον Τουρισμό και τις Μεταφορές, θα έχει θετικό αντίκτυπο και στην απασχόλησή τους. Τη δημιουργία θέσεων εργασίας εκτιμάται ότι θα ευνοήσουν οι επερχόμενες αλλαγές στο ρυθμι-

στικό πλαίσιο της αγοράς εργασίας. Στον αντίποδα, οι αλλαγές στην άμεση φορολογία και τις ασφαλιστικές εισφορές των ελεύθερων επαγγελματιών από την αρχή του 2017, τουλάχιστον σε πρώτη φάση θα οδηγήσουν σε κάμψη της απασχόλησης στους κλάδους τους. Η σημαντική δημιουργία θέσεων απασχόλησης από προγράμματα του ΟΑΕΔ μάλλον θα συνεχιστεί, καθώς στο Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού για το 2017, για την προστασία των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, μεταξύ άλλων προβλέπεται η δημιουργία βραχυπρόθεσμων ευκαιριών απασχόλησης για 52.000 μακροχρόνια ανέργους, ενώ θα απασχοληθούν 43.000 άνεργοι σε δημόσια έργα.

Πρόσφατα ξεκίνησε η απασχόληση σχεδόν 23 χιλιάδων δικαιούχων στο πλαίσιο προγράμματος κοινωφελούς χαρακτήρα σε δήμους που οργανώνει ο ΟΑΕΔ. Μέσω άλλου προγράμματος, 3.150 μακροχρόνια άνεργοι θα απασχοληθούν στον τομέα της Υγείας. **Υπό την ταυτόχρονη επίδραση των παραπάνω παραγόντων η ανεργία θα περιοριστεί εκ νέου το 2017, για τέταρτο συνεχόμενο έτος. Όμως η κάμψη της θα είναι λίγο μικρότερη από πέρυσι, λίγο μεγαλύτερη από μια ποσοστιαία μονάδα (22,2%).**

Ολοκληρώνοντας τις προβλέψεις με αυτές για τις **τιμές**, ο βασικός παράγοντας που συντήρησε τον αποπληθωρισμό από το φθινόπωρο του 2014, η πτώση της τιμής του πετρελαίου, έχει αναστραφεί από τον περασμένο Οκτώβριο, κατόπιν της απόφασης του Διεθνούς Ενεργειακού Φόρουμ για περιορισμό της ημερήσιας πετρελαϊκής παραγωγής.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο –Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2010)

	2015	2016	2017	2018
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	-0,2	-0,3	2,7	3,1
Ιδιωτική Κατανάλωση	-0,2	0,6	1,6	1,6
Δημόσια Κατανάλωση	0,0	-0,6	0,2	0,0
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-0,2	4,0	12,0	14,2
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	3,4	0,7	3,9	4,7
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	0,3	1,5	3,2	4,2
Απασχόληση	0,5	2,2	2,1	2,2
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	-2,9	0,2	1,0	2,0
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	-1,2	2,0	-0,9	0,0
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	-1,1	0,0	1,3	1,0
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	-0,2	0,7	2,6	2,9
Καθαρές Εξαγωγές	1,0	-0,3	0,2	0,1
Αποθέματα	-1,0	-0,2	0,0	0,1
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-7,5	-1,1	-1,1	0,7
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	0,0	-0,7	-0,7	-0,6
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	177,4	179,7	177,2	170,6
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	24,9	23,4	22,0	20,3

Πηγή: European Economic Forecast, winter 2017, European Commission, Φεβρουάριος 2017

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2015 - 2018
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2010, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΑΤ		
	2015	2016	2017	2016	2017	2018	2016	2017	2018	2016	2017	2018
ΑΕΠ	-0,2	-0,3	2,7	-0,3	2,7	3,1	0,0	1,3	1,9	0,0	2,2	2,7
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	:	:	:	0,7	2,5	2,9	0,6	0,8	1,6	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	-0,2	-0,6	1,8	0,6	1,6	1,6	-0,9	0,8	1,6	:	:	:
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	-1,1	0,0	0,6	0,0	1,3	1,0	0,1	1,1	1,4	0,0	1,3	1,4
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	-0,2	3,3	9,1	4,0	12,0	14,2	3,3	4,3	4,6	:	:	:
Ανεργία (%)*	24,9	23,7	22,6	23,4	22,0	20,3	23,5	23,1	22,7	23,8	21,9	21,0
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-7,5	-2,2	-0,8	-1,1	-1,1	0,7	-2,0	-0,2	0,5	0,0	-1,5	-1,0
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	:	-0,7	-0,7	-0,6	-1,0	-0,6	-0,1	-0,6	-0,3	0,0
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	177,4	180,3	176,5	179,7	177,2	170,6	179,7	176,6	171,5	181,3	180,7	181,5

* Βάσει της μεθοδολογίας της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού

Πηγές: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2017, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2016 – European Economic Forecast, winter 2017, European Commission, Φεβρουάριος 2017 - OECD Economic Outlook No. 100, Νοέμβριος 2016 – World Economic Outlook, IMF, Απρίλιος 2017 - Fiscal Monitor, IMF, Απρίλιος 2017

Ωστόσο από το τέλος του Δεκεμβρίου του 2016 διακυμαίνεται μεταξύ \$52-56 και δεν έχει παρουσιάσει μια νέα, σταθερή ανοδική τάση. Πάρα ταύτα, παραμένει σε επίπεδο πολύ υψηλότερο σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2016. Ανοδικά στις τιμές λιανικής πώλησης των πετρελαιοειδών επενεργούν από την αρχή του 2017 και οι αυξήσεις στους έμμεσους φόρους στο πετρέλαιο και το υγραέριο κίνησης, επίδραση η οποία θα διατηρηθεί καθ' όλο το τρέχον έτος. Παρόμοιες τάσεις έχουν ήδη παρατηρηθεί και αναμένεται να συνεχιστούν από την άνοδο των υπόλοιπων έμμεσων φόρων από την 1^η Ιανουαρίου του 2017, στον καπνό και τα τσιγάρα, στη σταθερή τηλεφωνία και στην εισαγωγή καφέ, συντηρώντας την άνοδο του ΓΔΤΚ, καθώς πρόκειται για αγαθά και υπηρεσίες ευρείας κατανάλωσης, με σημαντική βαρύτητα στη διαμόρφωσή του. Συνεπώς, **οι υψηλότερες διεθνείς τιμές του πετρελαίου και οι αυξήσεις των έμμεσων φόρων θα αντιστρέψουν τον αποπληθωρισμό των προηγούμενων τεσσάρων ετών, οδηγώντας σε αύξηση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή το 2017 κατά 1,5%.**

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

Βιομηχανία

Κατά το 2016 η βιομηχανική παραγωγή στην Ελλάδα παρουσίασε οριακή ενίσχυση σε σχέση με το 2015, της τάξης του 0,5%. Ωστόσο, την αναιμική διεύρυνση του 2016 διαδέχεται σημαντική ενίσχυση στο πρώτο δίμηνο του 2017, κατά το οποίο ο σχετικός

δείκτης ανήλθε κατά 9,0%, αντί μικρής αύξησης κατά 1,0% στο αντίστοιχο περυσινό χρονικό διάστημα.

Στο σύνολο του 2016, οι τιμές των βιομηχανικών προϊόντων περιορίστηκαν κατά 5,7% αντί μείωσης κατά 7,2% το 2015. Η οριακά μεγαλύτερη παραγωγή και οι μειωμένες τιμές επέφεραν κάμψη του τζίρου κατά 5,3%, μικρότερη ωστόσο από ότι το 2015 (11,3%). Κατά τους πρώτους μήνες του 2017, η παραπάνω εικόνα διαταράσσεται. Η αύξηση στις τιμές κατά το πρώτο δίμηνο (+10,3% αντί -9,4% πριν ένα χρόνο) επηρεάζει θετικά τον κύκλο εργασιών της ελληνικής βιομηχανίας, ο οποίος κατά τον Ιανουάριο του 2017 βελτιώνεται κατά 26,9% αντί -14,2% πέρσι.

Στην Ευρωζώνη το 2016 η βιομηχανική παραγωγή παρέμεινε αμετάβλητη, αντί βελτίωσης κατά +2,3% το 2015. Ήπιες τάσεις εμφανίζονται και κατά το πρώτο δίμηνο του έτους, με τον σχετικό δείκτη να αυξάνεται κατά 0,5% αντί 2,3% το αντίστοιχο περυσινό δίμηνο.

Σε επίπεδο βασικών βιομηχανικών κλάδων στην Ελλάδα το 2016, η παραγωγή υποχώρησε στα Ορυχεία – Λατομεία κατά 14,7%, σε συνέχεια ηπιότερης μείωσης κατά 6,5% το 2015. Αντίθετα, διεύρυνση της παραγωγής καταγράφηκε σε όλους τους υπόλοιπους κλάδους. Αναλυτικά, η μεγαλύτερη αύξηση το 2016 σημειώθηκε στις Μεταποιητικές βιομηχανίες (+4,2% αντί +1,8% το 2015). Ακολούθησαν ο κλάδος του Ηλεκτρισμού (+1,7% αντί +0,5%) και η παροχή Νερού (+0,4% σε σχέση με +1,9% πρόπερσι). Κατά το

πρώτο δίμηνο του 2017 σημειώθηκε αύξηση σε όλους τους βασικούς κλάδους της βιομηχανίας. Η παραγωγή Ηλεκτρισμού ενισχύεται κατά 30,0%, αντί απωλειών 4,4% πριν ένα χρόνο. Έπονται σε άνοδο η Μεταποίηση (3,7% αντί 2,9%), τα Ορυχεία-Λατομεία (1,9% έναντι -9,3%) και η Παροχή Νερού (1,6% αντί -2,1%).

Την ίδια περίοδο φέτος στα Ορυχεία, αύξηση προϊόντος σημειώνεται μόνο στην εξόρυξη άνθρακα-λιγνίτη, κατά 13,7%, έναντι απωλειών 21,4% στο ίδιο χρονικό διάστημα πέρυσι. Σταθερό παραμένει το προϊόν της άντλησης αργού πετρελαίου, αντί κατακόρυφης αύξησης κατά 66,5% στο πρώτο δίμηνο του 2016. Στον αντίποδα, πτωτικά κινήθηκε η εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων (-22,6% αντί +12,7%) και οι λοιπές εξορυκτικές δραστηριότητες (-11,9% έναντι +8,7%).

Στη Μεταποίηση καταγράφηκαν απώλειες σε 13 από τους 24 υποκλάδους στο δίμηνο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου του τρέχοντος έτους. Σε κλάδους με ειδική βαρύτητα για την ελληνική οικονομία, η παραγωγή ανήλθε στα Βασικά Μέταλλα κατά 34,0% (από +0,6% το 2016) και στα Βασικά Φαρμακευτικά προϊόντα κατά 10,7% (από +5,8%). Στον αντίποδα, η παραγωγή Τροφίμων περιορίστηκε κατά 1,3% (έναντι +1,0 % το 2016).

Μεταξύ των υπόλοιπων μεταποιητικών κλάδων, η μεγαλύτερη κάμψη στο πρώτο δίμηνο του 2017 εκδηλώθηκε στην παραγωγή Καπνού (-32,9% αντί +25,6% πέρυσι), στον Λοιπό Εξοπλισμό Μεταφορών

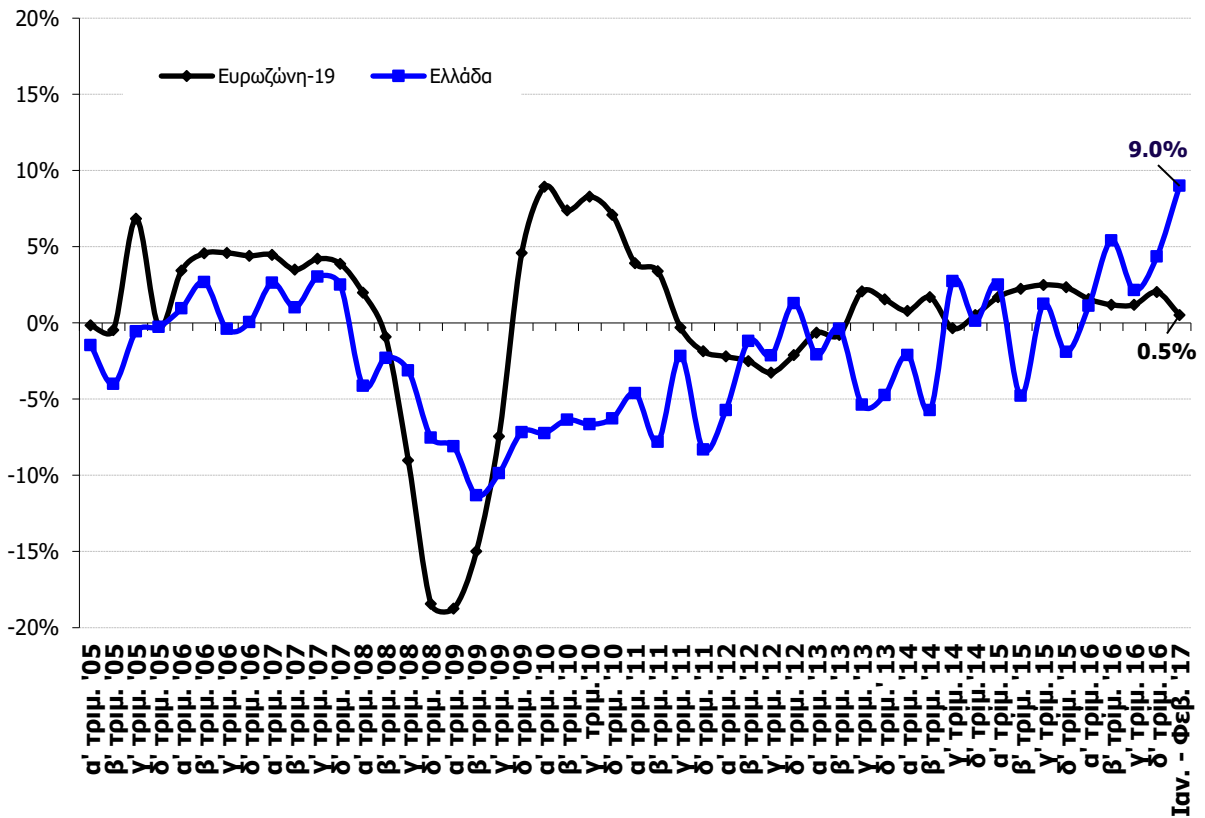
(-11,4% έναντι +0,5%) και στις Εκτυπώσεις (-10,8% αντί -5,4%). Ηπιότερες απώλειες σημειώθηκαν στα Είδη Ένδυσης (-6,7% αντί -14,6%), στα Είδη Υπόδησης (-5,2% αντί +13,4%) και στα Χημικά προϊόντα (-4,0% αντί +12,2%).

Στους κλάδους των οποίων η παραγωγή ενισχύθηκε κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα περιλαμβάνονται τα Μηχανοκίνητα Οχήματα όπου η παραγωγή υπερτριπλασιάστηκε (340%) έναντι μείωσης κατά 65,5% την αντίστοιχη προπέρσινη περίοδο. Ακολουθούν οι Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές (+27,7% αντί -47,7%), η Κατασκευή Μεταλλικών προϊόντων (+17,9% αντί 3,7%) και ο Ηλεκτρολογικός εξοπλισμός (+14,0% έναντι -2,6%).

Στις επίπεδο κύριων ομάδων βιομηχανικών αγαθών το 2016, κάμψη προϊόντος σημειώθηκε αποκλειστικά στα διαρκή καταναλωτικά αγαθά (-1,4%, αντί αύξησης κατά 2,4% το 2015). Η παραγωγή ενισχύθηκε σε όλες τις υπόλοιπες κύριες ομάδες. Αντιθέτως, κατά το πρώτο δίμηνο του 2017 σημειώνεται ενίσχυση στις 4 εκ των 5 ομάδων βιομηχανικών αγαθών. Συγκεκριμένα, η παραγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών ενισχύθηκε κατά 18,9%, έναντι μείωσης κατά 15,1% στην αντίστοιχη περίοδο του 2016. Έπονται τα Ενεργειακά αγαθά (16,9% αντί -2,5%), τα Ενδιάμεσα αγαθά (8,7% αντί +4,7%) και τα Διαρκή Καταναλωτικά αγαθά (3,3% έναντι -6,7%). Απώλειες σημειώθηκαν μόνο στην παραγωγή μη Διαρκών Καταναλωτικών αγαθών (-4,5% αντί +4,5%).

Διάγραμμα 3.1

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-19 Π.Μ. (%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

Πηγές: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat

Κατασκευές

Κατά τη διάρκεια του 2016, ο δείκτης παραγωγής στον κλάδο των Κατασκευών ενισχύθηκε κατά μέσο όρο 23,5%, άνοδος πολύ μεγαλύτερη της αντίστοιχης το 2015 (+2,5%). Σε αυτή την βελτίωση συνέβαλε σημαντικά η επίδοση του δείκτη κατά το τρίτο τρίμηνο, στο οποίο καταγράφηκε αύξηση 75,6% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2015.

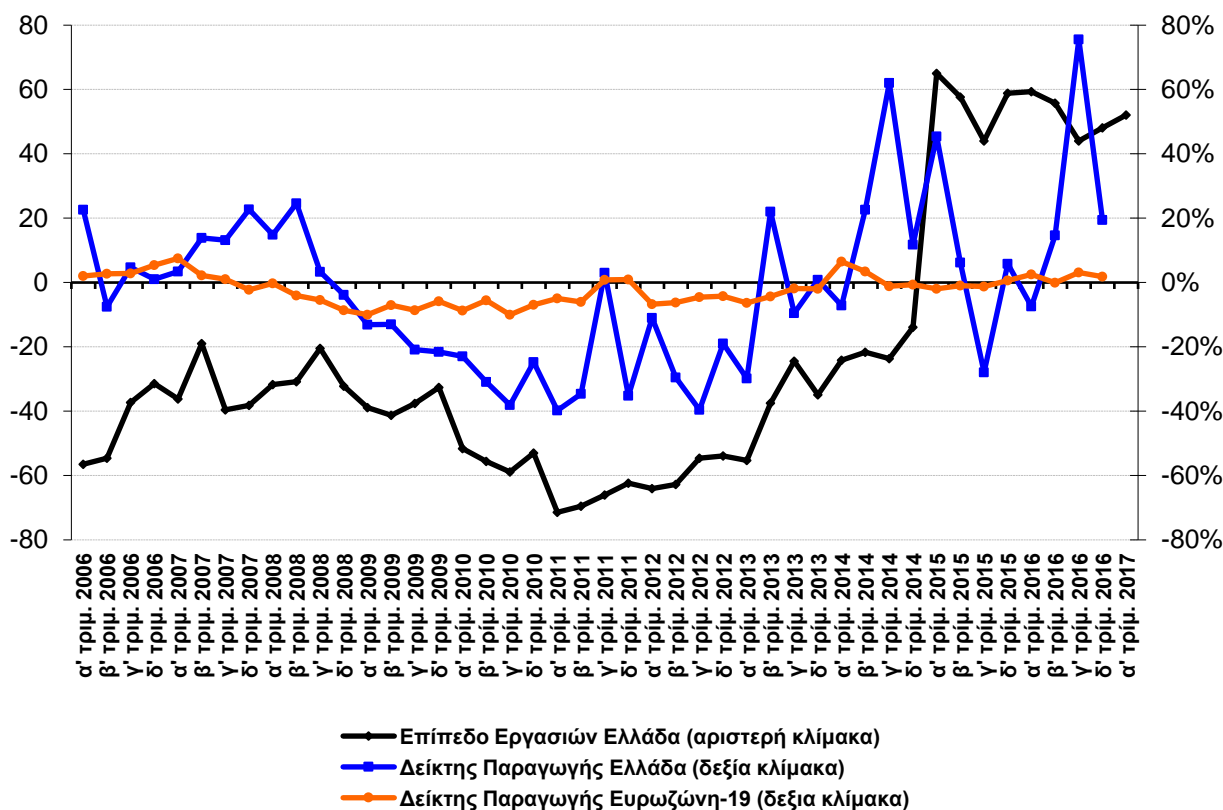
Παραπλήσιες ήταν οι τάσεις στους επιμέρους δείκτες. Συγκεκριμένα, ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων διευρύνθηκε κατά 18,5%, όταν το 2015 αυξήθηκε

κατά 11,6%, ενώ άνοδο κατά 27,5% σημείωσε ο δείκτης παραγωγής έργων πολιτικού μηχανικού, κατόπιν απωλειών κατά 3,8% πρόπερσι. Πάντως, η έντονα ανοδική τάση του 2016 στα οικοδομικά έργα δεν συνάδει με τα στοιχεία για τη νέα ιδιωτική και δημόσια οικοδομική δραστηριότητα, σύμφωνα με τα οποία η επιφάνεια των νέων οικοδομών περιορίστηκε κατά 12,9%, ενώ ο όγκος τους κατά 34,0%.

Αντίστοιχα, η παραγωγή στις Κατασκευές στην Ευρωζώνη το 2016 αυξήθηκε με ρυθμό 4,4%, κατόπιν οριακής υποχώρησης κατά 0,3% το 2015.

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ – Eurostat

Λιανικό Εμπόριο

Κατά το 2016, ο δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο εμφάνισε τάσεις σταθεροποίησης καθώς υποχώρησε κατά μόλις 0,6%, κατόπιν κάμψης κατά 1,4% το 2015. Αντίστοιχη τάση σημειώθηκε τον Ιανουάριο του 2017, με το δείκτη να παραμένει πρακτικά αμετάβλητος σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2016 (-0,1% αντί -1,7%).

Το 2016, ο όγκος εργασιών ενισχύθηκε σε 4 από τους 8 υποκλάδους του Λιανικού Εμπορίου. Στους κλάδους οι οποίοι σημείωσαν αύξηση πέρυσι συγκαταλέγονται τα Πολυκαταστήματα (+6,6%, αντί απωλειών 3,3% πρόπερσι), η Ένδυση-

Υπόδηση (+5,4% κατόπιν +8,0%), τα Βιβλία – Χαρτικά (+4,3% αντί +7,1%) και τα Μεγάλα Καταστήματα Τροφίμων (+0,4%, από -1,7%). Αντιθέτως, η εντονότερη αν και όχι μεγάλη κάμψη του 2016 σημειώθηκε στον κλάδο Καυσίμων και Λιπαντικών Αυτοκινήτων, με το σχετικό δείκτη να περιορίζεται κατά 4,1%, σε συνέχεια μείωσης 1,6% το 2015. Ακολούθησαν τα Φαρμακευτικά – Καλλυντικά (-2,7% αντί -0,4%) τα Τρόφιμα - Ποτά -Καπνός (-1,6% αντί -3,3%) και οι πωλήσεις Επίπλων- Ηλεκτρικών Ειδών (-1,2% αντί 3,8%).

Στην αρχή του 2017, στον πρώτο μήνα του, ο δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο ήταν ουσιαστικά αμετάβλητος σε σύγκριση με

πριν ένα χρόνο, όταν υποχωρούσε κατά 1,6%. Εντύπωση προκαλεί η ραγδαία συρρίκνωση στον υποκλάδο Τροφίμων-Ποτών, όπου ο σχετικός δείκτης περιορίστηκε κατά 11,7%, έναντι αύξησης κατά 5,9% τον Ιανουάριο του 2016. Σημαντικές απώλειες σημειώθηκαν στα Πολυκαταστήματα (-8,1% αντί +14,4%), στα Έπιπλα και Ηλεκτρικά είδη (-7,9%, από -0,7%) και στα Φαρμακευτικά-Καλλυντικά (-2,8% έναντι +1,8%). Ανοδικά αλλά με μικρότερο ρυθμό από ότι πέρυσι κινήθηκαν η Ένδυση-Υπόδηση (+5,7% αντί +8,5%) και τα Μεγάλα Καταστήματα Τροφίμων (+2,3% αντί -3,3%).

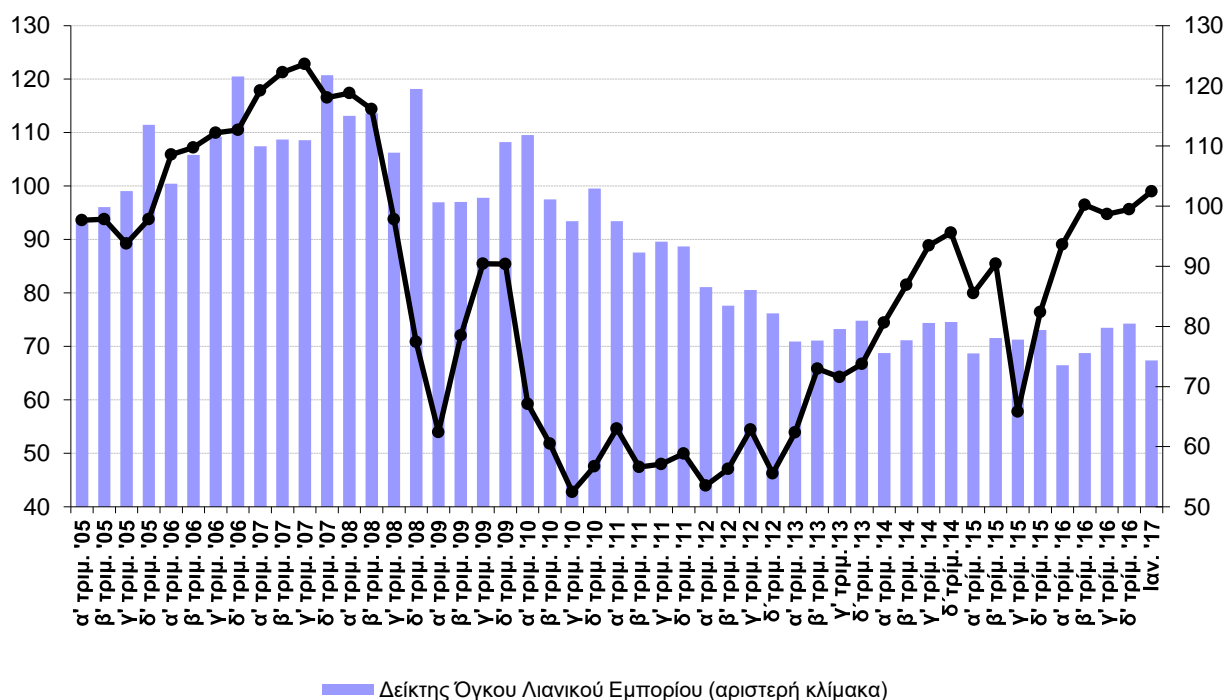
Οι προσδοκίες συνολικά στον κλάδο του λιανικού εμπορίου ήταν στάσιμες κατά το πρώτο τρίμηνο του 2017 σε σύγκριση με ένα χρόνο νωρίτερα, σύμφωνα με τους πρόδρομους δείκτες των **Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE**. Ο σχετικός δείκτης για το σύνολο του λιανικού εμπορίου ήταν ουσιαστικά αμετάβλητος, έναντι αύξησης κατά 8 μονάδες την αντίστοιχη περίοδο του 2016. Η απαισιοδοξία είναι εντονότερη στα Υφάσματα – Ένδυση - Υπόδηση (-13,4 μονάδες αντί πτώση 1,6 μονάδων πέρυσι), στα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (-11,3 μονάδες αντί +14,7) και στα Οχήματα-Ανταλλακτικά (-3,3 έναντι -1,8). Λιγότερο απαισιόδοξοι εμφανίζονται οι εκπρόσωποι των Τροφίμων-Ποτών-Καπνού (ενίσχυση κατά 9 μονάδες αντί +16 πέρυσι) καθώς

και ο κλάδος των Πολυκαταστημάτων (+8 μονάδες αντί +18 μονάδων στο περυσινό πρώτο τρίμηνο).

Ειδικά στα Αυτοκίνητα – Οχήματα, ο δείκτης διαμορφώθηκε στο πρώτο τρίμηνο του 2017 στις 103,3 μονάδες, έναντι 106,6 μονάδων το 2016 και 108,4 μονάδων το 2015. Οι συνολικές πωλήσεις επιβατικών αυτοκινήτων αυξήθηκαν στο πρώτο τρίμηνο του 2017 κατά 37,7%, σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα 2016. Η αύξηση αυτή αποτυπώθηκε και στο ισοζύγιο των τρεχουσών πωλήσεων του δείκτη επιχειρηματικών προσδοκιών, το οποίο ανήλθε στις 13 μονάδες, με ενίσχυση του ποσοστού όσων εκτιμούσαν αυξημένες πωλήσεις στο 38%, και αντίστοιχη πτώση όσων εκτιμούσαν μειωμένες πωλήσεις. Στο σκέλος των αποθεμάτων υπερίσχυσαν οι σταθεροποιητικές τάσεις (79%), ενώ άνοδος του ισοζυγίου σημειώθηκε και για τις πωλήσεις στο επόμενο τρίμηνο, στις 14 μονάδες, με αύξηση όσων αναμένουν αυξημένες πωλήσεις. Στον αντίποδα, στο σκέλος των παραγγελιών καταγράφηκε κάμψη, με περιορισμό όσων αναμένουν αύξηση παραγγελιών και ενίσχυση των επιχειρήσεων που εκτιμούν ότι θα καταγραφεί μείωσή τους στο επόμενο χρονικό διάστημα. Τέλος, σε ότι αφορά την απασχόληση, οι ενδείξεις σταθεροποίησης του προηγούμενου διαστήματος εξασθενούν και ενισχύεται το τμήμα των επιχειρήσεων που αναμένει άνοδό της.

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2010=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών Λιανικού Εμπορίου (1996-2006=100)

Πηγή: ΙΟΒΕ

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές του Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2010=100)					Μεταβολή 2016/2015	Μεταβολή Ιαν. '17/'16
	2014	2015	2016	Ιαν. 2017	Μεταβολή 2015/2014		
Γενικός Δείκτης	72,2	71,2	70,8	67,4	-1,4%	-0,6%	-0,1%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	73,3	72,9	73,2	68,9	-0,5%	0,5%	-0,3%
Επιμέρους Κατηγορίες Καταστημάτων							
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	81,2	79,8	80,1	74,7	-1,7%	0,4%	2,3%
Πολυκαταστήματα	82,5	79,8	85,1	79,4	-3,3%	6,6%	-8,1%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	68,1	67,0	64,2	61,5	-1,6%	-4,1%	-5,4%
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	67,6	65,4	64,4	52,7	-3,3%	-1,6%	-11,7%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	67,7	67,4	65,6	62,0	-0,4%	-2,7%	-2,8%
Ένδυση-Υπόδηση	66,4	71,7	75,6	94,3	8,0%	5,4%	5,7%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη- Οικιακός Εξοπλισμός	65,3	62,8	62,1	51,5	-3,8%	-1,2%	-7,9%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	89,0	95,3	99,4	92,6	7,1%	4,3%	5,6%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.5

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκίων στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	α' τρίμ. 2015	α' τρίμ. 2016	α' τρίμ. 2017	2016/2015	2017/2016
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	85,4	101,3	110,0	18,6%	8,6%
Υφάσματα-Ενδυση-Υπόδηση	90,0	88,4	75,0	-1,8%	-15,2%
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	67,7	82,4	71,1	21,7%	-13,7%
Οχήματα-Ανταλλακτικά	108,4	106,6	103,3	-1,7%	-3,1%
Πολυκαταστήματα	73,8	91,5	99,8	24,0%	9,1%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	85,5	93,6	94,0	9,5%	0,4%

Πηγή: ΙΟΒΕ

Χονδρικό Εμπόριο

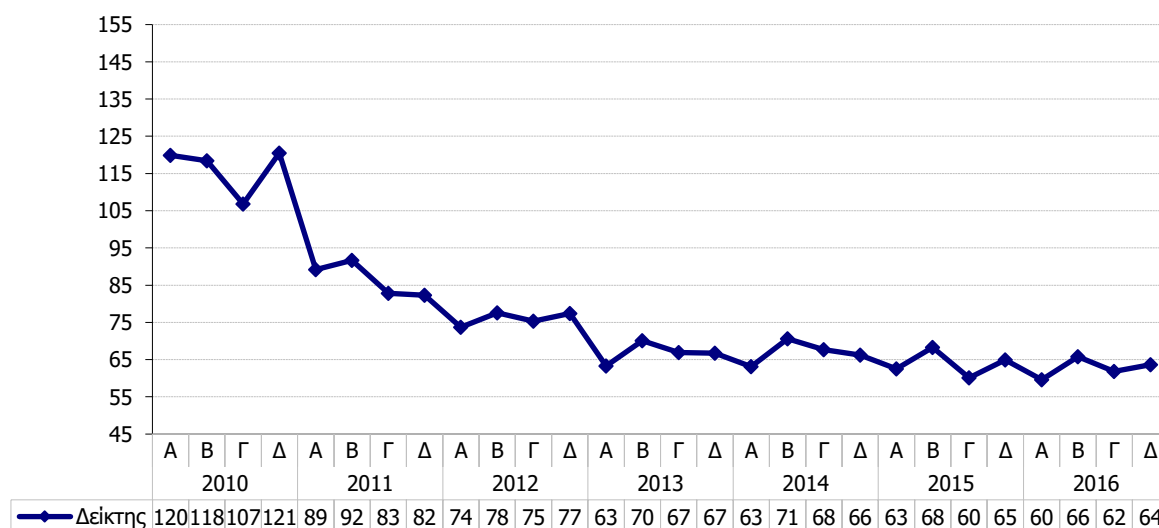
Η συρρίκνωση του χονδρικού εμπορίου συνεχίστηκε το 2016, ωστόσο με χαμηλότερο ρυθμό. Συγκεκριμένα, ο σχετικός δείκτης περιορίστηκε κατά 2,0%, σε σχέση με εντονότερες απώλειες το 2015 (-4,4%). Ο μέσος ετήσιος δείκτης διαμορφώθηκε στις 62,7 μονάδες, επίδοση που είναι η χειρότερη των τελευταίων 6 ετών. Κατόπιν της νέας πτώσης, οι απώλειες σε σχέση με το 2010 φθάνουν σχεδόν το 40%.

Υπηρεσίες

Ο κύκλος εργασιών υποχώρησε σε εννέα από τους από τους δεκατρείς υποκλάδους των Υπηρεσιών το 2016. Χαρακτηριστικά, ο κύκλος εργασιών στις Λοιπές Επαγγελματικές και Επιστημονικές Υπηρεσίες περιορίστηκε κατά 43,5%, αντί αύξησης κατά 21,8% το 2015. Παραπλήσιες απώλειες σημειώθηκαν και στις Υπηρεσίες Διαφήμισης (κλάδος 73), όπου ο τζίρος μειώθηκε με ρυθμό 40,9% αντί οριακής αύξησης κατά 1,0% πρόπερσι.

Διάγραμμα 3.4

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

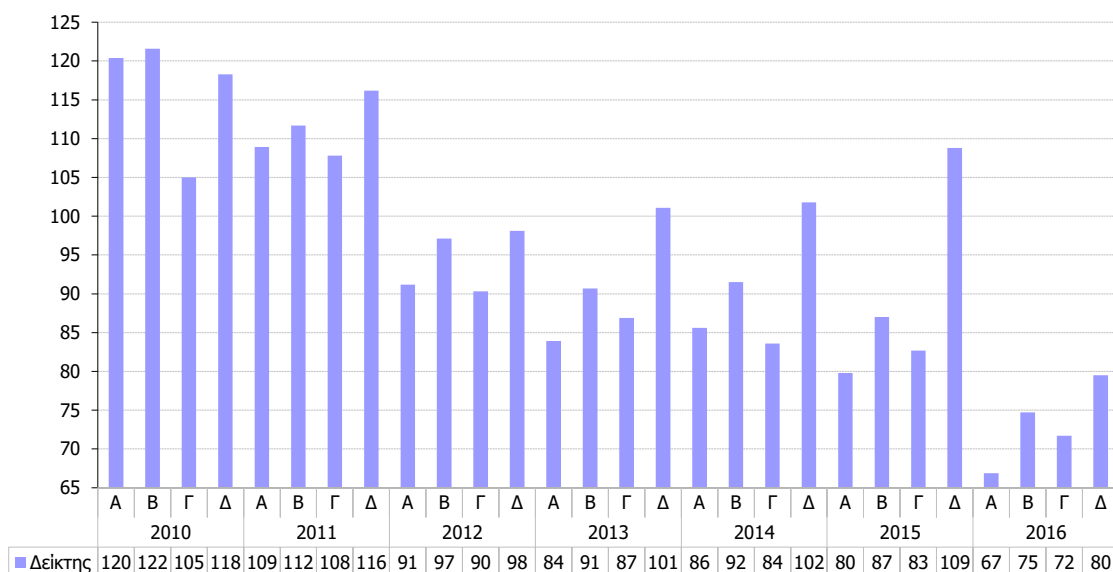
Ακολουθούν οι Υπηρεσίες Πληροφορικής (κλάδος 62), με απώλειες 23,1% αντί αύξησης κατά 7,6% το 2015 και οι Δραστηριότητες Καθαρισμού (κλάδος 81.2), με μείωση -23,0% αντί -32,0%. Στις Υπηρεσίες Επεξεργασίας Δεδομένων (κλάδος 63) σημειώθηκε κάμψη κατά 15,7%, σε συνέχεια αύξησης κατά 45,0% πρόπερσι, ενώ ίδιας έκτασης μείωση σημειώθηκε και στις Τηλεπικοινωνίες (κλάδος 61) με το τζίρο να χάνει περίπου 14,1% σε σχέση με το 2015 (-1,3%).

Από την άλλη πλευρά, καλύτερα από πέρσι κινούνται οι Νομικές και Λογιστικές υπηρεσίες (κλάδος 69 & 70.2), όπου ο κύκλος εργασιών ενισχύθηκε κατά 18,1%, αντί απωλειών κατά 12,7% το 2015. Ίδιας έκτασης βελτίωση της δραστηριότητας σημειώθηκε και στις Υπηρεσίες Απασχόλησης (κλάδος 78), με το σχετικό δείκτη να αυξάνεται κατά 17,7%, αντί αύξησης 24,2% το 2015. Στις υπηρεσίες Διοικητικών Δραστηριοτήτων (κλάδος 82) ο κύκλος εργασιών ενισχύθηκε κατά 15,2%, από 5,8% το 2015.

Σύμφωνα με τους πρόδρομους δείκτες οικονομικής συγκυρίας του IOBE για το πρώτο τρίμηνο του 2017 στους κλάδους των Υπηρεσιών, οι εκπρόσωποι των περισσότερων υπό μελέτη υποκλάδων τους προεξοφλούν καλύτερη πορεία σε σχέση με το περυσινό πρώτο τρίμηνο. Ο γενικός δείκτης αυξήθηκε κατά 9 μονάδες σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2016, όταν είχε χάσει 7,4 μονάδες. Στους επιμέρους κλάδους, περισσότερο αισιόδοξοι είναι οι εκπρόσωποι του Τουρισμού με τις προσδοκίες τους να ανέρχονται κατά 17,5 μονάδες, αντισταθμίζοντας τις έντονες απώλειες περυσινές (-18,3 μονάδες), καθώς και οι εκπρόσωποι των Χρηματοπιστωτικών οργανισμών (+17 μονάδες αντί +2 μονάδων το 2016). Αντίθετα, περισσότερο απαισιόδοξοι είναι οι εκπρόσωποι του κλάδου της Πληροφορικής όπου ο σχετικός δείκτης μειώνεται κατά 5,4 μονάδες αντί αύξησης κατά 9 μονάδες πριν ένα χρόνο.

Διάγραμμα 3.5

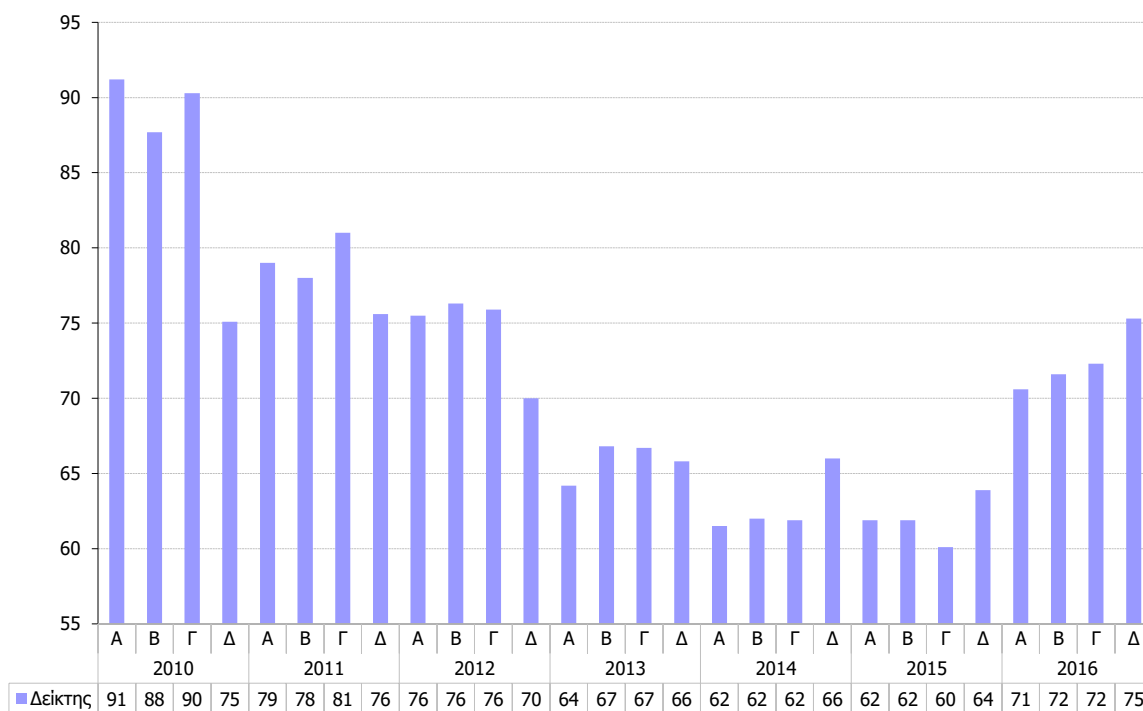
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων (κλάδος 53)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.6

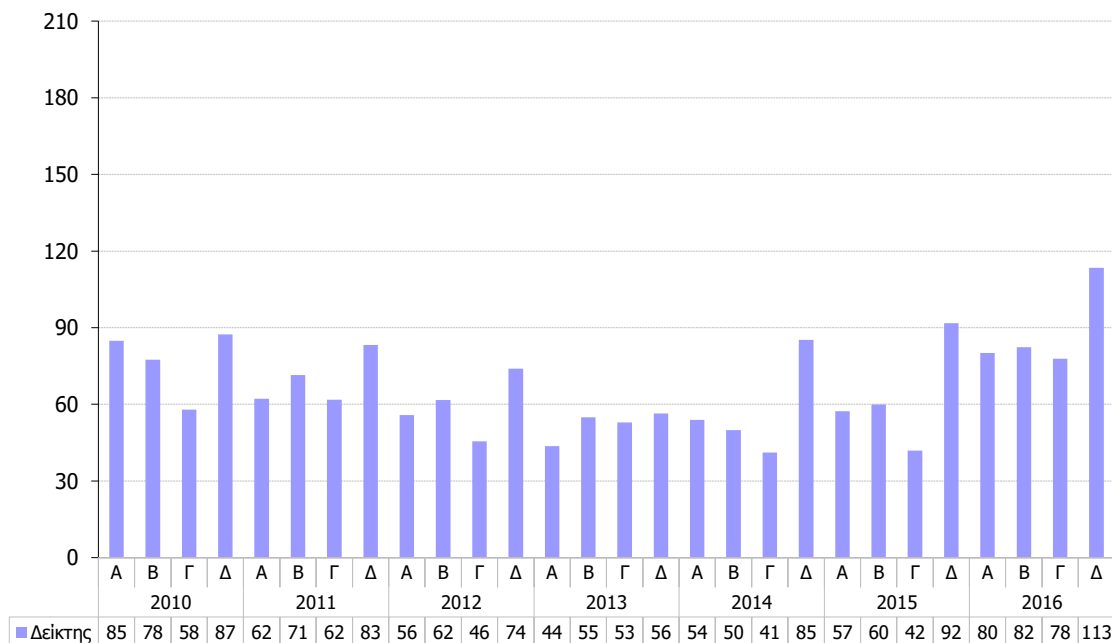
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.7

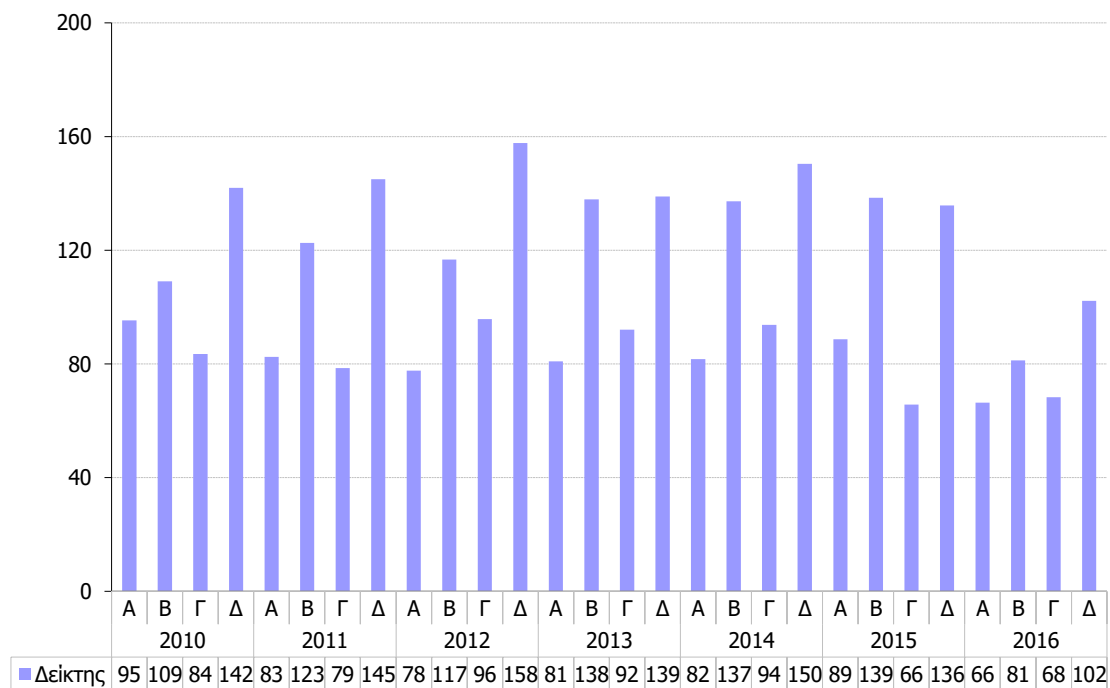
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Κλάδο Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος 62)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.8

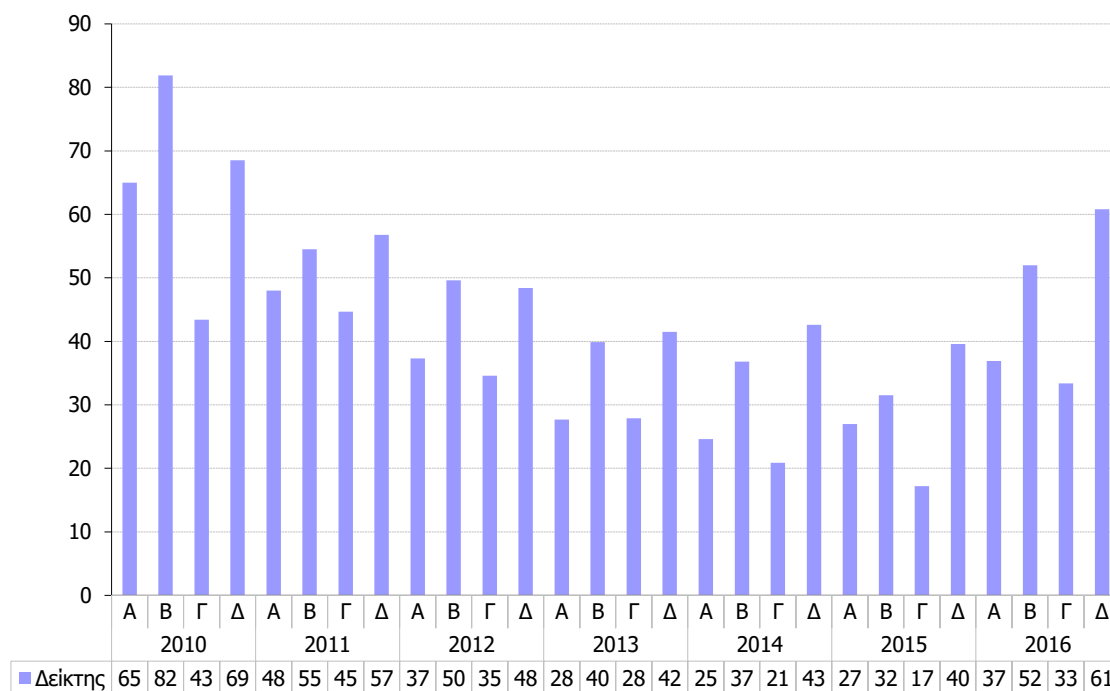
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Νομικών, Λογιστικών & παροχής συμβουλών διαχείρισης δραστηριοτήτων (κλάδοι 69+70.2)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.9

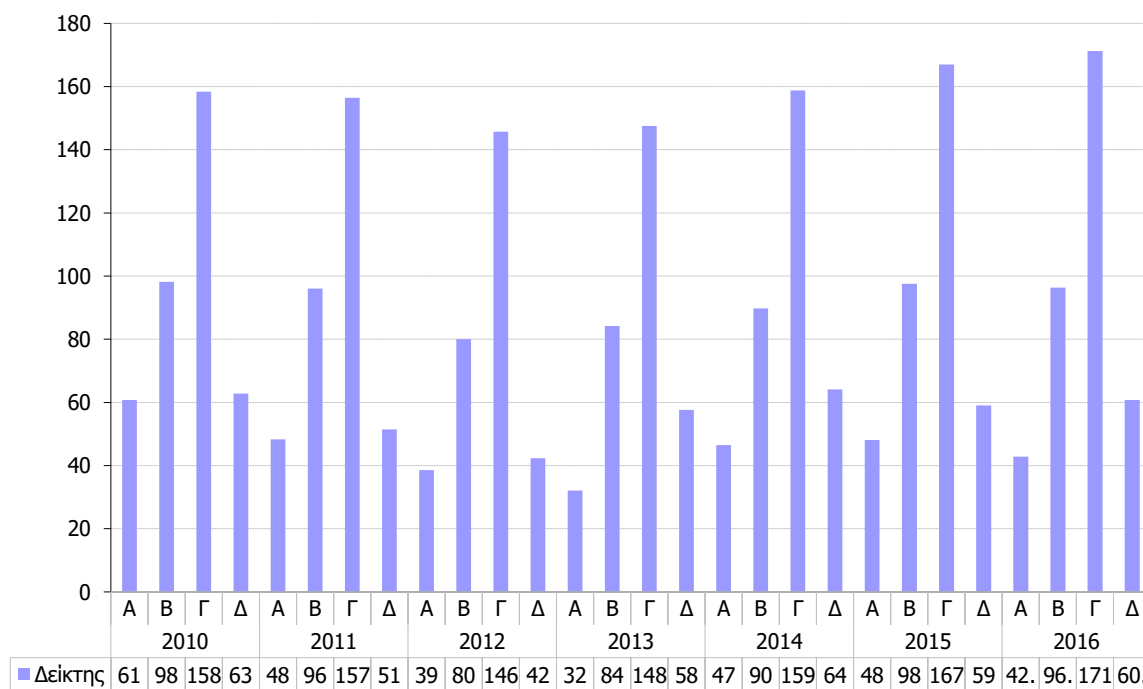
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (Κλάδος 73)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.10

Εξέλιξη του δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Τουρισμού (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης) (Κλάδοι 55 & 56)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.6

Δείκτης Κύκλου Εργασιών (Ετήσια Μεταβολή – 2010=100)

	2014	2015	2016	ΠΜ% '15/'14	ΠΜ% '16/'15
Εμπόριο Αυτοκινήτου	59,8	64,4	69,1	7,8%	7,3%
Μεταφορές Χερσαίες και μέσω Αγωγών	87,3	82,1	80,5	-5,9%	-1,9%
Πλωτές Μεταφορές	70,1	66,4	63,3	-5,3%	-4,6%
Αεροπορικές Μεταφορές	109,1	117,5	122,6	7,8%	4,3%
Υποστηρικτικές προς τις Μεταφορές Υπηρεσίες & Υπηρεσίες Αποθήκευσης	86,1	88,2	95,3	2,4%	8,0%
Ταχυδρομικές και Ταχυμεταφορικές Δραστηριότητες	77,9	75,3	73,2	-5,7%	0,9%
Εκδοτικές Δραστηριότητες	59,8	51,2	47,0	-17,4%	-6,1%
Τηλεπικοινωνίες	73,0	72,1	61,9	-0,6%	0,1%
Πληροφορική	75,6	81,4	62,6	11,0%	15,6%
Επεξεργασία Δεδομένων	74,3	108,9	91,8	28,3%	-9,9%
Νομικές, Λογιστικές, Συμβουλευτικές Υπηρεσίες	104,6	91,2	107,8	-14,9%	-7,0%
Αρχιτέκτονες, Μηχανικοί	51,5	53,9	52,6	0,3%	-0,9%
Διαφήμιση, Έρευνα Αγοράς, Δημοσκοπήσεις	48,3	48,7	28,8	2,5%	-6,1%
Διοικητικές Δραστηριότητες Γραφείου	42,7	104,3	120,1	63,0%	27,4%
Τουρισμός	91,4	92,6	92,8	1,3%	0,2%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.7

Κλαδικόι Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1996-2006=100)

	α' τρίμ. 2015	α' τρίμ. 2016	α' τρίμ. 2017	ΠΜ% '16-'15	ΠΜ% '17-'16
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια - Τουριστικά Γραφεία	93,4	75,1	92,6	-19,6%	23,3%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	66,3	55,8	56,9	-15,8%	2,0%
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	53,8	55,9	73,2	3,9%	30,9%
Πληροφορική	67,2	76,4	71,0	13,7%	-7,1%
Σύνολο Υπηρεσιών	76,4	69,0	77,9	-9,7%	2,0%

Πηγή: ΙΟΒΕ

3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Οι **εξαγωγές αγαθών** διαμορφώθηκαν στο σύνολο του 2016 στα €25,1 δισεκ., έναντι €25,5 δισεκ. το 2015, σημειώνοντας **υποχώρηση της τάξης του 1,5%**. Ωστόσο, εάν δεν ληφθούν υπόψη οι **εξαγωγές πετρελαιοειδών - πλοίων, οι υπόλοιπες εξαγωγές αυξήθηκαν πέρυσι κατά 1,2%**, καθώς διαμορφώθηκαν στα €18,4 δισεκ., από €18,2 δισεκ. το 2015 (Διάγραμμα 3.11). Επισημαίνεται ότι οι πολύ μικρότερες

εξαγωγές πετρελαιοειδών οφείλονται στην χαμηλότερη από ότι το 2015 τιμή του πετρελαίου, ειδικά στην περίοδο Ιανουαρίου – Μαρτίου πέρυσι. Συνεπώς, η συρρίκνωση της αξίας τους δεν οφείλεται σε αντίστοιχες μεταβολές στις ποσότητες. Οι εισαγωγές παρουσίασαν το 2016 αύξηση 0,5% και διαμορφώθηκαν σε €42,9 δισεκ., από €42,7 δισεκ. ένα χρόνο νωρίτερα. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω τάσεων στις βασικές συνιστώσες του εξωτερικού ισοζυγίου, το **εμπορικό έλλειμμα** διαμορφώθηκε πέρυσι €606,5 εκατ. υψηλότερα από ότι το ένα χρόνο

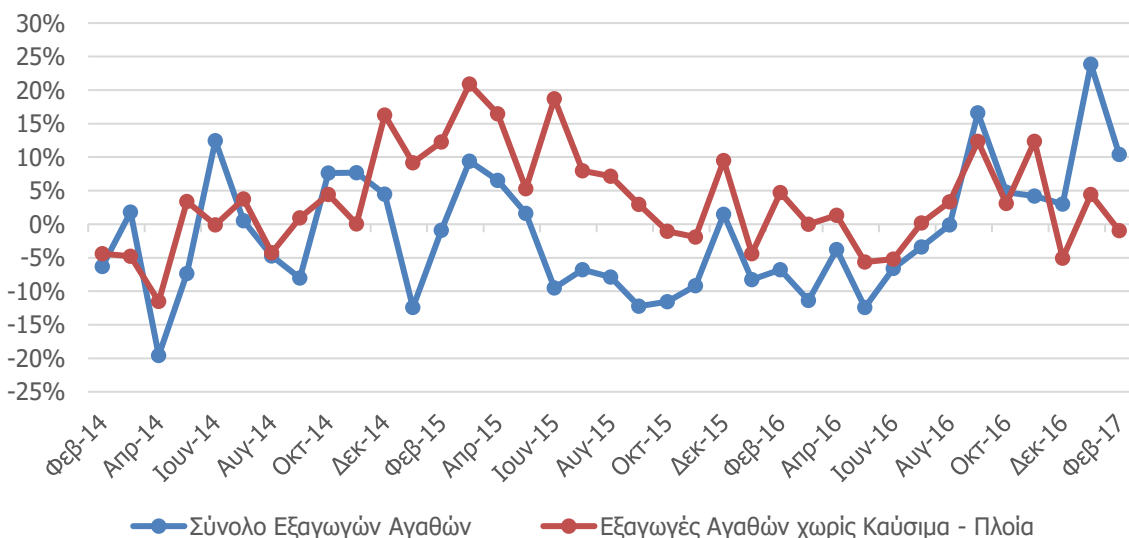
νωρίτερα (+3,5%), στα €17,8 δισεκ., από €17,2 δισεκ. Ακολούθως, η **αξία των εξαγωγών προϊόντων** της ελληνικής οικονομίας **αντιστοιχούσε στο 58,5% των εισαγωγών της**, ενώ πρόπερσι έφθανε το 56,7%. Από τα **προσωρινά στοιχεία για το πρώτο δίμηνο του 2017** προκύπτει άνοδος των εξαγωγών 0,2%, ενώ άνοδος 1,6% σημειώνεται και στις εξαγωγές εξαιρουμένων πλοίων – πετρελαιοειδών σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2016.

Αναλυτικά, οι εξαγωγές στα Αγροτικά Προϊόντα παρουσίασαν αύξηση κατά 7,6% το περασμένο έτος, φθάνοντας τα €5,6 δισεκ., έναντι €5,2 δισεκ. το 2015, ενώ στις εξαγωγές Καυσίμων σημειώθηκε πτώση 9,1%, με αποτέλεσμα να μην ξεπεράσουν τα €6,9 δισεκ. την προηγούμενη χρονιά, από €7,6 δισεκ. το 2015 (Πίνακας 3.8). Σημειώνεται ότι οι δύο παραπάνω συγκεκριμένες κατηγορίες

προϊόντων αντιστοιχούσαν πέρυσι στο 49,8% των ελληνικών εξαγωγών (από 50,3% πρόπερσι). Η αύξηση στα Αγροτικά Προϊόντα προήλθε κυρίως από την αύξηση κατά 10,7% στη ζήτηση για προϊόντα Ποτών - Καπνού, η αξία των οποίων διαμορφώθηκε στα €729 εκατ. (από €658,3 εκατ. ένα χρόνο πριν), με αποτέλεσμα να διευρυνθεί και το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών, από 2,6% το 2015 σε 2,9% πέρυσι. Στην κατηγορία Τρόφιμων - Ζωντανών Ζώων, η οποία αντιπροσωπεύει περίπου το 75,1% των εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων, οι εξαγωγές σημείωσαν αύξηση της τάξης του 9,7%, από €3,9 δισεκ. πρόπερσι σε €4,2 δισεκ. το 2016. Στα Λάδια-Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 11,9% των εξαγωγών του κλάδου Αγροτικών Προϊόντων, η ζήτηση διαμορφώθηκε το περασμένο έτος στα €666,9 εκατ., μειωμένη κατά 6,7% σε σχέση με πρόπερσι (€714,6 εκατ.).

Διάγραμμα 3.11

Συνολική εξαγωγική δραστηριότητα και εξαγωγές αγαθών χωρίς καύσιμα-πλοία (ετήσια μεταβολή)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. Επεξεργασία: Ι.Ο.Β.Ε.

Στις εξαγωγές Βιομηχανικών Προϊόντων παρουσιάστηκε οριακή μείωση 0,1% το 2016, με την αξία τους να αγγίζει τα €11,04 δισεκ., από €11,05 δισεκ. ένα χρόνο πριν. Η μείωση αυτή ερμηνεύεται κυρίως από την μείωση της διεθνούς ζήτησης για Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη, κατά 3,8%, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €3,9 δισεκ. (από €4 δισεκ. το 2015). Επίσης, υποχώρηση των εξαγωγικών σημειώθηκε στα Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών, της τάξης του 0,6%, ενώ ανοδικά κινήθηκαν τα Διάφορα Βιομηχανικά Είδη κατά 8,4% (στα €1,9 δισεκ. το 2016 από €1,7 δισεκ. πρόπερσι), καθώς και οι εξαγωγές στα Χημικά και Συναφή Προϊόντα, κατά 0,6% (στα €2,69 δισεκ. το 2016, από €2,68 δισεκ. ένα χρόνο πριν).

Τέλος, μείωση παρουσίασαν οι εξαγωγές Πρώτων Υλών, της τάξης του 0,6% (από €1,017 δισεκ. το 2015 σε €1,011 δισεκ. το 2016), αλλά και οι εξαγωγές Ειδών και Συναλλαγών μη Ταξινομημένων κατά Κατηγορίες, κατά 10,5% (από €600,4 εκατ. πρόπερσι στα €537,2 εκατ. το 2016).

Σε ότι αφορά τις τάσεις των εξαγωγών ανά γεωγραφικές περιοχές, διευρύνθηκαν προς τις χώρες της Ευρωζώνης κατά 2,8%, προσεγγίζοντας τα €9,8 δισεκ. από €9,5 δισεκ. το 2015, με αποτέλεσμα να κατευθυνθεί προς αυτές το 2016 σχεδόν το 40% των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων. Προς την ΕΕ-28 σημειώθηκε αύξηση της τάξης του 2,9%, ή κατά €397,4 εκατ., με τις εξαγωγές να φθάνουν τα €13,97 δισεκ., από €13,58 δισεκ. πρόπερσι. Μεταξύ των χωρών της Ευρωζώνης που απορροφούν το μεγαλύτερο τμήμα των ελληνικών

εξαγωγών προς την ΕΕ-28, σημειώθηκε διεύρυνσή τους προς την Κύπρο, κατά 7,2% (από €1,4 δισεκ. πρόπερσι σε €1,5 δισεκ. το 2016) και προς την Γερμανία κατά 4,1% (από €1,8 δισεκ. το 2015 σε €1,9 δισεκ. τον επόμενο χρόνο), ενώ μείωση παρουσίασαν οι εξαγωγές προς την Ιταλία, κατά 3,4% (από €2,9 δισεκ. σε €2,8 δισεκ.). Σημειώνεται ότι η μεγαλύτερη ποσοστιαία συρρίκνωση των εξαγωγών το 2016 προς προορισμό της Ευρωζώνης σημειώθηκε στην Λετονία, η οποία έφτασε το 33,2% (από περίπου €24,7 εκατ. το 2015 σε €16,5 εκατ. το 2016), ενώ η υψηλότερη ποσοστιαία αύξηση σημειώθηκε στην Εσθονία (+41,1% ή αύξηση κατά €3,2 εκατ.).

Μεταξύ των υπόλοιπων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προς τις οποίες οι συνολικές εξαγωγές ανήλθαν κατά 3,2% ή κατά €130 εκατ. (από €4 δισεκ. το 2015 σε €4,2 δισεκ. το 2016), η Βουλγαρία εξακολουθεί να αποτελεί τον κυριότερο εξαγωγικό προορισμό, παρά τη μείωση των εκροών σε σχέση με το 2015 κατά 2,2% ή κατά €27,9 εκατ. Στον αντίποδα, θετικές εξελίξεις προέκυψαν σε δύο άλλες χώρες από τη συγκεκριμένη ομάδα χωρών οι οποίες απορροφούν σημαντικό μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών, την Ρουμανία και την Πολωνία, προς τις οποίες οι εξαγωγές ενισχύθηκαν κατά 5,3% ή €37,4 εκατ. (ανερχόμενες σε €744,3 εκατ.), και κατά 17,3% ή €58,2 εκατ. (ανερχόμενες σε €394,4 εκατ.) αντίστοιχα. Η μεγαλύτερη αύξηση, της τάξης του 32,3%, σημειώθηκε στην Δανία, όπου οι ελληνικές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά €40,4 εκατ. (από €125,2 εκατ. πρόπερσι στα €165,6 εκατ. το 2016).

Σε ότι αφορά τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης, παρουσίασαν κάμψη της ζήτησης ελληνικών εξαγωγών, κατά 9%, από €4,2 δισεκ. το 2015 στα €3,8 δισεκ. το 2016. Στην Τουρκία, η οποία αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους εξαγωγικούς προορισμούς, σημειώθηκε έντονη συρρίκνωση, της τάξης του 21%, δηλαδή από τα €1,7 δισεκ. προπέρυσι σε €1,35 δισεκ. το 2016. Η απόλυτη έκταση της μείωσης των εξαγωγών προς τη γείτονα χώρα ήταν η μέγιστη που έλαβε χώρα πέρυσι.

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Βόρειας Αμερικής περιορίστηκαν κατά 10% (από €1,6 δισεκ. το 2015 σε €1,4 δισεκ. το

2016) κυρίως λόγω της μείωσης των εξαγωγών προς τις Η.Π.Α. κατά 12,1%, από τα €1,2 δισεκ. στο €1 δισεκ. πέρυσι, και δευτερευόντως από τις λιγότερες εξαγωγές προς τον Καναδά κατά 3,3% (πτώση €4,7 εκατ.).

Οι εξαγωγές προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής υποχώρησαν κατά 2,6% (από €3,8 δισεκ. το 2015 σε €3,7 δισεκ. πέρυσι), κυρίως λόγω της μείωσης των εξαγωγών προς την Αίγυπτο (-28,1%) όπου οι εξαγωγές διαμορφώθηκαν πέρυσι στα €750,1 εκατ. έναντι €1 δισεκ. το 2015.

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές (εκατ. €)

ΠΡΟΪΟΝ	ΑΞΙΑ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2016*	2015*	2016*/2015*	2016*	2015*
ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	5.606,5	5.212,4	7,6%	22,3%	20,5%
Τρόφιμα και Ζώα Ζωντανά	4.210,5	3.839,5	9,7%	16,8%	15,1%
Ποτά και Καπνός	729,0	658,3	10,7%	2,9%	2,6%
Λάδια και Λίπη Ζωικής ή Φυτικής Προέλευσης	666,9	714,6	-6,7%	2,7%	2,8%
ΠΡΩΤΕΣ ΥΛΕΣ	1.011,8	1.017,5	-0,6%	4,0%	4,0%
Πρώτες Ύλες μη Εδώδιμες εκτός από Καύσιμα	1.011,8	1.017,5	-0,6%	4,0%	4,0%
ΚΑΥΣΙΜΑ	6.908,9	7.597,8	-9,1%	27,5%	29,8%
Ορυκτά, Καύσιμα, Λιπαντικά κ.λπ.	6.908,9	7.597,8	-9,1%	27,5%	29,8%
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	11.043,0	11.054,3	-0,1%	44,0%	43,4%
Χημικά Προϊόντα και Συναφή (μ.α.κ.)	2.697,9	2.681,6	0,6%	10,7%	10,5%
Βιομηχανικά Είδη Ταξινομημένα κατά Πρώτη Ύλη	3.918,9	4.075,5	-3,8%	15,6%	16,0%
Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών	2.546,6	2.563,1	-0,6%	10,1%	10,1%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	1.879,6	1.734,1	8,4%	7,5%	6,8%
ΆΛΛΑ	537,2	600,4	-10,5%	2,1%	2,4%
Είδη και Συναλλαγές μη Ταξινομημένα κατά Κατηγορίες	537,2	600,4	-10,5%	2,1%	2,4%
ΣΥΝΟΛΙΚΕΣ ΕΞΑΓΩΓΕΣ	25.107,4	25.482,4	-1,5%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Π.Σ.Ε.-Κ.Ε.Ε.Μ.

Η μείωση της εξαγωγικής δραστηριότητας μετριάστηκε από την αύξηση προς ορισμένες χώρες της Βορείου Αφρικής, δηλαδή τον Λίβανο (+37,1%, από €767 εκατ. το 2015 στο €1 δισεκ. το 2016) και την Λιβύη (+122,3% από €149,3 εκατ. σε €331,8 εκατ.). Αυτές οι δύο αυξήσεις ήταν σε απόλυτο μέγεθος οι δύο μεγαλύτερες που έλαβαν χώρα το 2016. Από την άλλη πλευρά, σε δύο άλλους σημαντικούς εξαγωγικούς προορισμούς στη Μέση Ανατολή, τη Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 39,3%, (στα €447,1 εκατ.) και κατά 10,4% (στα €241,7 εκατ.) αντίστοιχα.

Μειωμένη ήταν η ροή των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων και προς την Ωκεανία, με την αξία τους το 2016 να διαμορφώνεται στα €141,6 εκατ., όταν ένα χρόνο νωρίτερα είχε φτάσει τα €150,7 εκατ. Η μείωση των εξαγωγών προς στην Αυστραλία ήταν της τάξης του 7,4% (από €138,7 εκατ. το 2015 στα €128,4 εκατ. πέρυσι). Αντιθέτως, στη Νέα Ζηλανδία σημειώθηκε αύξηση 9,6% (από €12 εκατ. πρόπερσι στα €13,2 εκατ. το 2016).

Σημαντική αύξηση, της τάξης του 31,6%, παρουσιάστηκε το 2016 στις εξαγωγές προς τις αγορές των χωρών της Κεντρικής-Λατινικής Αμερικής, με την αξία τους να διευρύνεται στα €277,6 εκατ., από €210,9 εκατ. ένα χρόνο πριν. Η βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων προς τις χώρες της συγκεκριμένης περιοχής οφείλεται κυρίως στην έντονη κλιμάκωση της ζήτησης ελληνικών προϊόντων από την Βραζιλία, κατά 161,4%, η οποία διαμόρφωσε την

αξία τους στα €94,7 εκατ. το 2016, από €36,2 εκατ. ένα χρόνο πριν.

Ομοίως, αύξηση της ζήτησης των ελληνικών αγαθών σημειώθηκε προς τις χώρες της Ασίας, προς τις οποίες διευρύνθηκαν κατά 5% σε σχέση με το 2015, στο €1,3 δισεκ. από το €1,2 δισεκ. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην υψηλότερη ζήτηση από τη Σιγκαπούρη (+62,2%, στα €264,1 εκατ. από €172,5 εκατ. το 2014), και την Κίνα (+44%, στα €328,1 εκατ. από €227,9 εκατ. πρόπερσι). Αντιθέτως, εκτεταμένη κάμψη των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων, κατά 55,3%, καταγράφηκε προς τη Νότια Κορέα (από €298,1 εκατ. πρόπερσι στα €133,3 εκατ. το 2016) και κατά 83,4% προς την Ταιβάν (από €70,7 εκατ. το 2015 στα €11,7 εκατ. το 2016).

Ανακεφαλαιώνοντας, το 2016, η συνολική αξία των εξαγωγών διαμορφώθηκε στα €25,1 δισεκ., έναντι €25,5 δισεκ. ένα χρόνο πριν, σημειώνοντας υποχώρηση της τάξης του 1,5%. Οι εξαγωγές εξαιρουμένων πετρελαιοειδών - πλοίων διευρύνθηκαν από τα €18,2 δισεκ. του 2015 στα €18,4 δισεκ. πέρυσι. Η αύξηση επιτεύχθηκε σε ένα δωδεκάμηνο συχνών εναλλαγών τάσης στις εξαγωγές, από θετική σε αρνητική και τανάπαλιν, ιδίως στο πρώτο μισό του. Η σημασία αυτής της επίδοσης ενισχύεται από το γεγονός ότι επιτεύχθηκε υπό καθεστώς περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων σε όλη τη διάρκεια του προηγούμενου έτους, ενώ το 2015 αυτά βρίσκονταν εν ισχύ μόνο στο δεύτερο εξάμηνό του.

Πίνακας 3.9

Εξαγωγές ανά προορισμό την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2016 και 2015*

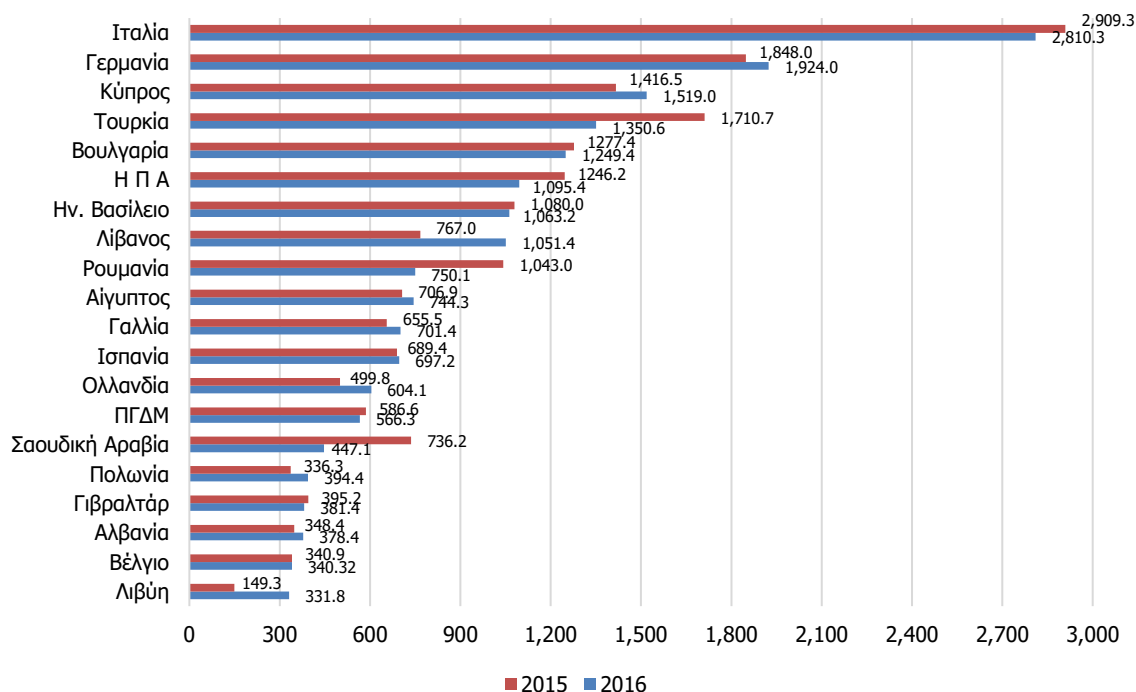
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΩΣΕΙΣ- ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ		% ΜΕΤΑΒΟΛΗ	% ΣΥΝΘΕΣΗ	
	2016	2015	2016/2015	2016	2015
ΚΟΣΜΟΣ	25.107,4	25.482,4	-1,5%	100,0%	100,0%
ΟΟΣΑ	13.832,6	14.024,6	-1,4%	55,1%	55,0%
Ε.Ε. (28)	13.978,3	13.580,8	2,9%	55,7%	53,3%
Ευρωζώνη	9.772,2	9.504,8	2,8%	38,9%	37,3%
G7	7.786,7	7.942,1	-2,0%	31,0%	31,2%
Βόρεια Αμερική	1.402,7	1.557,9	-10,0%	5,6%	6,1%
Χώρες BRICS	753,7	587,1	28,4%	3,0%	2,3%
Μ. Ανατολή & Β. Αφρική	3.682,5	3.778,9	-2,6%	14,7%	14,8%
Βόρεια Αφρική	1.475,5	1.590,2	-7,2%	5,9%	6,2%
Ωκεανία	141,6	150,7	-6,1%	0,6%	0,6%
Κεντρική-Λατινική Αμερική	277,6	210,9	31,6%	1,1%	0,8%
Ασία	1.311,3	1.249,2	5,0%	5,2%	4,9%
Χώρες ΟΡΕC	1.382,5	1.530,2	-9,6%	5,5%	6,0%

* Τα στοιχεία και για τα δύο έτη είναι προσωρινά

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία στοιχείων από το Κ.Ε.Ε.Μ.

Διάγραμμα 3.12

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων (σε εκατ. €), κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 2016 και 2015

Πηγή: Π.Σ.Ε.-Κ.Ε.Ε.Μ. Επεξεργασία: Ι.Ο.Β.Ε.

Σε ότι αφορά την αναμενόμενη δυναμική των εξαγωγών προϊόντων το τρέχον έτος, η άνοδος της διεθνούς τιμής του πετρελαίου από τον προηγούμενο Σεπτέμβριο, κατόπιν της απόφασης του Διεθνούς Ενεργειακού Φόρουμ για περιορισμό της ημερήσιας παραγωγής του, θα δώσει ώθηση στην αξία του συνόλου τους. Πάντως, επισημαίνεται ότι η αύξησή της δεν είναι συνεχής και έντονη. Με αυξομειώσεις διήρκεσε έως τον Δεκέμβριο, φθάνοντας τα \$56, από \$42 πέρυσι τον Αύγουστο. Στη συνέχεια παρουσίασε επί δύο μήνες μικρή διακύμανση γύρω από αυτό το επίπεδο και τον Μάρτιο υποχώρησε μεταξύ \$51-52, ενώ με την πρόσφατη κλιμάκωση των εχθροπραξιών στη Συρία επανήλθε στην περιοχή των \$56. Συνεπώς, δεν διαφαίνεται η ύπαρξη μιας δυναμικής συνεχούς ανόδου της. Στο σκέλος των αγαθών εκτός πετρελαιοειδών – πλοίων, οι εναλλαγές τάσης συνεχίζονται στο ξεκίνημα του 2017. Πάντως, η παραμένουσα χαμηλή ισοτιμία του ευρώ έναντι του δολαρίου συνεχίζει να ευνοεί τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών προϊόντων. **Λαμβάνοντας υπόψη τις τάσεις στους επιμέρους παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν την τάση των εγχώριων εξαγωγών προϊόντων, προβλέπεται διεύρυνσή τους κατά το τρέχον έτος, μάλλον μεγαλύτερη του 12%, προερχόμενη πρωτίστως, εάν όχι αποκλειστικά, από τα πετρελαιοειδή προϊόντα. Η ζήτηση των υπόλοιπων αγαθών θεωρείται πλέον πιθανό να διαμορφωθεί γύρω από το περυσινό της επίπεδο.**

3.4 Απασχόληση – Ανεργία

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛ.ΣΤΑΤ., **η ανεργία στην Ελλάδα μειώθηκε για τρίτο συνεχόμενο έτος το 2016 καθώς διαμορφώθηκε στο 23,5%, μειωμένη κατά 1,4 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2015 (24,9%).** Ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε από τους 1.197,0 χιλ. πρόπερσι σε 1.130,9 χιλ. το 2016, δηλαδή κατά 66 χιλιάδες ή κατά 5,5%. Σε επίπεδο τριμήνου, το ποσοστό ανεργίας περιορίστηκε στο τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους στο 23,6% από 24,4% στο δ' τρίμηνο του 2015. Ακολούθως, αυτό ήταν το ενδέκατο συνεχόμενο τρίμηνο στο οποίο η ανεργία περιορίστηκε σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. **Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία για την ανεργία που αφορούν στον περασμένο Ιανουάριο, το μη εποχικά προσαρμοσμένο ποσοστό της ανεργίας διαμορφώθηκε στο 24%, δηλαδή 1,7 ποσοστιαίες μονάδες χαμηλότερα σε σχέση με τον Ιανουάριο του 2016 (25,7%) και 0,4 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2016 (23,6%).**

Αν και το ποσοστό της ανεργίας στην Ελλάδα μειώθηκε για τρίτη συνεχόμενη χρονιά, παράμεινε το υψηλότερο στην Ευρωζώνη-19 για τέταρτο έτος. Μετά την Ελλάδα το υψηλότερο ετήσιο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζει η Ισπανία, της τάξης του 19,6% το 2016 από 22,1% το 2015, παρουσιάζοντας κάμψη για τρίτη συνεχόμενη χρονιά. Υποχώρηση για δεύτερη

συνεχόμενη χρονιά παρουσίασε η ανεργία στην Κύπρο, διαμορφούμενη στο 13,1% από 14,9% το 2015. Έπονται με παρόμοια μεταξύ τους ποσοστά ανεργίας η Ιταλία (11,5% από 11,9% πρόπερσι) και η Πορτογαλία (11,2% το 2016 από 12,6% ένα έτος νωρίτερα).

Το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας το 2016 σημειώθηκε στη Γερμανία, στην οποία η ανεργία μειώθηκε για έβδομη συνεχόμενη χρονιά, όπου διαμορφώθηκε στο 4,1%, από 4,7% πρόπερσι. Ακολουθεί η Μάλτα, όπου η ανεργία περιορίστηκε το 2016 στο 4,7% από 5,4% το 2015 και έπονται η Ολλανδία και η Αυστρία με ίδιο ποσοστό ανεργίας πέρυσι, 6% (από 6,9% και 5,7%, αντίστοιχα).

Στις δύο άλλες μεγάλες οικονομίες της Ευρώπης, την Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, η ανεργία στην πρώτη μειώθηκε στο 10,1% και 4,9% το 2016 αντίστοιχα, από το 10,4% και 5,4% ένα έτος νωρίτερα.

Η ανεργία στην Ελλάδα διαχρονικά **πλήττει περισσότερο τις γυναίκες από τους άνδρες**. Το 2016, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών ήταν 8,3 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο σε σχέση με αυτό των ανδρών (28,1% έναντι 19,9%), με τη συγκεκριμένη διαφορά να διευρύνεται σε σχέση με το 2015, στο οποίο βρισκόταν στις 7,1 ποσοστιαίες μονάδες (28,9% και 21,8%, αντίστοιχα). Το 2016 στην ΕΖ-19, το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 9,7% για τους άνδρες (από 10,7% το 2015) και στο 10,4% για τις γυναίκες (από 11% το 2015), δηλαδή η μεταξύ τους διαφορά ήταν 0,7 ποσοστιαίες μονάδες. Από το 2007, η διαφορά στα ποσοστά ανεργίας μεταξύ ανδρών και

γυναικών στην Ελλάδα είναι κατά μέσο όρο στις 6,8 ποσοστιαίες μονάδες, όταν στην ΕΖ-19 δεν ξεπερνούσε τις 0,6 ποσοστιαίες μονάδες.

Αναφορικά με την **ηλικιακή διάρθρωση** της ανεργίας, αυτή μειώθηκε το προηγούμενο έτος περισσότερο στις μικρότερες ηλικίες. Συγκεκριμένα, η μεγαλύτερη μείωση παρουσιάστηκε στα άτομα ηλικίας 25-29 ετών (από 36,8% το 2015 σε 33,8% το 2016) και έπονται τα άτομα ηλικίας 15-19 και 20-24 ετών, όπου η ανεργία μειώθηκε κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες σε αμφότερες τις ηλικιακές ομάδες (από 59% σε 56,5% και από 48,8% σε 46,2% αντίστοιχα). Ηπιότερη ήταν η μείωση της ανεργίας στα άτομα ηλικίας 30-44 ετών, στα οποία διαμορφώθηκε πέρυσι σε 22,3%, από το 24% ένα έτος νωρίτερα. Αντιθέτως, στα άτομα 45-64 ετών και άνω των 65 ετών το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε κατά 0,2 και 2,8 ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα, την υπό εξέταση περίοδο (στο 19,4% από 19,2% και στο 12,8% από 10%, αντίστοιχα).

Σε ότι αφορά τη **μακροχρόνια ανεργία**, η καθοδική πορεία που παρουσίασε για πρώτη φορά το 2015, ύστερα από πέντε συνεχόμενα έτη διεύρυνσής της, συνεχίστηκε και το 2016, αφού διαμορφώθηκε στο 72% από 73,2% το 2015, ενώ ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων περιορίστηκε στους 813,9 χιλ. από 875,2 χιλ. (πτώση κατά 61,3 χιλ. άτομα ή κατά 7%).

Ως προς το **επίπεδο εκπαίδευσης**, με εξαίρεση τα άτομα όπου έχουν απολυτήριο Δημοτικού, στα οποία η ανεργία παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητη, σε όλες τις

υπόλοιπες κατηγορίες σημειώθηκε πτώση του ποσοστού ανεργίας. Η μεγαλύτερη πτώση, κατά 18,9 ποσοστιαίες μονάδες, από το 50,3% το 2015 στο 31,4% το 2016, παρουσιάστηκε στα άτομα που δεν πήγαν καθόλου σχολείο. Ακολουθεί με πολύ χαμηλότερη μείωση το ποσοστό ανεργίας των ατόμων που παρακολούθησαν μερικές τάξεις του Δημοτικού (από 36,4% στο 31,1%). Στις υπόλοιπες κατηγορίες εκπαίδευσης, στα άτομα με απολυτήριο Γυμνασίου, το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 27,7% το 2016 από το 28,6% το 2015. Επιπλέον, στα άτομα με απολυτήριο Λυκείου η ανεργία διαμορφώθηκε πέρυσι στο 25,7% από 27% ένα έτος νωρίτερα. Τέλος, στις κατηγορίες ατόμων με πτυχίο Ανωτάτων Σχολών και με Διδακτορικό-Μεταπτυχιακό Τίτλο, οι οποίες εμφανίζουν διαχρονικά τα χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας, η ανεργία περιορίστηκε στο 17,9% το 2016 από 19,5% το 2015 και στο 11,7% από 12,9%, αντίστοιχα.

Από τη σκοπιά της **περιφερειακής διάρθρωσης** της ανεργίας, σε 9 από τις 13 περιφέρειες της χώρας το ποσοστό της μειώθηκε. Από τις υπόλοιπες τέσσερις περιφέρειες, σε τρεις η άνοδος του ποσοστού ήταν οριακή. Η μεγαλύτερη μείωση του ποσοστού ανεργίας το 2016, κατά 3,1 ποσοστιαίες μονάδες, παρουσιάστηκε στην Πελοπόννησο και τα Ιόνια Νησιά. Στην πρώτη η ανεργία περιορίστηκε από το 22,3% στο 19,2% και στη δεύτερη από το 19,3% στο 16,2%. Στη μεγαλύτερη περιφέρεια της χώρας, την Αττική, η ανεργία περιορίστηκε πέρυσι για τρίτο συνεχόμενο έτος, καθώς υποχώρησε από το 25,2% στο 23%. Ίδια ήταν η πτώση του

ποσοστού ανεργίας στις Θεσσαλία και Κεντρική Μακεδονία (1,5 ποσοστιαία μονάδα). Στην πρώτη διαμορφώθηκε στο 25,5% από 26,9% και στη δεύτερη στο 24,5% από το 26% ένα έτος νωρίτερα. Στις περιφέρειες με το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας, δηλαδή τη Δυτική Μακεδονία και τη Δυτική Ελλάδα, η ανεργία διευρύνθηκε το 2016, κατά 0,5 (από το 30,7% το 2015 στο 31,2% το 2016) και 1,4 (από το 28,5% στο 29,9%) ποσοστιαίες μονάδες αντίστοιχα. Τέλος, στην περιφέρεια με το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας, το Νότιο Αιγαίο, αυτό διαμορφώθηκε στο 17,5%, από 15,2% το 2015, δηλαδή ανήλθε κατά 2,3 ποσοστιαίες μονάδες, αύξηση η οποία ήταν η μεγαλύτερη μεταξύ των περιφερειών της χώρας.

Σε επίπεδο **βασικών οικονομικών τομέων**, παρατηρείται συνεχής συρρίκνωση της απασχόλησης στον Πρωτογενή Τομέα από το 2011 – με εξαίρεση το 2013. Το 2016 η απασχόληση στο συγκεκριμένο τομέα περιορίστηκε κατά 2,4% ή 11,2 χιλ. άτομα (από τους 465,7 χιλ. το 2015 στους 454,5 χιλ. το 2016). Στους άλλους δύο τομείς, το Δευτερογενή και το Τριτογενή, η απασχόληση ενισχύθηκε για δεύτερο και τρίτο συνεχόμενο έτος, αντίστοιχα. Στον πρώτο η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 3,8% πέρυσι, στα 560 χιλ. άτομα από 539,4 χιλ. ένα χρόνο νωρίτερα, ενώ στο δεύτερο κατά 53,4 χιλ. άτομα ή 2,0% (από τα 2.605,6 χιλ. στα 2.659 χιλ.).

Προχωρώντας στα στοιχεία για τους **επιμέρους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας**, προκύπτει από αυτά αύξηση της απασχόλησης σε 15 από τους

21. Στους κλάδους με άνοδο συμπεριλαμβάνονται και ορισμένοι σημαντικοί για την ελληνική οικονομία. Στον τομέα της Μεταποίησης η απασχόληση ενισχύθηκε για δεύτερο συνεχόμενο έτος το 2016 και διαμορφώθηκε στα 347,7 χιλ. άτομα, από 334,5 χιλ. το προηγούμενο έτος. Στον κλάδο του Τουρισμού ο αριθμός των απασχολούμενων αυξήθηκε για τρίτη συνεχόμενη χρονιά, καθώς ανήλθε στους 341,2 χιλ. εργαζόμενους από 325,6 χιλ. πρόπερσι. Στη Δημόσια Διοίκηση και Άμυνα η απασχόληση ενισχύθηκε για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά, διαμορφούμενη στα 331,3 χιλ. άτομα από 312,7 χιλ. άτομα το 2015. Και στις Κατασκευές η απασχόληση ενισχύθηκε για δεύτερο συνεχόμενο έτος, καθώς έφτασε τα 147,1 χιλ. άτομα, από 145,2 χιλ. άτομα ένα έτος πριν. Αντιθέτως, στο Χονδρικό-Λιανικό Εμπόριο, που συγκεντρώνει περίπου το 1/4 του συνόλου των απασχολούμενων, η απασχόληση περιορίστηκε το 2016 οριακά, κατά 2,9 χιλ. άτομα (από τα 660,8 χιλ. στα 657,9 χιλ.). Ευρύτερη ήταν η μείωση της απασχόλησης στις Επαγγελματικές - Επιστημονικές-Τεχνικές Δραστηριότητες, της τάξης του 3,3% (από τα 208,6 χιλ. άτομα στα 201,7 χιλ. άτομα). Τέλος, στους κλάδους της Εκπαίδευσης και των Δραστηριοτήτων ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας, η απασχόληση ενισχύθηκε για

τρίτο (+0,4%, από 294 χιλ. σε 295,1 χιλ. εργαζόμενους) και δεύτερο (+1,9%, από 214,2 χιλ. σε 218,4 χιλ. εργαζόμενους) συνεχόμενο έτος αντίστοιχα.

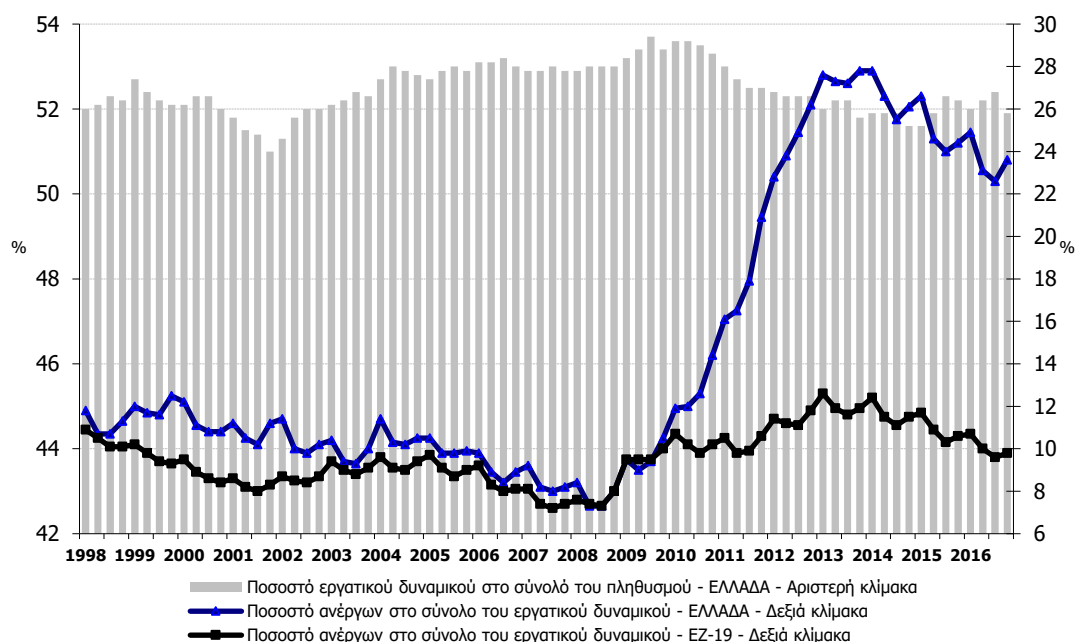
Συμπερασματικά, από τα ετήσια στοιχεία απασχόλησης σε κλαδικό επίπεδο προκύπτει ότι η αύξηση στην απασχόληση το 2016 προήλθε κυρίως από:

- Την αύξηση της απασχόλησης στη Δημόσια Διοίκηση-Άμυνα (+18,6 χιλ. άτομα ή +6%), κυρίως ως αποτέλεσμα της εφαρμογής και ωρίμανσης των προγραμμάτων κοινωφελούς εργασίας,
- Τη διεύρυνση των θέσεων εργασίας στον κλάδο Μεταφοράς-Αποθήκευσης (+16,6 χιλ. άτομα ή +9,8%),
- Την άνοδο στον Τουρισμό (+15,6 χιλ. άτομα ή +4,8%),
- Την αύξηση της απασχόλησης στη Μεταποίηση (+13,2 χιλ. άτομα ή +3,9%), σε συνάφεια με την αύξηση του δείκτη Βιομηχανικής Παραγωγής πέρυσι κατά 2,4% σε σχέση με το 2015.

και παρά την εκ νέου υποχώρηση της απασχόλησης στον Πρωτογενή Τομέα (-11,2 χιλ. άτομα ή -2,4%) και στις Επαγγελματικές-Επιστημονικές-Τεχνικές Δραστηριότητες (-6,9 χιλ. άτομα ή -3,3%).

Διάγραμμα 3.12

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ – Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Έχοντας πλέον διαθέσιμα στοιχεία για την εξέλιξη και τα διαρθρωτικά της ανεργίας στην Ελλάδα στο σύνολο του περασμένου έτους, προκύπτει ότι η πτώση της οφείλεται πρωτίστως στην αύξηση της απασχόλησης στο Δημόσιο Τομέα. Έπονται οι θετικές επιδράσεις που άσκησαν στην απασχόληση οι κλάδοι Μεταφοράς-Αποθήκευσης, Τουρισμού και Μεταποίησης.

Κατά το τρέχον έτος, υπό την προϋπόθεση ότι θα ολοκληρωθεί επιτυχώς η δεύτερη αξιολόγηση του τρέχοντος Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής και κατόπιν θα αποσαφηνιστούν τα μεσοπρόθεσμα μέτρα για την ελάφρυνση του δημόσιου χρέους, εξελίξεις που θα οδηγήσουν σε σημαντική εξασθένιση της αβεβαιότητας σχετικά με

τις προοπτικές της οικονομίας και της χώρας γενικότερα, αναμένονται νέες θετικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας. Σε κλαδικό επίπεδο αυτές θα προέλθουν από τους περισσότερους από τους κλάδους οι οποίοι συνέβαλαν στην αποκλιμάκωση της ανεργίας πέρυσι.

Η αναμενόμενη ενίσχυση της εξαγωγικής ζήτησης και ακολούθως της δραστηριότητας σε εξωστρεφείς κλάδους, στους οποίους υπάγονται ορισμένοι μεταποιητικοί, ο Τουρισμός και οι Μεταφορές, θα έχει θετικό αντίκτυπο και στην απασχόλησή τους. Ειδικότερα στον κλάδο του Τουρισμού, ο Σ.Ε.Τ.Ε. προβλέπει αύξηση των αφίξεων ξένων τουριστών κατά 2 εκατ., αλλά και των τουριστικών εσόδων, κατά 9%, κατόπιν της περυσινής υποχώρησής τους κατά 6,4%. Ήδη, σύμφωνα με στοιχεία του Σ.Ε.Τ.Ε. που

αφορούν το πρώτο τρίμηνο του 2017, οι διεθνείς αφίξεις στα κυριότερα αεροδρόμια της χώρας, ήταν αυξημένες κατά 1,7% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο πέρυσι (από τα 883,7 χιλ. άτομα στα 898,8 χιλ.).

Εφόσον επαληθευτούν οι παραπάνω προβλέψεις, η απασχόληση στον Τουρισμό το τρέχον έτος θα είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες κάμψης της ανεργίας.

Πίνακας 3.10

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος Αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Ποσοστό (%) του πληθυσμο ύ	Απασχολούμεν οι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού	Άνεργο ι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού
1998	8.680,4	52,1	4.017,9	88,8	507,9	11,2
1999	8.764,5	52,3	4.031,4	87,9	554,7	12,1
2000	8.839,8	52,2	4.088,5	88,6	523,5	11,4
2001	9.156,0	51,4	4.202,1	89,2	508,4	10,8
2002	9.188,3	51,8	4.265,0	89,7	492,7	10,4
2003	9.234,9	52,3	4.353,2	90,2	472,7	9,8
2004	9.285,3	52,9	4.389,5	89,4	520,0	10,6
2005	9.332,4	52,9	4.443,6	90,0	493,6	10,0
2006	9.374,1	53,1	4.527,5	91,0	448,2	9,0
2007	9.412,3	52,9	4.564,1	91,6	418,4	8,4
2008	9.435,1	53,0	4.610,5	92,3	387,9	7,8
2009	9.431,1	53,4	4.556,0	90,4	484,7	9,6
2010	9.399,4	53,5	4.389,8	87,3	639,4	12,7
2011	9.372,9	52,7	4.054,4	82,2	881,8	17,9
2012	9.344,8	52,3	3.695,0	75,6	1.195,1	24,4
2013	9.309,5	52,1	3.513,2	72,5	1.330,4	27,5
A' τρίμηνο 2014	9.295,8	51,9	3.483,7	72,2	1.342,3	27,8
B' τρίμηνο 2014	9.286,6	51,9	3.539,1	73,4	1.280,1	26,6
Γ' τρίμηνο 2014	9.277,5	51,9	3.586,9	74,5	1.229,4	25,5
Δ' τρίμηνο 2014	9.268,5	51,6	3.535,3	73,9	1.245,9	26,1
2014	9.282,1	51,8	3.536,3	73,5	1.274,4	26,5
A' τρίμηνο 2015	9.259,1	51,6	3.504,4	73,4	1.272,5	26,6
B' τρίμηνο 2015	9.250,7	51,9	3.625,5	75,4	1.180,1	24,6
Γ' τρίμηνο 2015	9.242,3	52,3	3.671,1	76,0	1.160,5	24,0
Δ' τρίμηνο 2015	9.234,1	52,2	3.641,7	75,6	1.174,7	24,4
2015	9.246,6	52,0	3.610,7	75,1	1.197,0	24,9
A' τρίμηνο 2016	9.226,3	52,0	3.606,3	75,1	1.195,1	24,9
B' τρίμηνο 2016	9.217,2	52,2	3.702,6	76,9	1.112,1	23,1
Γ' τρίμηνο 2016	9.208,3	52,4	3.736,7	77,4	1.092,6	22,6
Δ' τρίμηνο 2016	9.199,4	51,9	3.648,6	76,4	1.124,0	23,6
2016	9.212,8	52,1	3.673,6	76,5	1.130,9	23,5

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ. Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Ως προς τη δυναμική της απασχόλησης στον Κατασκευαστικό κλάδο, η διεύρυνση της δραστηριότητας στα δημόσια έργα τα τελευταία χρόνια μάλλον δεν θα συνεχιστεί φέτος. Όμως, καθώς δεν αναμένονται αλλαγές στη φορολόγηση της ακίνητης περιουσίας νοικοκυριών και επιχειρήσεων, θεωρείται πλέον πιθανή η ανακοπή της πολύχρονης συρρίκνωσης της οικοδομικής δραστηριότητας. Επιπλέον, από το δεύτερο εξάμηνο του έτους, ιδίως στο τελευταίο τρίμηνό του, αναμένεται δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στο συγκεκριμένο κλάδο λόγω των επενδύσεων στις ιδιωτικοποιήσεις - παραχωρήσεις που ολοκληρώθηκαν το προηγούμενο έτος, οι οποίες αναμένεται να ωριμάσουν σε αυτή τη χρονική περίοδο.

Σε ότι αφορά την απασχόληση στο Δημόσιο Τομέα, όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη έκθεση, σύμφωνα με το Προσχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2017, αναμένεται να δημιουργηθούν 43.000 προσωρινές θέσεις απασχόλησης σε δημόσια έργα για άνεργους αλλά και βραχυπρόθεσμες ευκαιρίες απασχόλησης για επιπλέον 52 χιλ. μακροχρόνια άνεργους. Πρόσφατα ξεκίνησε η απασχόληση σχεδόν 23 χιλιάδων δικαιούχων στο πλαίσιο προγράμματος κοινωφελούς χαρακτήρα σε δήμους που οργανώνει ο ΟΑΕΔ. Μέσω άλλου προγράμματος, 3.150 μακροχρόνια άνεργοι θα απασχοληθούν στον τομέα της Υγείας. Κατά συνέπεια, θα ασκηθεί θετική επίδραση στην απασχόληση και από την πλευρά του Δημοσίου.

Στον αντίποδα, η νέα αύξηση των εμμέσων φόρων (π.χ. ειδικός φόρος κατανάλωσης

στα καύσιμα και τα τσιγάρα) και η επιβολή νέων (ειδικό τέλος εισαγωγών καφέ) καθώς και τα δημοσιονομικά μέτρα τα οποία από το τέταρτο τρίμηνο του προηγούμενου έτους ασκούν πιέσεις στο διαθέσιμο εισόδημα των των φυσικών προσώπων (μείωση ορίου αφορολόγητου εισοδήματος, περικοπές επικουρικών συντάξεων), θα επενεργήσουν αρνητικά και στην καταναλωτική ζήτησή τους. Ακολούθως, θα εκδηλωθούν παρόμοιες επιπτώσεις στη δραστηριότητα του Χονδρικού - Λιανικού εμπορίου, του σημαντικότερου ως προς τις θέσεις εργασίας κλάδου της ελληνικής οικονομίας, και στην απασχόληση του.

Λαμβάνοντας υπόψη τις πιο πάνω επιδράσεις αναμένεται ότι η ανεργία θα παραμείνει σε πτωτική τροχιά για τέταρτο συνεχόμενο έτος. Από την άλλη πλευρά, η κάμψη της θα είναι ηπιότερη από πέρυσι, λίγο μεγαλύτερη από μια ποσοστιαία μονάδα, με αποτέλεσμα αυτή να διαμορφωθεί στο 22,2%.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE, **κατά το τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου 2017 σε σχέση με το τρίμηνο Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου 2016, καταγράφεται βελτίωση στις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης σε όλους τους τομείς, περισσότερο δε στο Λιανεμπόριο και τη Βιομηχανία και λιγότερο στις Κατασκευές και τις Υπηρεσίες.**

Σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, σημειώνεται βελτίωση στις προβλέψεις όλων των τομέων, με εξαίρεση τις Κατασκευές, όπου και παρουσιάζεται επιδείνωση στο σχετικό ισοζύγιο. Οι δείκτες πρόβλεψης για την απασχόληση παραμένουν αρνητικοί στις Κατασκευές και τις Υπηρεσίες. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το αρνητικό μέσο ισοζύγιο του προηγούμενου τριμήνου βελτιώνεται κατά 8 μονάδες το α' τρίμηνο του νέου έτους, φθάνοντας στις +2 μονάδες. Σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή επίδοση, ο μέσος τριμηνιαίος δείκτης είναι υψηλότερος κατά 7 μονάδες. Το εξεταζόμενο τρίμηνο, το ποσοστό των βιομηχανικών επιχειρήσεων που προβλέπει άνοδο της απασχόλησής του το προσεχές χρονικό διάστημα διπλασιάζεται στο 10%, ενώ μειώνεται στο 8% (από 11%), το ποσοστό εκείνων που αναμένουν πτώση στον αριθμό των θέσεων εργασίας τους. Η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα (82% από 84%) προβλέπει σταθερότητα σε όρους απασχόλησης.

Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις υποδηλώνουν μικρή άνοδο των 2 μονάδων στο σχετικό πολύ χαμηλό μέσο δείκτη, ο οποίος και διαμορφώνεται στις -50 μονάδες, κατά 33 μονάδες χαμηλότερα σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2016. Το α' τρίμηνο του 2017, το 58% (από 60%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπουν λιγότερες θέσεις εργασίας, ενώ διαμορφώνεται και πάλι στο 8% το ποσοστό των

ερωτηθέντων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης.

Σε επίπεδο επιμέρους κλάδων, η άνοδος του σχετικού δείκτη στα Δημόσια Έργα (στις -66 από -69 μονάδες κατά μέσο όρο ο δείκτης) αντισταθμίζει την πτώση τους στις Ιδιωτικές Κατασκευές (στις -18 από -16 μον. το ισοζύγιο).

Στις Υπηρεσίες, οι προβλέψεις για την απασχόληση κερδίζουν επίσης οριακά έδαφος σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, ενώ και ως προς το αντίστοιχο περυσινό διάστημα έχουν βελτιωθεί. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο των -8 μονάδων του προηγούμενου τριμήνου, κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο διαμορφώνεται στις -6 μονάδες, όταν για το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι βρισκόταν στις -11 μονάδες κατά μέσο όρο. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 17% αναμένει εκ νέου μείωση της απασχόλησης, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν αύξηση να κινείται στο 11% (από 9%).

Σε κλαδικό επίπεδο, η τάση είναι κυρίως ανοδική, με εξαίρεση την Πληροφορική και τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, όπου και καταγράφεται πτώση στο σχετικό ισοζύγιο κατά το πρώτο τρίμηνο του νέου έτους.

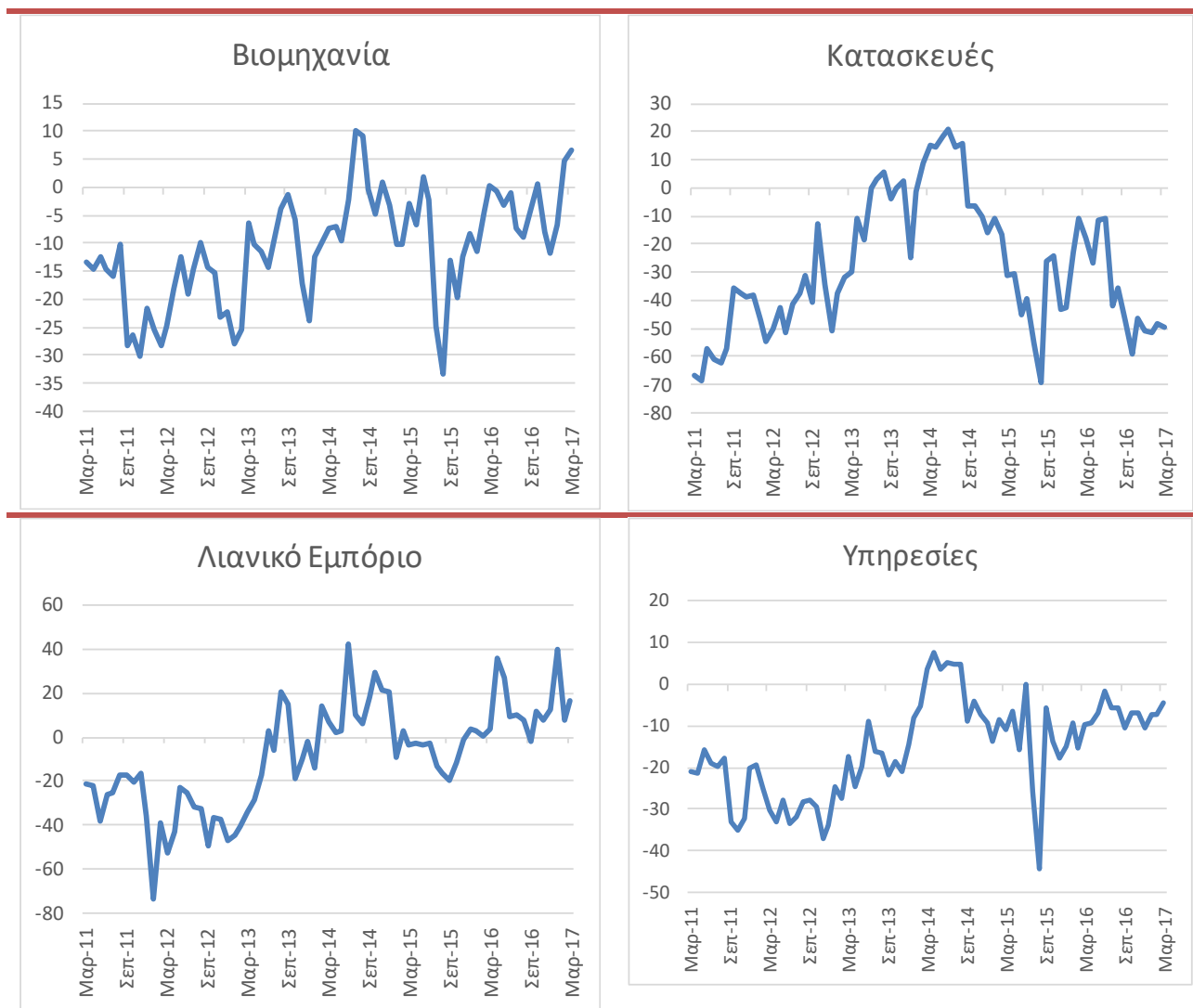
Ο δείκτης των προβλέψεων για την απασχόληση στο Λιανικό Εμπόριο κινείται σε υψηλότερα επίπεδα κατά το α' τρίμηνο του νέου έτους σε σχέση με το προηγούμενο, στις +22 (από +11) μονάδες. Η επίδοση αυτή βρίσκεται σε αισθητά ανώτερα επίπεδα σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή (+2 μονάδες). Το

6% των επιχειρήσεων του τομέα αναμένει και πάλι μείωση των θέσεων εργασίας, ενώ το 27% (από 13%) προβλέπει άνοδο της απασχόλησης, με όσους αναμένουν σταθερότητα να εκφράζονται από το 67% (από 84%) του συνόλου.

Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους κατά το α' τρίμηνο του 2017 σημειώνεται άνοδος του σχετικού ισοζυγίου σε όλους, εκτός από τα Είδη οικιακού εξοπλισμού, όπου και καταγράφεται αισθητή πτώση στον αντίστοιχο δείκτη

Διάγραμμα 3.13

Προβλέψεις για την απασχόληση (ισοζύγιο απαντήσεων ≡ διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

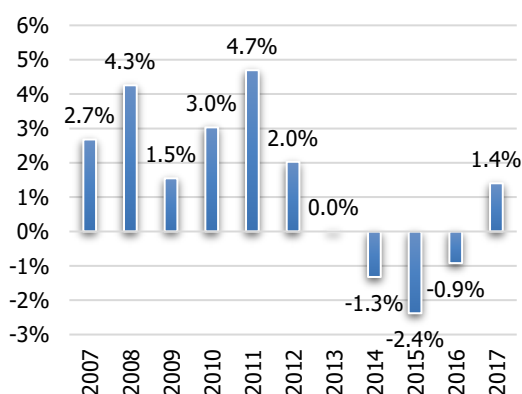
3.5 Τιμές Καταναλωτή

Η Ελληνική οικονομία, έπειτα από σχεδόν τέσσερα έτη συνεχόμενου αποπληθωρισμού παρουσίασε το πρώτο τρίμηνο του 2017 πληθωρισμό 1,4%. Η αντίστοιχη μεταβολή του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ) το 2016 ήταν αρνητική, κατά 0,9%.

Πλέον πιθανά αίτια για την ανοδική τάση των τιμών από την αρχή του έτους, είναι η αύξηση της διεθνούς τιμής του πετρελαίου από τον περασμένο Οκτώβριο, καθώς και η αύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης τόσο στο πετρέλαιο όσο και στο υγραέριο κίνησης από την αρχή του τρέχοντος έτους. Ως επιπρόσθετοι λόγοι της αυξητικής πορείας των τιμών θεωρούνται η αύξηση του φόρου κατανάλωσης στον καπνό και τα τσιγάρα, η επιβολή τέλους στους συνδρομητές σταθερής τηλεφωνίας και η φορολογία στην εισαγωγή καφέ, επίσης από την 1η Ιανουαρίου του 2017. Οι επιδράσεις αυτών των εξελίξεων αποτυπώνονται στις τάσεις των τιμών σε ορισμένες από κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών οι οποίες συναποτελούν το ΓΔΤΚ.

Διάγραμμα 3.13

Μέση μεταβολή ΓΔΤΚ στην Ελλάδα (Ιανουάριος - Μάρτιος, 2007-2017)

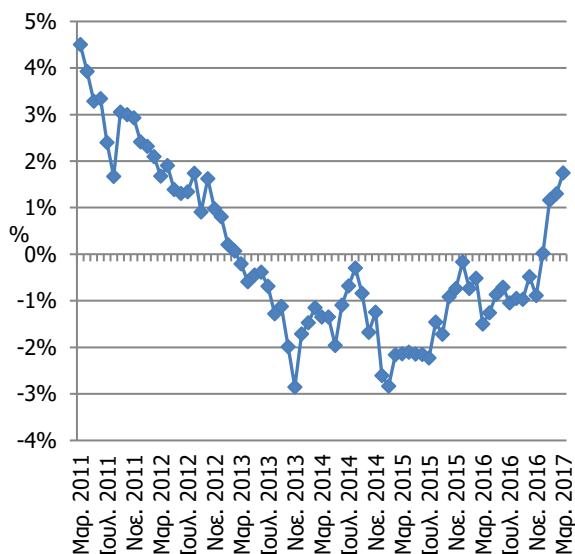
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Περνώντας στις τάσεις στις επιμέρους κατηγορίες αγαθών και υπηρεσιών στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου του 2017, από τις 12 παρουσιάζεται άνοδος τιμών στις μισές εξ' αυτών. Συγκεκριμένα, πλέον έντονη άνοδο εμφανίζουν οι δείκτες τιμών στις Μεταφορές (+6,8%, έναντι -3,3% το 2016) και τη Στέγαση (+3,8%, από -4,5% πέρυσι). Οι τιμές στις συγκεκριμένες κατηγορίες υπηρεσιών επηρεάζονται από την τιμή του πετρελαίου και τους έμμεσους φόρους οι οποίοι επιβάλλονται στα πετρελαιοειδή, όπου σημειώθηκαν σημαντικές αυξήσεις την πρόσφατη περίοδο, όπως προαναφέρθηκε. Έπονται σε άνοδο τιμών τα Αλκοολούχα ποτά - Καπνός (+2,6%, έναντι 1,3% το 2016), οι Επικοινωνίες (+2,1% κατόπιν σταθεροποίησης), τα Ξενοδοχεία - Καφέ - Εστιατόρια (+1,6%, από 2,7% πριν ένα χρόνο). Όλες αυτές οι κατηγορίες επηρεάζονται από τις αυξήσεις στους υπόλοιπους έμμεσους φόρους. Η κατηγορία στην οποία σημειώθηκε η μικρότερη άνοδος είναι η Διατροφή - Μη αλκοολούχα ποτά (+1,3%, από 0,6%). Ενδεχομένως να σχετίζεται με τις αλλαγές στον ΦΠΑ τον Ιούνιο του 2016.

Αρνητική μεταβολή στις τιμές σημειώθηκε κατά το ίδιο χρονικό διάστημα, στην Εκπαίδευση με -0,3% (από -1,3% το 2016), στην Αναψυχή, κατά -1,3% (έναντι -1,8% το 2016), στα Λοιπά Αγαθά, κατά -1,6% (από -2,9%), στην Υγεία, κατά -1,8% (από +2,9% πριν ένα χρόνο), στα Διαρκή αγαθά -2,6% (από 0,2% πέρυσι) και στην Ένδυση-υπόδηση, όπου ήταν η ευρύτερη (-3,0%, σε συνέχεια του -4,1% το 2016).

Διάγραμμα 3.14

Εξέλιξη ΓΔΤΚ στην Ελλάδα -(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Ο εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ) στην Ελλάδα παρουσίασε αύξηση το πρώτο τρίμηνο του 2017, κατά 1,5%, έναντι της μείωσης κατά 0,3% πέρυσι. Στην Ευρωζώνη-19, στην οποία ο μέσος πληθωρισμός ήταν της τάξης του 1,8%, όλες οι χώρες παρουσίασαν θετική μεταβολή του Εν.ΔΤΚ στο πρώτο τρίμηνο του 2017. Η Ελλάδα κατατάσσεται πολύ κοντά στη μεσαία θέση των θετικών μεταβολών.

Μεγαλύτερη αυξητική μεταβολή από την Ελλάδα παρουσίασαν η Λετονία και η Εσθονία (+3,1% αμφότερες), το Βέλγιο και η Λιθουανία (+3,0% και στις δύο χώρες), η Ισπανία (+2,7%), το Λουξεμβούργο (+2,6%), η Αυστρία (+2,2%), η Σλοβενία (+2,0%) και η Γερμανία (+1,9%).

Ηπιότερες μεταβολές σε σχέση με την Ελλάδα παρουσιάζουν η Γαλλία (+1,5%), η Πορτογαλία και η Ιταλία (+1,4% αμφότερες), η Ολλανδία και η Μάλτα (+1,3%), η

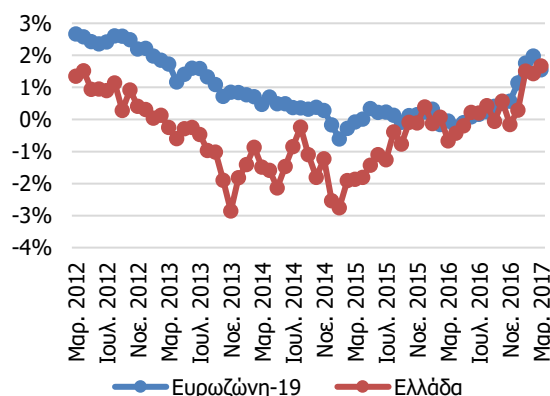
Κύπρος (+1,1%), η Φιλανδία (+1,1%), η Σλοβακία (+1%) και η Ιρλανδία (+0,4%).

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία, ο Γενικός Δείκτης Τιμών Παραγωγού (ΓΔΤΠ), εγχώριας και εξωτερικής αγοράς συνολικά, αυξήθηκε κατά 10,5% στην περίοδο Ιανουαρίου - Μαρτίου φέτος. Αυτή η αύξηση είναι η δεύτερη μεγαλύτερη μεταβολή της τελευταίας ενδεκαετίας για τη συγκεκριμένη περίοδο του έτους, μετά από εκείνη το 2008. Σημειώθηκε κατόπιν μιας επίσης ισχυρής μεταβολής στις τιμές παραγωγού στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα πέρυσι, η οποία όμως ήταν αρνητική (-9,4%).

Αναλυτικά στους επιμέρους κλάδους, οι ισχυρότερες ανοδικές κινήσεις στο τρίμηνο Ιανουαρίου – Μαρτίου του 2017 σημειώθηκαν στα Ενεργειακά αγαθά χωρίς ηλεκτρική ενέργεια (+56%), στα Ενεργειακά αγαθά (+27%), στα Ορυχεία -Λατομεία -Μεταποίηση (+13%). Μικρότερες θετικές μεταβολές σημειώθηκαν, μεταξύ άλλων, στα Ενδιάμεσα αγαθά (κεφαλαιουχικά και μη) και στα Διαρκή αγαθά.

Διάγραμμα 3.15

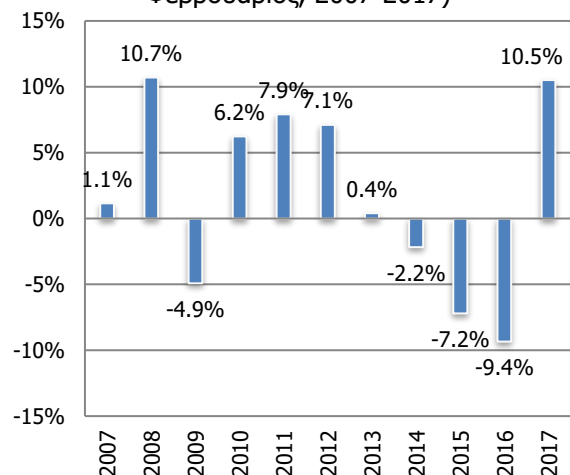
Εξέλιξη ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-19 - (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία IOBE

Διάγραμμα 3.16

Μέση μεταβολή ΓΔΤΠ στην Ελλάδα (Ιανουάριος - Φεβρουάριος, 2007-2017)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, επεξεργασία IOBE

Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, για το πρώτο δίμηνο του 2017, στην Ελλάδα σημειώνεται η μεγαλύτερη αύξηση του δείκτη τιμών εισαγωγών από την αρχή του έτους σε επίπεδο Ευρωζώνης-19 κατά 11,8%.

Θετικά κινείται ο δείκτης σε όλες τις χώρες της Ευρωζώνης για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία. Αναλυτικά, ο δείκτης τιμών εισαγωγών αυξήθηκε ως εξής: στην Ολλανδία (9,7%), στην Ισπανία (9,4%), στην Εσθονία (6,5%), στη Γερμανία (6,4%), στη Γαλλία (5,8%), στην Ιταλία (5,2%), στη Σλοβενία (4,9%), στη Λετονία (4,8%) και στη Δανία (2,3%)

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Όπως αναδείχθηκε κατά την ανάλυση της τάσης του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή στο αρχικό τρίμηνο του 2017, ο βασικός παράγοντας που συντήρησε τον αποπληθωρισμό από το φθινόπωρο του 2014 έως το τέλος του 2016, η πτώση της τιμής του πετρελαίου, έχει αναστραφεί από τον περασμένο Οκτώβριο, κατόπιν της

απόφασης του Διεθνούς Ενεργειακού Φόρουμ για περιορισμό της ημερήσιας πετρελαϊκής παραγωγής. Από την άλλη πλευρά, από το τέλος του Δεκεμβρίου του 2016 διακυμαίνεται μεταξύ \$52-56 και δεν έχει παρουσιάσει μια νέα, σταθερή ανοδική τάση. Πάρα ταύτα, παραμένει σε επίπεδο πολύ υψηλότερο σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2016. Ανοδικά στις τιμές λιανικής πώλησης των πετρελαιοειδών επενεργούν από την αρχή του 2017 και οι αυξήσεις στους έμμεσους φόρους στο πετρέλαιο και το υγραέριο κίνησης, επίδραση η οποία θα διατηρηθεί καθ' όλο το τρέχον έτος. Παρόμοιες τάσεις έχουν ήδη παρατηρηθεί και αναμένεται να συνεχιστούν από την άνοδο των υπόλοιπων έμμεσων φόρων από την 1^η Ιανουαρίου του 2017, στον καπνό και τα τσιγάρα, στη σταθερή τηλεφωνία και στην εισαγωγή καφέ, συντηρώντας την άνοδο του ΓΔΤΚ, καθώς πρόκειται για αγαθά και υπηρεσίες ευρείας κατανάλωσης, με σημαντική βαρύτητα στη διαμόρφωσή του. Συνεπώς, **οι υψηλότερες διεθνείς τιμές του πετρελαίου και οι αυξήσεις των έμμεσων φόρων θα αντιστρέψουν τον αποπληθωρισμό των προηγούμενων τεσσάρων ετών, οδηγώντας σε αύξηση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή το 2017, η οποία εκτιμάται ότι θα είναι της τάξης του 1,5%.**

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών το επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι τάσεις στις προβλέψεις μεταβολών των τιμών είναι μικτές κατά το πρώτο τρίμηνο του 2017 έναντι του προηγούμενου τριμήνου, με τα σχετικά ισοζύγια στις Ιδιωτικές Κατασκευές να λαμβάνουν ακόμη αρνητικά πρόσημα.

Συγκεκριμένα, το ισοζύγιο τιμών το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο αυξάνεται ελαφρά στη Βιομηχανία και αισθητά στις Ιδιωτικές Κατασκευές, ενώ αντίθετα μειώνεται ήπια στο Λιανικό Εμπόριο και περισσότερο στις Υπηρεσίες. Ως προς την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, οι προσδοκίες για την εξέλιξη των τιμών καταγράφουν θετική μεταβολή σε όλους τους τομείς, εκτός από τις Υπηρεσίες. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι προβλέψεις της πορείας των τιμών το α' τρίμηνο του έτους διαμορφώνονται υψηλότερα κατά 4 μονάδες σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, με το σχετικό αρνητικό δείκτη να διαμορφώνεται στις +3 μονάδες, κατά 14 μονάδες ανώτερα σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 9% κατά μέσο όρο προβλέπει και πάλι μείωση τιμών το επόμενο διάστημα, με το 79% (από 83%) να αναμένει σταθερότητα και το 12% (από 8%) αύξησή τους.

Στο Λιανικό Εμπόριο, ο δείκτης των +8 μονάδων των τιμών των επιχειρήσεων του τομέα κατά το προηγούμενο τρίμηνο κινείται το υπό εξέταση τρίμηνο στις +6 μονάδες (από +2 μον. το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο). Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 7% (από 5%) αναμένει πτώση τιμών βραχυπρόθεσμα, ενώ παραμένει στο 13% το ποσοστό όσων

προβλέπουν άνοδό τους, με το υπόλοιπο 80% (από 82%) να αναμένει σταθερότητα.

Στους επιμέρους κλάδους του λιανεμπορίου, οι μεταβολές στις προβλέψεις των τιμών το δ' τρίμηνο του έτους, σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο είναι πτωτικές στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός, τα Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση και τα Είδη οικιακού εξοπλισμού, ανοδικές στα Οχήματα & Ανταλλακτικά και σταθερές στα Πολύ-καταστήματα.

Ο μέσος δείκτης πρόβλεψης της μεταβολής των τιμών στις Υπηρεσίες το εξεταζόμενο τρίμηνο μειώνεται σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, κινούμενος στις -17 (από -10) μονάδες, σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με την αντίστοιχη μέση περυσινή του επίδοση (-5 μον.). Το τρέχον τρίμηνο, το 21% (από 14%) των επιχειρήσεων του κλάδου αναμένει μείωση τιμών και το 4% εκ νέου άνοδο.

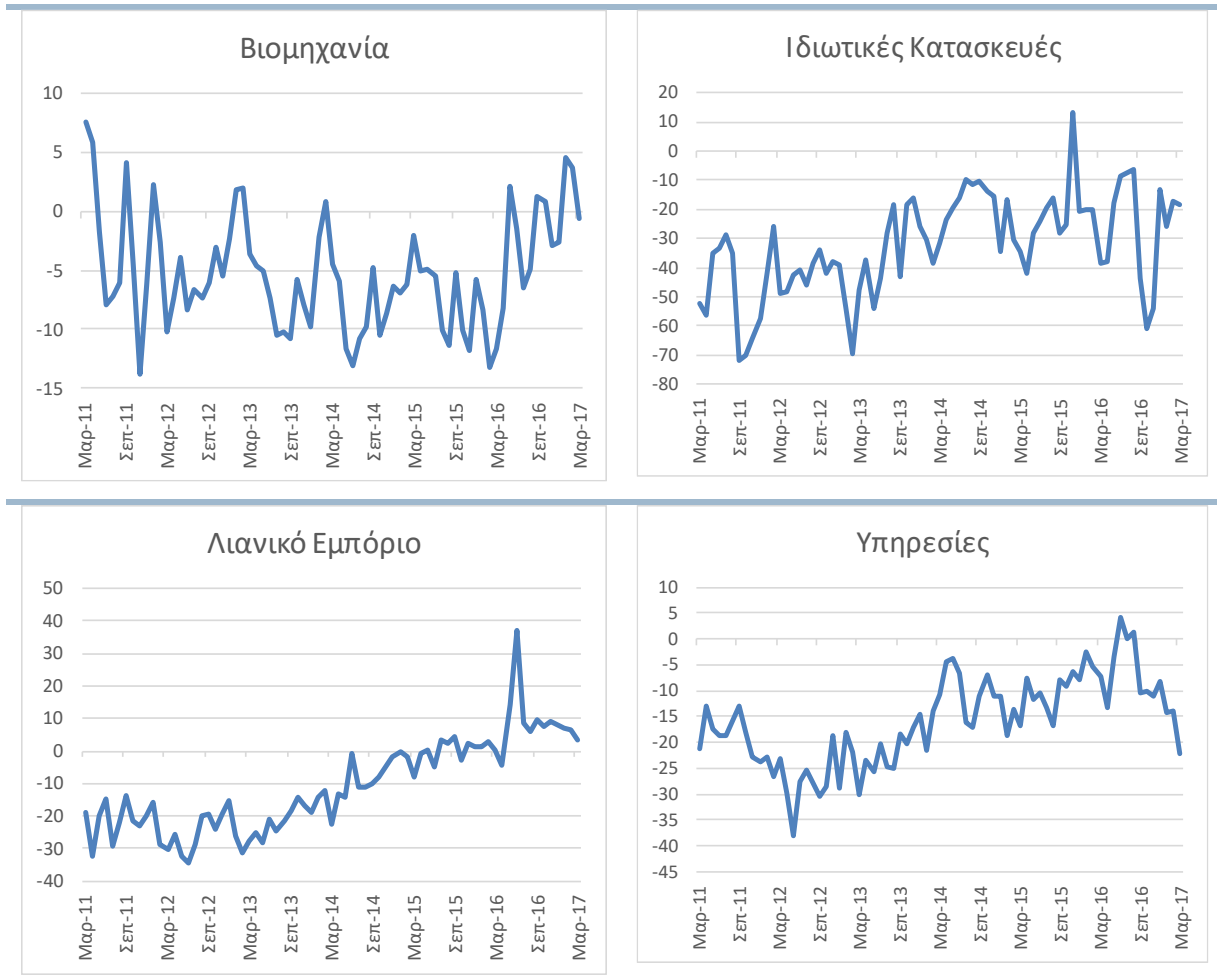
Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, ο σχετικός δείκτης αυξάνεται στα Ξενοδοχεία, Εστιατόρια, Τουριστικά πρακτορεία και στους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς και μειώνεται στους υπόλοιπους κλάδους.

Τέλος, στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το αρνητικό ισοζύγιο τιμών του προηγούμενου τριμήνου αμβλύνεται σημαντικά, στις -21 (από -43) μονάδες, ελαφρώς υψηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα περυσινά επίπεδα (-26 μον. κατά μέσο όρο). Το 22% (από 43%) των επιχειρήσεων του τομέα προβλέπει υποχώρηση των τιμών του κλάδου, ενώ το

ποσοστό εκείνων που αναμένουν άνοδο είναι οριακά θετικό (από μηδενικό).

Διάγραμμα 3.17

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (ισοζύγιο απαντήσεων = διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

3.6 Ισοζύγιο Πληρωμών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών - Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2017

Στο πρώτο δίμηνο του 2017 το έλλειμμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών μειώθηκε στα €1,2 δισεκ., έναντι €1,6 δισεκ. την ίδια περίοδο του 2016. Το 2017 σημειώνεται διόγκωση του εμπορικού ελλείμματος, στα €3,1 δισεκ., έναντι €2,6 δισεκ. στο πρώτο δίμηνο πέρυσι, κυρίως λόγω μεγαλύτερης αύξησης των εισαγωγών έναντι των εξαγωγών αγαθών, που οφείλεται εν μέρει στην αύξηση των τιμών των καυσίμων. Αντιθέτως, σημειώνεται ενίσχυση του πλεονάσματος υπηρεσιών, στα €656 εκατ., έναντι €403 εκατ. το 2016, με τόνωση των εισπράξεων από μεταφορές και λοιπές υπηρεσίες αλλά υποχώρηση των τουριστικών εισπράξεων. Σημαντική ενίσχυση στο ΙΤΣ προήλθε στο πρώτο δίμηνο του 2017 από τα Πρωτογενή Εισοδήματα, με πλεόνασμα 911 εκατ., υψηλότερο κατά €363 εκατ. σε σύγκριση με πριν ένα χρόνο, ενώ αύξηση κατά €287 εκατ. σημειώθηκε στα Δευτερογενή εισοδήματα. Η ενίσχυση των πλεονασμάτων υπερίσχυσε της διόγκωσης του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου.

Στο σύνολο του 2016, το **Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ)**⁴² διαμορφώθηκε σε έλλειμμα €1,1 δισεκ., έναντι πλεονάσματος €205,8 εκατ. το 2015. Η συρρίκνωση του εμπορικού ελλείμματος

αντισταθμίστηκε από τη σημαντική κάμψη του πλεονάσματος στο ισοζύγιο υπηρεσιών, με αποτέλεσμα την αλλαγή πρόσημου στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών το 2016.

Στα επιμέρους στοιχεία, το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Αγαθών** διαμορφώθηκε στα €16,6 δισεκ., καθώς συρρικνώθηκε κατά 3,8% ή €649 εκατ., έναντι ισχυρότερης κάμψης το 2015 κατά €5,0 δισεκ. το 2015, κυρίως λόγω εισαγωγών. Οι εξαγωγές διαμορφώθηκαν στα €24,5 δισεκ., ελαφρώς μειωμένες, κατά 1,2% (-€301 εκατ.).⁴³ Η μείωση προήλθε κυρίως από τις εξαγωγές καυσίμων (-€558 εκατ.). Οι εισαγωγές διαμορφώθηκαν στα €41,1 δισεκ., υποχωρώντας κατά 2,3% (-€950 εκατ.). Το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία** διογκώθηκε το 2016, κατά 8,1%, καθώς παράλληλα με την ενίσχυση των εξαγωγών κατά €277 εκατ., σημειώθηκε και σημαντική διεύρυνση των εισαγωγών, της τάξης των €1,3 δισεκ.

Το πλεόνασμα στο **Ισοζύγιο Υπηρεσιών** υποχώρησε εκ νέου το 2016, στα €15,3 δισεκ., έναντι €16,9 δισεκ. το 2015, λόγω της ισχυρότερης μείωσης των εισπράξεων έναντι των πληρωμών. Οι συνολικές εισπράξεις διαμορφώθηκαν στα €25,0 δισεκ., μειωμένες κατά 10,4% (-€2,9 δισεκ.), ενώ οι πληρωμές διαμορφώθηκαν στα €9,7 δισεκ. υποχωρώντας κατά 11,7%

⁴² Από τον Ιανουάριο 2013, η κατάρτιση του ισοζυγίου αγαθών βασίζεται στα στοιχεία εξωτερικού εμπορίου της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) στη θέση των στοιχείων διακανονισμού τραπεζικών συναλλαγών (settlements data), που χρησιμοποιούνταν έως και το Δεκέμβριο του 2012. Επίσης, από τον Ιανουάριο του 2015 το Ισοζύγιο Πληρωμών για την Ελλάδα καταρτίζεται με βάση τη μεθοδολογία της 6^{ης} έκδοσης του Εγχειριδίου Ισοζυγίου Πληρωμών (BPM6), το οποίο δημοσιεύεται από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Λόγω της αλλαγής αυτής οι μέχρι τώρα διαθέσιμες χρονοσειρές αφορούν την περίοδο

2009-2014. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τις αλλαγές που επέρχονται στο Ισοζύγιο:

Τράπεζα της Ελλάδος

http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Bank/News/PressReleases/DispItem.aspx?Item_ID=4930&List_ID=1af869f3-57fb-4de6-b9ae-bdfd83c66c95&Filter_by=DT

⁴³ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

(-€1,3 δισεκ.). Τα έσοδα από τουρισμό διαμορφώθηκαν στα €13,2 δισεκ., μειωμένα κατά 6,5%, ενώ οι εισπράξεις από μεταφορές μειώθηκαν κατά 21,6% (-€2,1 δισεκ.). Τέλος, οι εισπράξεις από λοιπές υπηρεσίες αυξήθηκαν κατά 4,4% (+€169 εκατ.). Οι πληρωμές στο ταξιδιωτικό σκέλος εμφάνισαν μικρή κάμψη, κατά 1,6% και διαμορφώθηκαν στα €2,0 δισεκ., ενώ οι πληρωμές για μεταφορές μειώθηκαν κατά 18,0% στα €4,5 δισεκ. Οι πληρωμές για λοιπές υπηρεσίες περιορίστηκαν κατά 7,8%, στα €3,2 δισεκ.

Το πλεόνασμα στο **Ισοζύγιο Πρωτογενών Εισοδημάτων** περιορίστηκε το 2016 στα €750,1 εκατ., έναντι €1,0 δισεκ. το 2015. Οι εισπράξεις μειώθηκαν κατά 11,6%, στα €6,6 δισεκ., ενώ οι πληρωμές υποχώρησαν κατά 9,2%, στα €5,9 δισεκ. Αναλυτικά, οι εισπράξεις από εργασία υποχώρησαν κατά 12,9% στα €134,0 εκατ., από επενδύσεις σημείωσαν πτώση 17,6%, στα €3,5 δισεκ., ενώ από λοιπά πρωτογενή εισοδήματα (επιδοτήσεις και φόρους επί της παραγωγής), καταγράφηκε μείωση της τάξης του 3,6%, στα €3,0 δισεκ. Οι πληρωμές για εισοδήματα από εργασία μειώθηκαν κατά

38,5%, στα €233,2 εκατ., για εισοδήματα από επενδύσεις μειώθηκαν κατά 9,8%, στα €5,2 δισεκ. Αντιθέτως, στα λοιπά πρωτογενή εισοδήματα, σημειώθηκε αύξηση κατά 40,5%, στα €420,1 εκατ.

Το **Ισοζύγιο Δευτερογενών Εισοδημάτων** εμφάνισε έλλειμμα €598,2 εκατ., έναντι ελλείμματος €521,5 εκατ. το 2015. Οι εισπράξεις διαμορφώθηκαν στα €1,8 δισεκ., έναντι €1,9 δισεκ. το 2015, ενώ οι πληρωμές έφτασαν τα €2,4 δισεκ, με μικρή κάμψη σε σύγκριση με το 2015.

Ισοζύγιο Κεφαλαίων

Το **Ισοζύγιο Κεφαλαίων**⁴⁴, διαμορφώθηκε στα €1,0 δισεκ., έναντι €2,0 δισεκ. το 2015, λόγω σημαντικής μείωσης των εισπράξεων (-€1,1 δισεκ.), ενώ οι πληρωμές μειώθηκαν ηπιότερα, κατά €138 εκατ.

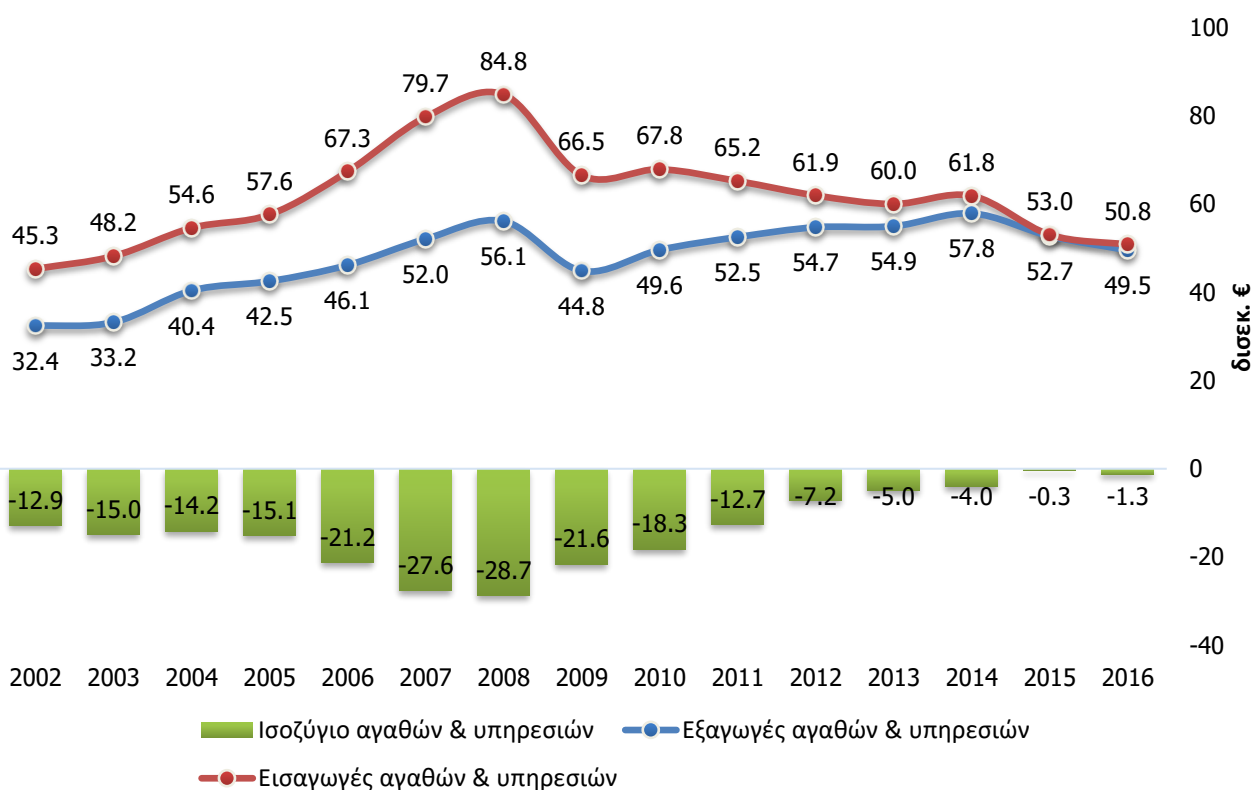
Τέλος, το **Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαίων**, το οποίο αντανakλά τη σχέση δανειστή ή δανειζόμενου μιας οικονομίας με το εξωτερικό, ήταν οριακά ελλειμματικό (-€82,9 εκατ.), έναντι πλεονάσματος €2,2 δισεκ. το 2015.

⁴⁴ Το ισοζύγιο κεφαλαίων απεικονίζει τις μεταβιβάσεις κεφαλαίου, δηλαδή τις μονομερείς εισπράξεις και πληρωμές μεταξύ κατοίκων και μη κατοίκων που συνδέονται με επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Οι μεταβιβάσεις κεφαλαίου περιλαμβάνουν κυρίως ένα μέρος των μεταβιβάσεων (εισπράξεων) από τον

κοινοτικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην Γενική Κυβέρνηση (απολήψεις από τα διαρθρωτικά ταμεία – πλην του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου – και από το Ταμείο Συνοχής βάσει των ΚΠΣ).

Διάγραμμα 3.18

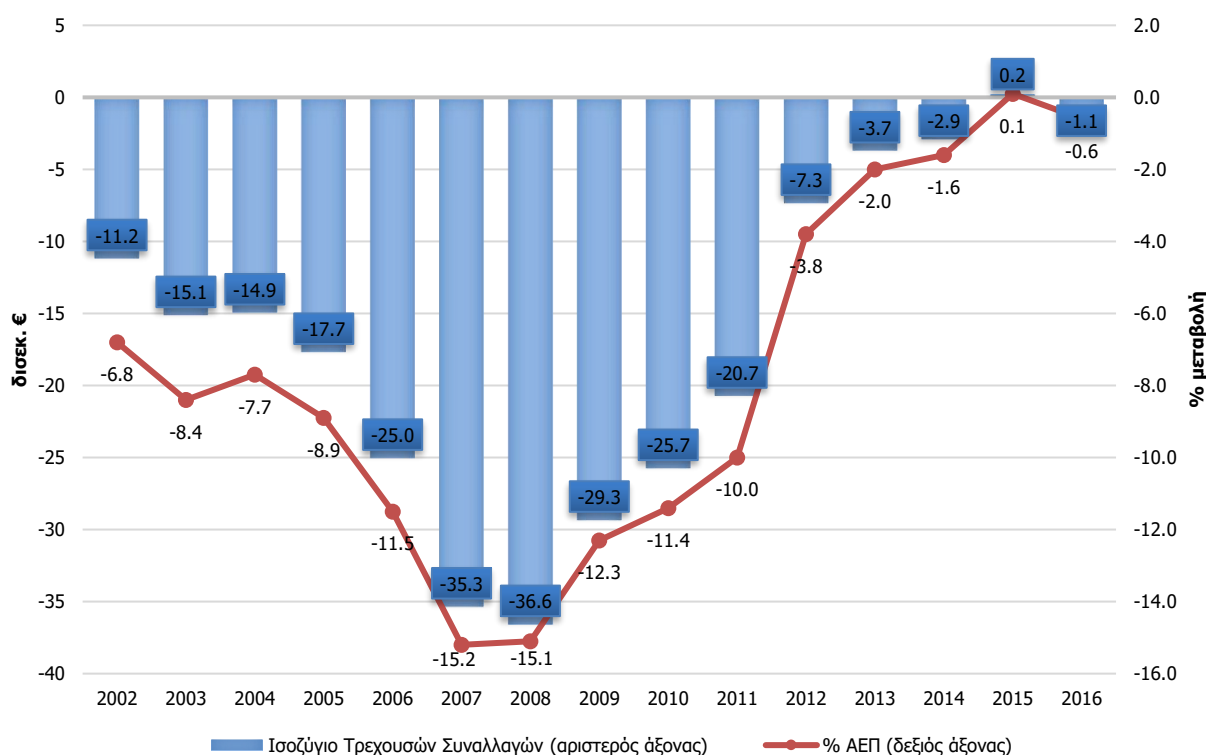
Εισαγωγές-Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών (Ιανουάριος – Δεκέμβριος) 2002-2016

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.19

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (Ιανουάριος – Δεκέμβριος) 2002-2016

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το **ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών** διαμορφώθηκε στα -€138,5 εκατ. το 2016, έναντι πλεονάσματος €3,4 δισεκ. το 2015.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι καθαρές απαιτήσεις των κατοίκων από **άμεσες επενδύσεις** από το εξωτερικό μειώθηκαν κατά €622,2 εκατ., ενώ οι καθαρές υποχρεώσεις σε μη κατοίκους αυξήθηκαν κατά €2,8 δισεκ. Στο σκέλος των επενδύσεων κατοίκων στο εξωτερικό, μεγάλη κάμψη σημειώθηκε στις επενδύσεις στον τομέα των Υπηρεσιών και ειδικότερα στους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (-€1,0 δισεκ.), μείωση η οποία αντισταθμίστηκε εν μέρει από την αύξηση των επενδύσεων κατοίκων στο εξωτερικό στον τομέα του Εμπορίου (+€308 εκατ.). Αναφορικά με τις επενδύσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα το 2016 η μεγαλύτερη αύξηση προήλθε από τους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, όπου έφτασε €1,2 δισεκ., ενώ σημαντική ενίσχυση καταγράφηκε και στους κλάδους των Μεταφορών και του Τουρισμού (+€935 εκατ.). Μείωση σημειώθηκε στον κλάδο Ταχυδρομείων και Τηλεπικοινωνιών, της τάξης των €261 εκατ.

Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου**, οι απαιτήσεις των κατοίκων έναντι του εξωτερικού αυξήθηκαν κατά €7,1 δισεκ., καθώς σύμφωνα με την ΤΤΕ, σημειώθηκε αύξηση των τοποθετήσεων κατοίκων σε μετοχές επιχειρήσεων του εξωτερικού κατά €9,8 δισεκ., με αντιστάθμιση από τη μείωση των τοποθετήσεων των κατοίκων σε μετοχές του εξωτερικού κατά €2,7 δισεκ. Οι υποχρεώσεις σε μη κατοίκους μειώθηκαν κατά €2,6 δισεκ.

με μείωση κυρίως των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του ελληνικού Δημοσίου.

Στην κατηγορία των **λοιπών επενδύσεων**, οι απαιτήσεις από κατοίκους έναντι του εξωτερικού μειώθηκαν το 2016 κατά €15,5 δισεκ., με καθαρή μείωση κατά €9,7 δισεκ. των καταθέσεων και γeros κατοίκων (πιστωτικών ιδρυμάτων και θεσμικών επενδυτών) στο εξωτερικό. Οι υποχρεώσεις επίσης περιορίστηκαν κατά €8,5 δισεκ.

Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στο τέλος του περασμένου Δεκεμβρίου στα €6,5 δισεκ., από €5,5 δισεκ. το 2015, ενώ τον Φεβρουάριο του 2017 τα συναλλαγματικά διαθέσιμα έφθασαν τα €6,6 δισεκ., έναντι €6,4 δισεκ. τον αντίστοιχο μήνα του 2016.

Αποτίμηση

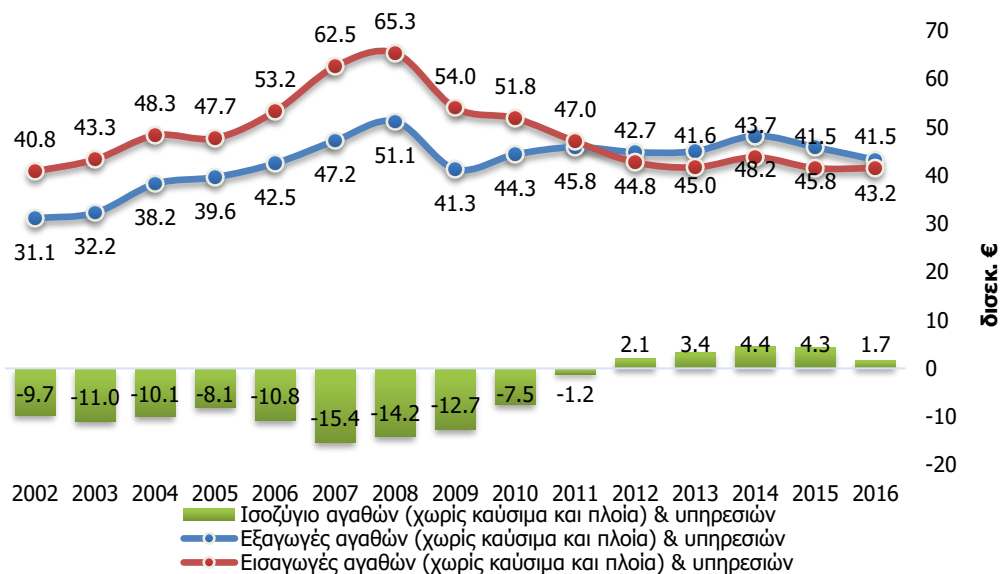
Η Ευρωζώνη εισήλθε στην κρίση του 2009 με σημαντικό βαθμό ετερογένειας μεταξύ των χωρών της, καθώς καταγράφονταν υψηλά ελλείμματα, δημοσιονομικά και εξωτερικού τομέα, σε ορισμένες εξ' αυτών και πλεονάσματα σε άλλες. Η κρίση διαχείρισης του χρέους ορισμένων χωρών μελών της ζώνης του ευρώ που ακολούθησε, προκάλεσε έντονη συζήτηση και αβεβαιότητα, σχετικά με το πλαίσιο δημοσιονομικής διακυβέρνησης στην Ευρωζώνη. Ξεκινώντας από το 2011, αναθεωρήθηκε το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης και ενισχύθηκε παράλληλα η κεντρική εποπτεία των εθνικών προϋπολογισμών. Το 2012 υιοθετήθηκε το Δημοσιονομικό Σύμφωνο (Fiscal Compact), το οποίο προϋπέθετε πλεονάσματα στους κρατικούς προϋπολογισμούς, με αποτέλεσμα η δημοσιονομική πολιτική των χωρών μελών της ευρωζώνης να καταστεί πιο αυστηρή. Είναι

αρκετά πλούσια η βιβλιογραφία για τη σχέση της δημοσιονομικής πολιτικής και του εξωτερικού ισοζυγίου, με αρκετές αντίθετες προσεγγίσεις. Η θετική σχέση μεταξύ των δύο ισοζυγίων, δηλαδή του Ισοζυγίου του Κρατικού Προϋπολογισμού και του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών, γνωστή ως δίδυμα ελλείμματα (ή πλεονάσματα), μια αρκετά γνωστή θεωρία, φαίνεται ότι επαληθεύεται και στην περίπτωση της Ευρωζώνης. Στο Διάγραμμα 3.21 αποτυπώνεται για το 2008 και 2016 η σχέση των δύο ισοζυγίων στις χώρες της ΕΖ. Σε αυτό, είναι εμφανής η θετική συσχέτιση των δύο αυτών μεγεθών. Όπως αναφέρθηκε, η αυστηροποίηση της δημοσιονομικής πολιτικής, με προσπάθεια περιορισμού των υψηλών ελλειμμάτων σε πολλές χώρες της Ευρωζώνης, εκτιμάται ότι συνέβαλε εν μέρει και στον περιορισμό των ελλειμμάτων στο σκέλος του Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών. Συγκεκριμένα, το 2008 μόνο 3 χώρες εμφάνιζαν δίδυμα πλεονάσματα (Ολλανδία, Λουξεμβούργο και Φινλανδία), ενώ η Γερμανία ταυτόχρονα με

ισχυρό εμπορικό πλεόνασμα παρουσίαζε πολύ μικρό έλλειμμα στον προϋπολογισμό. Το 2016, 12 από τις χώρες της Ευρωζώνης κατέγραψαν πλεόνασμα στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών από τις οποίες οι 8 είχαν ταυτόχρονα και πλεόνασμα στον κρατικό προϋπολογισμό. Εξετάζοντας τις διαφορές μεταξύ 2008 και 2016, το ισοζύγιο στον κρατικό προϋπολογισμό βελτιώθηκε ή έμεινε ανεπηρέαστο σε 14 χώρες, ενώ την ίδια περίοδο το ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών βελτιώθηκε σε 16 χώρες της Ευρωζώνης. Έτσι, μέχρι το 2016, χωρίς να υποτιμάται και η επίδραση άλλων παραγόντων (εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομία, εμπορικές συμφωνίες, συναλλαγματικές ισοτιμίες κ.ά.), θεωρείται αρκετά πιθανό ότι ο περιορισμός των ελλειμμάτων στους κρατικούς προϋπολογισμούς ως αποτέλεσμα του νέου πλαισίου δημοσιονομικής διακυβέρνησης, συνοδεύτηκε και με σημαντική βελτίωση του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα.

Διάγραμμα 3.20

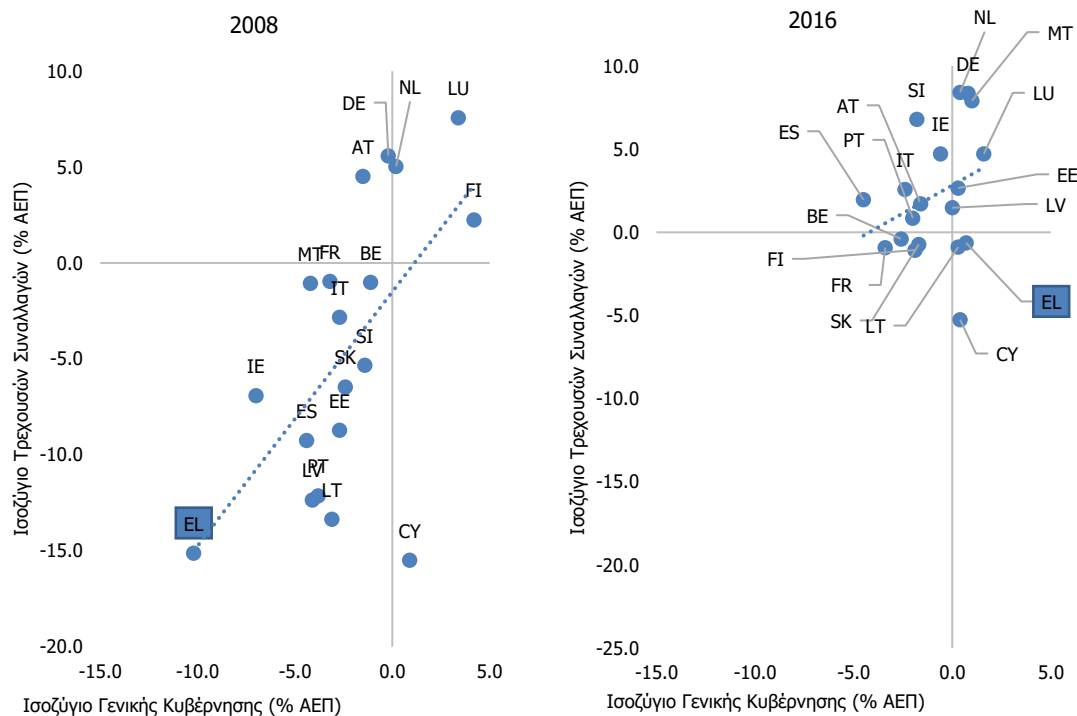
Εισαγωγές-Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών χωρίς καύσιμα και πλοία (Ιανουάριος – Δεκέμβριος) 2002-2016

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.21

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών και Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)

Πηγή: Eurostat- Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Πίνακας 3.11 Ισοζύγιο Πληρωμών (εκατ. €)

		Ιανουάριος - Δεκέμβριος			Ιανουάριος - Φεβρουάριος		
		2014	2015	2016	2015	2016	2017
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (I.A + I.B + I.Γ + I.Δ)	-2.912,6	205,8	-1.118,6	-1.687,9	-1.599,4	-1.208,0
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.A + I.B)	-3.979,0	-298,8	-1.270,5	-2.188,7	-2.183,7	-2.442,3
I.A	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ (I.A.1 - I.A.2)	-22.252,2	-17.231,2	-16.581,9	-3.018,6	-2.587,0	-3.098,6
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-6.275,4	-4.208,1	-2.832,5	-602,1	-370,8	-724,3
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα	-15.976,8	-13.023,1	-13.749,3	-2.416,5	-2.216,2	-2.374,3
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-2.145,9	-431,2	-141,3	-155,8	-8,5	-19,0
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς πλοία	-20.106,3	-16.800,0	-16.440,6	-2.862,7	-2.578,5	-3.079,6
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘΩΝ χωρίς καύσιμα και πλοία	-13.830,9	-12.591,9	-13.608,0	-2.260,6	-2.207,7	-2.355,3
I.A.1	Εξαγωγές αγαθών	26.788,0	24.787,2	24.486,7	3.813,6	3.501,0	4.133,5
	Καύσιμα	9.049,8	6.713,7	6.156,1	1.000,0	747,1	1.242,0
	Πλοία (πωλήσεις)	626,0	175,5	156,1	54,3	13,4	54,3
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	17.112,1	17.898,0	18.174,5	2.759,3	2.740,5	2.837,2
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών	49.040,2	42.018,4	41.068,6	6.832,2	6.088,0	7.232,1
	Καύσιμα	15.325,2	10.921,8	8.988,7	1.602,1	1.118,0	1.966,3
	Πλοία (αγορές)	2.771,9	606,7	297,3	210,2	21,9	73,3
	Αγαθά χωρίς καύσιμα και πλοία	30.943,0	30.489,9	31.782,6	5.019,9	4.948,2	5.192,6
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	18.273,2	16.932,4	15.311,4	829,9	403,4	656,3
I.B.1	Εισπράξεις	31.051,3	27.919,2	25.014,6	3.079,8	1.885,8	2.288,0
	Ταξιδιωτικό	13.393,1	14.125,8	13.206,7	312,2	318,5	309,9
	Μεταφορές	13.130,8	9.968,3	7.814,2	2.047,1	1.077,4	1.279,2
	Λοιπές υπηρεσίες	4.527,4	3.825,0	3.993,6	720,5	489,8	699,0
I.B.2	Πληρωμές	12.778,1	10.986,8	9.703,2	2.249,9	1.482,4	1.631,7
	Ταξιδιωτικό	2.076,4	2.037,4	2.005,3	297,1	273,4	246,3
	Μεταφορές	6.258,6	5.430,0	4.453,4	1.112,8	667,8	766,4
	Λοιπές υπηρεσίες	4.443,1	3.519,4	3.244,5	840,0	541,2	619,0
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	1.401,2	1.026,2	750,1	531,1	548,0	911,1
I.Γ.1	Εισπράξεις	8.458,3	7.519,2	6.648,0	2.267,2	1.697,2	1.957,4
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	209,9	153,8	134,0	29,6	16,6	20,7
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	4.832,4	4.200,8	3.462,2	768,6	607,5	563,2
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	3.416,1	3.164,6	3.051,8	1.469,0	1.073,1	1.373,5
I.Γ.2	Πληρωμές	7.057,1	6.493,0	5.897,9	1.736,1	1.149,3	1.046,3
	Από εργασία (αμοιβές, μισθοί)	491,7	379,4	233,2	107,9	33,4	42,6
	Από επενδύσεις (τόκοι, μερίσματα, κέρδη)	6.202,9	5.814,5	5.244,6	1.538,3	1.056,3	961,1
	Λοιπά πρωτογενή εισοδήματα	362,6	299,1	420,1	89,9	59,6	42,6
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΩΝ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	-334,7	-521,5	-598,2	-30,3	36,3	323,2
I.Δ.1	Εισπράξεις	2.550,7	1.909,7	1.803,7	657,1	464,9	673,4
	Γενική κυβέρνηση	1.441,7	1.054,9	1.017,3	489,7	357,7	457,8
	Λοιποί τομείς	1.109,0	854,9	786,4	167,5	107,2	215,6
I.Δ.2	Πληρωμές	2.885,5	2.431,2	2.401,9	687,5	428,6	350,1
	Γενική κυβέρνηση	2.054,7	1.695,0	1.825,9	509,4	337,7	241,7
	Λοιποί τομείς	830,8	736,2	576,1	178,1	90,9	108,5
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (II.1 - II.2)	2.510,6	1.988,6	1.035,7	159,1	631,9	252,7
II.1	Εισπράξεις	2.866,2	2.369,5	1.278,4	199,5	673,8	275,5
	Γενική κυβέρνηση	2.789,8	2.319,3	1.198,2	189,9	667,0	267,2
	Λοιποί τομείς	76,4	50,2	80,2	9,6	6,8	8,3
II.2	Πληρωμές	355,6	380,9	242,7	40,3	41,9	22,8
	Γενική κυβέρνηση	8,8	4,1	28,5	1,7	0,3	0,5
	Λοιποί τομείς	346,7	376,8	214,2	38,6	41,6	22,4
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ (I + II)	-402,0	2.194,4	-82,9	-1.528,8	-967,5	-955,3
III.A	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (III.A+III.B+III.Γ+III.Δ)	1.461,7	3.430,3	-138,5	-1.628,0	-519,1	-470,1
III.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	250,1	889,8	-3.403,1	187,4	77,2	-66,5
	Απαιτήσεις	2.275,9	1.921,7	-622,2	344,5	259,7	282,9
	Υποχρεώσεις	2.025,8	1.032,0	2.780,9	157,1	182,5	349,3
III.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ *	6.978,0	8.348,3	9.622,6	-5.295,9	2.282,4	-1.199,4
	Απαιτήσεις	8.910,1	6.996,0	7.059,0	-7.456,6	1.887,5	-945,9
	Υποχρεώσεις	1.932,1	-1.352,4	-2.563,6	-2.160,6	-394,9	253,6
III.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ *	-6.222,5	-6.162,2	-6.939,5	3.172,4	-3.236,8	1.078,8
	Απαιτήσεις	-6.888,7	16.699,8	-15.458,9	12.215,8	-344,9	-804,5
	Υποχρεώσεις	-666,2	22.861,9	-8.519,3	9.043,4	2.891,8	-1.883,4
	(Δάνεια γενικής κυβέρνησης)	4.000,2	11.921,6	6.492,9	-1.200,8	-467,4	-1.987,4
III.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	456,0	354,4	581,5	308,0	358,0	-283,0
IV	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II - III + IV=0)	1.863,7	1.235,9	-55,6	-99,2	448,4	485,2
	ΥΨΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ***	5.117	5.535	6.539	5.723	6.442	6.561

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) αύξηση (-) μείωση - Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των απαιτήσεων παρουσιάζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των απαιτήσεων με αρνητικό πρόσημο. Αντίστοιχα, η αύξηση των υποχρεώσεων εμφανίζεται με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των υποχρεώσεων με αρνητικό πρόσημο.

** (+) αύξηση (-) μείωση - Σύμφωνα με τη νέα μεθοδολογία κατάρτισης του ισοζυγίου πληρωμών BPM6, η αύξηση των συν/κων διαθεσίμων παρουσιάζεται πλέον με θετικό πρόσημο, ενώ η μείωση των συν/κων διαθεσίμων με αρνητικό πρόσημο.

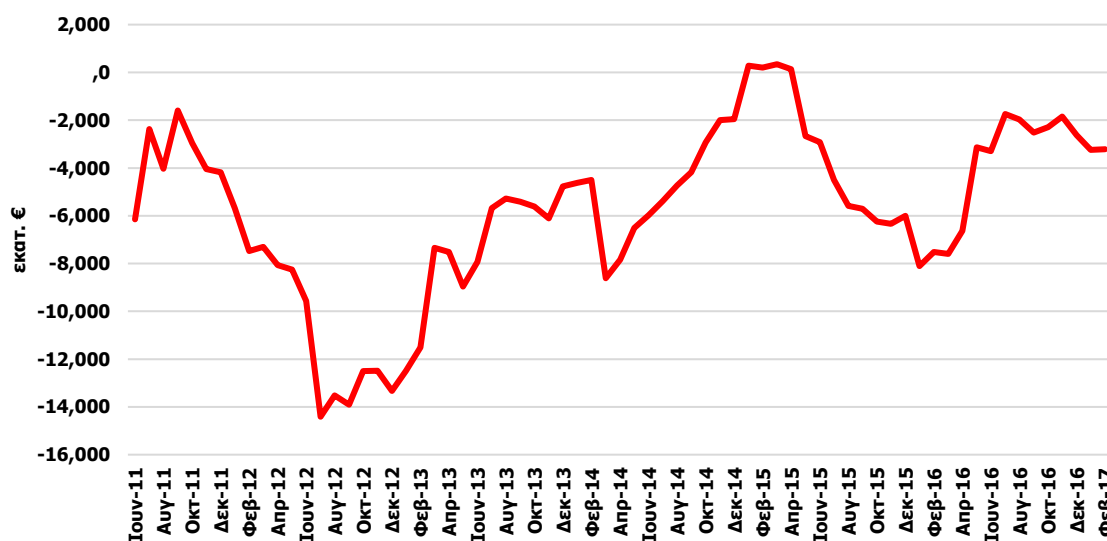
*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

4. ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ: ΛΗΞΙΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΟΦΕΙΛΕΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ: ΕΞΕΛΙΞΗ, ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

Μέρος του δημόσιου διαλόγου τόσο κατά την περίοδο στην οποία η δημοσιονομική κρίση ενέσκηψε στην Ελλάδα όσο και μετέπειτα, έχει επικεντρωθεί στην εξέλιξη του ύψους των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του Δημόσιου τομέα. Ως ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις του δημοσίου ορίζονται οι υφιστάμενες υποχρεώσεις προς τρίτους (π.χ. προμηθευτές νοσοκομείων, κατασκευαστικές εταιρείες, επιστροφές Φ.Π.Α. προς εξαγωγικές επιχειρήσεις) που δεν εξοφλήθηκαν μετά την παρέλευση 90 ημερών από την ημερομηνία έκδοσης του αντίστοιχου παραστατικού από τον αρμόδιο φορέα⁴⁵. Η ορθή καταγραφή των υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης και η ομαλή εξόφληση αυτών συμβάλλουν στην ενίσχυση της αξιοπιστίας του Κράτους. Παράλληλα, δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις αλλά και τα νοικοκυριά δυσκολεύονται από το τρίτο τρίμηνο του 2011 και μετά να αντλήσουν χρηματοδότηση για τις επενδυτικές, τις λειτουργικές και τις καταναλωτικές τους ανάγκες από το τραπεζικό σύστημα, λόγω της σημαντικής πιστωτικής συρρίκνωσης η οποία έκτοτε λαμβάνει χώρα, η τακτική πληρωμή των οφειλών του κράτους ενισχύει τη ρευστότητα της οικονομίας (Διάγραμμα 4.1).

Διάγραμμα 4.1

Πιστωτική Επέκταση/Συρρίκνωση προς τις επιχειρήσεις εκτός Νομισματικών-Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων*

* Μεταβολή υπολοίπου δανείων στο τέλος του μήνα σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του προηγούμενου έτους

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, **Επεξεργασία Στοιχείων:** ΙΟΒΕ

Στο τρέχον κεφάλαιο αρχικά εξετάζεται η επίδραση των ληξιπρόθεσμων οφειλών στο δημοσιονομικό αποτέλεσμα, δηλαδή στο πλεόνασμα/έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης, καθώς και στο χρέος αυτής. Κατόπιν, παρουσιάζεται συνοπτικά το νομικό πλαίσιο το οποίο διέπει την καταγραφή των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του δημόσιου

⁴⁵ Βλέπε και «Δελτίο Μηνιαίων Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης», Φεβρουάριος 2017, σελίδα 23.

τομέα προς τρίτους. Εν συνεχεία, παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξή τους, ξεκινώντας από τα πρώτα σχετικά, περιορισμένα και αποσπασματικά διαθέσιμα στοιχεία για τη δεκαετία του 2000. Εκτενής ανάλυση της τάσης και της διάρθρωσής τους (ανά κατηγορία δημόσιου φορέα) πραγματοποιείται για την περίοδο Σεπτέμβριος 2012-Φεβρουάριος 2017, για την οποία είναι διαθέσιμα αναλυτικά δεδομένα. Η ανάλυση ολοκληρώνεται με την εξέλιξη των ληξιπρόθεσμων οφειλών σε μια άλλη χώρα η οποία εφάρμοσε πρόγραμμα οικονομικής προσαρμογής, την Πορτογαλία.

4.2 Επίδραση ληξιπρόθεσμων οφειλών στο δημοσιονομικό ισοζύγιο-νομικό πλαίσιο για την παρακολούθησή τους

Από επίσημα κείμενα προκύπτει ότι οι ανεξόφλητες υποχρεώσεις του Δημόσιου τομέα, στις οποίες περιλαμβάνονται οι ληξιπρόθεσμες οφειλές του, επηρεάζουν το ετήσιο δημοσιονομικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης, όπως αυτό υπολογίζεται βάσει του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών 2010 (ESA 2010). Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το πλέον πρόσφατο εγχειρίδιο της Eurostat για το έλλειμμα και το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης,⁴⁶ οι οφειλές, ληξιπρόθεσμες και μη, φορέων οι οποίοι υπάγονται σε αυτή, καταγράφονται στο απόθεμα υποχρεώσεων (stock of liabilities) κάθε φορέα, όταν δημιουργούνται και όχι όταν αρχίζει η εξόφλησή τους ή όποτε εξοφληθούν. Στον υπολογισμό του ετήσιου δημοσιονομικού ισοζυγίου της Γενικής Κυβέρνησης περιλαμβάνεται η μεταβολή του αποθέματος υποχρεώσεων την 31^η Δεκεμβρίου κάθε έτους σε σχέση με την ίδια ημερομηνία ένα χρόνο πριν. Όταν πραγματοποιείται εξόφληση μέρους ή του συνόλου μιας υποχρέωσης (ληξιπρόθεσμης ή μη ληξιπρόθεσμης), τότε μειώνεται το απόθεμα των υποχρεώσεων κατά το ποσό αυτής της εξόφλησης. Καθώς για τη συγκεκριμένη πληρωμή της υποχρέωσης πραγματοποιείται μια δαπάνη, αυξάνονται ισόποσα οι δαπάνες του Προϋπολογισμού. Συνεπώς, το δημοσιονομικό αποτέλεσμα μιας εξόφλησης, μερικής ή ολικής, μιας υποχρέωσης, είναι ουδέτερο. Αντίστοιχη είναι η διαδικασία παρακολούθησης των απαιτήσεων του δημόσιου τομέα.

Επιπλέον στην περίπτωση που για την εξόφληση μιας ή περισσότερων υποχρεώσεων απαιτείται δανεισμός του κράτους, τότε επηρεάζεται το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης. Πρόσφατο παράδειγμα επίπτωσης στο δημόσιο χρέος της εξόφλησης ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων αποτελεί ο δανεισμός το 2016 στο πλαίσιο της τρέχουσας σύμβασης χρηματοδοτικής διευκόλυνσης με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας για αυτό το σκοπό. Η επίδρασή του στο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης αποτυπώνεται στο κεφάλαιο της Εισηγητικής Έκθεσης του Προϋπολογισμού για 2017 για το δημόσιο χρέος και τις εγγυήσεις.⁴⁷

Στο πλαίσιο της ορθής παρακολούθησης των υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης και της έγκαιρης πληρωμής τους, έχουν πραγματοποιηθεί στα πρόσφατα έτη συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις. Η πιο σημαντική από αυτές είναι η θεσμοθέτηση του Μητρώου Δεσμεύσεων (Νόμος 3871/2010 και Π.Δ. 113/2010), η τήρηση του οποίου είναι

⁴⁶ "Manual on Government Deficit and Debt, Implementation of ESA 2010", σελ. 384.

⁴⁷ Πίνακας 4.3, σελ. 127.

υποχρεωτική για όλους τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης. Στο πλαίσιο τήρησης του Μητρώου Δεσμεύσεων, πριν από την ανάληψη οποιασδήποτε υποχρέωσης, οι φορείς της Γενικής Κυβέρνησης δεσμεύουν τις αναγκαίες πιστώσεις από τον προϋπολογισμό τους, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι θα υπάρχουν οι αναγκαίοι πόροι για την αποπληρωμή τους. Επιπλέον, σύμφωνα με το Νόμο 4270/2014, όπως αυτός τροποποιήθηκε με το Νόμο 4337/2015, οι φορείς της Γενικής Κυβέρνησης έχουν την υποχρέωση της υποβολής μηνιαίου προγράμματος εκτέλεσης προϋπολογισμού και καθορισμού τριμηνιαίων στόχων δαπανών ώστε να επιτυγχάνεται η συνεχής παρακολούθηση αυτών και η προσαρμογή τους ανάλογα με την πορεία των εσόδων.

Παράλληλα, αναμένεται να ενισχυθεί περαιτέρω προσεχώς ο ρόλος των Γενικών Διευθύνσεων Οικονομικών Υπηρεσιών, οι οποίες καθιερώθηκαν το 2010 και έχουν την ευθύνη για τη διασφάλιση της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, τόσο των Υπουργείων όσο και των εποπτευόμενων από αυτά φορέων. Εντός του 2017 προβλέπεται η μεταφορά σε αυτές όλων των αρμοδιοτήτων που αφορούν στον έλεγχο, την εκκαθάριση και την εξόφληση των δημοσίων δαπανών.⁴⁸

4.3 Διαχρονική εξέλιξη ληξιπρόθεσμων οφειλών Δημόσιου τομέα

Ο δημόσιος τομέας παρουσίαζε καθυστερήσεις στην πληρωμή των οφειλών του και πριν την εγχώρια δημοσιονομική κρίση το 2010. Όμως τα διαθέσιμα στοιχεία για τις ληξιπρόθεσμες οφειλές πριν από αυτή την περίοδο είναι ελάχιστα. Αφορούν σε συγκεκριμένες κατηγορίες φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, για ορισμένες περιόδους. Συγκεκριμένα, από την «Έκθεση της Επιτροπής για την Αξιοπιστία των Δημοσιονομικών Στοιχείων»⁴⁹, προκύπτει ότι μεγάλο μέρος των ληξιπρόθεσμων οφειλών αποτελούσαν τα συσσωρευμένα χρέη των νοσοκομείων, τα οποία την τετραετία 2005-2008 ανέρχονταν περίπου σε €5,2 δισεκ., ενώ το 2009 έφτασαν τα €2,2 δισεκ. Στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα στατιστικά στοιχεία που αφορούν στο έλλειμμα και το χρέος της ελληνικής κυβέρνησης αναφέρεται ότι οι οφειλές των νοσοκομείων στην περίοδο 2005-2008 ήταν της τάξης των €3,3 δισεκ. Όμως, η τότε Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, την οποία διαδέχθηκε η ΕΛ.ΣΤΑΤ., κατέγραψε υποχρεώσεις €2,3 δισεκ. για αυτή την περίοδο στις κοινοποιήσεις στοιχείων στη Eurostat στο πλαίσιο της Διαδικασίας Υπερβολικού Ελλείμματος τον Απρίλιο και στις 2 Οκτωβρίου του 2009. Επιπλέον €2,5 δισεκ. υποχρεώσεων καταγράφηκαν στην κοινοποίηση προς τη Eurostat της 21^{ης} Οκτωβρίου 2009.⁵⁰

Το Υπουργείο Οικονομικών, στο πλαίσιο των δεσμεύσεων που περιλαμβάνονταν στο πρώτο Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής για την Ελλάδα δημοσίευσε για πρώτη φορά στοιχεία για τις καθυστερούμενες οφειλές της Γενικής Κυβέρνησης για την περίοδο Ιανουαρίου-

⁴⁸ Βλέπε «Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2017», σελ. 36.

⁴⁹ «Έκθεση της Επιτροπής για την Αξιοπιστία των Δημοσιονομικών Στοιχείων», Ιανουάριος 2010, σελ. 29-30.

⁵⁰ "Report on Greek Government Deficit and Debt Statistics", COM (2010) 1 final, σελ. 26-27

Αυγούστου 2010. Έκτοτε, σύμφωνα με το Πρόγραμμα Οικονομικής Προσαρμογής, αυτά τα στοιχεία θα πρέπει να ενημερώνονται και να δημοσιεύονται σε μηνιαία βάση. Τα σχετικά στοιχεία συγκεντρώνονται από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους και αρχικά καταγράφονταν στο Δελτίο Μηνιαίων Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης, το οποίο ηλεκτρονικά αναρτιόταν στο site του Υπουργείου Οικονομικών. Από τον Σεπτέμβριο του 2016 εκδίδεται από το Γενικό Λογιστήριο του Κράτους ειδικό δελτίο για τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις (Ενισχύσεις Πιστώσεων/Επιχορηγήσεις-Πληρωμές Ληξιπρόθεσμων Υποχρεώσεων Γενικής Κυβέρνησης). Κατόπιν αλλαγών στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Οικονομικών, τα παλαιότερα Δελτία Μηνιαίων Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης δεν είναι διαθέσιμα. Από την ιστοσελίδα, καθώς και από έρευνα το διαδίκτυο, αντλήθηκαν αναλυτικά στοιχεία για την εξέλιξη των ληξιπρόθεσμων οφειλών του Δημοσίου από τον Σεπτέμβριο του 2012.

Συγκεκριμένα σε ότι αφορά την εξέλιξη των ληξιπρόθεσμων οφειλών, στην περίοδο Δεκέμβριος 2012-Δεκέμβριος 2013 παρουσίασαν σημαντική πτώση, κατά 46,8%, από τα €8,8 δισεκ. στα €4,7 δισεκ. (Διάγραμμα 4.2). Ο περιορισμός τους οφείλεται στο γεγονός ότι στο τέλος Δεκεμβρίου του 2012 το Υπουργείο Οικονομικών είχε ξεκινήσει μια συστηματική διαδικασία αποπληρωμής ληξιπρόθεσμων οφειλών. Ως αποτέλεσμα αυτής διαδικασίας, στα τέλη Δεκεμβρίου του 2013 είχε ολοκληρωθεί μέσω της ειδικής πίστωσης ύψους €8 δισεκ. η χρηματοδότηση αιτημάτων ύψους €6,8 δισεκ., δηλαδή, είχε μεταβιβαστεί προς τους φορείς του δημοσίου το 85% των συνολικών πόρων για την αποπληρωμή των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων. Το ύψος των τελικών πληρωμών έως τον Δεκέμβριο του 2013 έφτασε τα €6,2 δισεκ.⁵¹ Συνεπώς, ενώ αποπληρώθηκαν ληξιπρόθεσμες οφειλές αυτού του ύψους, το γεγονός ότι στο σύνολο του 2013 υποχώρησαν από τα €8,8 δισεκ. στα €4,7 δισεκ. αναδεικνύει ότι δημιουργήθηκαν νέες οφειλές €2,1 δισεκ.

Το 2014 οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις περιορίστηκαν πολύ λιγότερο από ότι το 2013, με αποτέλεσμα τον Δεκέμβριο του 2014 να παρουσιαστούν μειωμένες κατά 19,5% σε σύγκριση με τον Δεκέμβριο του 2013, από €4,7 δισεκ. σε €3,8 δισεκ. (-€911 εκατ.). Η εξέλιξη αυτή είναι κυρίως αποτέλεσμα της σημαντικής μείωσης αυτών τον Ιούνιο του συγκεκριμένου έτους κατά €600 εκατ.⁵² και τον Νοέμβριο κατά €500 εκατ.⁵³

Από τον Ιανουάριο του 2015 η τάση των ληξιπρόθεσμων οφειλών μεταστρέφεται σε ανοδική αφού παρουσιάζουν συνεχή αύξηση μέχρι και το Σεπτέμβριο του έτους αυτού. Σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2014, τον Ιούλιο του 2015 ήταν περίπου €2 δισεκ. υψηλότερες (€5,8 δισεκ.). Ακολούθησε οριακή διεύρυνσή τους στο δίμηνο Αυγούστου-Σεπτεμβρίου, στο τέλος

⁵¹ Βλέπε ανακοίνωση Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών σχετικά με την εξέλιξη της διαδικασίας αποπληρωμής ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων τον Δεκέμβριο του 2013 (09/01/2014).
⁵² Βλέπε ανακοίνωση Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών σχετικά με την εξέλιξη της διαδικασίας αποπληρωμής ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων τον Ιούλιο του 2014 (04/09/2014).
⁵³ Βλέπε ανακοίνωση Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών σχετικά τη δημοσίευση των Μηνιαίων Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης, για την περίοδο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου του 2014 (09/01/2015).

του οποίου διαμορφώθηκαν σε €6,06 δισεκ. Αιτία για την έντονη άνοδό τους είναι τα γεγονότα του πρώτου εννεαμήνου του 2015, ως αποτέλεσμα των οποίων το ελληνικό κράτος δεν άντλησε χρηματοδότηση από τους επίσημους δανειστές του σχεδόν για ένα έτος, από τον Αύγουστο του 2014 έως τη μέση του Ιουλίου του 2015: η παράταση της ολοκλήρωσης τελευταίας αξιολόγησης του δεύτερου προγράμματος από τον Φεβρουάριο στον Ιούνιο του 2015, η διακοπή της και η προκήρυξη δημοψηφίσματος την 27^η Ιουνίου, οι διαπραγματεύσεις για την εκκίνηση συζητήσεων για μια νέα δανειακή σύμβαση, καθώς και για τη σύναψή της, κατόπιν η προκήρυξη βουλευτικών εκλογών. Κατόπιν της σύναψης της τρέχουσας σύμβασης χρηματοδοτικής διευκόλυνσης με τον ESM, οι ληξιπρόθεσμες οφειλές υποχώρησαν έως τον Δεκέμβριο του 2015 κατά περίπου €700 εκατ., στα €5,4 δισεκ. Όμως, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του 2014 ήταν 43,4% περισσότερες.

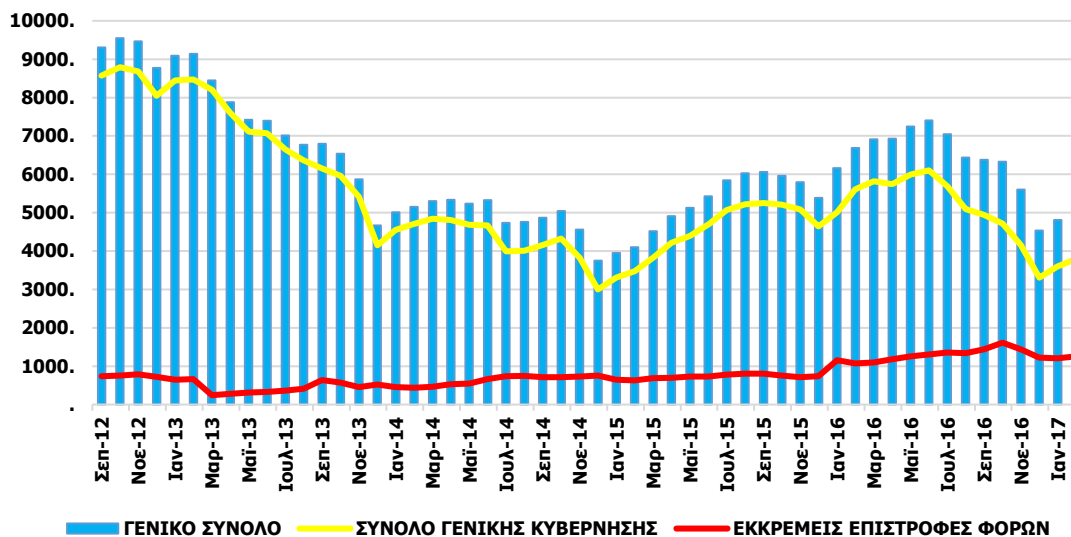
Η τάση των ληξιπρόθεσμων οφειλών μεταστράφηκε σε ανοδική από τον Ιανουάριο του 2016, με την άνοδό τους να συνεχίζεται έως τον Ιούνιο του ίδιου έτους. Σε αυτό το χρονικό διάστημα διευρύνθηκαν κατά €2,0 δισεκ., φθάνοντας τα €7,4 δισεκ. Η νέα αύξησή τους μάλλον σχετίζεται με την πολύμηνη διαδικασία της πρώτης αξιολόγησης του τρέχοντος Προγράμματος η οποία ολοκληρώθηκε τον περυσινό Μάιο, στη διάρκεια της οποίας το ελληνικό κράτος δεν είχε πρόσβαση σε χρηματοδότηση από τον ESM. Νέα υποχώρηση των ληξιπρόθεσμων οφειλών σημειώνεται από τον περυσινό Ιούλιο. Έως το τέλος του 2016 είχαν περιοριστεί σε €4,5 δισεκ. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται στην παροχή χρηματοδότησης στο πλαίσιο της δεύτερης δόσης της σύμβασης χρηματοδότησης από τον ESM αποκλειστικά για τον περιορισμό των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του Κράτους προς τρίτους, ύψους €3,5 δισεκ. Το σύνολο του ποσού διατέθηκε με επιχορηγήσεις σε φορείς της Γενικής Κυβέρνησης στη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου του περασμένου έτους και διενεργήθηκαν πληρωμές ύψους €3,13 δισεκ., που αποτελούν και το σύνολο των πληρωμών στη διάρκεια του 2016.

Τέλος, τους δύο πρώτους μήνες του 2017 οι ληξιπρόθεσμες οφειλές παρουσιάζουν εκ νέου αύξηση και έχουν διευρυνθεί κατά περίπου €500 εκατ., στα €5,0 δισεκ., κυρίως ως αποτέλεσμα της αύξησης των οφειλών προς τα νοσοκομεία και τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης.

Μια εναλλακτική προσέγγιση της εξέλιξης των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων μπορεί να γίνει μέσω του ποσοστού τους ως προς το σύνολο των δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης. Υπό αυτή την προσέγγιση, οι ληξιπρόθεσμες οφειλές του Δημοσίου περιορίζονταν σχεδόν συνεχώς από το τελευταίο τρίμηνο του 2012 έως το πρώτο τρίμηνο του 2015 (Πίνακας 4.1). Σε αυτή την περίοδο κατήλθαν από το 8,7% του συνόλου των δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης στο 4,3%.

Διάγραμμα 4.2

Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις Δημοσίου (09/2012-02/2017)

Πηγή: Μηνιαία Στοιχεία Δελτίων Γενικής Κυβέρνησης, **Επεξεργασία Στοιχείων:** ΙΟΒΕ

Έκτοτε διευρύνθηκαν έως τα μέσα του 2016, φθάνοντας στο 8,3%, όμως στη συνέχεια περιορίστηκαν εκ νέου στο 6,4% το τελευταίο τρίμηνο του 2016. Αναφορικά με τη σύνθεση τους, στο σύνολο της εξεταζόμενης περιόδου το μεγαλύτερο ποσοστό των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων (49% κατά μέσο όρο) αφορούσε στους Οργανισμούς Κοινωνικής Ασφάλισης (Διάγραμμα 4.3). Εξ' αυτών, το 62,1% αφορούσε σε ληξιπρόθεσμες οφειλές του Εθνικού Οργανισμού Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (Ε.Ο.Π.Υ.Υ.). Έπονται οι ληξιπρόθεσμες οφειλές των νοσοκομείων, που αποτελούν το 17,6% του συνόλου των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του κράτους και ακολουθούν οι οφειλές που σχετίζονται με εκκρεμείς επιστροφές φόρων (13,5%, κατά μέσο όρο του συνόλου). Οι ληξιπρόθεσμες οφειλές της Τοπικής Αυτοδιοίκησης καθώς και του συνόλου των Υπουργείων (Κεντρική Κυβέρνηση) αποτελούν το 8,1% και 6,9% αντίστοιχα του συνόλου των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων. Τέλος, οι ληξιπρόθεσμες οφειλές λοιπών νομικών προσώπων δεν ξεπέρασαν κατά μέσο όρο το 5,1%.

Πίνακας 4.1

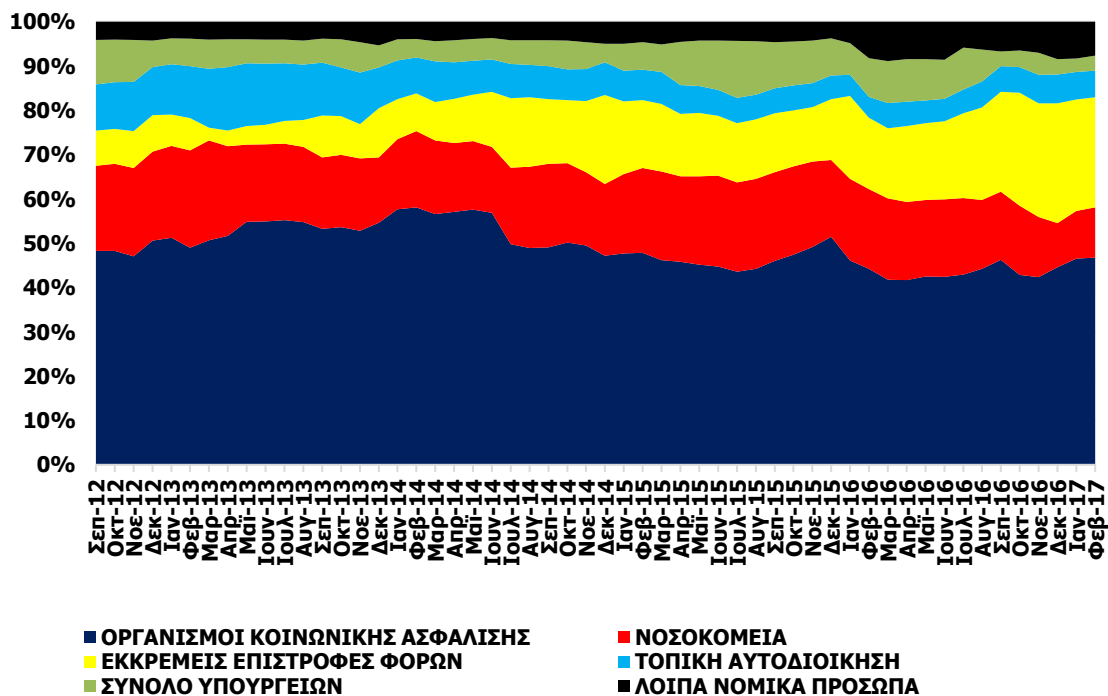
Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις Δημοσίου ως ποσοστό των δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης

	Ληξιπρόθεσμες οφειλές (εκατ. €)	Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης (εκατ. €)	Ληξιπρόθεσμες οφειλές (% Δαπανών Γενικής Κυβέρνησης)
4Q/2012	9.263	105.960	8,7%
1Q/2013	8.890	112.473	7,9%
2Q/2013	7.565	112.473	6,7%
3Q/2013	6.860	112.473	6,1%
4Q/2013	5.690	112.473	5,1%
1Q/2014	5.154	90.048	5,7%
2Q/2014	5.300	90.048	5,9%
3Q/2014	4.788	90.048	5,3%
4Q/2014	4.452	90.048	4,9%
1Q/2015	4.192	95.247	4,4%
2Q/2015	5.154	95.247	5,4%
3Q/2015	5.979	95.247	6,3%
4Q/2015	5.714	95.247	6,0%
1Q/2016	6.584	86.185	7,6%
2Q/2016	7.194	86.185	8,3%
3Q/2016	6.622	86.185	7,7%
4Q/2016	5.489	86.185	6,4%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat, **Επεξεργασία Στοιχείων:** ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 4.3

Σύνθεση ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων Δημοσίου

Πηγή: Μηνιαία Στοιχεία Δελτίων Γενικής Κυβέρνησης, **Επεξεργασία Στοιχείων:** ΙΟΒΕ

4.4 Ληξιπρόθεσμες οφειλές στην Πορτογαλία κατά το Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Προσαρμογής

Δυσχέρειες στη γρήγορη διευθέτηση των υποχρεώσεων του δημόσιου τομέα έχουν εμφανιστεί και σε άλλες χώρες οι οποίες εφάρμοσαν πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής, με αποτέλεσμα τη συσσώρευση ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων. Μια τέτοια περίπτωση είναι ενδεικτικά η Πορτογαλία η οποία εφάρμοσε πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής από το Μάιο το 2011 ως τον Ιούνιο του 2014.

Τα διαθέσιμα δεδομένα για την Πορτογαλία αφορούν την περίοδο Μάιος 2011-Ιούλιος 2014 (Πίνακας 4.2), καλύπτουν δηλαδή όλη την περίοδο κατά την διάρκεια της οποίας η χώρα ήταν σε πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής.

Πίνακας 4.2

Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις Δημοσίου – Πορτογαλία

(εκατ. €)	Μαϊ-11	Νοε-11	Μαϊ-12	Νοε-12	Μαϊ-13	Νοε-13	Μαϊ-14	Ιουλ-14
Κεντρική Κυβέρνηση (εκτός νοσοκομείων)	289	325	135	105	56	51	36	34
Νοσοκομεία που ταξινομούνται στη Γενική Κυβέρνηση	429	266	202	24	14	22	13	12
Αναταξινομημένες οντότητες	90	77	61	33	19	17	0	0
Τοπική Κυβέρνηση	1.745	1.709	1.613	1.373	970	735	629	531
Περιφερειακή Κυβέρνηση	401	1.321	1.261	1.280	1.053	580	486	474
Σύνολο Α	2.954	3.698	3.272	2.815	2.112	1.405	1.164	1.051
Άλλοι φορείς εκτός Γενικής Κυβέρνησης								
Άλλες επιχειρήσεις (εκτός νοσοκομείων)	12	14	32	50	51	97	132	139
Νοσοκομεία αυτόνομης περιφέρειας Μαδέιρα	1.501	1.725	1.996	1.018	858	825	773	817
Σύνολο Β	1.513	1.739	2.028	1.068	909	922	905	956
Γενικό Σύνολο (Α+Β)	4.467	5.437	5.300	3.883	3.021	2.327	2.069	2.007

Πηγή: European Commission (2014), "The Economic Adjustment Programme for Portugal 2011-2014", Occasional Papers 202, October 2014

Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό ληξιπρόθεσμων οφειλών αφορούσε σε οφειλές της Τοπικής Κυβέρνησης (32,1% κατά μέσο όρο την εν λόγω περίοδο), καθώς και σε οφειλές νοσοκομείων (36,6% κατά μέσο όρο)⁵⁴.

Ωστόσο, μέχρι το τέλος του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής, το σύνολο των ληξιπρόθεσμων οφειλών περιορίστηκε σημαντικά. Αναλυτικά, την περίοδο Μαΐου 2011 – Ιουλίου 2014 το σύνολο τους περιορίστηκε κατά 55,1%, δηλαδή από τα €4,5 δισεκ. στα €2,01 δισεκ. (πτώση 55,1%), κυρίως ως αποτέλεσμα του περιορισμού των ληξιπρόθεσμων

⁵⁴ Όσες σχετικές δαπάνες ταξινομούνται στην Γενική Κυβέρνηση, πλέον αυτών που ανήκουν στην αυτόνομη περιφέρεια της Μαδέιρα

οφειλών της Τοπικής Κυβέρνησης, κατά 69,6% ((από τα €1,75 δισεκ. τον 05/2011 στα €531 εκατ. τον 07/2014), των νοσοκομείων που ταξινομούνται στη Γενική Κυβέρνηση κατά 97,2% (από τα €429 εκατ. στα €12 εκατ.) και των νοσοκομείων που ανήκουν στην αυτόνομη περιφέρεια της Μαδέιρα (κατά 45,6%, από τα €1,5 δισεκ. στα €817 εκατ.).

4.5 Συμπεράσματα

Από τα στοιχεία που παρατέθηκαν, προκύπτει ότι οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις του δημοσίου τομέα είναι ένα διαχρονικό φαινόμενο. Χαρακτήριζε τη συναλλακτική συμπεριφορά του ελληνικού Δημοσίου ακόμα και πριν την εγχώρια δημοσιονομική κρίση και δεν αποτελεί επίπτωση αυτής, εξαιτίας των δυσχερειών στη χρηματοδότησή του που αντιμετωπίζει στη διάρκειά της. Ο προβλεπόμενος τρόπος καταγραφής και παρακολούθησης όλων των υποχρεώσεων στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συστήματος Λογαριασμών ESA 2010, αναδεικνύει το ότι όλα τα κράτη έχουν απλήρωτες υποχρεώσεις, είτε αυτές είναι ληξιπρόθεσμες, είτε όχι. Μια συσσώρευσή τους δεν συνεπάγεται αλλοίωση του δημοσιονομικού ισοζυγίου στο έτος στο οποίο αυτή πραγματοποιείται, καθώς περιλαμβάνονται σε αυτό, σύμφωνα με τη μεθοδολογία ESA 2010.

Από την τάση των ληξιπρόθεσμων οφειλών, σε απόλυτο μέγεθος και ως ποσοστό των δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης, φαίνεται ότι με την πάροδο των ετών το φαινόμενο σταδιακά περιορίζεται, με αργό ρυθμό. Όμως, ο περιορισμός των οφειλών σχετίζεται στενά με την παροχή χρηματοδότησης, είτε στο πλαίσιο των προγενέστερων Προγραμμάτων Οικονομικής Προσαρμογής, είτε της τρέχουσας σύμβασης χρηματοδοτικής διευκόλυνσης.

Σε κάθε περίπτωση, όμως, η συσσώρευση των ληξιπρόθεσμων οφειλών αποτελεί ένα φαινόμενο που πλήττει διαχρονικά την αξιοπιστία του Δημοσίου αναφορικά με την ικανότητα του να αναλαμβάνει οικονομικές υποχρεώσεις και να τις εξοφλεί έγκαιρα και ταυτόχρονα στερεί πολύτιμους πόρους από την πραγματική οικονομία, οι οποίοι θα μπορούσαν να κατευθυνθούν προς παραγωγικές επενδύσεις. Η τελευταία επίπτωση γίνεται ιδιαίτερα αισθητή σε μια περίοδο που αφενός η ρευστότητα από την πλευρά του τραπεζικού συστήματος είναι περιορισμένη αφετέρου είναι αναγκαία η πραγματοποίηση επενδύσεων που θα συμβάλλουν στην επίτευξη διαρκούς και βιώσιμης ανάπτυξης.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Πίνακας 1: Ρυθμός Μεταβολής του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Αυστρία	3,6	1,5	-3,8	1,9	2,8	0,7	0,1	0,6	1	0,2
Βέλγιο	3,4	0,7	-2,3	2,7	1,8	0,1	-0,1	1,7	1,5	0,7
Βουλγαρία	7,3	6	-3,6	1,3	1,9	0	0,9	1,3	3,6	4,1
Γαλλία	2,4	0,2	-2,9	2	2,1	0,2	0,6	0,6	1,3	0,9
Γερμανία	3,3	1,1	-5,6	4,1	3,7	0,5	0,5	1,6	1,7	0,6
Δανία	0,9	-0,5	-4,9	1,9	1,3	0,2	0,9	1,7	1,6	0,5
Δημοκρατία της Τσεχίας	5,5	2,7	-4,8	2,3	2	-0,8	-0,5	2,7	4,5	2,2
ΕΕ (28 χώρες)	3,1	0,4	-4,4	2,1	1,7	-0,5	0,2	1,6	2,2	1,5
Ελλάδα	3,3	-0,3	-4,3	-5,5	-9,1	-7,3	-3,2	0,4	-0,2	:
Εσθονία	7,7	-5,4	-14,7	2,3	7,6	4,3	1,4	2,8	1,4	1,4
Ευρωζώνη (19 χώρες)	3	0,4	-4,5	2,1	1,5	-0,9	-0,3	1,2	2	1,4
Ηνωμένο Βασίλειο	2,6	-0,6	-4,3	1,9	1,5	1,3	1,9	3,1	2,2	1,1
Ιρλανδία	3,8	-4,4	-4,6	2	0	-1,1	1,1	8,5	26,3	4,3
Ισπανία	3,8	1,1	-3,6	0	-1	-2,9	-1,7	1,4	3,2	3,1
Ιταλία	1,5	-1,1	-5,5	1,7	0,6	-2,8	-1,7	0,1	0,7	1,1
Κροατία	5,2	2,1	-7,4	-1,7	-0,3	-2,2	-1,1	-0,5	1,6	3,5
Κύπρος	4,8	3,9	-1,8	1,3	0,3	-3,2	-6	-1,5	1,7	2,2
Λετονία	9,9	-3,6	-14,3	-3,8	6,2	4	2,9	2,1	2,7	2,8
Λιθουανία	11,1	2,6	-14,8	1,6	6	3,8	3,5	3,5	1,8	3,6
Λουξεμβούργο	8,4	-0,8	-5,4	5,8	2	0	4,2	4,7	3,5	1,6
Μάλτα	4	3,3	-2,5	3,5	1,4	2,7	4,6	8,4	7,4	3,9
Ολλανδία	3,7	1,7	-3,8	1,4	1,7	-1,1	-0,2	1,4	2	1,6
Ουγγαρία	0,4	0,9	-6,6	0,7	1,7	-1,6	2,1	4	3,1	2,2
Πολωνία	7	4,2	2,8	3,6	5	1,6	1,4	3,3	3,9	2,9
Πορτογαλία	2,5	0,2	-3	1,9	-1,8	-4	-1,1	0,9	1,6	1,7
Ρουμανία	6,9	8,5	-7,1	-0,8	1,1	0,6	3,5	3,1	3,9	5,1
Σλοβακία	10,8	5,6	-5,4	5	2,8	1,7	1,5	2,6	3,8	3,1
Σλοβενία	6,9	3,3	-7,8	1,2	0,6	-2,7	-1,1	3,1	2,3	2,4
Σουηδία	3,4	-0,6	-5,2	6	2,7	-0,3	1,2	2,6	4,1	2
Φινλανδία	5,2	0,7	-8,3	3	2,6	-1,4	-0,8	-0,7	0,2	1,1

Πίνακας 2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Αυστρία	65,1	68,8	80,1	82,8	82,6	82	81,3	84,4	85,5	84,6
Βέλγιο	87	92,5	99,5	99,7	102,3	104,1	105,6	106,7	106,0	105,9
Βουλγαρία	16,3	13	13,7	15,3	15,2	16,7	17,0	27,0	26,0	29,5
Γαλλία	64,3	68	78,9	81,6	85,2	89,5	92,3	94,9	95,6	96,0
Γερμανία	63,7	65,1	72,6	81	78,7	79,9	77,5	74,9	71,2	68,3
Δανία	27,3	33,4	40,4	42,9	46,4	45,2	44,0	44,0	39,6	37,8
Δημοκρατία της Τσεχίας	27,8	28,7	34,1	38,2	39,8	44,5	44,9	42,2	40,3	37,2
ΕΕ (28 χώρες)	65	68,6	78,4	83,8	86,1	89,5	85,7	86,7	84,9	83,5
Ελλάδα	103,1	109,4	126,7	146,2	172,1	159,6	177,4	179,7	177,4	179,0
Εσθονία	3,7	4,5	7	6,6	6,1	9,7	10,2	10,7	10,1	9,5
Ευρωζώνη (19 χώρες)	57,5	60,7	72,8	78,4	81,1	83,8	91,4	92,0	90,3	89,2
Ηνωμένο Βασίλειο	42	50,2	64,5	76	81,6	85,1	86,2	88,1	89,0	89,3
Ιρλανδία	23,9	42,4	61,7	86,3	109,6	119,5	119,5	105,3	78,7	75,4
Ισπανία	35,5	39,4	52,7	60,1	69,5	85,7	95,5	100,4	99,8	99,4
Ιταλία	99,8	102,4	112,5	115,4	116,5	123,3	129,0	131,8	132,1	132,6
Κροατία	37,7	39,6	49	58,3	65,2	70,7	82,2	86,6	86,7	84,2
Κύπρος	53,5	44,7	53,4	55,8	65,2	79,3	102,2	107,1	107,5	107,8
Λετονία	8,4	18,7	36,6	47,4	42,8	41,3	39,0	40,9	36,5	40,1
Λιθουανία	15,9	14,6	28	36,2	37,2	39,8	38,7	40,5	42,7	40,2
Λουξεμβούργο	7,8	15,1	16	19,9	18,8	21,8	23,4	22,4	21,6	20,0
Μάλτα	62,4	62,7	67,8	67,6	70	67,6	68,7	64,3	60,6	58,3
Ολλανδία	42,7	54,8	56,9	59,3	61,6	66,4	67,7	67,9	65,2	62,3
Ουγγαρία	65,6	71,6	77,8	80,5	80,7	78,2	76,6	75,7	74,7	74,1
Πολωνία	44,2	46,3	49,4	53,1	54,1	53,7	55,7	50,2	51,1	54,4
Πορτογαλία	68,4	71,7	83,6	96,2	111,4	126,2	129,0	130,6	129,0	130,4
Ρουμανία	12,7	13,2	23,2	29,9	34,2	37,3	37,8	39,4	38,0	37,6
Σλοβακία	30,1	28,5	36,3	41,2	43,7	52,2	54,7	53,6	52,5	51,9
Σλοβενία	22,8	21,8	34,6	38,4	46,6	53,9	71,0	80,9	83,1	79,7
Σουηδία	39	37,5	41	38,3	37,5	37,8	40,4	45,2	43,9	41,6
Φινλανδία	34	32,7	41,7	47,1	48,5	53,9	56,5	60,2	63,7	63,6

Πίνακας 3: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Αυστρία	-1,4	-1,5	-5,4	-4,5	-2,6	-2,2	-1,4	-2,7	-1,1	-1,6
Βέλγιο	0,1	-1,1	-5,4	-4,0	-4,1	-4,2	-3,1	-3,1	-2,5	-2,6
Βουλγαρία	1,1	1,6	-4,1	-3,1	-2,0	-0,3	-0,4	-5,5	-1,6	0,0
Γαλλία	-2,5	-3,2	-7,2	-6,8	-5,1	-4,8	-4,0	-3,9	-3,6	-3,4
Γερμανία	0,2	-0,2	-3,2	-4,2	-1,0	0,0	-0,2	0,3	0,7	0,8
Δανία	5,0	3,2	-2,8	-2,7	-2,1	-3,5	-1,0	1,4	-1,3	-0,9
Δημοκρατία της Τσεχίας	-0,7	-2,1	-5,5	-4,4	-2,7	-3,9	-1,2	-1,9	-0,6	0,6
ΕΕ (28 χώρες)	-0,9	-2,4	-6,6	-6,4	-4,6	-4,3	-3,3	-3,0	-2,4	-1,7
Ελλάδα	-6,7	-10,2	-15,1	-11,2	-10,3	-8,8	-13,1	-3,7	-5,9	0,7
Εσθονία	2,7	-2,7	-2,2	0,2	1,2	-0,3	-0,2	0,7	0,1	0,3
Ευρωζώνη (19 χώρες)	-0,6	-2,2	-6,3	-6,2	-4,2	-3,6	-3,0	-2,6	-2,1	-1,5
Ηνωμένο Βασίλειο	-2,9	-4,9	-10,2	-9,6	-7,6	-8,3	-5,6	-5,7	-4,3	-3,0
Ιρλανδία	0,3	-7,0	-13,8	-32,1	-12,6	-8,0	-5,7	-3,7	-2,0	-0,6
Ισπανία	2,0	-4,4	-11,0	-9,4	-9,6	-10,5	-7,0	-6,0	-5,1	-4,5
Ιταλία	-1,5	-2,7	-5,3	-4,2	-3,7	-2,9	-2,9	-3,0	-2,7	-2,4
Κροατία	-2,4	-2,8	-6,0	-6,2	-7,8	-5,3	-5,3	-5,4	-3,4	-0,8
Κύπρος	3,2	0,9	-5,4	-4,7	-5,7	-5,8	-5,1	-8,8	-1,2	0,4
Λετονία	-0,7	-4,1	-9,1	-8,5	-3,4	-0,8	-1,0	-1,6	-1,3	0,0
Λιθουανία	-0,8	-3,1	-9,1	-6,9	-8,9	-3,1	-2,6	-0,7	-0,2	0,3
Λουξεμβούργο	4,2	3,4	-0,7	-0,7	0,5	0,3	1,0	1,4	1,4	1,6
Μάλτα	-2,3	-4,2	-3,3	-3,2	-2,5	-3,6	-2,6	-2,0	-1,3	1,0
Ολλανδία	0,2	0,2	-5,4	-5,0	-4,3	-3,9	-2,4	-2,3	-2,1	0,4
Ουγγαρία	-5,1	-3,6	-4,6	-4,5	-5,5	-2,3	-2,6	-2,1	-1,6	-1,8
Πολωνία	-1,9	-3,6	-7,3	-7,3	-4,8	-3,7	-4,1	-3,5	-2,6	-2,4
Πορτογαλία	-3,0	-3,8	-9,8	-11,2	-7,4	-5,7	-4,8	-7,2	-4,4	-2,0
Ρουμανία	-2,8	-5,5	-9,5	-6,9	-5,4	-3,7	-2,1	-1,4	-0,8	-3,0
Σλοβακία	-1,9	-2,4	-7,8	-7,5	-4,3	-4,3	-2,7	-2,7	-2,7	-1,7
Σλοβενία	-0,1	-1,4	-5,9	-5,6	-6,7	-4,1	-15,1	-5,4	-2,9	-1,8
Σουηδία	3,3	1,9	-0,7	-0,1	-0,2	-1,0	-1,4	-1,5	0,3	0,9
Φινλανδία	5,1	4,2	-2,5	-2,6	-1,0	-2,2	-2,6	-3,2	-2,7	-1,9

Πίνακας 4: Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας ή του Κοινωνικού Αποκλεισμού (*βλ. ορισμό στο τέλος του Παραρτήματος)

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Αυστρία	17,8	16,7	20,6	19,1	18,9	19,2	18,5	18,8	19,2	18,3
Βέλγιο	21,5	21,6	20,8	20,2	20,8	21	21,6	20,8	21,2	21,1
Βουλγαρία	61,3	60,7	44,8	46,2	49,2	49,1	49,3	48	40,1	41,3
Γαλλία	18,8	19	18,5	18,5	19,2	19,3	19,1	18,1	18,5	17,7
Γερμανία	20,2	20,6	20,1	20	19,7	19,9	19,6	20,3	20,6	20
Δανία	16,7	16,8	16,3	17,6	18,3	17,6	17,5	18,3	17,9	17,7
Δημοκρατία της Τσεχίας	18	15,8	15,3	14	14,4	15,3	15,4	14,6	14,8	14
ΕΕ (28 χώρες)	:	:	:	:	23,7	24,3	24,7	24,6	24,4	23,7
Ελλάδα	29,3	28,3	28,1	27,6	27,7	31	34,6	35,7	36	35,7
Εσθονία	22	22	21,8	23,4	21,7	23,1	23,4	23,5	26	24,2
Ευρωζώνης (19 χώρες)	22,1	21,9	21,7	21,6	22	22,9	23,3	23,1	23,5	23
Ηνωμένο Βασίλειο	23,7	22,6	23,2	22	23,2	22,7	24,1	24,8	24,1	23,5
Ιρλανδία	23,3	23,1	23,7	25,7	27,3	29,4	30	29,5	27,6	:
Ισπανία	24	23,3	23,8	24,7	26,1	26,7	27,2	27,3	29,2	28,6
Ιταλία	25,9	26	25,5	24,9	25	28,1	29,9	28,5	28,3	28,7
Κροατία	:	:	:	:	31,1	32,6	32,6	29,9	29,3	29,1
Κύπρος	25,4	25,2	23,3	23,5	24,6	24,6	27,1	27,8	27,4	28,9
Λετονία	42,2	35,1	34,2	37,9	38,2	40,1	36,2	35,1	32,7	30,9
Λιθουανία	35,9	28,7	28,3	29,6	34	33,1	32,5	30,8	27,3	29,3
Λουξεμβούργο	16,5	15,9	15,5	17,8	17,1	16,8	18,4	19	19	18,5
Μάλτα	19,5	19,7	20,1	20,3	21,2	22,1	23,1	24	23,8	22,4
Ολλανδία	16	15,7	14,9	15,1	15,1	15,7	15	15,9	16,5	16,4
Ουγγαρία	31,4	29,4	28,2	29,6	29,9	31,5	33,5	34,8	31,8	28,2
Πολωνία	39,5	34,4	30,5	27,8	27,8	27,2	26,7	25,8	24,7	23,4
Πορτογαλία	25	25	26	24,9	25,3	24,4	25,3	27,5	27,5	26,6
Ρουμανία	:	47	44,2	43	41,5	40,9	43,2	41,9	40,3	37,4
Σλοβακία	26,7	21,4	20,6	19,6	20,6	20,6	20,5	19,8	18,4	18,4
Σλοβενία	17,1	17,1	18,5	17,1	18,3	19,3	19,6	20,4	20,4	19,2
Σουηδία	16,3	13,9	14,9	15,9	15	16,1	15,6	16,4	16,9	16
Φινλανδία	17,1	17,4	17,4	16,9	16,9	17,9	17,2	16	17,3	16,8

Πίνακας 5: Πληθωρισμός

	Ετήσια στοιχεία (%)			α' τρίμηνο			Μεταβολή (%)	
	2014	2015	2016	2015	2016	2017	2016/15	2017/16
Αυστρία	1,5	0,8	1,0	0,6	1,0	2,2	0,4	1,2
Βέλγιο	0,5	0,6	1,8	-0,4	1,5	3,0	1,9	1,5
Βουλγαρία	-1,6	-1,1	-1,3	-1,7	-1,1	0,8	0,6	1,9
Γαλλία	0,6	0,1	0,3	-0,2	0,0	1,5	0,3	1,4
Γερμανία	0,8	0,1	0,4	-0,1	0,1	1,9	0,2	1,8
Δανία	0,4	0,2	0,0	0,0	0,1	0,8	0,1	0,8
Δημοκρατία της Τσεχίας	0,4	0,3	0,7	0,0	0,4	2,5	0,4	2,1
ΕΕ (28 χώρες)	0,5	0,0	0,2	-0,3	0,1	1,8	0,4	1,7
Ελλάδα	-1,4	-1,1	0,0	-2,2	-0,2	1,5	2,0	1,8
Εσθονία	0,5	0,1	0,8	-0,2	0,3	3,1	0,6	2,7
Ευρωζώνης (19 χώρες)	0,4	0,0	0,2	-0,3	0,0	1,8	0,4	1,7
Ηνωμένο Βασίλειο	1,5	0,1	0,6	0,1	0,4	2,1	0,3	1,8
Ιρλανδία	0,3	0,0	-0,2	-0,3	-0,3	0,4	0,1	0,6
Ισπανία	-0,2	-0,6	-0,3	-1,2	-0,8	2,7	0,4	3,5
Ιταλία	0,2	0,1	0,0	-0,1	0,0	1,3	0,1	1,3
Κροατία	0,2	-0,3	-0,6	-0,3	-0,6	1,1	-0,2	1,7
Κύπρος	-0,3	-1,5	-1,2	-1,0	-1,8	1,2	-0,9	3,0
Λετονία	0,7	0,2	0,1	0,1	-0,5	3,1	-0,6	3,6
Λιθουανία	0,2	-0,7	0,7	-1,3	0,7	3,0	2,0	2,3
Λουξεμβούργο	0,7	0,1	0,0	-0,5	-0,1	2,6	0,3	2,7
Μάλτα	0,8	1,2	0,9	0,6	0,9	1,3	0,3	0,3
Ολλανδία	0,3	0,2	0,1	-0,5	0,3	1,3	0,8	1,0
Ουγγαρία	0,0	0,1	0,5	-0,9	0,4	2,7	1,3	2,3
Πολωνία	0,1	-0,7	-0,2	-1,2	-0,3	1,7	0,9	2,0
Πορτογαλία	-0,2	0,5	0,6	0,0	0,5	1,4	0,5	1,0
Ρουμανία	1,4	-0,4	-1,1	0,6	-2,0	0,4	-2,6	2,4
Σλοβακία	-0,1	-0,3	-0,5	-0,5	-0,5	1,0	0,0	1,5
Σλοβενία	0,4	-0,8	-0,2	-0,5	-0,9	2,0	-0,3	2,9
Σουηδία	0,2	0,7	1,1	0,6	1,1	1,6	0,5	0,5
Φινλανδία	1,2	-0,2	0,4	-0,1	0,0	1,1	0,0	1,1

Πίνακας 6: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, ΕΕ-28=100)

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Αυστρία	124	124	126	126	128	131	131	130	128	
Βέλγιο	117	116	118	121	120	121	120	120	119	
Βουλγαρία	41	43	44	45	45	46	46	46	47	
Γαλλία	108	107	108	108	108	107	109	107	106	
Γερμανία	117	117	117	120	123	124	124	125	124	
Δανία	123	125	125	129	128	127	128	127	127	
Δημοκρατία της Τσεχίας	82	84	85	83	83	83	84	86	87	
ΕΕ (28 χώρες)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Ελλάδα	93	93	94	85	75	72	72	70	68	
Εσθονία	69	69	64	65	71	74	75	76	75	
Ευρωζώνη (19 χώρες)	109	109	109	108	108	107	107	107	106	
Ηνωμένο Βασίλειο	111	109	107	107	105	107	107	109	108	
Ιρλανδία	148	134	129	130	131	132	133	137	177	
Ισπανία	103	101	101	96	93	91	90	90	90	
Ιταλία	107	107	106	104	104	102	99	97	96	
Κροατία	61	63	62	59	60	60	59	59	58	
Κύπρος	104	106	105	100	96	91	84	81	82	
Λετονία	57	59	52	53	57	60	62	64	64	
Λιθουανία	60	63	56	60	66	70	73	75	75	
Λουξεμβούργο	262	259	250	256	263	259	261	267	264	
Μάλτα	79	79	81	84	83	84	86	86	88	
Ολλανδία	138	139	137	134	133	133	134	131	128	
Ουγγαρία	60	62	64	64	66	65	67	68	68	
Πολωνία	53	55	60	62	65	67	67	68	69	
Πορτογαλία	81	81	82	82	77	75	77	77	77	
Ρουμανία	43	49	50	52	52	54	55	55	57	
Σλοβακία	67	71	71	74	75	76	77	77	77	
Σλοβενία	87	90	85	83	83	82	81	83	83	
Σουηδία	128	127	123	125	126	127	125	124	124	
Φινλανδία	119	121	117	116	117	115	113	111	109	

Πίνακας 7: Μέση Παραγωγικότητα Εργασίας (ευρώ ανά ώρα εργασίας, ΕΕ-28=100)

	Ετήσια στοιχεία									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Αυστρία	116	115,8	115,7	114,7	114,6	116,3	116,2	115,6	115	
Βέλγιο	130,2	128,4	129,8	131,4	129,8	130,9	130,2	131	130,1	
Βουλγαρία	37,7	39,4	39,5	41,3	42,2	43,6	43	43,5	44,2	
Γαλλία	117,5	116,6	117,6	117,1	116,7	115	116,3	115,4	115,3	
Γερμανία	108	107	104,3	105,2	106,5	105,4	104,8	106,2	106	
Δανία	106,2	107,7	109,7	115,3	114,7	114,5	115,4	114,8	114,5	
Δημοκρατία της Τσεχίας	76,6	77,6	79,1	77	77,4	76,2	76,7	79,3	80	
ΕΕ (28 χώρες)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
Ελλάδα	98,1	98,5	98,2	89,6	85,6	86	87,1	85,6	82,6	
Εσθονία	66,5	66,1	66,7	70,6	72,1	73,4	73,2	73,7	71,1	
Ευρωζώνη (19 χώρες)	108,9	108,6	108,7	107,9	107,8	107,2	107,3	107,3	107,2	
Ηνωμένο Βασίλειο	106,7	105,3	103,2	103,2	101,4	101,7	101,3	101,7	101,2	
Ιρλανδία	139,5	130,7	134,9	140,8	143,6	145,1	141,6	145,1	186	
Ισπανία	100,6	100,9	105,6	102	101,3	103,2	103,5	103,2	101,5	
Ιταλία	114,1	115	115	112,9	112,3	110,2	108,8	107,7	107,4	
Κροατία	70,6	70,6	68,5	67,1	70,1	72,4	73,1	70,3	68,8	
Κύπρος	93,9	95	95,4	91,6	90	88,7	86,8	85,2	85,2	
Λετονία	54,5	56,1	56,2	58,8	61,4	62,8	62,4	64,5	64,5	
Λιθουανία	62	65,1	61,3	67,2	71,4	73,1	74,3	74,5	73,2	
Λουξεμβούργο	173,7	167,6	160	161,8	165,4	161,6	163,2	167,8	166,3	
Μάλτα	92,4	94	96,9	97,1	91,8	90,3	89,5	90,2	92,2	
Ολλανδία	118	118,4	115,8	113,5	112,2	112	113,9	112,9	111,1	
Ουγγαρία	65,9	70,3	72,2	72,7	73,8	72,5	72,9	71	70,3	
Πολωνία	61,4	62,1	65,4	70,2	72,7	74,1	74	73,9	74,3	
Πορτογαλία	77,8	77,5	79,6	79,9	76,5	76,8	79,7	79	78,2	
Ρουμανία	43,6	50	49,9	51,1	51,9	55,7	56,3	57	59,4	
Σλοβακία	75,9	79,4	79,3	83,6	81,6	82,5	83,8	84,1	83,3	
Σλοβενία	83	83,8	80,2	79,6	80,8	80,1	79,8	81,7	81,5	
Σουηδία	119,2	118,3	116,4	116,8	116,3	116,4	114,2	113	113,4	
Φινλανδία	113,2	114	111,4	111,1	111,4	109,2	108	106,9	106,9	

Πίνακας 8: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 20-64 ετών (*)

	Ετήσια στοιχεία (%)					Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/15	2015/14
Αυστρία	74,4	74,6	74,2	74,3	74,8	0,5	0,1
Βέλγιο	67,2	67,2	67,3	67,2	67,7	0,5	-0,1
Βουλγαρία	63,0	63,5	65,1	67,1	67,7	0,6	2,0
Γαλλία	69,4	69,5	69,4	69,5	70,0	0,5	0,1
Γερμανία	76,9	77,3	77,7	78,0	78,7	0,7	0,3
Δανία	75,4	75,6	75,9	76,5	77,4	0,9	0,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	71,5	72,5	73,5	74,8	76,8	2,0	1,3
ΕΕ (28 χώρες)	68,4	68,4	69,2	70,1	71,1	1,0	0,9
Ελλάδα	55,0	52,9	53,3	54,9	56,2	1,3	1,6
Εσθονία	72,2	73,3	74,3	76,5	76,6	0,1	2,2
Ευρωζώνη (19 χώρες)	68,0	67,7	68,1	68,8	69,9	1,1	0,7
Ηνωμένο Βασίλειο	74,1	74,8	76,2	76,9	77,6	0,7	0,7
Ιρλανδία	63,7	65,5	67,0	68,8	70,3	1,5	1,8
Ισπανία	59,6	58,6	59,9	62,0	63,9	1,9	2,1
Ιταλία	60,9	59,7	59,9	60,6	61,6	1,0	0,7
Κροατία	58,1	57,2	59,2	60,5	61,4	0,9	1,3
Κύπρος	70,2	67,2	67,6	68,0	68,8	0,8	0,4
Λετονία	68,1	69,7	70,7	72,5	73,2	0,7	1,8
Λιθουανία	68,5	69,9	71,8	73,4	75,2	1,8	1,6
Λουξεμβούργο	71,4	71,1	72,1	70,9	70,7	-0,2	-1,2
Μάλτα	63,1	64,8	66,4	67,8	69,6	1,8	1,4
Ολλανδία	76,6	75,9	75,4	76,4	77,1	0,7	1,0
Ουγγαρία	61,6	63,0	66,7	68,9	71,5	2,6	2,2
Πολωνία	64,7	64,9	66,5	67,8	69,3	1,5	1,3
Πορτογαλία	66,3	65,4	67,6	69,1	70,6	1,5	1,5
Ρουμανία	64,8	64,7	65,7	66,0	66,3	0,3	0,3
Σλοβακία	65,1	65,0	65,9	67,7	69,8	2,1	1,8
Σλοβενία	68,3	67,2	67,7	69,1	70,1	1,0	1,4
Σουηδία	79,4	79,8	80,0	80,5	81,2	0,7	0,5
Φινλανδία	74,0	73,3	73,1	72,9	73,4	0,5	-0,2

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 9: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)					Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/15	2015/14
Αυστρία	41,6	43,8	45,1	46,3	49,2	2,9	1,2
Βέλγιο	39,5	41,7	42,7	44,0	45,4	1,4	1,3
Βουλγαρία	45,7	47,4	50,0	53,0	54,5	1,5	3,0
Γαλλία	44,5	45,6	46,9	48,7	49,8	1,1	1,8
Γερμανία	61,6	63,6	65,6	66,2	68,6	2,4	0,6
Δανία	60,8	61,7	63,2	64,7	67,8	3,1	1,5
Δημοκρατία της Τσεχίας	49,3	51,6	54,0	55,5	58,5	3,0	1,5
ΕΕ (28 χώρες)	48,7	50,1	51,8	53,3	55,3	2,0	1,5
Ελλάδα	36,5	35,6	34,0	34,3	36,3	2,0	0,3
Εσθονία	60,5	62,6	64,0	64,5	65,3	0,8	0,5
Ευρωζώνη (19 χώρες)	48,6	50,0	51,7	53,3	55,3	2,0	1,6
Ηνωμένο Βασίλειο	58,1	59,8	61,0	62,2	63,4	1,2	1,2
Ιρλανδία	49,3	51,3	53,0	55,6	57,2	1,6	2,6
Ισπανία	43,9	43,2	44,3	46,9	49,1	2,2	2,6
Ιταλία	40,3	42,7	46,2	48,3	50,3	2,0	2,1
Κροατία	37,5	37,8	36,2	39,0	38,1	-0,9	2,8
Κύπρος	50,7	49,6	46,9	48,2	52,1	3,9	1,3
Λετονία	52,8	54,8	56,4	59,4	61,4	2,0	3,0
Λιθουανία	51,7	53,4	56,2	60,4	64,6	4,2	4,2
Λουξεμβούργο	41,0	40,5	42,5	38,5	39,6	1,1	-4,0
Μάλτα	34,7	36,3	37,8	40,4	44,0	3,6	2,6
Ολλανδία	57,6	59,2	59,9	61,7	63,5	1,8	1,8
Ουγγαρία	36,1	37,9	41,7	45,3	49,9	4,6	3,6
Πολωνία	38,7	40,6	42,5	44,3	46,2	1,9	1,8
Πορτογαλία	46,5	46,9	47,8	49,9	52,1	2,2	2,1
Ρουμανία	41,6	41,8	43,1	41,1	42,8	1,7	-2,0
Σλοβακία	43,1	44,0	44,8	47,0	49,1	2,1	2,2
Σλοβενία	32,9	33,5	35,4	36,6	38,6	2,0	1,2
Σουηδία	73,0	73,6	74,0	74,5	75,5	1,0	0,5
Φινλανδία	58,2	58,5	59,1	60,0	61,4	1,4	0,9

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 10: Μεταβολή της Απασχόλησης (άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω)

	Ετήσια στοιχεία (%)				Μεταβολή (%)	
	2013	2014	2015	2016	2016/15	2015/14
Αυστρία	0,4	0,1	0,9	1,7	0,8	-0,9
Βέλγιο	0,1	0,3	0,2	0,8	0,6	-0,2
Βουλγαρία	-0,2	1,3	1,7	-0,5	-2,2	-1,7
Γαλλία	-0,1	2,3	0,1	0,6	0,5	-0,1
Γερμανία	0,8	0,7	0,9	2,9	2	-0,9
Δανία	0,0	0,7	1,4	3,2	1,8	-1,4
Δημοκρατία της Τσεχίας	0,7	0,8	1,4	1,9	0,5	-1,4
ΕΕ (28 χώρες)	-0,3	1,3	1,1	1,6	0,5	-1,1
Ελλάδα	-4,9	0,6	2,1	1,7	-0,4	-2,1
Εσθονία	0,9	0,5	2,6	0,6	-2	-2,6
Ευρωζώνη (19 χώρες)	-0,6	0,9	1,0	1,8	0,8	-1
Ηνωμένο Βασίλειο	0,9	2,2	1,7	1,4	-0,3	-1,7
Ιρλανδία	2,1	1,5	2,6	2,9	0,3	-2,6
Ισπανία	-2,7	1,2	3,0	2,7	-0,3	-3
Ιταλία	-1,8	0,2	0,8	1,3	0,5	-0,8
Κροατία	-2,3	3,2	1,3	0,3	-1	-1,3
Κύπρος	-4,9	-0,4	-1,3	2,5	3,8	1,3
Λετονία	1,7	-0,9	1,3	-0,3	-1,6	-1,3
Λιθουανία	1,6	1,9	1,2	2,0	0,8	-1,2
Λουξεμβούργο	1,0	2,8	4,8	1,2	-3,6	-4,8
Μάλτα	3,1	2,8	2,3	2,9	0,6	-2,3
Ολλανδία	-0,9	-0,9	1,0	1,3	0,3	-1
Ουγγαρία	1,8	5,4	2,7	3,4	0,7	-2,7
Πολωνία	-0,2	1,8	1,4	0,7	-0,7	-1,4
Πορτογαλία	-2,3	2,3	1,1	1,2	0,1	-1,1
Σλοβακία	-2,3	2,3	-0,9	-1,0	-0,1	0,9
Σλοβενία	-0,5	0,9	2,6	2,8	0,2	-2,6
Σουηδία	0,0	1,4	0,1	-0,3	-0,4	-0,1
Τσεχία	-2,0	0,5	1,4	1,5	0,1	-1,4
Φινλανδία	1,0	0,9	-0,4	0,5	0,9	0,4

Πίνακας 11: Ποσοστό Ανεργίας – Σύνολο Πληθυσμού

	Ετήσια στοιχεία (%)					Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/15	2015/14
Αυστρία	4,9	5,4	5,6	5,7	5,8	0,1	0,1
Βέλγιο	7,6	8,4	8,5	8,5	7,7	-0,8	0,0
Βουλγαρία	12,3	13,0	11,4	9,2	7,5	-1,7	-2,2
Γαλλία	9,8	10,3	10,3	10,4	9,7	-0,7	0,1
Γερμανία	5,4	5,2	5,0	4,6	4,1	-0,5	-0,4
Δανία	7,5	7,0	6,6	6,2	5,8	-0,4	-0,4
Δημοκρατία της Τσεχίας	7,0	7,0	6,1	5,1	3,9	-1,2	-1,0
ΕΕ (28 χώρες)	10,5	10,9	10,2	9,4	8,4	-1,0	-0,8
Ελλάδα	24,5	27,5	26,5	24,9	23,5	-1,4	-1,6
Εσθονία	10,0	8,6	7,4	6,2	6,8	0,6	-1,2
Ευρωζώνη (19 χώρες)	11,4	12,0	11,6	10,9	9,9	-1,0	-0,7
Ηνωμένο Βασίλειο	7,9	7,6	6,1	5,3	4,3	-1,0	-0,8
Ιρλανδία	14,7	13,1	11,3	9,4	7,7	-1,7	-1,9
Ισπανία	24,8	26,1	24,5	22,1	19,3	-2,8	-2,4
Ιταλία	10,7	12,1	12,7	11,9	11,6	-0,3	-0,8
Κροατία	16,0	17,3	17,3	16,3	12,5	-3,8	-1,0
Κύπρος	11,9	15,9	16,1	15,1	13,0	-2,1	-1,0
Λετονία	15,0	11,9	10,8	9,9	9,8	-0,1	-0,9
Λιθουανία	13,4	11,8	10,7	9,1	8,0	-1,1	-1,6
Λουξεμβούργο	5,1	5,9	6,0	6,4	5,9	-0,5	0,4
Μάλτα	6,3	6,4	5,8	5,4	4,3	-1,1	-0,4
Ολλανδία	5,8	7,3	7,4	6,9	5,4	-1,5	-0,5
Ουγγαρία	11,0	10,2	7,7	6,8	5,0	-1,8	-0,9
Πολωνία	10,1	10,3	9,0	7,5	6,1	-1,4	-1,5
Πορτογαλία	15,8	16,4	14,1	12,6	11,2	-1,4	-1,5
Ρουμανία	6,8	7,1	6,8	6,8	5,7	-1,1	0,0
Σλοβακία	14,0	14,2	13,2	11,5	9,4	-2,1	-1,7
Σλοβενία	8,9	10,1	9,7	9,1	8,1	-1,0	-0,6
Σουηδία	8,0	8,0	7,9	7,4	6,3	-1,1	-0,5
Φινλανδία	7,7	8,2	8,7	9,4	8,2	-1,2	0,7

Πίνακας 12: Ποσοστό Ανεργίας στους Άνδρες

	Ετήσια στοιχεία (%)					Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/15	2015/14
Αυστρία	5,0	5,4	5,9	6,1	6,3	0,2	0,2
Βέλγιο	7,7	8,7	9,0	9,1	8,0	-1,1	0,1
Βουλγαρία	13,5	13,9	12,3	9,8	8,1	-1,7	-2,5
Γαλλία	9,8	10,4	10,5	10,8	9,9	-0,9	0,3
Γερμανία	5,6	5,5	5,3	5,0	4,5	-0,5	-0,3
Δανία	7,5	6,7	6,4	5,9	5,3	-0,6	-0,5
Δημοκρατία της Τσεχίας	6,0	5,9	5,1	4,2	3,4	-0,8	-0,9
ΕΕ (28 χώρες)	10,4	10,8	10,1	9,3	8,2	-1,1	-0,8
Ελλάδα	21,6	24,5	23,7	21,8	19,8	-2,0	-1,9
Εσθονία	10,9	9,1	7,9	6,2	7,3	1,1	-1,7
Ευρωζώνη (19 χώρες)	11,2	11,9	11,5	10,7	9,6	-1,1	-0,8
Ηνωμένο Βασίλειο	8,4	8,0	6,4	5,5	4,4	-1,1	-0,9
Ιρλανδία	17,7	15,0	12,9	10,9	9,0	-1,9	-2,0
Ισπανία	24,6	25,6	23,6	20,8	17,8	-3,0	-2,8
Ιταλία	9,8	11,5	11,9	11,3	10,8	-0,5	-0,6
Κροατία	16,0	17,7	16,5	15,7	11,8	-3,9	-0,8
Κύπρος	12,6	16,6	17,1	15,2	12,7	-2,5	-1,9
Λετονία	16,2	12,6	11,8	11,1	11,0	-0,1	-0,7
Λιθουανία	15,2	13,1	12,2	10,1	9,2	-0,9	-2,1
Λουξεμβούργο	4,5	5,6	5,8	5,8	5,7	-0,1	0,0
Μάλτα	5,7	6,5	6,1	5,5	4,0	-1,5	-0,6
Ολλανδία	5,5	7,2	7,2	6,5	5,0	-1,5	-0,7
Ουγγαρία	11,3	10,2	7,6	6,6	5,0	-1,6	-1,0
Πολωνία	9,4	9,7	8,5	7,3	6,0	-1,3	-1,2
Πορτογαλία	15,9	16,3	13,8	12,4	11,2	-1,2	-1,4
Ρουμανία	7,4	7,7	7,3	7,5	6,4	-1,1	0,2
Σλοβακία	13,5	14,0	12,8	10,3	8,5	-1,8	-2,5
Σλοβενία	8,4	9,5	9,0	8,1	7,6	-0,5	-0,9
Σουηδία	8,2	8,2	8,2	7,5	6,7	-0,8	-0,7
Φινλανδία	8,3	8,8	9,3	9,9	8,6	-1,3	0,6

Πίνακας 13: Ποσοστό Ανεργίας στις Γυναίκες

	Ετήσια στοιχεία (%)					Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/15	2015/14
Αυστρία	4,8	5,3	5,4	5,3	5,3	0,0	-0,1
Βέλγιο	7,4	8,2	7,9	7,8	7,4	-0,4	-0,1
Βουλγαρία	10,8	11,8	10,4	8,4	6,9	-1,5	-2,0
Γαλλία	9,8	10,2	10,0	9,9	9,6	-0,3	-0,1
Γερμανία	5,2	4,9	4,6	4,2	3,7	-0,5	-0,4
Δανία	7,5	7,3	6,8	6,4	6,3	-0,1	-0,4
Δημοκρατία της Τσεχίας	8,2	8,3	7,4	6,1	4,6	-1,5	-1,3
ΕΕ (28 χώρες)	10,5	10,9	10,3	9,5	8,6	-0,9	-0,8
Ελλάδα	28,2	31,4	30,2	28,9	28,2	-0,7	-1,3
Εσθονία	9,1	8,2	6,8	6,1	6,1	0,0	-0,7
Ευρωζώνη (19 χώρες)	11,5	12,1	11,8	11,0	10,2	-0,8	-0,8
Ηνωμένο Βασίλειο	7,4	7,1	5,8	5,1	4,2	-0,9	-0,7
Ιρλανδία	11,0	10,7	9,4	7,7	6,2	-1,5	-1,7
Ισπανία	25,1	26,7	25,4	23,6	21,1	-2,5	-1,8
Ιταλία	11,8	13,1	13,8	12,7	12,6	-0,1	-1,1
Κροατία	16,1	16,8	18,3	17,0	13,2	-3,8	-1,3
Κύπρος	11,1	15,2	15,1	14,9	13,3	-1,6	-0,2
Λετονία	14,0	11,1	9,8	8,6	8,6	0,0	-1,2
Λιθουανία	11,6	10,5	9,2	8,2	6,8	-1,4	-1,0
Λουξεμβούργο	5,8	6,2	6,4	7,2	6,3	-0,9	0,8
Μάλτα	7,3	6,3	5,3	5,2	4,7	-0,5	-0,1
Ολλανδία	6,2	7,3	7,8	7,3	6,0	-1,3	-0,5
Ουγγαρία	10,6	10,1	7,9	7,0	5,0	-2,0	-0,9
Πολωνία	10,9	11,1	9,6	7,7	6,1	-1,6	-1,9
Πορτογαλία	15,6	16,6	14,5	12,9	11,2	-1,7	-1,6
Ρουμανία	6,1	6,3	6,1	5,8	4,8	-1,0	-0,3
Σλοβακία	14,5	14,5	13,6	12,9	10,6	-2,3	-0,7
Σλοβενία	9,4	10,9	10,6	10,1	8,6	-1,5	-0,5
Σουηδία	7,7	7,9	7,7	7,3	5,8	-1,5	-0,4
Φινλανδία	7,1	7,5	8,0	8,8	7,8	-1,0	0,8

Πίνακας 14: Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας (**)

	Ετήσια στοιχεία (%)					Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/15	2015/14
Αυστρία	24,9	24,6	27,2	30,5	33,7	3,2	3,3
Βέλγιο	44,7	46,1	49,9	52,9	52,8	-0,1	3,0
Βουλγαρία	55,2	57,3	60,4	61,9	59,6	-2,3	1,5
Γαλλία	40,0	40,5	42,8	45,4	47,2	1,8	2,6
Γερμανία	45,4	44,7	44,3	45,3	42,7	-2,6	1,0
Δανία	28,0	25,5	25,2	29,8	25,5	-4,3	4,6
Δημοκρατία της Τσεχίας	43,4	43,4	43,5	48,2	42,8	-5,4	4,7
ΕΕ (28 χώρες)	46,4	49,8	52,6	50,2	48,6	-1,6	-2,4
Ελλάδα	59,1	67,1	73,5	73,6	72,4	-1,2	0,1
Εσθονία	54,7	44,5	45,3	40,0	32,6	-7,4	-5,3
Ευρωζώνη (19 χώρες)	44,5	47,3	49,5	52,8	51,5	-1,3	3,3
Ηνωμένο Βασίλειο	34,7	36,2	35,8	33,9	30,3	-3,6	-1,9
Ιρλανδία	61,7	60,6	59,2	59,4	57,3	-2,1	0,2
Ισπανία	44,4	49,7	52,8	52,5	49,2	-3,3	-0,3
Ιταλία	53,2	56,9	61,4	59,7	59,1	-0,6	-1,7
Κροατία	63,7	63,6	58,4	66,2	53,2	-13,0	7,8
Κύπρος	30,1	38,3	47,7	46,7	45,3	-1,4	-1,0
Λετονία	52,1	48,6	43,0	46,2	41,8	-4,4	3,2
Λιθουανία	49,2	42,9	44,7	43,3	38,8	-4,5	-1,4
Λουξεμβούργο	30,3	30,4	27,4	30,3	37,0	6,7	2,9
Μάλτα	48,5	45,7	46,9	48,2	45,3	-2,9	1,3
Ολλανδία	33,7	35,8	40,0	48,0	47,4	-0,6	8,0
Ουγγαρία	45,3	48,6	47,5	46,8	47,7	0,9	-0,7
Πολωνία	40,3	42,5	42,7	40,1	35,9	-4,2	-2,6
Πορτογαλία	48,8	56,4	59,6	59,1	56,9	-2,2	-0,5
Ρουμανία	44,2	45,2	41,1	45,1	51,7	6,6	4,0
Σλοβακία	67,3	70,2	70,2	66,9	61,4	-5,5	-3,3
Σλοβενία	47,9	51,0	54,5	53,0	53,9	0,9	-1,5
Σουηδία	18,9	18,5	18,9	24,1	22,4	-1,7	5,2
Φινλανδία	21,4	20,7	22,4	27,5	29,4	1,9	5,1

(**) % ανέργων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών στο σύνολο των ανέργων

Πίνακας 15: Ποσοστό ανεργίας στους νέους 15 έως 24 ετών

	Ετήσια στοιχεία (%)					Μεταβολή (%)	
	2012	2013	2014	2015	2016	2016/15	2015/14
Αυστρία	9,4	9,7	10,3	10,6	11,2	0,6	0,3
Βέλγιο	19,8	23,7	23,2	22,1	20,1	-2,0	-1,1
Βουλγαρία	28,1	28,4	23,8	21,6	17,3	-4,3	-2,2
Γαλλία	24,4	24,9	24,2	24,7	24,6	-0,1	0,5
Γερμανία	8,0	7,8	7,7	7,2	7,1	-0,1	-0,5
Δανία	14,1	13,0	12,6	10,8	12,0	1,2	-1,8
Δημοκρατία της Τσεχίας	19,5	18,9	15,9	12,6	10,5	-2,1	-3,3
ΕΕ (28 χώρες)	23,3	23,7	22,2	20,4	18,7	-1,7	-1,8
Ελλάδα	55,3	58,3	52,4	49,	47,4	-1,6	-3,4
Εσθονία	20,9	18,7	15,0	13,1	13,5	0,4	-1,9
Ευρωζώνη (19 χώρες)	23,6	24,4	23,7	22,4	20,9	-1,5	-1,3
Ηνωμένο Βασίλειο	21,2	20,7	16,9	14,6	13,0	-1,6	-2,3
Ιρλανδία	30,4	26,8	23,9	20,9	17,2	-3,7	-3,0
Ισπανία	52,9	55,5	53,2	48,3	44,5	-3,8	-4,9
Ιταλία	35,3	40,0	42,7	40,3	37,8	-2,5	-2,4
Κροατία	42,1	50,0	45,5	43,0	31,3	-11,7	-2,5
Κύπρος	27,7	38,9	36,0	32,8	29,1	-3,7	-3,2
Λετονία	28,5	23,2	19,6	16,3	17,3	1,0	-3,3
Λιθουανία	26,7	21,9	19,3	16,3	14,5	-1,8	-3,0
Λουξεμβούργο	18,0	16,9	22,3	17,3	18,7	1,4	-5,0
Μάλτα	14,1	13,0	11,7	11,8	11,1	-0,7	0,1
Ολλανδία	11,7	13,2	12,7	11,3	10,8	-0,5	-1,4
Ουγγαρία	28,2	26,6	20,4	17,3	13,0	-4,3	-3,1
Πολωνία	26,5	27,3	23,9	20,8	17,6	-3,2	-3,1
Πορτογαλία	38,0	38,1	34,7	32,0	27,9	-4,1	-2,7
Ρουμανία	22,6	23,7	24,0	21,7	20,6	-1,1	-2,3
Σλοβακία	34,0	33,7	29,7	26,5	22,2	-4,3	-3,2
Σλοβενία	20,6	21,6	20,2	16,3	15,3	-1,0	-3,9
Σουηδία	23,7	23,6	22,9	20,4	18,8	-1,6	-2,5
Φινλανδία	19,0	19,9	20,5	22,4	19,9	-2,5	1,9

(*) Ορισμός του δείκτη «Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας ή του Κοινωνικού Αποκλεισμού»:
http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=DSP_GLOSSARY_NOM_DL_VIEW&StrNom=CODED2&StrLanguageCode=EN&IntKey=16664385&RdoSearch=BEGIN&TxtSearch=&CboTheme=36940331&IsTer=TERM&IntCurrentPage=4&ter_valid=0

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=DSP_GLOSSARY_NOM_DL_VIEW&StrNom=CODED2&StrLanguageCode=EN&IntKey=27697382&RdoSearch=BEGIN&TxtSearch=&CboTheme=36940331&IsTer=TERM&IntCurrentPage=44&ter_valid=0